



CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

PREDLOG

**IZVJEŠTAJ O RADU
AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
ZA 2025. GODINU**

Podgorica, jun 2025. godine

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

JOSIPA BROZA TITA BB
81000 PODGORICA, CRNA GORA
www.caa.me

TEL: +382 20 625 507
FAX: +382 20 625 517
E-MAIL: acv@caa.me

SADRŽAJ

I UVOD	3
II PRAVNI POLOŽAJ I ORGANI AGENCIJE	3
III NADLEŽNOST I UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA AGENCIJE	4
a) Nadležnost	4
b) Unutrašnja organizacija	6
IV EDUKACIJA ZAPOSLENIH	8
V REALIZOVANE OBAVEZE PROPISANE ZAKONOM I UTVRĐENE PROGRAMOM RADA AGENCIJE ZA 2025. GODINU	9
VI PREDUZETE AKTIVNOSTI I MJERE U SPROVOĐENJU NADLEŽNOSTI AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO	19
Sektor za sigurnost vazdušne plovidbe i aerodroma	19
Sektor za sigurnost vazduhoplova i operacija vazduhoplova	30
Sektor za bezbjednost, olakšice i traganje i spašavanje	41
Bezbjednost i olakšice	41
Sistem upravljanja sigurnošću (<i>Safety Management System</i>)	50
Sistem za praćenje usklađenosti (<i>Compliance Monitoring System</i>)	54
VII MEĐUNARODNA SARADNJA	58
a) Saradnja sa Evropskom unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja	58
b) Saradnja sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama	60
c) Bilateralna i multilateralna saradnja	62
VIII KOMUNIKACIJE	64
IX ZAKLJUČNE OCJENE	65

I UVOD

Pravni osnov za pripremu i usvajanje godišnjeg Izvještaja o radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo sadržan je u članu 204 stav 1 tačka 5 i stav 3 i članu 210 stav 1, 2 i 7 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br.52/26), kojima je propisano da Agencija za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija) priprema godišnji izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, koje usvaja Vlada Crne Gore, na predlog Savjeta Agencije.

Odredbom člana 210 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/26) propisano je da godišnji izvještaj o radu Agencije sadrži naročito podatke o:

- 1) preduzetim mjerama u sprovođenju nadležnosti (o izdatim licencama, dozvolama, certifikatima, odobrenjima, uvjerenjima, saglasnostima i drugim aktima);
- 2) saradnji sa međunarodnim organizacijama i organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo;
- 3) vršenju inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima;
- 4) drugim pitanjima značajnim za rad Agencije.

Shodno članu 204 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/26) Savjet Agencije predlaže godišnji izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj Agencije, a izvještaj o radu i finansijski izvještaj Agencije usvaja Vlada.

U skladu sa članom 210 stav 7 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/26), godišnji izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, sa izvještajem nezavisnog ovlaštenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

II PRAVNI POLOŽAJ I ORGANI AGENCIJE

Članom 197 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/26) regulisan je pravni položaj Agencije, a kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlaštenja, funkcionalno nezavisna od državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i organa lokalne uprave, kao i od pravnih i fizičkih lica koja pružaju usluge vazdušnog saobraćaja, da Agenciju osniva Vlada i Agencija za svoj rad odgovara Vladi.

Shodno članu 200 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/26) organi Agencije su Savjet Agencije i direktor Agencije.

Shodno Zakonu o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) koji je bio važeći za godinu izvještavanja (2025.) članom 5 regulisan je pravni položaj Agencije, kojim je takođe bilo propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlaštenja u oblasti vazdušnog saobraćaja u skladu sa Zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi Crne Gore, te da su organi Agencije Savjet Agencije i direktor Agencije.

III NADLEŽNOST I UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA AGENCIJE

a) Nadležnost

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) koji je bio važeći u godini izvještaja (2025. godina) uređeni su uslovi za obavljanje vazdušnog saobraćaja u vazdušnom prostoru Crne Gore, uslovi za sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja, upravljanje vazdušnim saobraćajem i druga pitanja od značaja za vazdušni saobraćaj.

Istovremeno, odredbama ovog zakona propisani su pravni položaj, nadležnost i poslovanje Agencije.

Članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) koji je bio važeći u godini izvještaja (2025. godina) propisano je da Agencija izdaje certifikat vazdušnog operatora i operativnu licencu, izdaje uvjerenje o tipu vazduhoplova, uvjerenje o plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o provjeri plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o registraciji, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za održavanje vazduhoplova, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja, izdaje certifikat i odobrenje za upotrebu civilnog aerodroma, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova, izdaje dozvole i ovlašćenja civilnom vazduhoplovnom osoblju, priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja, donosi opšte akte u skladu sa ovim zakonom i akte radi sprovođenja ECAA Sporazuma (European Common Aviation Area Agreement – *Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja*), drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove saobraćaja, donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja, vodi registre i evidencije u skladu sa ovim zakonom, vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima, vrši kontinuirani nadzor ispunjenosti uslova u skladu sa ovim zakonom, sarađuje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo, te vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom Agencije.

Članom 6 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) koji je bio važeći u godini izvještaja (2025. godina) propisano je da se akti, koje donosi Agencija u skladu sa zakonom i akti radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz prethodnu saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove saobraćaja, objavljuju u „Službenom listu Crne Gore“.

Članom 6 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) koji je bio važeći u godini izvještaja (2025. godina) propisano je da je Agencija Nacionalni nadzorni organ koji obavlja poslove koji se odnose na utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje

usluga vazdušne plovidbe, izdavanje certifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem.

Pored navedenih poslova, propisanih članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/15) koji je bio važeći u godini izvještaja (2025. godina), Agencija obavlja i druge poslove utvrđene zakonom, i to: izdaje odobrenja za letenje stranim civilnim vazduhoplovima za letenje u crnogorskom vazdušnom prostoru, daje odobrenja za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, odobrava površine za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, daje odobrenja za održavanje vazduhoplovnih priredbi, daje saglasnost vazdušnom prevozniku na zaključivanje ugovora o zakupu vazduhoplova, odobrava operativne priručnike, odobrava listu minimalne ispravnosti opreme vazduhoplova, daje saglasnost na tehničku dokumentaciju za izgradnju, rekonstrukciju i označavanje aerodroma, operativnih površina i drugih objekata, daje posebno odobrenje prije početka izvođenja radova na aerodromu radi zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja i urednosti odvijanja prevoza u vazdušnom saobraćaju, izdaje prethodnu saglasnost za izgradnju i postavljanje vazduhoplovnih prepreka van područja aerodroma (područje sa ograničenom gradnjom) koji prelaze propisanu visinu, odobrava programe stručnog osposobljavanja za vazduhoplovno i drugo osoblje koje obavlja poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja, imenuje ispitne komisije i instruktore-ispitivače sa liste ispitivača, utvrđuje listu ispitivača, obavlja poslove u vezi traganja i spašavanja vazduhoplova i druge poslove, propisane ovim zakonom, u vezi sa zaštitom sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazdušnog saobraćaja.

Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) i propisa donesenih na osnovu ovog zakona, kao i zaključenih međunarodnih ugovora koji obavezuju Crnu Goru, saglasno članu 151 navedenog zakona, vrši Agencija, u skladu sa odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju i Zakona o inspekcijskom nadzoru.

U skladu sa nadležnostima propisanim Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) i podzakonskim aktima donijetim na osnovu ovog zakona, Agencija je u 2025. godini prioritetno realizovala svoje zakonom propisane obaveze i Programske aktivnosti za izvještajni period.

Obavljanje poslova inspekcijskog i kontinuiranog nadzora nad radom vazduhoplovnih subjekata uvijek je imalo je prioritet u radu Agencije. Zbog aktivnosti koje zahtijevaju posebna stručna znanja za preduzimanje zakonom propisanih mjera i sprovođenje inspekcijskog nadzora, u kontinuitetu je vršeno stručno osposobljavanje zaposlenih. Polazeći od činjenice da inspekcijski poslovi obuhvataju i ovlašćenja za obavljanje inspekcijskih pregleda, izricanje ograničenja i zabrana, nalaganje upravnih mjera, izdavanje prekršajnih naloga, podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, kao i preduzimanje drugih mjera propisanih Zakonom o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, br. 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16 i 84/24) i Zakonom o prekršajima („Službeni list CG“, br. 01/11, 06/11, 39/11, 32/14, 43/17, 51/17) i, istovremeno, zahtijevaju posebnu stručnost za obavljanje poslova inspekcijskog nadzora, Agencija je u ranijem periodu dodatnu pažnju usmjeravala na edukovanje zaposlenih iz oblasti vođenja upravnog postupka, inspekcijskih nadzora i preduzimanja prekršajnih mjera.

Pored poslova propisanih Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) koji je bio važeći u godini izvještaja (2025. godina), Agencija obavlja i poslove

koji su joj utvrđeni u nadležnost odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 18 /11, 46/14 i 43/18 i 89/25) u pogledu zaštite prava putnika i lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, u toku prevoza u vazdušnom saobraćaju. Naime, u skladu sa članom 93 navedenog zakona, putnik koji smatra da mu je povrijeđeno pravo u slučaju uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili kašnjenja leta, kao i lice sa invaliditetom ili lice smanjene pokretljivosti, podnosi pisani prigovor sa odgovarajućim dokazima vazdušnom prevozniku, odnosno menadžmentu aerodroma. Prigovor se podnosi najkasnije u roku od 90 dana od dana kada je let obavljen ili kada je trebalo da se obavi, a vazdušni prevoznik, odnosno menadžment aerodroma je dužan da odluči po prigovoru u roku od 60 dana od dana njegovog podnošenja. Ukoliko u tom roku ne odluči po prigovoru, podnosilac može prijaviti povredu zakona Agenciji, dok u slučaju odbijanja prigovora ima pravo da radi ostvarivanja svojih prava pokrene postupak pred nadležnim sudom.

Takođe, odredbom člana 36a Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 18 /11, 46/14 i 43/18 i 89/25) propisan je obim prava lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti na aerodromima, pa je utvrđeno da lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, koja koriste ili namjeravaju da koriste usluge vazdušnog prevoza putnika po dolasku, odlasku ili tranzitu kroz aerodrom kada se aerodrom nalazi na teritoriji Crne Gore, imaju pravo na pomoć u skladu sa ovim zakonom.

Pored navedenog, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i relevantnih međunarodnih propisa vrši Ministarstvo, dok inspekcijski nadzor sprovodi Agencija preko inspektora za vazdušni saobraćaj, u skladu sa ovim zakonom, zakonom kojim se uređuje vazdušni saobraćaj i zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor.

Dalje, odredbom člana 67 Zakona o prevozu opasnih materija („Službeni list CG“, br. 33/14, 13/18, 84/24 i 89/25) propisana je nadležnost Agencije u pogledu davanja izuzeća kod prevoza opasnih materija vazdušnim putem. Naime, vazduhoplovom se ne mogu prevoziti opasne materije čiji je prevoz zabranjen u skladu sa Aneksom 18 (Siguran prevoz opasnih materija u vazdušnom saobraćaju) Konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu, kao i Tehničkim instrukcijama za siguran prevoz opasnih materija u vazdušnom saobraćaju (Dokument Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva ICAO Doc. 9284). Izuzetno, prevoz opasnih materija može se dozvoliti u vazdušnom prostoru Crne Gore, na osnovu rješenja o izuzeću od zabrane koje, u skladu sa Tehničkim instrukcijama, izdaje Agencija uz saglasnost nadležnih organa državne uprave zavisno od vrste opasne materije.

Agencija je tokom 2025. godine preko svojih predstavnika aktivno učestvovala i u radu nacionalnih odbora u skladu sa tada Zakonom o vazdušnom saobraćaju: Nacionalnog odbora za upravljanje sigurnošću u vazdušnom saobraćaju, Nacionalnog odbora za upravljanje vazdušnim prostorom, Nacionalnog odbora za olakšice u vazdušnom saobraćaju, Nacionalnog odbora za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva, kao i Komisije za procjenu rizika bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, u skladu sa Nacionalnim programom bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

b) Unutrašnja organizacija

Unutrašnja organizacija Agencije je regulisana Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji sa sistematizacijom br. 01/1-014/24-2518/1, a isti je stupio na snagu 30.10.2024. godine.

Pravilnikom je utvrđena sljedeća organizacija:

1. Kabinet direktora, u okviru koga su sljedeće funkcije:
 - Menadžer Sistema za praćenje usklađenosti (Compliance Manager);
 - Menadžer sistema upravljanja sigurnošću (Safety Manager);
 - Menadžer kvaliteta, ljudskih resursa i stručnog osposobljavanja (Quality and HR Manager);
 - Menadžer za komunikaciju (Communications Manager)
2. Sektor za sigurnost vazdušne plovidbe i aerodroma, sa 18 izvršilaca podijeljenih u sljedeće organizacione jedinice:

Odsjek za sigurnost vazdušne plovidbe;

Odsjek za aerodrome.
3. Sektor za sigurnost vazduhoplova i operacija vazduhoplova sa 18 izvršilaca podijeljenih u sljedeće organizacione jedinice:

Odsjek vazduhoplova, vazduhoplovnih komponenti i bespilotnih vazduhoplova;

Odsjek operacija vazduhoplova, licenciranja i obuku;

Referat za vazduhoplovnu medicinu.
4. Sektor za bezbjednost, olakšice i traganje i spašavanje sa 12 izvršilaca podijeljenih u sljedeće organizacione jedinice:

Odsjek za bezbjednost i olakšice u civilnom vazduhoplovstvu;

Odsjek za informacione tehnologije i informacionu bezbjednost;

Referat za traganje i spašavanje.
5. Odsjek za pravne i opšte poslove i međunarodnu saradnju sa 12 izvršilaca
6. Odsjek za finansije, računovodstvo i javne nabavke sa 6 izvršilaca.

U Agenciji je na kraju 2025. godine bilo zaposleno ukupno 64 izvršioca, od kojih je jedno lice u mandatu, dok jednom licu miruje radni odnos. Osim angažovanih po ugovoru o radu, jedno lice je angažovano po ugovoru o dopunskom radu. Po ugovoru o djelu tokom 2025. godine su bila angažovana lica za obavljanje poslova koja nisu bila predviđena Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji: održavanje društvenih mreža, aktuarski poslovi, usluge preseljenja, fotografisanja, testiranja i sl.

Na rad i poslovanje Agencije, osim Zakona o vazdušnom saobraćaju i drugih nacionalnih propisa, primjenjuju se i ratifikovane međunarodne konvencije, ratifikovani međunarodni ugovori, međunarodni vazduhoplovni propisi, standardi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL, JAA, Evropske Komisije). Agencija je organizovana na način da ispunjava sve zakonske obaveze i obaveze preuzete ratifikovanim međunarodnim ugovorima, što uključuje osnivanje i rad organa civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog i nadzornog organa koji mora biti samostalan u svom radu kako bi omogućio nesmetanu primjenu

međunarodnih standarda u ovoj oblasti, posebno u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

Ovakva pozicija i status Agencije potvrđeni su još u konstatacijama i zaključcima projekta koji je finansirala Evropska Unija - „Tehnička pomoć sektoru saobraćaja u Crnoj Gori” (Technical assistance to transport sector, Montenegro, Europeaid-127318/C/CER/ME). U rezimeu Finalnog izvještaja projekta, objavljenog u decembru 2011. godine nalazi se i dio koji se odnosi na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo:

„ACV je doživjela značajan porast u kompetenciji i kvalitetu rada i potrebno je da sačuva svoju poziciju nezavisnosti u svojim aktivnostima i finansiranju, kao i da bude odgovorna za svoj rad isključivo Vladi. To je potrebno kako bi zadržala trenutno kompetentno osoblje, tj. da očuva kompetenciju same Agencije. U suprotnom, Agencija bi imala nedostatak profesionalnog kadra koji bi doveo do smanjenja kompetencije i njene pravne misije te se tako ugrozila sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Takođe, mora se uspostaviti transparentna finansijska održivost Agencije koja je u skladu sa preporukama ICAO i EU”. Da je takav stav međunarodnih institucija i dalje aktuelan, potvrđeno je i dopisom direktora EUROCONTROLA, iz decembra 2024. godine, u kome je naglašeno da Agencija mora biti kompetentan poslodavac, u stanju da privuče, zaposli i zadrži osoblje sa odgovarajućim kvalifikacijama i iskustvom, a povrh svega, da je od esencijalnog značaja da se zadrži autonomnost, finansijska i funkcionalna nezavisnost Agencije, kako bi bila u stanju da se nosi sa budućim izazovima i osigura najviše standarde sigurnosti u vazduhoplovstvu.

U cilju normalnog odvijanja radnih aktivnosti i obezbjeđivanja adekvatnog poslovnog prostora, Agencija je od 2014. godine smještena u kupljenom poslovnom prostoru, površine 996 m², sa 20 pripadajućih parking mjesta. Sjedište Agencije je u ulici Josipa Broza Tita bb, Stari aerodrom, Podgorica.

IV EDUKACIJA ZAPOSLENIH

Tokom 2025. godine, Agencija je dodatno radila na osnaživanju ljudskih resursa, prepoznajući stručnu osposobljenost kao ključni stub vazduhoplovne sigurnosti i efikasnog vršenja javnih ovlašćenja. Fokus je sa bazičnog osposobljavanja pomjeren ka naprednim specijalističkim vještinama, čime je potvrđena pozicija Agencije kao kredibilnog regulatornog tijela u regionalnim i evropskim okvirima.

Na osnovu revidiranog Trening programa, implementiran je godišnji plan koji je obuhvatio targetiranu edukaciju za inspekcijsko osoblje pri čemu je poseban akcenat stavljen na praktičnu primjenu standarda kroz specifične kurseve za nadzornike i inspektore kao i harmonizaciju sa EASA regulativom osiguravajući da nadzor nad subjektima bude u potpunosti usklađen sa tekućim evropskim propisima.

Neke od najznačajnijih obuka, održane su u organizaciji ICAO-a, EASA-e, EUROCONTROL-a (ALC), JAA i drugih priznatih međunarodnih organizacija.

Težeći maksimalnoj ekonomičnosti uz zadržavanje visokog kvaliteta, postignuti su sljedeći rezultati:

- Hibridni model edukacije: Optimizovan je balans između obuka u trening organizacijama i naprednih e-learning platformi, čime je nastavljen trend racionalizacije troškova bez kompromisa po kvalitet znanja.
- Regionalno liderstvo kroz projekte: Kroz aktivno učešće u IPA i TAIEX projektima, Agencija je ponovo bila inicijator i domaćin stručnih radionica, čime je promovisana kultura sigurnosti na regionalnom nivou, uz značajne uštede sopstvenih budžetskih sredstava.
- Korektivni mehanizmi: Planiranje obuka za 2025. godinu direktno je uvezano sa nalazima internih i eksternih audita, čime edukacija postaje direktan alat za eliminaciju neusaglašenosti i stalno unapređenje radnih procesa.

U cilju kontinuiranog održavanja visokog nivoa stručnih kompetencija i ispunjavanja strogih međunarodnih standarda, zaposleni Agencije za civilno vazduhoplovstvo su tokom izvještajnog perioda uspješno pohađali niz specijalističkih obuka. Fokus je bio na usklađivanju sa EASA regulativom, novim ICAO standardima i jačanju nadzornih (inspekcijskih) kapaciteta.

Između velikog broja realizovanih programa, po sektorima se izdvajaju sljedeće najznačajnije obuke:

SEKTOR ZA SIGURNOST VAZDUHOPLOVA I OPERACIJA VAZDUHOPLOVA

- Operations Oversight for Aviation Regulators (OPS for NAA Inspectors) (EU –IPA 6 Project).
- Auditing in Crew Licensing
- Auditing in Flight & Ground Operations Environment
- EU RAMP Inspection programme (SAFA)
- Special Operating Rules ETOPS, MNPS, RVSM, LVO (AWOPS), PBN
- UAS regulatory and SORA

SEKTOR ZA SIGURNOST VAZDUŠNE PLOVIDBE I AERODROMA

- ATM Occurrence Investigation and Analysis
- Oversight of Changes in ATM/ANS
- Safety at State Level
- Training and proficiency check program for aerodromes

SEKTOR ZA BEZBJEDNOST, OLAKŠICE I TRAGANJE I SPAŠAVANJE

- Information Security Management System (Part-IS)
- Search and Rescue
- Best Practices for National Auditors

ODSJEK ZA PRAVNE I OPŠTE POSLOVE I MEĐUNARODNU SARADNJU

- ICAO TRAINAIR PLUS – International Air Law

V REALIZOVANE OBAVEZE PROPISANE ZAKONOM I UTVRĐENE PROGRAMOM RADA AGENCIJE ZA 2025. GODINU

Prioriteti u radu Agencije i u 2025. godini bili su, kao i u proteklim izvještajnim periodima, vršenje poslova iz nadležnosti Agencije, koja je utvrđena Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25), uz realizaciju obaveza utvrđenih Programom rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu.

Agencija je realizovala aktivnosti utvrđene Programom rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu, u pogledu vršenja kontinuiranog i inspekcijskog nadzora, u skladu sa usvojenim Planom inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu, kojim su utvrđeni raspored i dinamika obavljanja nadzora vazduhoplovnih subjekata, a koje su vršili inspektori za vazdušni saobraćaj i ovlašćena lica Agencije za vršenje kontinuiranog nadzora, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, podzakonskim aktima i internim aktima Agencije (Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji sa sistematizacijom, internim procedurama itd.), kao i odredbama Zakona o inspekcijskom nadzoru.

Dakle, Agencija je realizovala obaveze u pogledu vršenja kontinuiranog nadzora u smislu praćenja kontinuiranog ispunjavanja uslova na osnovu kojih su izdati sertifikati ili druge isprave, tokom čitavog perioda njihovog važenja, za obavljanje vazdušnog saobraćaja i drugih djelatnosti u vazdušnom saobraćaju, kao i u pogledu certifikovanja vazduhoplovnih subjekata i vazduhoplovnog osoblja i drugih djelatnosti propisanih zakonom, koje spadaju u osnovne i najznačajnije djelatnosti Agencije.

Navedene aktivnosti Agencija je realizovala saglasno odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) i podzakonskim aktima koji su donijeti na osnovu ovog zakona, a koji je bio važeći za godinu izvještavanja.

* * *

Zakon o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) načelno je obuhvatao osnovne principe sadržane u evropskim regulativama i direktivama i predstavlja pravni osnov za donošenje podzakonskih akata kojima se u potpunosti preuzimaju sadržaji regulativa EU iz oblasti vazdušnog saobraćaja.

Naime, ratifikacijom osnovnog teksta ECAA Sporazuma, Crna Gora je preuzela obaveze utvrđene odredbama ovog sporazuma. Jedna od najvažnijih obaveza propisana je članom 3 ECAA Sporazuma, kojim je precizirano da su odredbe propisa na koje se poziva ili koji su sadržani u Aneksu I ovog sporazuma, usklađeni prema Aneksu II ovog sporazuma, obavezujuće za strane ugovornice i predstavljaju, ili će predstavljati, dio njihovog unutrašnjeg pravnog poretka, sa obavezom da propisi koji odgovaraju regulativama Evropske unije treba da budu dio unutrašnjeg pravnog poretka strana ugovornica, dok je za propise koji odgovaraju direktivama Evropske unije nadležnim organima strana ugovornica ostavljen izbor načina implementacije.

Imajući u vidu navedene obaveze, koje je potpisivanjem i ratifikacijom ECAA Sporazuma preuzela država Crna Gora, Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) propisano je ovlašćenje Agenciji za donošenje akata i na taj način je stvorena mogućnost da se zakonodavstvo Crne Gore u oblasti civilnog vazduhoplovstva na mnogo efikasniji i ažurniji način usklađuje sa pravnim poretkom Evropske Unije (*acquis communautaire*). Praktičan značaj ovakavog načina usklađivanja ogleda se u činjenici da su propisi EU u oblasti vazduhoplovstva

podložni čestim izmjenama ili dopunama, tako da je ažurnost u usklađivanju sa njima moguće ostvariti jedino kroz pravovremeni postupak izmjene i dopune odgovarajućeg podzakonskog akta.

U skladu sa odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) Agencija je, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja, u 2025. godini donijela 8 podzakonskih akata koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore“ i to:

1. Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o dozvolama i organizacijama za osposobljavanje kontrolora letenja („Službeni list CG“, broj 09/25 od 07.02.2025. godine, stupio je na snagu 15.02.2025. godine, a primjenjuje se od 01.09.2025. godine)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2023/893 od 21. aprila 2023. godine o izmjeni Regulative (EU) 2015/340 o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura koji se odnose na dozvole i sertifikate kontrolora letenja

2. Pravilnik o uslovima i načinu stručnog osposobljavanja pomoćnog vazduhoplovnog osoblja – vazduhoplovno meteorološkog osoblja („Službeni list CG“, broj 54/25 od 03.06.2025. godine, stupio je na snagu 11.06.2025. godine); ispravka („Službeni list CG“, broj 59/25)

3. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i odobravanju organizacija i osoblja koji obavljaju ove poslove („Službeni list CG“, broj 54/25 od 03.06.2025. godine, stupio je na snagu 11.06.2025. godine)

* Ovim pravilnikom su, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzete Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2022/410 od 10. marta 2022. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1321/2014 u pogledu obezbjeđivanja kontinuirane plovidbenosti u jedinstvenoj poslovnoj grupaciji vazdušnih prevoznika i Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2022/1360 od 28. jula 2022. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1321/2014 u pogledu sprovođenja proporcionalnijih zahtjeva za vazduhoplove koji se koriste u sportskoj i rekreativnoj avijaciji

4. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o unaprjeđenju sigurnosti, istraživanju i sprečavanju nesreća i nezgoda u civilnom vazduhoplovstvu („Službeni list CG“, broj 72/25 od 09.07.2025. godine, stupio je na snagu 17.07.2025. godine)

* Ovim pravilnikom se vrši usaglašavanje sa Regulativom (EU) 2024/1230 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. aprila 2024. godine o izmjeni regulativa (EZ) broj 80/2009, (EU) broj 996/2010 i (EU) broj 165/2014 u pogledu određenih zahtjeva za izvještavanje u oblasti drumskog i vazdušnog saobraćaja

5. Pravilnik o izmjeni i dopunama Pravilnika o uslovima za sigurnu upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova („Službeni list CG“, broj 75/25 od 16.07.2025. godine, stupio je na snagu 24.07.2025, a član 6a primjenjuje se do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji)

6. Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o zajedničkim zahtjevima za pružaoce usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovidbi i drugih mrežnih funkcija upravljanja vazdušnim saobraćajem i nadzoru nad njima („Službeni list CG“, broj 79/25 od 25.07.2025. godine, stupio je na snagu 02.08.2025. godine)

7. Pravilnik o zabrani ili ograničenju letenja vazdušnih prevoznika iz trećih država („Službeni list CG“, broj 108/25 od 26.09.2025. godine, a stupio je na snagu 04.10.2025. godine)

* Ovim pravilnikom preuzimaju se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, sljedeći evropski propisi:

1) Regulativa (EZ) br. 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. decembra 2005. godine o utvrđivanju liste vazdušnih prevoznika Zajednice kojima je zabranjeno letenje u Zajednici, o informisanju putnika u vazdušnom saobraćaju o identitetu vazdušnog prevoznika koji obavlja let i o prestanku važenja člana 9 Direktive 2004/36/EZ, a koja je izmijenjena i dopunjena sljedećim regulativama:

a) Regulativom (EZ) br. 596/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2009. godine kojom se neki akti za koje se koristi član 251 Ugovora prilagođavaju Odluci Savjeta 1999/468/EZ u pogledu detaljnog regulatornog postupka - Prilagođavanje detaljnom regulatornom postupku - Dio četvrti;

b) Regulativom (EU) br. 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta od 4. jula 2018. godine o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i nadležnostima Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva i izmjeni regulativa (EZ) br. 2111/2005, (EZ) br. 1008/2008, (EU) br. 996/2010, (EU) br. 376/2014 i direktiva 2014/30/EU i 2014/53/EU Evropskog parlamenta i Savjeta i stavljanju van snage regulativa (EZ) br. 552/2004 i (EZ) br. 216/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta i Regulative Savjeta (EEZ) br. 3922/91;

c) Regulativom (EU) 2019/1243 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. juna 2019. godine o prilagođavanju niza pravnih akata koji predviđaju upotrebu regulatornog postupka kontrole članova 290 i 291 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije; i

d) Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2023/661 od 2. decembra 2022. godine o izmjeni Regulative (EZ) br. 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zajedničkih kriterijuma za uvođenje ili ukidanje zabrane letjenja na nivou Unije;

2) Regulativa Komisije (EZ) br. 474/2006 od 22. marta 2006. godine o utvrđivanju liste Zajednice koja se odnosi na vazdušne prevoznike kojima je zabranjeno letenje u Zajednici iz Poglavlja II Regulative (EZ) br. 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta; i

3) Delegirana regulativa Komisije (EU) 2023/660 od 2. decembra 2022. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za listu vazdušnih prevoznika kojima je zabranjeno letenje unutar Unije ili na koje se primjenjuju ograničenja letenja unutar Unije iz poglavlja II Regulative (EZ) br. 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta i stavljanju van snage Regulative (EZ) br. 473/2006 o utvrđivanju sprovedbenih pravila za listu Zajednice onih vazdušnih prevoznika na koje se primjenjuje zabrana letenja unutar Zajednice iz poglavlja II Regulative (EZ) br. 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta.

8. Pravilnik o fleksibilnoj upotrebi vazdušnog prostora („Službeni list CG”, broj 113/25 od 07.10.2025. godine, a stupio je na snagu 15.10.2025. godine)

* Ovim pravilnikom se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzima Regulativa Komisije (EZ) br. 2150/2005 od 23. decembra 2005. godine kojom se utvrđuju zajednička pravila za fleksibilnu upotrebu vazdušnog prostora

Dakle, u izvještajnom periodu Agencija je, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja, donijela 8 podzakonskih akata iz svoje nadležnosti, kojima se u najvećem dijelu preuzimaju izmjene i dopune već preuzetih osnovnih tekstova propisa EU iz oblasti civilnog vazduhoplovstva i na taj način vrši

ažurno usklađivanje nacionalnog zakonodavstva iz oblasti vazdušnog saobraćaja sa novim i izmijenjenim EU regulativama.

U izvještajnom periodu je intenzivno rađeno i na pripremi 12 pravilnika koji su objavljeni početkom 2026. godine. Radi se o sljedećim pravilnicima:

1. Pravilnik o zahtjevima za upravljanje rizicima informacione bezbjednosti sa potencijalnim uticajem na sigurnost vazduhoplovstva za organizacije obuhvaćene regulativama Komisije (EU) br. 748/2012 i (EU) br. 139/2014 i o izmjeni regulative Komisije (EU) br. 748/2012 i (EU) br. 139/2014 („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a odredbe člana 2 stav 1 tačka (c) i člana 5 stav 1 tačka (c) Priloga 1 ovog pravilnika primjenjuju se od 27.03.2031. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, prečišćeni tekst Delegirane Regulative Komisije (EU) 2022/1645 od 14. jula 2022. godine o utvrđivanju pravila za primjenu Regulative (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta u vezi sa zahtjevima za upravljanje rizicima informacione bezbjednosti sa potencijalnim uticajem na sigurnost vazduhoplovstva za organizacije obuhvaćene regulativama Komisije (EU) br. 748/2012 i (EU) br. 139/2014 i o izmjeni regulative Komisije (EU) br. 748/2012 i (EU) br. 139/2014, a koja je izmijenjena i dopunjena Delegiranim Regulativom Komisije (EU) 2025/22 od 19. decembra 2024. godine o izmjeni Delegirane regulative Komisije (EU) 2022/1645 u pogledu zahtjeva za informacionu bezbjednost organizacija koje pružaju usluge zemaljskog opsluživanja.

2. Pravilnik o utvrđivanju detaljnih pravila za sertifikaciju i deklarisanje sistema za pružanje usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem/pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi i sastavnih dijelova sistema za pružanje usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem/pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a primjenjuje se od 31.01.2027. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Delegirana Regulativa Komisije (EU) 2023/1768 od 14. jula 2023. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za sertifikaciju i deklarisanje sistema za pružanje usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem/pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi i sastavnih dijelova sistema za pružanje usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem/pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi.

3. Pravilnik o utvrđivanju odredbi o opremi vazduhoplova potrebnoj za korišćenje vazdušnog prostora jedinstvenog evropskog neba i operativnim pravilima u vezi sa korišćenjem vazdušnog prostora jedinstvenog evropskog neba („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a primjenjuje se od 31.01.2027. godine). (Danom početka primjene ovog pravilnika prestaju da važe Pravilnik o uslovima za koordinisano uvođenje data link usluga u jedinstveno evropsko nebo („Službeni list CG”, broj 19/2021), Pravilnik o načinu identifikacije vazduhoplova, karakteristikama i interoperabilnosti sistema za nadzor za jedinstveno evropsko nebo („Službeni list CG”, br. 27/14, 24/16, 5/20 i 28/21) i Pravilnik o koordinisanom uvođenju govorne komunikacije sa razmakom govornih kanala od 8,33 kHz za jedinstveno evropsko nebo („Službeni list CG”, br. 27/14, 35/19 i 28/21).)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2023/1770 od 12. septembra 2023. godine o utvrđivanju odredbi o opremi vazduhoplova potrebnoj za korišćenje vazdušnog prostora Jedinственог evropskog neba i operativnim pravilima u vezi sa korišćenjem vazdušnog prostora Jedinственог evropskog neba i o stavljanju van snage Regulative (EZ) br. 29/2009 i Sprovedbenih regulativa (EU) br. 1206/2011, (EU) br. 1207/2011 i (EU) br. 1079/2012.

4. Pravilnik o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura za odobravanje organizacija uključenih u projektovanje ili proizvodnju sistema i sastavnih dijelova za upravljanje vazdušnim saobraćajem/pružanje usluga u vazdušnoj plovitbi („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a primjenjuje se od 31.01.2027. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Sprovedbena Regulativa Komisije (EU) 2023/1769 od 12. septembra 2023. godine o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura za odobravanje organizacija uključenih u projektovanje ili proizvodnju sistema i sastavnih dijelova za upravljanje vazdušnim saobraćajem/pružanje usluga u vazdušnoj plovitbi i o izmjeni Sprovedbene regulative (EU) 2023/203.

5. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o dodatnim specifikacijama plovitbenosti za određenu vrstu operacija („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, a stupio je na snagu 28.01.2026. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Sprovedbena regulative Komisije (EU) 2024/2954 od 29. novembra 2024. godine o izmjenama Regulative (EU) 2015/640 u vezi sa uvođenjem novih dodatnih zahtjeva za plovitbenost.

6. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o načinu, pravilima i postupcima letenja vazduhoplova i operativnim uslugama u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a Prilog 4 primjenjuje se od 15.07.2027. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2024/1111 od 10. aprila 2024. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1178/2011, Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012, Regulative (EU) br. 965/2012 i Sprovedbene regulative (EU) 2017/373 u pogledu utvrđivanja zahtjeva za operacije vazduhoplova sa posadom sposobnih za vertikalno polijetanje i slijetanje

7. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje letaćkih operacija operatora vazduhoplova iz trećih zemalja („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a primjenjuje se od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore Delegirana regulativa Komisije (EU) br. 2023/659 od 2. decembra 2022. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 452/2014 u pogledu tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura u vezi sa vazdušnim operacijama operatora iz trećih zemalja

8. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o zajedničkim zahtjevima za pružaoce usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovitbi i drugih mrežnih funkcija upravljanja vazdušnim

saobraćajem i nadzoru nad njima („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a Prilog 7 primjenjuje se od 15.07.2027. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2024/1111 od 10. aprila 2024. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1178/2011, Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012, Regulative (EU) br. 965/2012 i Sprovedbene regulative (EU) 2017/373 u pogledu utvrđivanja zahtjeva za operacije vazduhoplova sa posadom sposobnih za vertikalno polijetanje i slijetanje

9. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a Prilog 21 ovog pravilnika primjenjuje se od 15.07.2027. godine, a Prilog 22 ovog pravilnika primjenjuje se od 15.07.2026. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2024/1111 od 10. aprila 2024. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1178/2011, Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012, Regulative (EU) br. 965/2012 i Sprovedbene regulative (EU) 2017/373 u pogledu utvrđivanja zahtjeva za operacije vazduhoplova sa posadom sposobnih za vertikalno polijetanje i slijetanje i Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2024/2076 od 24. jula 2024. godine o izmjeni regulativa (EU) br. 1178/2011 i (EU) br. 965/2012 u odnosu na pojašnjenja zahtjeva za kopilote u krstarenju, ažuriranja zahtjeva za izdavanje dozvola letačkoj posadi i ljekarskih uvjerenja, kao i poboljšanja za generalnu avijaciju

10. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o posadi vazduhoplova („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a Prilog 17 ovog pravilnika primjenjuje se od 15.07.2027. godine, a Prilog 18 ovog pravilnika primjenjuje se od 15.07.2026. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2024/1111 od 10. aprila 2024. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1178/2011, Sprovedbene regulative (EU) br. 923/2012, Regulative (EU) br. 965/2012 i Sprovedbene regulative (EU) 2017/373 u pogledu utvrđivanja zahtjeva za operacije vazduhoplova sa posadom sposobnih za vertikalno polijetanje i slijetanje i Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2024/2076 od 24. jula 2024. godine o izmjeni regulativa (EU) br. 1178/2011 i (EU) br. 965/2012 u odnosu na pojašnjenja zahtjeva za kopilote u krstarenju, ažuriranja zahtjeva za izdavanje dozvola letačkoj posadi i ljekarskih uvjerenja, kao i poboljšanja za generalnu avijaciju

11. Pravilnik o zahtjevima koje organizacije i nadležni organi treba da ispune u vezi sa upravljanjem rizicima informacione bezbjednosti sa potencijalnim uticajem na sigurnost vazduhoplovstva za organizacije obuhvaćene regulativama Komisije (EU) br. 1321/2014, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 1178/2011, (EU) 2015/340, sprovedbenim regulativama Komisije (EU) 2017/373 i (EU) 2021/664 i za nadležne organe obuhvaćene regulativama Komisije (EU) br. 748/2012, (EU) br. 1321/2014, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 1178/2011, (EU) 2015/340 i (EU) br. 139/2014, sprovedbenim regulativama Komisije (EU) 2017/373 i (EU) 2021/664 i o izmjeni regulativa Komisije (EU) br. 1178/2011, (EU) br. 748/2012, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 139/2014, (EU) br. 1321/2014, (EU) 2015/340 i sprovedbenih regulativa Komisije (EU) 2017/373 i (EU) 2021/664 („Službeni list CG”, broj 6/26 od 20.01.2026. godine, stupio je na snagu 28.01.2026. godine, a primjenjuje se od 15.06.2026. godine)

* Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, prečišćeni tekst Sprovedbene Regulative Komisije (EU) 2023/203 od 27. oktobra 2022. godine o utvrđivanju pravila za primjenu Regulative (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta u vezi sa zahtjevima za upravljanje rizicima informacione bezbjednosti sa potencijalnim uticajem na sigurnost vazduhoplovstva za organizacije obuhvaćene Regulativama Komisije (EU) br. 1321/2014, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 1178/2011, (EU) 2015/340, sprovedbenim Regulativama Komisije (EU) 2017/373 i (EU) 2021/664 i za nadležne organe obuhvaćene Regulativama Komisije (EU) br. 748/2012, (EU) br. 1321/2014, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 1178/2011, (EU) 2015/340 i (EU) br. 139/2014, sprovedbenim Regulativama Komisije (EU) 2017/373 i (EU) 2021/664 i o izmjeni Regulativa Komisije (EU) br. 1178/2011, (EU) br. 748/2012, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 139/2014, (EU) br. 1321/2014, (EU) 2015/340 i sprovedbenih Regulativa Komisije (EU) 2017/373 i (EU) 2021/664, a koja je izmijenjena i dopunjena Sprovedbenom regulativom Komisije (EU) 2023/1769 od 12. septembra 2023. godine o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura za odobravanje organizacija uključenih u projektovanje ili proizvodnju sistema i sastavnih djelova za upravljanje vazdušnim saobraćajem/pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi i o izmjeni Sprovedbene Regulative (EU) 2023/203, Sprovedbenom Regulativom Komisije (EU) 2024/1109 od 10. aprila 2024. godine o utvrđivanju pravila za primjenu Regulative (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta u vezi sa zahtjevima nadležnog organa i administrativnih procedura za sertifikaciju, nadzor i preduzimanje izvršnih mjera u vezi sa kontinuiranom plovidbenošću sertifikovanih sistema bespilotnih vazduhoplova i o izmjeni Sprovedbene Regulative (EU) 2023/203 i Sprovedbenom regulativom Komisije (EU) 2025/2293 od 10. novembra 2025. godine o izmjeni Sprovedbene regulative Komisije (EU) 2023/203 u pogledu zahtjeva koji se primjenjuju na organizacije u skladu sa deklaracijom i o ispravci Regulative (EU) br. 1178/2011, (EU) br. 748/2012, (EU) br. 965/2012, (EU) br. 139/2014, (EU) br. 1321/2014, (EU) br. 2015/340, i Sprovedbene Regulative (EU) 2017/373.

12. Pravilnik o stručnom osposobljavanju lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja na aerodromu („Službeni list CG”, broj 13/26 od 06.02.2026. godine, a stupio je na snagu 14.02.2026. godine)

Agencija je od dana stupanja na snagu Zakona o vazdušnom saobraćaju iz 2012. godine, kojim joj je prenešeno javno ovlašćenje u pogledu donošenja podzakonskih akata, donijela 215 podzakonskih akata, kojima je u najvećem dijelu preuzimala evropsku regulativu iz oblasti vazdušnog saobraćaja, koja se često mijenjala i dopunjavala, u cilju ažurnog usklađivanja sa propisima EU.

Ostvarena dinamika u postupcima pripreme i donošenja akata Agencije u 2025. godini i ranije ukazuje da je omogućena mnogo efikasnija i ažurnija harmonizacija propisa, odnosno usklađivanje podzakonskih propisa iz oblasti civilnog vazduhoplovstva sa evropskim propisima, odnosno *acquis communautaire*, u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj Uniji.

Pored navedenog, Agencija je, saglasno članu 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG”, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25), kojim je propisano da donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja, nadležna za donošenje sigurnosnih akata, i to: Sigurnosnih direktiva (Safety directive), Sigurnosnih naloga (Safety order) i Sigurnosnih informacija (Safety information).

U izvještajnom periodu, Agencija je objavila jedan sigurnosni nalog i 5 sigurnosnih informacija:

- 2019/001 - Uslovi za uspostavljanje, održavanje i rad službi za traganje i spašavanje na teritoriji Crne Gore i iznad otvorenog mora, kao i koordinaciju takvih službi između država (Revizija 1, objavljeno 25. jula 2025.)
- 2014/001 - Sigurnosni bilteni Evropske Agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (Revizija 2, objavljeno 03. januara 2025.)
- 2014/004 - Nalozi za plovidbenost (Revizija 1, objavljeno 03. januara 2025.)
- 2014/008 - Izdavanje Uvjerenja o tehničkoj ispravnosti vazduhoplova (CRS) nakon održavanja u stranim organizacijama za održavanje (Revizija 1, objavljeno 03. januara 2025.)
- 2015/004 - Utvrđivanje tipa ometajućih rasporeda u skladu sa ARO.OPS.230 za crnogorske CAT operatore (Revizija 1, objavljeno 03. aprila 2025.)
- 2017/001 - Komercijalne specijalizovane operacije visokog rizika i izdavanje ovlašćenja za njihovo izvođenje (Revizija 1, objavljeno 03. aprila 2025.)

Treba pomenuti i kontinuiranu koordinaciju sa Ministarstvom saobraćaja koja je vršena u I i II kvartalu sa ciljem izmjene zakona, koja bi omogućila uvođenje obavljanja prevoza na linijama od javnog interesa - takozvani PSO (*Public Service Obligation*). Izmjenom zakona se stvaraju pravni mehanizmi, kojima će se omogućiti da se redovni vazdušni prevoz obavlja i na linijama koje nisu komercijalno isplative, a od značaja su za privredni i društveno-socijalni razvoj Crne Gore. Linije od javnog interesa su dobro poznati pravni institut u okviru Evropske unije, kao efikasan model koji će i Crnoj Gori omogućiti bolju povezanost sa međunarodnim poslovnim okruženjem, ali i turističke tokove putnika sa evropskih i drugih tržišta, što bi imalo pozitivan ekonomski efekat, ali i povećalo zaposlenost i konkurentnost crnogorske privrede i turizma.

Tokom 2025. godine, Agencija je aktivno učestvovala i u procesu unapređenja odredbi propisanih Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25), odnosno u radu na pripremi novog zakona, u saradnji sa Ministarstvom saobraćaja i drugim nadležnim institucijama. U okviru Agencije interna radna grupa formirana za rad na izradi novog Zakona o vazdušnom saobraćaju i sastavljena od predstavnika svih organizacionih jedinica ACV nastavila je sa intenzivnim je radom na pripremi nacrt zakona. Novi zakon podrazumijevao je usaglašavanje sa - sa brojnim EU propisima, a takođe i jasnije i preciznije definisanje uloge i nadležnosti Agencije za vršenje inspeksijskog i kontinuiranog nadzora, nacionalnog nadležnog i nacionalnog nadzornog organa itd.

Osim na pripremi nacrt zakona, predstavnici Agencije su imali aktivno učešće u procesu javne rasprave i priprema tabela usklađenosti. Nakon završene javne rasprave (IV kvartal 2025. godine) i dostavljenih predloga i sugestija u toku procesa javnih konsultacija izvršena su dalja unapređenja nacrt zakona. Izrada novog Zakona o vazdušnom saobraćaju podrazumijevala je usaglašavanje sa standardima Evropske unije i ICAO standardima, a na osnovu smjernica predstavnika EK i održane javne rasprava. Posebno treba istaći da su u zakonu implementirane odredbe koje omogućavaju donošenje podzakonskih akata kojima se transponuju EU regulative 317/2019 i 2803/2024, što je predstavljalo dio završnih mjerila u okviru pristupnih pregovora Crne Gore za članstvo u EU za Poglavlje 14.

Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25) Agencija je ovlašćena u pogledu vršenja inspekcijskog nadzora.

Takođe, odredbama Zakona o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, br. 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16 i 84/24) propisano je da inspekcijski nadzor u oblasti vazdušnog saobraćaja vrši nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u ovoj oblasti, u skladu sa ovim zakonom i posebnim zakonom, što je u ovom slučaju Agencija.

Na ovaj način poslovi inspekcijskog nadzora u oblasti vazdušnog saobraćaja prenijeti su Agenciji, a istovremeno je izvršeno usaglašavanje sa evropskom regulativom koja propisuje da inspekcijski nadzor u vazdušnom saobraćaju vrši nacionalna vazduhoplovna vlast. Naime, odredbom člana 2 stav 2 Regulative (EZ) br. 550/2004 Evropskog Parlamenta i Savjeta, od 10. marta 2004. godine o pružanju usluga vazdušne plovidbe u Jedinstvenom evropskom nebu, koja je u pravni sistem Crne Gore preuzeta Pravilnikom o pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi u Jedinstvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog istema („Službeni list CG“, broj 22/13), propisano je da poslove inspekcijskog nadzora nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi vrši nacionalni nadzorni organ, a to je, saglasno članu 6 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25), Agencija.

U izvještajnom periodu, inspektori za vazdušni saobraćaj izvršili su značajan broj inspekcijskih nadzora i, na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja, preduzeli upravne i druge zakonom propisane mjere i radnje, uključujući izricanje prekršajnih naloga. O izvršenim inspekcijskim nadzorima i provjerama opširnije je rečeno u Poglavlju VI, u kojem je pojedinačno prikazan rad organizacionih jedinica Agencije.

Na ovaj način potpuno je uspostavljena i kontinuirano obezbjeđena funkcija inspekcijskog nadzora u civilnom vazduhoplovstvu.

U skladu sa obavezama propisanim odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju i obavezama iz Programa rada za 2025. godinu, Agencija je krajem drugog kvartala 2025. godine pripremila Predlog Izvještaja o radu i Predlog Finansijskog izvještaja za 2024. godinu. Savjet Agencije je, saglasno svojim nadležnostima, utvrdio predloge navedenih izvještaja koje je Vlada usvojila 11. septembra 2025. godine

U četvrtom kvartalu 2025. godine Agencija je usvojila Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2026. godinu i predlog Finansijskog plana Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2026. godinu, koji je uputila na proceduru usvajanja, što je i učinjeno zaključkom Vlade od 13. februara 2026. godine.

Tokom 2025. godine Agencija je nastavila sa intenzivnim aktivnostima na realizaciji preporuka datih od strane Državne revizorske institucije u Izvještaju o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2023. godinu.

Sprovedene aktivnosti bile su usmjerene na unapređenje sistema finansijskog upravljanja i kontrola, računovodstvenih evidencija i postupaka, finansijskog izvještavanja, kao i na dalje jačanje usklađenosti poslovanja sa važećim zakonskim i podzakonskim propisima.

Krajem 2025. godine realizovane su sve mjere predviđene Akcionim planom za sprovođenje preporuka DRI. Državna revizorska institucija je izvršila kontrolu realizacije preporuka i ocijenila da su sve preporuke date Agenciji realizovane. Ovakva ocjena predstavlja potvrdu da je Agencija uspješno otklonila uočene nedostatke i dodatno unaprijedila računovodstveni sistem, finansijsko poslovanje i kontrolne mehanizme.

VI PREDUZETE AKTIVNOSTI I MJERE U SPROVOĐENJU NADLEŽNOSTI AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Sektor za sigurnost vazdušne plovidbe i aerodroma

Odsjek za sigurnost vazdušne plovidbe

Agencija je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17 82/20, 53/25 i 141/25), Nacionalni nadzorni organ (eng. *National Supervisory Authority*, u daljem tekstu: NSA), i kao takva odgovorna je za vršenje stalnog procjenjivanja usaglašenosti pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi sa regulatornim zahtjevima, dominantno kroz aktivnosti Odsjeka za sigurnost vazdušne plovidbe (ANS odsjek). Agencija, kao NSA, obavlja i poslove koji se odnose na nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem, tj. vrši nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnom saobraćaju (*Air Traffic Services – ATS*), upravljanjem vazdušnim prostorom (*Airspace Management – ASM*) i nadzor nad upravljanjem protokom vazdušnog saobraćaja (*Air Traffic Flow Management – ATFM*).

U nadležnosti ovog odsjeka je nadzor nad radom Kontrole letenja Srbije i Crne Gore SMATSA d.o.o. Beograd (u nastavku teksta: SMATSA d.o.o.), kao zajedničkim pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi za Crnu Goru i Republiku Srbiju, sa sjedištem u Beogradu. Osnivači SMATSA d.o.o. su Vlada Crne Gore i Vlada Republike Srbije. U crnogorskom vazdušnom prostoru SMATSA d.o.o. pruža usluge u vazdušnoj plovidbi u skladu sa Ugovorom o kontinuitetu pružanja vazduhoplovnih usluga u vazdušnim prostorima Srbije i Crne Gore iz sledećih organizacionih jedinica:

- između nivoa leta FL145 i FL660 uslugu kontrole letenja pruža Centar oblasne kontrole letenja Beograd, smješten u Beogradu,
- iznad terena do nivoa leta FL145 uslugu kontrole letenja pruža Terminalna kontrola letenja Podgorica, koja obuhvata dvije operativno-organizacione cjeline i to: Aerodromsku kontrolu letenja Podgorica i Aerodromsku kontrolu letenja Tivat.

Provijere i inspekcije

Cilj periodične provjere (*audit*) je da se utvrdi da li je pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi – imalac sertifikata, usaglašen, prije svega, sa Zajedničkim zahtjevima (opštim i posebnim) za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, u skladu sa Pravilnikom o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi i sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera, i sa drugim regulatornim zahtjevima koji proističu iz Zakona o vazdušnom saobraćaju i na osnovu njega donijetih podzakonskih akata, uz preuzimanje regulativa Evropske unije.

Kontinuirani nadzor u centralizovanim jedinicama Kontrole letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo i Oblasnoj kontroli letenja sprovodi se u saradnji sa Direktoratom civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije, zajednički, u skladu sa Sporazumom o tehničkoj saradnji u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi.

Subjekti nadzora ANS odsjeka su po nalogu Agencije, uredno dostavljali predloge korektivnih mjera. Procjenu adekvatnosti predloženih korektivnih mjera i rokova za njihovo sprovođenje obavlja tim za provjeru, o čemu se potom obavještava subjekat nadzora.

Poslovi inspekcijskog nadzora koji se odnose na pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi obuhvataju nadzor nad primjenom propisa o uslovima koje mora ispunjavati pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi, tehničkim sistemima i objektima značajnim za sigurnost vazdušnog saobraćaja i to u pogledu ispravnosti, održavanja i pravilnog rada tehničkih sistema, načinu izvršenja operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju, usluga komunikacije, navigacije i nadzora, usluga vazduhoplovnog informisanja i usluga vazduhoplovne meteorologije, kao i primjene propisanih postupaka, preporučene prakse i međunarodnih standarda.

Tokom vršenja inspekcijskih nadzora, subjektima nadzora je ukazano na utvrđene nedostatke i nepravilnosti, ukoliko su konstatovane, i preduzete su mjere kojima se nalaže njihovo otklanjanje.

U skladu sa usvojenim Planom inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu, broj: 01/2-348/23-3142/1 od 30.12.2024. godine, i Godišnjim programom i planovima provjera pružaoca usluga ATM/ANS za 2025. godinu, ANS-PLN-001, verzija 1.0 od 11.02.2025. godine, broj planiranih provjera, inspekcija i sprovedenih provjera prikazan je u Tabeli 1.

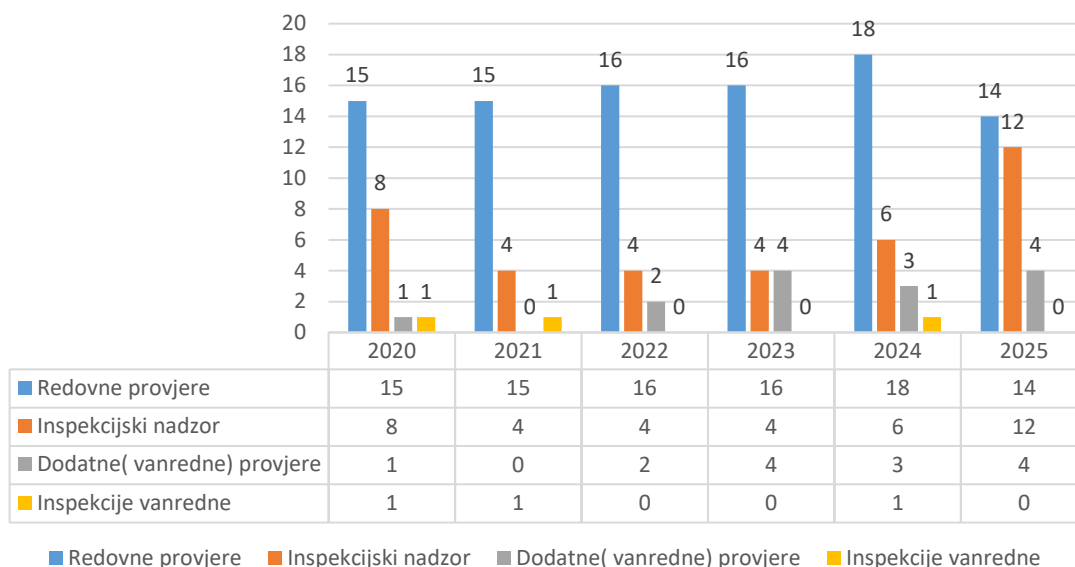
Tip nadzora	Sprovedeno
Redovne provjere	14
Dodatne (vanredne) provjere	4
Inspekcije	12

Tabela 1 – Sprovedene provjere i inspekcije u 2025. godini

Prema modelu kojim se procjenjuje vrijeme provedeno u aktivnostima nadzora, razvijenom od strane nadzornika u ANS odsjeku, može se zaključiti da je ovlašćeni provjerivač u ANS odsjeku okvirno proveo 82,67 radnih dana u aktivnostima u vezi sa vršenjem nadzora putem provjera/inspekcija ili oko 36% svog radnog vremena.

Na slici 1 dat je pregled broja planiranih i realizovanih provjera i inspekcija u 2025. godini. Na osnovu prikazanih podataka može se zaključiti da se održava trend visokog stepena realizacije redovnih provjera, odnosno svih četrnaest planiranih redovnih provjera je realizovano. Pored redovnih provjera, u toku 2025. godine sprovedene su i četiri vanredne provjere, od čega su tri izvršene u Aerodromskoj kontroli letenja Podgorica, dok je jedna sprovedena u Centru oblasne kontrole letenja Beograd. Kada je riječ o inspekcijskim nadzorima, sprovedeno ih je dvanaest u 2025. godini.

Pregled provjera i inspekcija po godinama



Slika 1 – Pregled broja provjera i inspekcija po godinama

Izdavanje dozvola kontrolora letenja

U toku 2025. godine ANS odsjek izvršio je:

- 1 izdavanje dozvole studenta kontrolora letenja
- 1 upis ovlašćenja aerodromska kontrola-instrumentalna (ADI);
- 1 upis ovlašćenja prilazna kontrola-proceduralna (APP);
- 1 upis dodatnog ovlašćenja za ovlašćenje aerodromska kontrola-instrumentalna (ADI);
- 1 upis posebnog jezičkog ovlašćenja (Nivo 5);
- 1 obnova posebnog jezičkog ovlašćenja (Nivo 4);
- 14 produženja roka važenja posebnog jezičkog ovlašćenja (od čega devet Nivoa 4 i šest Nivoa 5);
- 4 upisa posebnog ovlašćenja instruktora za obuku na radnom mjestu (OJTI);
- 8 produženja roka važenja posebnog ovlašćenja instruktora za obuku na radnom mjestu (OJTI);
- 2 produženja roka važenja posebnog ovlašćenja procjenjivača (Assessor);
- 1 obnova posebnog ovlašćenja za lokaciju (LYTV ADI/TWR-APP);
- 42 produženja roka važenja posebnog ovlašćenja za lokaciju (od čega šest LYTV ADI/TWR-APP, osamnaest LYPG ADC, tri LYPG APS/TCL, petnaest LYPG APS);

Nadzor nad uvođenjem promjena u funkcionalni sistem

Zakonom o vazdušnom saobraćaju propisano je da je pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi dužan da obavijesti Agenciju o planiranim promjenama koje uvodi u funkcionalne sisteme. Promjena u funkcionalnom sistemu predstavlja postupak koji se sprovodi u cilju poboljšanja/održavanja sistema u skladu sa internim (nova oprema ili procedure) ili eksternim (promjene u regulatornom okruženju) potrebama i zahtjevima, a sa krajnjim ciljem održanja ili unapređenja sigurnosti i kvaliteta u pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi.

ANS odsjek vrši analizu i procjenu dostavljene sigurnosne argumentacije i nakon toga dostavlja odgovarajući odgovor SMATSA d.o.o. za svaku od prethodno prijavljenih promjena u funkcionalnom sistemu SMATSA d.o.o. U 2025. godini SMATSA d.o.o. je prijavila šest standardnih promjena u funkcionalnom sistemu, a nakon sprovedenih analiza dostavljenih obavještenja o promjeni i prateće sigurnosne argumentacije, odlučeno je da jedna promjena bude predmet nadzora, odnosno da je za nju neophodno da Agencija izda rješenja o odobravanju promjene prije njenog uvođenja u operativni rad i funkcionalni sistem.

Dodatno, SMATSA d.o.o. je tokom 2025. godine vazduhoplovnim vlastima prijavila i 117 rutinskih promjena, koje su uredno evidentirane i praćene. Rutinskim promjenama u funkcionalnom sistemu smatraju se:

- promjene koje su bazirane na iskustvu u implementaciji, za koje su opasnosti prepoznate u okviru prethodno sprovedene promjene i koje osim prepoznatih ne donose nove opasnosti,
- promjene koje nemaju uticaja na sigurnost (SC5), ne uvode nove funkcionalnosti u operativni rad i ne zahtijevaju obuku operativnog osoblja.

Kalibraža iz vazduha

Kalibraža iz vazduha je provjera kojom se vrši mjerenje, utvrđivanje usklađenosti rezultata mjerenja sa zadatim specifikacijama i dovođenje parametara u okvire zadatih specifikacija za sredstva koja se kalibrišu. Kalibražom iz vazduha vrši se provjera zemaljskih navigacionih i nadzornih sistema, vazduhoplovnih telekomunikacija i opreme za svjetlosnu signalizaciju na aerodromima, sa ciljem da parametri navedenih sistema zadovolje zahtjeve za eksploataciju.

U cilju praćenja i održavanja pouzdanosti rada tehničkih sistema u operativnoj upotrebi, SMATSA d.o.o. kao organizacija ovlašćena za pružanje usluga kalibraže iz vazduha, po unaprijed utvrđenim rokovima, redovno održava i kalibriše sisteme i uređaje. SMATSA d.o.o. o tim aktivnostima uredno izvještava Agenciju, pa je tako na opremi u Crnoj Gori u toku izvještajnog perioda izvršila šest kalibraža – 07.03.2025. godine, 15.03.2025. godine, 03.06.2025. godine, 04.06.2025. godine, 17.12.2025. godine i 16.12.2025. godine, o čemu su sačinjeni potrebni izvještaji.

Ostvareni nivo sigurnosti

SMATSA d.o.o. je vazduhoplovni subjekat sa najzrelijim sistemom upravljanja sigurnošću u Crnoj Gori, koji je tokom protekle decenije nekoliko puta unapređivan. Stepem efektivne implementacije je visok i Agencija ne bilježi otvorena pitanja u vezi sa sistemom upravljanja sigurnošću kod ovog subjekta. Pored toga, stepen saradnje između Agencije i pružaoca usluga ATM/ANS u implementaciji Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja (u daljem tekstu: SSP) je na izuzetno visokom nivou.

Najveći broj prijava događaja na nivou Crne Gore, u skladu sa Pravilnikom o obavještanju, analiziranju i praćenju (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Službeni list CG“, br. 45/16, 22/20, 129/20, 150/22 i 64/24), Agenciji dostavlja SMATSA d.o.o. Sistem prijavljivanja unutar SMATSA-e organizovan je na način da svaka organizaciona jedinica dostavlja prijave samostalno. U tom procesu prednjači Terminalna kontrola letenja Podgorica, zatim Aerodromska kontrola letenja Tivat, dok je broj prijava iz Centra kontrole letenja Beograd nešto manji. Ovakva raspodjela prijava je očekivana, imajući u vidu obim operacija, kao i karakteristike vazdušnog prostora kojim upravljaju navedene organizacione jedinice.

U 2025. godini, od sve tri navedene organizacione jedinice dostavljeno je ukupno 439 prijava koje se odnose na 417 različitih događaja. Od ukupnog broja događaja, 49 je klasifikovano u ATM kategoriju. Pri tome, značajan dio ovih prijava (36) odnosi se na situacije kada radarska-stanica Porto Romano u Albaniji nije bila operativna. Navedena radio-stanica dijeli radarsku sliku sa SMATSA-om, zbog čega postoji obaveza prijavljivanja ovakvih događaja, iako sama stanica nije pod direktnom kontrolom SMATSA-e.

U preostalim slučajevima iz ATM kategorije evidentirani su događaji koji su se odnosili na gubitak radarske slike sa drugih radio-stanica izvan Crne Gore, kratkotrajna ometanja GNSS signala, kao i smetnje na radnim frekvencijama. Pored ATM kategorije, značajna je i MAC kategorija (Mid-Air Collision), u okviru koje su zabilježena tri slučaja smanjene separacije. Za svaki od ovih događaja sprovedena je detaljna analiza i preduzete su odgovarajuće korektivne mjere. Kada su u pitanju ostale kategorije događaja koje je prijavljivala SMATSA d.o.o., najzastupljeniji su događaji povezani sa udarima ptica, neuspjelim i nestabilizovanim prilazima, kao i ometanjima laserom i sličnim pojavama.

Tehnička saradnja u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i plan zajedničkih aktivnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore i Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije

Direktorat i Agencija su potom, na osnovu člana 1 stav 8 Sporazuma o saradnji u oblasti vazdušnog saobraćaja između Vlade Republike Srbije i Vlade Crne Gore, potpisanog 3. februara 2012. godine u Beogradu, potpisali i Proceduru o tehničkoj saradnji u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi, koja se primjenjuje od 26.08.2019. godine. Ovom procedurom detaljnije su propisani postupci izrade i usaglašavanja godišnjih programa i planova periodičnih provjera, sprovođenja zajedničkih provjera iz predmeta Sporazuma, razmjene podataka iz evidencija sprovedenih provjera, saradnje prilikom razmatranja dokumentacije i procedura pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi i odlučivanja o njihovom odobravanju, saradnje prilikom analiziranja dostavljene sigurnosne argumentacije prije uvođenja promjena u funkcionalni sistem i odlučivanja o prihvatanju planirane promjene, i dr.

Direktorat i Agencija su u potpunosti realizovali planove po pitanju sprovođenja zajedničkog nadzora nad SMATSA d.o.o. tokom 2025. godine.

U skladu sa Godišnjim programom i planovima provjera pružaoca usluga ATM/ANS za 2025. godinu, sprovedeno je pet zajedničkih provjera u centralizovanim jedinicama SMATSA d.o.o: ASM/ATFM

provjera (sprovedena tokom aprila); ATCO provjera (sprovedena tokom maja); CNS provjera (sprovedena tokom septembra); ATS/MET/AIS provjera (sprovedena tokom oktobra) i OCC provjera (sprovedena tokom novembra).

Tokom 2025. godine Agencija i Direktorati su redovno i uspješno sarađivali i u sklopu nadzora nad promjenama u funkcionalnom sistemu koje je uvodila SMATSA d.o.o, poput: Unapređenje Cybersecurity i komunikacionog dela TopSky-ATC sistema (Step 4) i Uvođenje zamenjenih radarskih stanica Murtenica i Jahorina u TopSky-ATC i Fallback (FASOS) ATM sistem.

Takođe, između predstavnika Agencije i Direktorata je vršena konstantna koordinacija u vezi sa prijavljenim učestalim promjenama u SMATSA d.o.o, kao i po pitanju kriterijuma za vršenje nadzora, odnosno u cilju postizanja pune implementacije Uredbe 2017/373 i njenih izmjena i dopuna.

Nadležne kontakt osobe iz Agencije i Direktorata usaglasile su međusobno predlog Godišnjeg programa provjera SMATSA d.o.o. za 2026. godinu, a potom i sa nadležnim predstavnicima SMATSA d.o.o, u skladu sa regulatornim zahtjevima.

Na kraju, usaglašene su i osnovne aktivnosti za saradnju u oblasti sigurnosti vazdušne plovidbe tokom 2026. godine.

TOP SKY – ATC SISTEM KORAK 4

U skladu sa strategijom poslovanja SMATSA doo, u periodu od jula 2024. do kraja marta 2025. godine sprovedena je četvrta faza unapređenja TopSky ATC sistema SMATSA doo, glavnog operativnog sistema za upravljanje vazдушnim saobraćajem, implementacijom novih funkcionalnosti. U skladu sa dugoročnim planovima upravljanja SMATSA doo i Programom modernizacije kontrole letenja – SUSAN (*SMATSA Upgrade of System for Air Navigation*), sprovedeno je unapređenje TopSky ATC sistem kroz četiri faze, i to:

- Faza 1 (Step 1): unapređenje softvera FAMUS TopSky-ATC sistema;
- Faza 2 (Step 2): unapređenje hardvera i softvera FAMUS TopSky-ATC sistem sa proširenjem sistema;
- Faza 3 (Step 3): unapređenje funkcionalnosti Data Processing System (DPS) u okviru TopSky-ATC sistema, koje je zasnovano na prethodnom unapređenju Korak 2, a kojima se obezbjeđuju sve SESAR funkcionalnosti zahtijevane regulativama Evropske Komisije i
- Faza 4 (Step 4): unapređenje cybersecurity i komunikacionog dijela TopSky-ATC sistema.

Prethodno navedene faze Step 1, Step 2 i Step 3 su realizovane, respektivno, u periodu od aprila 2017. do kraja decembra 2023. godine.

Unapređenjem funkcionalnosti sa prelaskom na TopSky-ATC sistem Step 4, izvršena je nadogradnja softvera i hardvera ATM sistema da bi SMATSA doo mogla da odgovori zahtjevima saobraćaja i poveća otpornost glavnog ATM sistema na potencijalne sajber napade koji mogu biti prouzrokovani sve većom potrebom u vazduhoplovstvu za otvaranjem ka eksternim sistemima.

Puštanja unaprijeđenog TopSky ATC sistema u operativni rad izvršeno je 09.04.2025. godine.

Unapređenjem softverske platforme TopSky-ATC sistema sa zadržavanjem postojećih funkcionalnosti planiranih u okviru projekta „Unapređenje Cybersecurity i komunikacionog dela TopSky-ATC sistema (Step 4)“, zadržan je nivo sigurnosti sistema za pružanje usluga u vazdušnoj

plovidbi, što omogućava da postavljeni ciljevi sigurnosti, bezbjednosti, kvaliteta i efikasnosti SMATSA doo budu ispunjeni.

Nadzor nad ovom promjenom u funkcionalnom sistemu SMATSA doo sproveo je zajednički tim provjerivača Agencije za civilno vazduhoplovstvo i Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije, u skladu sa Sporazumom o tehničkoj saradnji u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi, Procedurom o tehničkoj saradnji u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i Protokolom o aktivnostima u vezi sa promjenama u funkcionalnom sistemu – PTK-CHG-001-ME.

SMATSA doo je u za to predviđenim rokovima, sukcesivno u skladu sa dinamikom plana sprovođenja aktivnosti za implementaciju predmetne promjene u funkcionalnom sistemu, dostavila dokumentaciju zahtijevanu od strane zajedničkog tima provjerivača Agencije i Direktorata.

U okviru implementacije pojedinih faza ove promjene TopSky ATC sistema, uspješno su izvršena sva testiranja u skladu sa relevantnim regulatornim zahtjevima, tehničkim standardima i planom sprovođenja predmetne promjene u funkcionalnom sistemu.

Provjerivači zajedničkog tima Agencije i Direktorata su izvršili analizu i procjenu prihvatljivosti svih dostavljenih dokaza i sigurnosne argumentacije, a nakon toga su se usaglasili u mišljenju da su dostavljena sigurnosna argumentacija i dokazi SMATSA doo prihvatljivi da bi se moglo početi sa početkom operativnog rada unaprijeđenog glavnog ATM sistema SMATSA doo (TopSky-ATC sistem), odnosno da su ispunjeni relevantni zahtjevi propisani Pravilnikom o zajedničkim zahtjevima za pružaoce usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovidbi i drugih mrežnih funkcija upravljanja vazdušnim saobraćajem i nadzoru nad njima („Službeni list CG“, br. 99/20, 24/23 i 75/24).

Na osnovu svega navedenog, Agencija je donijela Rješenje o odobravanju uvođenja promjene u funkcionalni sistem SMATSA doo sa nazivom „Unapređenje Cybersecurity i komunikacionog dela TopSky-ATC sistema (Step 4)“, br. 03/2-348/25-74/48 od 31.03.2025. godine.

Uvođenje zamijenjenih radarskih stanica Murtenica i Jahorina u TopSky-ATC i Fallback (FASOS) ATM sisteme SMATSA doo

U okviru sprovođenja SUSAN programa SMATSA doo je u periodu od 16.09.2024. do 20.09.2025. godine sprovela promjenu u svojem funkcionalnom sistemu sa nazivom „Uvođenje zamijenjenih radarskih stanica Murtenica i Jahorina u TopSky-ATC i Fallback (FASOS) ATM sisteme“.

Jedna od najvažnijih aktivnosti u domenu unaprijeđenja sistema SMATSA tokom 2024. i 2025. godine odnosila se na poboljšanje usluge pružanja radarskih podataka i puštanje u rad novih uređaja radarskih sistema na lokacijama Beograd, Besna Kobila, Koševac, Murtenica i uvođenje radarske stanice Jahorina u u TopSky-ATC i Fallback (FASOS) ATM sisteme SMATSA doo.

Operativni i tehnički zahtjevi za sekundarni radar za nadzor vazdušnog saobraćaja proizilaze iz međunarodne regulative, standarda i preporučene prakse definisane kroz dokumente Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), Evropske komisije i EUROCONTROL, a koji e odnose na tu vrstu opreme, odnosno na zahtijevane performanse tih sistema i kvalitet podataka koji se tim senzorima obezbjeđuju.

U sprovođenju nadzora nad predmetnom promjenom u funkcionalnom sistemu SMATSA doo učestvovali su provjerivači iz Agencije za civilno vazduhoplovstvo i Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije, u skladu sa Sporazumom o tehničkoj saradnji u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi, Procedurom o tehničkoj saradnji u oblasti zajedničkog nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i Protokolom o aktivnostima u vezi sa promjenama u funkcionalnom sistemu – PTK-CHG-001-ME.

S obzirom na nadležnosti, vlasništvo, obim i vrstu aktivnosti faza projekta u vezi zamjene i uvođenja radarskih stanica Murtenica i Jahorina, kao i dinamiku implementacije ove promjene, zajednički tim provjerivača je odlučio da se razdvoje postupci odobravanja promjene i izdavanja rješenja za svaku od ovih radarskih stanica pojedinačno.

U prvoj fazi, u četrtom kvartalu 2024. godine, je sproveden postupak pregleda i odobravanja dijela predmetne promjene koji se odnosi na radarsku stanicu Murtenica, koja je u nadležnosti SMATSA doo i koja se nalazi na teritoriji Republike Srbije. U drugoj fazi, tokom trećeg kvartala 2025. godine, je sproveden postupak pregleda i odobravanja dijela predmetne promjene koji se odnosi na uvođenje zamijenjene radarske stanice Jahorina u TopSky-ATC i Fallback ATM sisteme SMATSA doo.

SMATSA doo je u za to predviđenim rokovima, sukcesivno u skladu sa dinamikom plana sprovođenja aktivnosti za implementaciju obje faze predmetne promjene u funkcionalnom sistemu, dostavila dokumentaciju zahtijevanu od strane zajedničkog tima provjerivača Agencije i Direktorata. U okviru implementacije pojedinih faza ove promjene, uspješno su izvršena sva testiranja u skladu sa relevantnim regulatornim zahtjevima, tehničkim standardima i planom sprovođenja predmetne promjene u funkcionalnom sistemu.

Zajednički tim provjerivača Agencije i Direktorata je na osnovu izvršene analize i procjene dostavljene dokazne dokumentacije utvrdio da su ispunjene sve pretpostavke iz sigurnosne dokumentacije SMATSA doo, koje su preduslov za sprovođenja obje faze planirane promjene u funkcionalnom sistemu.

Provjerivači zajedničkog tima Agencije i Direktorata su izvršili analizu i procjenu prihvatljivosti svih dostavljenih dokaza i sigurnosne argumentacije, a nakon toga su se usaglasili u mišljenju da su dostavljena sigurnosna argumentacija i dokazi SMATSA doo prihvatljivi da bi se moglo početi sa početkom operativnog rada novih nadzornih sistema, u okviru ATM sistema SMATSA doo, odnosno da su ispunjeni relevantni zahtjevi propisani Pravilnikom o zajedničkim zahtjevima za pružaoce usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovidbi i drugih mrežnih funkcija upravljanja vazdušnim saobraćajem i nadzoru nad njima („Službeni list CG“, br. 99/20, 24/23 i 75/24).

Na osnovu svega navedenog, Agencija je donijela:

- Rješenje o odobravanju sprovođenja prve faze predmetne promjene u funkcionalni sistem SMATSA doo, tj. uvođenje zamijenjene radarske stanice Murtenica u TopSky-ATC i Fallback ATM sisteme SMATSA doo, br. 03/2-348/24-74/34 od 16.12.2024. godine i
- Rješenje o odobravanju sprovođenja druge faze predmetne promjene u funkcionalni sistem SMATSA doo, tj. uvođenje zamijenjene radarske stanice Jahorina u TopSky-ATC i Fallback ATM sisteme SMATSA doo, br. 03/2-348/24-74/54 od 15.09.2025. godine

Operativno korišćenje unaprijeđenog sekundarnog radara na radarskoj stanici Murtenica počelo je 9.5.2025. godine, na kojoj je prethodno, u periodu od septembra 2024. godine do početka maja 2025. godine mjeseca, izvršena zamjena postojećeg radarskog sistema i uspješno sproveden tehnički prijem na lokaciji (SAT), provjera iz vazduha, probni rad i podešavanje trekera. Dana 20.09.2025. godine uspješno je završeno podešavanje trekera za radarsku stanicu Jahorina, koja nije u vlasništvu i nadležnosti SMATSA već BHANSA, čime je unaprijeđena pouzdanost i kvalitet podataka u vazдушnom prostoru pod nadležnošću SMATSA.

Usluge komunikacije, navigacije i nadzora su infrastrukturno unaprijeđene sa početkom operativnog korišćenja podataka sa novih uređaja radarskih stanica Murtenica i Jahorina. Ova unaprijeđenja doprinose većoj tačnosti i sigurnosti u pružanju usluga kontrole letenja.

Izmjena granica CTR Tivat, ATS.SC.SSC.01/2025.

Promjena obuhvata izmjenu granica CTR Tivat u skladu sa zaključcima donijetim od strane Nacionalnog odbora za upravljanje vazдушnim prostorom (sednica NOUVP održana 30.7.2024. godine). S tim u vezi, izmijenjene su horizontalne i vertikalne granice CTR Tivat u skladu sa procedurama instrumentalnog letenja, zahtjevima za pružanje ATS i mogućnostima CNS sistema.

Uvođenje promjene u funkcionalnom sistemu je podrazumijevalo konsultovanje sa korisnicima vazдушnog prostora, sprovođenje dodatne provjere u Odjeljenju za upravljanje vazдушnim prostorom u SMATSA i donošenje Odluke o utvrđivanju izmijenjenih granica kontrolisane zone (CTR) Tivat od strane Nacionalnog odbora za upravljanje vazдушnim prostorom.

Izmijenjene granice CTR Tivat su objavljene u AIP Srbija/Crna Gora i stupile su na snagu 30.10.2025. godine.

Odsjek aerodroma

U okviru Odsjeka za aerodrome, tokom 2025. godine planirane su nadzorničke aktivnosti kod sljedećih vazduhoplovnih subjekata: Aerodromi Crne Gore AD (Aerodrom Podgorica i Aerodrom Tivat), Organizacija za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja na aerodromu „Menzies Aviation“ DOO Podgorica, Aeroklub – „Špiro Mugoša“ (Letilište Čemovsko polje), Sportski aero klub – Nikšić (Letilište Kapino polje), Privredno društvo „Hotels Group Montenegro Stars“ (Helidrom Splendid), Organizacija za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja na aerodromu „Montenegro GHS“ DOO Podgorica, Privredno društvo „Adriatic Marinas“ DOO TIVAT (helidrom Porto Montenegro), Organizacija za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja na aerodromu „Flystar“ DOO Podgorica, Organizacija za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja na aerodromu „Coffee Cake“ DOO Podgorica i Organizacija za stručno osposobljavanje lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazдушnog saobraćaja na aerodromu „Helidromi Crne Gore“ DOO Podgorica.

Inspeksijskim i kontinuiranim nadzorom izvršena je provjera usaglašenosti navedenih organizacija sa zahtjevima iz Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25), Pravilnika o standardima i kriterijumima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i opreme na aerodromu („Službeni list CG“, br. 29/14, 56/15, 19/17, 8/18, 71/18, 1/20, 110/20 i 26/21), Pravilnika o pružanju usluga zemaljskog opsluživanja na aerodromu („Službeni

list CG", br. 68/15), Pravilnika o uslovima za uspostavljanje i korišćenje sistema upravljanja sigurnošću na aerodromu („Službeni list CG“, br. 70/18), Pravilnika o obavještanju, analiziranju i praćenju (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Službeni list CG“, br. 45/16, 22/20 i 129/20), Pravilnika o stručnom osposobljavanju lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja na aerodromu („Službeni list CG“, br. 13/26), Pravilnika o bližim uslovima za izdavanje sertifikata operatoru aerodroma („Službeni list CG“, broj 12/14), Pravilnika o uslovima i načinu izdavanja odobrenja za upotrebu aerodroma („Službeni list CG“, br. 15/15), Pravilnika o kriterijumima i standardima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i opreme na letištu („Službeni list CG“, br. 48/19), Pravilnika o kriterijumima i standardima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i opreme na helidromima („Službeni list CG“, br. 9/15, 58/18 i 11/21) i Pravilnika o pružanju usluga spasilačko-vatrogasne zaštite na aerodromima („Službeni list CG“, broj 43/20).

U toku 2025. godine, u Odsjeku za aerodrome planiran je nadzor 10 vazduhoplovnih subjekata. Izvršen je nadzor nad devet vazduhoplovnih subjekata, dok nadzor nad Organizacijom za stručno osposobljavanje lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja na aerodromu „Helidromi Crne Gore“ DOO Podgorica, nije izvršen jer je subjekat odustao od prethodno podnesenog zahtjeva za izdavanje ovlašćenja. Nadzor kod subjekta Aerodromi Crne Gore AD planiran je u ukupno 11 oblasti.

Aktivnosti u vezi sa sertifikacijom Aerodrom Tivat su planirane u periodu februar-decembar 2025. godine i po tom pitanju je izvršeno više sastanaka koji prethode zvaničnom zahtjevu. Provjera u oblasti navigacionih sredstava i postupaka na Aerodromu Podgorica nije izvršena, jer je navedena oblast provjerena u ANS odsjeku, izvještaj sa provjere br. sa oznakom 24-101-P-NSA, kojom se potvrđuje usaglašenost sa navedenim zahtjevima.

Provjera u oblasti pružanja usluga zemaljskog opsluživanja na Aerodromu Podgorica i Aerodromu Tivat je izvršena u postupku izdavanja/izmjene dozvole za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja. Takođe, provjera u oblasti pružanja usluga zemaljskog opsluživanja kod subjekta Montenegro GHS DOO Podgorica je izvršena u postupku izdavanja dozvole za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja.

Odsjek nadležan za nadzor nad aerodromima je realizovao ukupno 15 pojedinačnih nadzora (provjera), izvršena su i 4 vanredna inspeksijska nadzora. Vršanjem nadzorničkih aktivnosti, utvrđena su ukupno 72 nalaza, dok je u inspeksijskim postupanjima jednom vršeno ukazivanje a tri puta izdavanje prekršajnih naloga, pri čemu je jedan inspeksijski postupak nastavljen i u 2026. godini.

Tokom 2025. godine je izdata dozvola za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja Akcionarskom društvu za uslužne djelatnosti u vazdušnom saobraćaju „Aerodromi Crne Gore“, Podgorica.

Takođe, izdato je i ovlašćenje Organizaciji za osposobljavanje – Centar za obuku Aerodroma Crne Gore AD za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja na aerodromu. U sklopu vršenja aktivnosti za koju je navedena organizacija za osposobljavanje dobila ovlašćenje, Agencija je izdala ukupno 24 saglasnosti za obavljanje poslova instruktora za različite predmete/tematske cjeline.

Tokom 2025. godine, obrađen je ukupno 221 građevinski predmet, od toga:

- 136 zahtjeva odnosilo se na izdavanje urbanističko-tehničkih uslova za izradu tehničke dokumentacije,
- 46 predmeta obuhvatalo je analizu tehničke dokumentacije i izdavanje rješenja o davanju saglasnosti na tehničku dokumentaciju za građevinske objekte i
- dok je 39 predmeta bilo u okviru planskih dokumenata, uključujući izdavanje smjernica, saglasnosti i mišljenja.
- Uz navedno razmatrani su predlozi PUP-a za Podgoricu i Pljevlja, kao i DUP-a "Glavica" u Plavu.

Tokom 2025. godine, u Odsjeku su izrađivane sledeće procedure:

- Procedura za izdavanje dozvole za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja - ADR-PRO-006, izdanje 2.0.
- Procedura za izdavanje/produženja važenja ovlašćenja organizaciji za stručno osposobljavanje lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja na aerodromu - ADR-PRO-007, izdanje 2.0.
- Procedura postupanja sa izjavom (deklaracijom) organizacije odgovorne za pružanje usluga upravljanja platformom na aerodromu i obavještenjem o promjeni – ADR-PRO-009, izdanje 1.0.
- Procedura za izdavanje sertifikata aerodromu – ADR-PRO-001, izdanje 2.0
- Procedura za izdavanje odobrenja za upotrebu aerodroma – ADR-PRO-002, izdanje 2.0

Tokom 2025. godine su izvršene sledeće aktivnosti u vezi sa izdavanjem/produženjem dozvola:

- Produženje roka važenja dozvole za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja - "MONTENEGRO GHS" d.o.o.;
- Izdavanje dozvole za obavljanje samoopsluživanja na Aerodromu Podgorica i Aerodromu Tivat - "To Montenegro" d.o.o.;
- Izdavanje dozvole za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja - Akcionarsko društvo za uslužne djelatnosti u vazdušnom saobraćaju "Aerodromi Crne Gore" - Aerodrom Tivat;
- Izdavanje dozvole za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja - Jugopetrol AD iz Podgorice;
- Izmjena dozvole za obavljanje samoopsluživanja (razleđivanje aviona) - To Montenegro DOO iz Podgorice.

Predstavnici Odsjeka aerodroma prisustvovali su drugom godišnjem TEB sastanku u sjedištu EASA-e u Kelnu.

Kao pridruženi član, zaposleni Odsjeka za aerodrome prisustvovao je sastanku radne grupe (GH Network) koja ima za cilj pripremu implementacije nove regulative u oblasti zemaljskog opsluživanja u zemljama članicama EASA-e, kroz implementaciju prihvatljivih načina usaglašavanja i uputstava.

Održan je sastanak u vezi sa Planom za vanredne situacije Aerodroma Podgorica čija je tema bila iznalaženje formalnog modela saradnje i koordinacije između Direktorata za zaštitu i spašavanje, AD Aerodroma Crne Gore, vatrogasnih jedinica i hitnih medicinskih službi u slučajevima vanrednih

situacija na i u okolini Aerodroma Podgorica. Predstavljena je dosadašnja praksa, postojeći Plan za vanredne situacije i problemi koji se ponavljaju tokom vježbi, aktivno su se iznosila mišljenja i iskustva u vezi sa dosadašnjim radom u vezi sa ovom temom. Cilj sastanka je bio da se jasno utvrdi koje službe učestvuju u procesu i da se izradi sporazum/memorandum koji će definisati uloge i obaveze svih aktera.

Izrađen je Program rada odsjeka aerodroma za 2026. Godinu, kao i Plan nadzora odsjeka aerodroma za 2026. godinu.

U 2025. Godini održan je sastanak između predstavnika Agencije za civilno vazduhoplovstvo i Aerodroma Crne Gore AD na Aerodromu Tivat sa ciljem razmatranja napretka u procesu sertifikacije po EASA regulativi. Konstatovan je napredak u CS dijelu, uz naglasak da je potrebno obezbijediti adekvatnu tehničku dokumentaciju ili alternativne dokaze gdje ona nedostaje. Istaknuto je kašnjenje u sekcijama OPS i OR, te potreba za intenziviranjem aktivnosti, ažuriranjem procedura i eventualnim proširenjem radnog tima. Na sastanku su dogovoreni su novi rokovi za završetak obaveza (23.06. za OR i 30.06. za OPS), uz zaključak da je neophodno ubrzati proces sertifikacije. U odsjeku aerodroma su po prvi put definisane smjernice za uspostavljanje zaštitnih ravni za NDB Danilovgrad, Mojkovac i Nikšić, na osnovu kojih je vršena analiza građevinskih predmeta (planske dokumentacije i planiranih objekata) s aspekta uticaja na rad radio-navigacionih uređaja.

Prekršajni nalozi i druge kazne

Inspektori Agencije iz ovo sektora izrekli su 4 prekršajna naloga, od čega 2 za fizička lica, u iznosu od po 200 i 300 eura, koji se odnose na prekršaje iz oblasti stručnog osposobljavanja i upravljanja postupcima zaštite od divljeg svijeta i 2 prekršajna naloga za pravna lica, u iznosu od po 1000 i 2000 eura, koji se odnose na prekršaje iz oblasti stručnog osposobljavanja i upravljanja postupcima zaštite od divljeg svijeta.

Sektor za sigurnost vazduhoplova i operacija vazduhoplova

Najveći dio aktivnosti u Sektoru za sigurnost vazduhoplova i operacije vazduhoplova odnosio se na realizaciju nadzora shodno Planu inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu. U Sektoru za sigurnost vazduhoplova i operacije vazduhoplova planirani su inspeksijski i kontinuirani nadzori po odsjecima: Odsjek vazduhoplova, vazduhoplovnih komponenti i bespilotnih vazduhoplova, Odsjek za operacije vazduhoplova, licenciranje i obuku i Referat za vazduhoplovnu medicinu.

Među aktivnostima sektora koje treba istaći je bilo i osposobljavanje zaposlenih koji su krajem 2024. i početkom 2025. godine započeli radni odnos u Agenciji.

Odsjek za operacije vazduhoplova, licenciranje i obuku

Najznačajnija aktivnost Odsjeka za operacije vazduhoplova, licenciranje i obuku odnosila se na opsežnu pripremu za najavljenju EASA standardizacionu inspekciju, sprovedenu u prvom kvartalu 2025. godine. Izrađen je plan aktivnosti i vršena su neophodna ažuriranja istog u skladu sa informacijama dobijenim u sklopu priprema za inspekciju. Odsjek je obavljao neophodnu komunikaciju i razmjenu potrebnih informacija sa vazduhoplovnim subjektima u cilju što kvalitetnije

pripreme za standardizacionu inspekciju. Tokom pripremnog perioda, popunjeni su svi traženi EASA upitnici, izmjenjeno je i ažurirano 14 internih procedura i akata, sprovedena interna provjera u oblasti MED sa ekspertom iz Hrvatske Agencije za civilno zrakoplovstvo, vršena stalna koordinacija sa EASA inspektorima, izmjenjene su i ažurirane autorizacije nadzornika u skladu sa novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije, obavljena neophodna komunikacija i razmjenjivane su potrebne informacije sa vazduhoplovnim subjektima ATO Flight Academy Montenegro, DTO Aeroklub Nikšić i AeMC JZU Dom zdravlja "Dimitrije-Dika Marinić", ažurirana interna evidencija.

Standardizaciona inspekcija od strane EASA inspektora se realizovala u periodu od 24.02. do 28.02.2025. godine. Tokom standardizacione inspekcije uočeno je i evidentirano trinaest nalaza za Agenciju i osam neusaglašenosti (UNC) koje su pronađene kod organizacija koje nadzire Agencija. Plan korektivnih akcija je u propisanom roku izrađen i prihvaćen od strane EASA standardizacionog inspeksijskog tima, nakon čega se nastavilo sa aktivnom implementacijom plana. Svi nalazi i neusaglašenosti su do sada u propisanim rokovima zatvoreni, s tim što je rok za zatvaranje određenog broja nalaza ostavljen za 2026., 2027., i 2028. godinu. Propisana dinamika zatvaranja nalaza je konstatovana zvaničnom potvrdom od strane EASA standardizacionog inspeksijskog tima.

U okviru Odsjeka za operacije vazduhoplova, licenciranje i obuku planirani su tokom 2025. godine nadzori u odnosu na sljedeće vazduhoplovne subjekte: organizacije koje obavljaju komercijalni vazdušni prevoz – To Montenegro (ME.AOC.005) i Adriatic Airways (ME.AOC.002), organizacija koja obavlja obuku vazduhoplovnog osoblja – Flight Academy Montenegro (ME.ATO.001), deklariranih organizacija za obuku Airways Aviation Academy (ME.DTO.002) i Aeroklub „NIKŠIĆ“ (ME.DTO.001), imaoce operativne licence – To Montenegro (ME.OL.005) i Adriatic Airways (ME.OL.002), Padobranski školski centar „Špiro Mugoša“ (ME.P-01), Centar za obuku padobranaca „ONOGOŠT“ (ME.NAT.002), organizacije za procjenu znanja engleskog jezika „PRINCE AVIATION“ (SRB/ATO-005), nosioce dozvola paraglajdera kao i inspekcije ispitivača koji se nalaze na Listi ispitivača koju vodi Agencija.

Inspeksijskim i kontinuiranim nadzorom izvršena je provjera usaglašenosti navedenih organizacija sa zahtjevima iz Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Službeni list CG“, br. 31/13, 24/14, 47/14, 56/15, 27/16, 6/17, 25/17, 39/18, 67/18, 21/19, 63/20, 107/20, 90/22, 63/23 i 56/24) kojim je pruzeta Uredba Komisije (EU) broj 965/12, Pravilnika o načinu izdavanja operativne licence za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza („Službeni list CG“, br. 9/15), Pravilnika o uslovima za upotrebu paraglajdera, dozvolama i organizacijama za osposobljavanje pilota paraglajdera („Službeni list CG“, br. 51/23), Pravilnik o uslovima i načinu za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje vazduhoplova („Službeni list CG“, br. 79/17), Pravilnika o radnom vremenu, vremenu leta, dnevnom, nedeljnom i godišnjem odmoru, trajanju prevoza i obaveze dežurstva, broju polijetanja i slijetanja posade vazduhoplova („Službeni list CG“, br. 13/2016) i Pravilnika o posadi vazduhoplova („Službeni list CG“, br. 8/13, 23/14, 27/15, 15/17, 81/18, 46/19 i 33/21, 128/21 i 110/22, kojim su preuzete Uredbe Evropske komisije (EU) br. 1178/11 i 290/12) i Pravilnika o uslovima i načinu upotrebe padobrana („Službeni list CG“, br. 43/22).

Nadzori su izvršeni po planu kod operatora vazduhoplova koji obavlja komercijalni vazdušni prevoz To Montenegro, dok je kod Adriatic Airways došlo do odlaganja dijela nadzora za 2026. godinu, koji su u međuvremenu realizovani.

Nad organizacijom koja obavlja obuku vazduhoplovnog osoblja – Flight Academy Montenegro izvršen je nadzor u julu i decembru 2025. godine kako je planirano. Naknadni nadzor je obavljen u februaru 2026. godine gdje je ustanovljeno da je stanje značajno poboljšano i da su ispravljeni svi nedostaci koji su evidentirani prethodnim nadzorom.

U martu 2025. godine izvršen je nadzor nad operatorom vazduhoplova To Montenegro – inspekcija u letu/inspekcija obuka i provjera kabinskog osoblja. Utvrđene su određene neusaglašenosti koje su kroz izvještaj dostavljene operatoru.

Nadzor nad Deklarisanom organizacijom za obuku Aeroklub „NIKŠIĆ“ je izvršen je u junu i oktobru 2025. godine. Deklarisana organizacija za obuku Airways Aviation Academy od osnivanja nije sprovodila ni teorijsko ni praktično osposobljavanje.

U oktobru 2025. godine izvršen je nadzor nad organizacijom Padobranski školski centar „Špiro Mugoša“ zbog upita organizacije za odlaganje nadzora. Tokom nadzora utvrđene su značajne neusaglašenosti i naložene su mjere za njihovo otklanjanje.

Izvršena je jedna inspekcija pilota paraglajdera početkom avgusta 2025. godine. U skladu sa novim Zakonom o vazdušnom saobraćaju u toku je izmjena pravilnika koji uređuje ovu oblast kako bi se stekli uslovi za uspostavljanje organizacija koje bi se bavile obukom pilota paraglajdera i koje bi takođe vršile periodične obuke za sticanje dozvola i ovlašćenja pilota paraglajdera.

Izvršeno je ukupno 12 inspeksijskih nadzora od čega osam vanrednih i četiri planirana.

Inspektori Agencije iz ovog odsjeka izdali su 3 prekršajna naloga, od čega 2 (dva) za fizička lica, u iznosu od po 500,00 eura koji se odnose na prekršaje iz oblasti vazdušnog saobraćaja - Vazduhoplovi i pravila letenja i 1 (jedan) za pravna lica u iznosu od 3000,00 eura, koji se takođe odnosi na prekršaje iz oblasti Vazdušnog saobraćaja - Vazduhoplovi i pravila letenja.

Tokom maja 2025. godine organizovana radionica iz oblasti sigurnosti letenja paraglajderom i padobranom. Odziv pilota paraglajdera i padobranaca je bio značajan. Prezenter, koji su bili angažovani, su istaknuti instruktori piloti paraglajdera i padobrancima sa decenijskim iskustvom. Preko 20 učesnika radionice je osvježilo znanje iz predmetnih oblasti.

U januaru 2025. godine izvršen je desktop nadzor nad ovlašćenom organizacijom za procjenu znanja engleskog jezika „Prince Aviation“ iz Beograda. Utvrđeno je da organizacija ispunjava uslove propisane ICAO standardima i da se prihvataju sertifikati koje ova organizacija izdaje letačkom osoblju (procjene znanja poznavanja engleskog jezika u vazduhoplovstvu).

Tokom godine, sprovedena su tri nadzora ispitivača tokom kojih nije bilo nalaza.

Kada je riječ o SAFA i SANA (RAMP) inspekcijama, Agencija je za 2023. godinu pristupila *System-Wide Coordination* (SWC), potpisivanjem Radnog aranžmana sa EASA-om, na osnovu kojeg je dobijena kvota za RAMP inspekcije od EASA-e. Na osnovu dobijene kvote L1 operatera i našeg proračuna za L2 operatere u 2025. godini je realizovano 25 inspekcija na L1 operatorima i 31 inspekcija na L2 operatorima kao i 3 SANA inspekcije na osnovu čega je Crna Gora ispunila 62% State total MAX Target. Ovaj novi Radni aranžman se odnosi na prikupljanje i razmjenu informacija u vezi sa sigurnošću vazduhoplova u okviru EU programa inspekcija vazduhoplova na platformi aerodroma.

Ukupno je izvršeno 59 inspekcija, od čega 56 SAFA inspekcije i 3 SANA inspekcije.

Takođe od 2024. godine uvršteni smo i zvanično u proces alkotestiranja kao jedina NON EASA zemlja i u sklopu toga, tokom 2025. godine izvršeno je alkotestiranje 11 članova letačkog i kabinskog osoblja.

Tokom 2025.godine SAFA tim radio je na obradi alarma dobijenih od strane EASA preko EUROCONTROL-a i analizi operatera koji su obuhvaćeni tim alarmom bilo da se radi o prioritizovanim operatorima od strane EASA koordinacionog tima ili alarma vezano za sankcije protiv Ruske Federacije. Pregledano je 64.999 pristiglih alarma.

U 2025. godini SAFA tim je dobio još jednog novog inspektora, a urađena je periodična obnova znanja za 4 (četiri) inspektora. U 2025. godini započeto je osposobljavanje za još jednog SAFA inspektora koji je obuku na radnom mjestu završio u februaru 2026. godine.

U okviru Odsjeka vazduhoplova, vazduhoplovnih komponenti i bespilotnih vazduhoplova bili su planirani nadzori sljedećih vazduhoplovnih subjekata: organizacije odobrene po dijelu CAMO – To Montenegro (ME.CAMO.0009), Avio-helikopterska jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore (ME.CAMO.0004), Adriatic Airways (ME.CAMO.0007, ACAM inspekcije i product audit-i. Nadzori su realizovani u odnosu na odredbe iz Pravilnika o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koji obavljaju ove poslove („Službeni list CG“, br. 57/15, 69/15, 32/19, 108/20, 33/21, 116/21, 10/22 i 12/23) kojim je preuzeta Uredba Komisije (EU) broj 1321/2014 i Uredba Komisije (EU) broj 2015/1536.

U toku 2025. godine, izvršeni su nadzori nad četiri operatora (To Montenegro i Adriatic Airways, Avio helikopterska jedinica i Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore) po dijelu Part 145 (tri nadzora), CAMO (osam nadzora) i tri ACAM inspekcija. Nadzor nad Avio-helikopterskom jedinicom Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore (ME.CAMO.0004) koji je bio planiran u 2024. godini je odložen na zahtjev organizacije za 2025. godinu, kao i jedan ACAM inspekcija iste organizacije, takođe za 2025. godinu i tada su realizovani.

Nadzori nad CAMO organizacijom Avio-helikopterske jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore (ME.CAMO.0004) nastavljani su tokom 2025. godine i izvršena su ukupno tri nadzora.

Nadzori nad Part 145 organizacijom Avio-helikopterske jedinice realizovani su dva puta tokom godine, a ACAM inspekcija kod istog operatora koja je bila planirana u 2024. godini i koja je odložena na zahtjev operatora, obavljena je u januaru 2025. godine. Product audit-i su izvršeni kod operatora Adriatic Airways (iz 2024. godine, zatvaranje Product audita zbog izmjene AOC) i AHJ MUP (u novembru i decembru 2025. godine).

Tokom 2025. godine na osnovu zahtjeva operatora vazduhoplova To Montenegro izvršeno je odobravanje ugovora o dugoročnom zakupu i izmjena AOC-a i operativne licence operatora. U flotu je uveden avion Embraer 195 IGW, registarskih oznaka 4O-AOE. Proces odobravanja Ugovora o dugoročnom zakupu vazduhoplova kao i utvrđivanja plovidbenosti aviona, upisa u Registar vazduhoplova, izmjenu sertifikata vazdušnog prevoznika – AOC, kao i ostale prateće procedure koje se odnose na odobravanje izmjena dijelova Operativnog priručnika operatora realizovani su u veoma kratkom roku zahvaljujući dodatnom zalaganju zaposlenih što je imalo za rezultat umanjeanja operativnih troškova operatora pošto je avion u rekordnom vremenu ušao u operativnu upotrebu.

Upravo zahvaljujući pravovremenom uvođenju aviona u operativnu upotrebu na početku ljetnje turističke sezone, operator nije morao da nastavi sa kratkoročnim zakupom vazduhoplova što je značajno uticalo na uštedu finansijskih sredstava.

Nastavljene su uobičajene aktivnosti odobrenja izmjena operativnih priručnika operatora vazduhoplova i praćenje aktivnosti operatora vazduhoplova, dominantno u vezi sa pitanjima koja dolaze iz sistema upravljanja ovog vazduhoplovnog subjekata. Otežavajuće okolnosti u radu odnosile su se na nedostatak kompetencija zaposlenih u domenu odobravanja dijela operativnih priručnika gdje se shodno regulatornim zahtjevima traže kompetencije inspektora sa iskustvom na tipu vazduhoplova koji je u floti operatora. Takođe, slični problemi su se javljali tokom nadzora i inspekcija u letu. Agencija je navedene probleme rješavala angažovanjem inspektora sa kompetencijama iz vazduhoplovnih vlasti država članica EASA-e kao i angažovanjem instruktora/ispitivača sa potrebnim kompetencijama koji su bili dostupni na tržištu.

Konfliktne zone postaju sve više problem sa kojim se suočavaju operatori vazduhoplova i pružaoci usluga u vazдушnom prostoru. Na nivou ICAO i EASA ova pitanja se razmatraju sa brižnom pažnjom pri čemu se pokušava dostići sistem koji će omogućavati da zainteresovane strane imaju na raspolaganju sve raspoložive informacije koje bi omogućile adekvatnu procjenu rizika koju je u obavezi da izvrši operator vazduhoplova. Sve raspoložive informacije kao i najbolju praksu se dijele sa operatorima vazduhoplova kako bi se obezbjedio prihvatljivi nivo sigurnosti vazdušnog saobraćaja. U saradnji sa operatorima izvršena je detaljna analiza navedenih rizika i mjera koje su operatori u tom dijelu razvili i koje aktivno primjenjuju.

Zaposleni iz Odsjeka za operacije vazduhoplova, licenciranje i obuku su tokom godine na poziv kolega iz Direkcije za civilno vazduhoplovstvo Bosne i Hercegovine tri puta pružali stručnu pomoć u dijelu priprema za EASA standardizacionu inspekciju.

U okviru Odsjeka vazduhoplova, vazduhoplovnih komponenti i bespilotnih vazduhoplova tokom 2025. godine vršile su se i brojne kompleksne aktivnosti u skladu sa Pravilnikom o uslovima za sigurnu upotrebu sistema bespilotnim vazduhoplova („Službeni list CG“, br. 24/23 i 117/23) kojim je preuzeta EU regulativa 2019/947, a koji je počeo sa primjenom 01. jula 2024. godine.

U 2025. godini izdato je ukupno 235 Potvrda o registraciji UAS operatora (205 fizičkim licima i 30 pravnim licima). Ukupno zahtjeva za registraciju UAS operatora bilo je 336 od čega je 101 odbijenih (87 fizičkih i 14 pravnih lica).

U oblasti UAS izvršeno je 16 vanrednih inspekcijskih nadzora.

Inspektori Agencije iz ovog odsjeka izdali su 6 prekršajnih naloga, fizičkim licima, u iznosu od po 500,00 eura koji se odnose na prekršaje iz oblasti ispunjenosti uslova za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova.

Ukupan broj izdatih Dokaza o položenim online teorijskim ispitima (A1/A3 potkategorija) je 313. Ukupan broj izdatih Potvrda o kompetencijama pilota UAS (A2 potkategoriju) je 4.

Veliki je broj i operatora koji dolaze iz država članica EU koji su registrovani u tim državama i položili ispite, a koji podliježu provjeri navedenih dokumenata. Nakon provjere dokumenata, Agencija strane operatore i pilote informiše o nacionalnim propisima i obavezi da se pridržavaju istih.

Komunikacija koja se odvija sa licima, koja izražavaju želju da se reigistruju kao operatori dronova i da polažu ispite, kao i informisanja oko pravila, iziskuje veliko strpljenje i predanost kom prilikom treba licima pružiti sve raspoložive informacije pa i one koje ne dolaze samo iz Zakona o vazдушnom saobraćaju i aktima donesenim u odnosu na taj akt.

Izdato je jedno rješenje o odobravanju prekograničnih operacija u posebnoj kategoriji i jedno Rješenje o odobravanju pružanja usluga iz vazduha (UAS) .

Podniet je jedan zahtjeva za izdavanje operativne autorizacije je bilo 1, koji je odbijen.

Tokom 2025. godine izrađen je predlog Procedure registracije operatora UAS i registracije UAS-a (UAS-PRO-001) i predlog Procedure za polaganje teorijskih ispita pilota bespilotnih vazduhoplova UAS-PRO-002 , čija se efektivna primjena očekuje tokom 2026. godine).

Posebno treba istaći rad da su potpisani Sporazumi u oblasti suzbijanja nezakonite upotrebe bespilotnih vazduhoplova sa Opštinom Tivat, Opštinom Kotor. Nakon potpisivanja ovih Sporazuma održan je sastanak sa komunalnom policijom ove dvije opštine na kojem su se razmijenile informacije od značaja za implementaciju Sporazuma i usaglasile dalje aktivnosti u vezi sa tim.

Održan je sastanak sa Upravom policije po pitanju aktivnosti na terenu u vezi sa upotrebom bespilotnih vazduhoplova i napravljen je predlog novog Sporazuma u oblasti suzbijanja nezakonite upotrebe bespilotnih vazduhoplova sa Upravom policije koji će biti potpisan u toku 2026. godine.

Održan je i godišnji sastanak sa Ministarstvom odbrane (Vojska CG) na kojem je izvršena analiza Sporazuma o saradnji u oblasti upotrebe bespilotnih vazduhoplova.

Stručne službe Agencije su, kada su u pitanju bespilotni vazduhoplovi, tokom 2025. godine bili u intenzivnoj komunikaciji i sa Ministarstvom ekonomskog razvoja, u cilju izdavanja mišljenja za vršenje unosa/uvoza/izvoza bespilotnih vazduhoplova, kao i komunikacija u cilju izmjene Memoranduma o saradnji po pitanju uvoza/izvoza bespilotnih vazduhoplova u/iz CG.

Dodatno, održan je i sastanak sa predstavnicima CAA Slovenije po pitanju saradnje iz oblasti bespilotnih vazduhoplova.

Aktivno se radilo na promociji sigurnosti iz oblasti bespilotnih vazduhoplova putem društvenih mreža, objava za sajt, gostovanja u medijskim kućama, odgovorima na pitanja medija itd.

Pored svih ovih aktivnosti Agencija predstavlja i centralnu tačku u sistemu Crne Gore, ka kojoj se pored sigurnosti vazdušnog saobraćaja usmjeravaju i pitanja bezbjednosti i zaštite privatnosti, pa Agencija obavlja i neophodnu komunikaciju sa drugim organima i institucijama u čijoj se nadležnosti nalaze ova pitanja.

U 2025. godini došlo je do izdavanja i 19 odobrenja za vanaerodromsko polijetanje i slijetanje a izdata su i 4 odobrenja za pružanje usluga iz vazduha za avione/helikoptere od kojih je jedna bila visokog rizika.

U sljedećoj tabeli prikazan je broj dozvola letačkog osoblja.

Kategorija dozvola			PART-FCL	JAR-FCL	ICAO	NAC	Σ1	Σ2
	ATPL	A	29	0	0	0	29	37

Dozvola pilota transportnog vazduhoplova		H	8	0	0	0	8	
Dozvola komercijalnog pilota	CPL	A	17	0	0	0	17	22
		H	5	0	0	0	5	
		As	0	0	0	0	0	
Dozvola privatnog pilota	PPL	A	8	0	0	0	8	8
		H	0	0	0	0	0	
		As	0	0	0	0	0	
Dozvola pilota balona	BPL		0	0	0	0	0	0
Dozvola pilota jedrilice	SPL		7	0	0	0	7	7
Dozvola pilota lakog vazduhoplova	LAPL	A	1	0	0	0	1	1
			0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	
Dozvola osoblja za pripremu, otpremu i praćenje leta	FDL		0	0	0	11	11	11
Dozvola pilota paraglajdera	PgL		0	0	0	32	32	32
Dozvola padobranca	PL		0	0	0	17	17	17
Dozvola pilota zrnja	HgL		0	0	0	2	2	2

Tabela 2 – Broj dozvola letačkog osoblja

U 2025. godini nije bilo izdavanja dozvola osoblja za pripremu, otpremu i praćenje leta.

Tokom 2025. godine su realizovani teorijski ispiti za sticanje pilotskih dozvola za 124 kandidata, što je zahtjevalo značajno angažovanje nadzornika na dnevnom nivou u ovom dijelu poslova.

Sprovedeno je 102 praktična ispita/provjere stručnosti/procjene kompetencija.

U Registru civilnih vazduhoplova je tokom 2025. godine došlo do upisa jednog aviona i jedne jedrilice. Ukupan broj vazduhoplova upisanih u Registar je 28.

U toku 2025. godine izdate su dvije potvrde o provjeri plovidbenosti vazduhoplova.

U Registru vazduhoplovnog osoblja, koji vodi Agencija, evidentirano je 39 važećih dozvola za održavanje i prepravke vazduhoplova i tri dozvole za održavanje komponenti vazduhoplova. Od ovih dozvola su 35 sa kategorijom ovlašćenja B1, zatim tri sa kategorijom ovlašćenja B2 i jedna sa kategorijom ovlašćenja C.

Odobreno je šest izmjena ranije odobrenih programa održavanja vazduhoplova.

Odobreno je šest izmjena priručnika organizacija za održavanje vazduhoplova i dvije izmjene priručnika organizacija za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova.

U regulatornom dijelu značajan dio resursa, na nivou Sektora, opredjeljuje se na vršenje stručne redakture i priprema podzakonskih akata, shodno dinamici predviđenoj Planom o donošenju podzakonskih akata. Ono što značajno opterećuje ovu organizacionu cjelinu jeste i česta izmjena Prihvatljivih načina usklađivanja (AMC) i Smjernica (GM), koje izdaje EASA. Obim tih izmjena, posebno u oblasti operacija vazduhoplova, je uslovio potrebu da nadzornici odvoje značajan dio raspoloživog vremena u cilju razmatranja i uvođenja ovih dokumenata u naš sistem i to kako interno tako i eksterno, tj. u odnosu na vazduhoplovne subjekte.

U odnosu na ICAO, tokom izvještajnog perioda realizovane su aktivnosti koje proizlaze iz obaveza preuzetih pristupanjem Čikaškoj konvenciji, kao i drugih obaveza koje proizlaze iz članstva i saradnje sa ICAO-om.

Jedna od značajnih aktivnosti odnosila se na razmatranje ICAO državnih pisama (State Letters) kojima se državama ugovornicama dostavljaju prijedlozi amandmana na ICAO Anexe i druga dokumenta iz nadležnosti ICAO-a. U postupku pripreme nacionalnih stavova i odgovora korišćena je stručna podrška i koordinacioni mehanizmi uspostavljeni na nivou Evropske unije, uključujući aktivnosti Evropske komisije i EASA-e, posebno u oblastima u kojima predložene izmjene mogu imati uticaj na relevantno zakonodavstvo Evropske unije.

Kontinuirano su sprovedene aktivnosti na ažuriranju podataka u ICAO informacionim sistemima, uključujući popunjavanje i ažuriranje odgovarajućih lista provjere (Compliance Checklists), naročito nakon usvajanja amandmana na ICAO Anexe, kao i nakon izmjena nacionalnog zakonodavstva. Ove aktivnosti omogućavaju praćenje stepena usklađenosti nacionalnog regulatornog okvira sa ICAO standardima i preporučenim praksama (SARPs), te doprinose kvalitetu podataka dostupnih ICAO-u.

Takođe, kontinuirano se vrši analiza i evidentiranje eventualnih razlika između nacionalnih propisa i ICAO standarda, radi ispunjavanja obaveza notifikacije razlika u skladu sa članom 38. Čikaške konvencije. Podaci sadržani u listama provjere predstavljaju značajan izvor informacija za identifikaciju i evidentiranje takvih razlika.

Tokom 2025. godine nastavljene su aktivnosti na ažuriranju internih dokumenata, pri čemu se najveći dio ovih aktivnosti odnosi na regulatorno usklađivanje internih dokumenata.

Ažuriranje procedura se vrši u kontinuitetu, ne samo zbog učestalih regulatornih promjena već i zbog obimnih promjena Prihvatljivih načina usklađivanja (AMC) i Smjernica (GM). Ovaj proces čini

izazovnim okolnost da su se u Sektoru za sigurnost vazdušnog saobraćaja, tokom proteklog perioda, desile određene promjene u pogledu raspoloživih ljudskih resursa. Uvođenje novoangažovanog osoblja je zahtjevan proces koji iziskuje prilično vremena, a okolnosti kao što su sertifikacione i aktivnosti nadzora ne trpe vremensko odlaganje pa je njima i dodijeljen prioritet.

Referat za vazduhoplovnu medicinu

Referat za vazduhoplovnu medicinu je u 2025. godini nastavio aktivnosti u oblasti svoje nadležnosti.

U skladu sa Planom nadzora za 2025. godinu, vršen je kontinuirani nadzor nad radom vazduhoplovno-medicinskog centra (*Aero-Medical Center – AeMC*), kao i kontinuirani nadzor nad radom ljekara specijalista, ovlašćenih vazduhoplovno-medicinskih ispitivača (*Aero-Medical Examiner – AME*), koji su odgovorni za donošenje ocjene sposobnosti vazduhoplovnog i drugog stručnog osoblja. Osim redovnog nadzora vazduhoplovno-medicinskog centra, obavljen je i vanredni nadzor poslije EASA standardizacije inspekcije. EASA standardizaciona inspekcija u Referatu za vazduhoplovnu medicinu je sprovedena u februaru 2025. godine.

Jedan od zahtjeva Pravilnika o posadi vazduhoplova je da ovlašćeni ljekari specijalisti, medicinski ispitivači, AME-i, kontinuirano unapređuju znanje iz vazduhoplovne medicine. Referat za vazduhoplovnu medicinu je organizovao i sproveo Kurs za obnovu znanja za specijaliste vazduhoplovne medicine, ovlašćene za obavljanje poslova medicinskih pregleda, analiza i ocjenjivanja zdravstvenog stanja vazduhoplovnog osoblja (AME, Aero-Medical Examiner), nakon čega je izdato Uvjerenje o završenom kursu za obnovu znanja iz vazduhoplovne medicine po odobrenom Programu obuke iz vazduhoplovne medicine.

Ovlašćenje za rad ljekarima specijalistima, medicinskim ispitivačima, se izdaje na rok važenja od tri godine. U 2025. godini Referat za vazduhoplovnu medicinu je primio zahtjeve za produženje ovlašćenja za rad od ovlašćenih vazduhoplovno-medicinskih ispitivača sa zahtjevom za produženje roka važenja AME sertifikata od dva ljekara. Izvršena je provjera rada AME-a i ispunjenosti uslova za produžetak rada medicinskih ispitivača, nakon čega su izdata Uvjerenja za produžetak ovlašćenja rada AME-ima.

Takođe, po odobrenom Programu obuke iz vazduhoplovne medicine za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti kontrolora letenja i studenta kontrolora letenja Referat za vazduhoplovnu medicinu, Medical Assessor je organizovao posjetu Aerodromskoj Kontroli letenja Podgorica za ovlašćene vazduhoplovno medicinske ispitivače (*Aero Medical Examiners, AME*) u cilju kontinuirane edukacije ljekara koji se tom prilikom upoznaju sa dinamikom i uslovima rada i radnom sredinom kontrolora letenja.

Nastavljena je stalna stručna komunikacija sa ovlašćenim vazduhoplovno-medicinskim ispitivačima, kao i konsultacije sa ljekarima specijalistima vazduhoplovno-medicinskog centra koji su uključeni u vršenje medicinskih pregleda vazduhoplovnog osoblja.

U 2025. godini vazduhoplovno medicinski centar je ažurirao svoj Priručnik za upravljanje vazduhoplovno medicinskim centrom i predao ga na odobravanje, kako bi sproveo korektivni akcioni plan za otklanjanje neusaglašenosti ustanovljenih na provjeri AeMC-a. Nakon analize, OMM (*Organization Management Manual*) je odobren.

U okviru aktivnosti iz korektivnog akcionog plana u Referatu za vazduhoplovnu medicinu za otklanjanje nalaza sa EASA standardizacije inspekcije iz MED oblasti, izvršeno je ažuriranje Priručnika za rad Referata za vazduhoplovnu medicinu.

Kontinuirano se sprovodilo ažuriranje medicinske dokumentacije sa ljekarskih pregleda i pretraga. Medicinska dokumentacija se pod režimom medicinske povjerljivosti i zaštite ličnih podataka po EU Opštoj uredbi o zaštiti podataka (GDPR – Uredba (EU) 2016/679) koja se primenjuje od maja 2018. godine, Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni list CG“, br. 79/08, 70/09, 44/12 i 22/17) i Pravilniku o načinu označavanja i zaštite posebne kategorije ličnih podataka („Službeni list CG“, br. 11/11) tretira i čuva u propisanom vremenskom periodu.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je redovno obavljao poslove analize medicinske dokumentacije nastale pri vršenju ljekarskih pregleda za izdavanje ljekarskih uvjerenja i potvrda o zdravstvenoj sposobnosti vazduhoplovnom i ostalom stručnom osoblju.

Redovno su obavljene aktivnosti vođenja Registra vazduhoplovnog osoblja, upisivanja ličnih podataka i određivanja broja neophodnog za izdavanje sertifikata o zdravstvenoj sposobnosti i dozvole o stručnoj osposobljenosti vazduhoplovnom osoblju.

Nastavljena je stalna komunikacija i savjetovanje sa vazduhoplovnim osobljem, pomoćnim vazduhoplovnim i ostalim stručnim osobljem u cilju poboljšanja zdravlja ove populacije. Organizovani su sastanci i konsultacije sa strankama.

Redovno je obavljana komunikacija sa vazduhoplovnim subjektima čije osoblje mora da ispuni vazduhoplovno-medicinske zahtjeve za dobijanje ljekarskog uvjerenja ili potvrde o zdravstvenoj sposobnosti. Na zahtjev vazduhoplovnih subjekata, u saradnji sa vazduhoplovno-medicinskim centrom, vršeno je testiranje na psihoaktivne supstance kod vazduhoplovnog osoblja.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je izdavao obavještenja kandidatima, kao i njihovim poslodavcima ako je tako propisano regulativom, o suspenziji i ukidanju ljekarskog uvjerenja. Ova obavještenja se izdaju u slučaju kada kandidati ne ispunjavaju u potpunosti medicinske zahtjeve za traženi kriterijum zdravstvene sposobnosti sa uputstavima kandidatima o njihovim pravima i obavezama.

Redovno su vođeni postupci ponovljenih i vanrednih ljekarskih pregleda. U 2025. godini nije bilo drugostepenih pregleda po žalbi kandidata u slučajevima kada kandidati za izdavanje ljekarskih uvjerenja ili potvrda o zdravstvenoj sposobnosti ne ispunjavaju propisane uslove.

Referat za vazduhoplovnu medicinu redovno obavlja multisektorsku saradnju u okviru ACV-a, posebno sa Sektorom za sigurnost vazduhoplova i vazduhoplovne operacije kod izdavanja dozvola letačkom osoblju, izdavanja odobrenja za upotrebu vazduhoplova koji nema uvjerenje o tipu i drugo.

Referat za vazduhoplovnu medicinu takođe sarađuje sa Sektorom za sigurnost vazdušne plovide i aerodroma i redovno šalje obavještenja o suspenzijama i ukidanjima ljekarskih uvjerenja kontrolorima letenja koji trajno ili privremeno ne zadovoljavaju zdravstveni kriterijum.

Takođe je izvršena analiza regulative 2024/2076 o izmjenama Regulative (EU) br. 1178/2011 i (EU) br. 965/2012 u pogledu pojašnjenja zahtjeva za kopilote za zamjenu na krstarenju, ažuriranja

zahtjeva za licenciranje letačke posade i ljebarske sertifikate i poboljšanja za generalnu avijaciju u oblasti vazduhoplovne medicine, kao priprema za preuzimanje u pravni sistem Crne Gore.

Obavljena je analiza rizika u sprovođenju regulative od strane vazduhoplovno-medicinskog centra i ovlašćenih ljebaraka za ocjenjivanje zdravstvene sposobnosti vazduhoplovnog osoblja i na osnovu nje je napravljen plan nadzora subjekata za sljedeću godinu.

Nastavljena je saradnja sa Komisijom za istraživanje uzroka nesreća i ozbiljnih nezgoda u vazduhoplovstvu, uz poštovanje principa tajnosti ličnih podataka.

Takođe, nastavljena je saradnja i razmjena iskustava sa kolegama iz regiona i EU, posebno saradnja koja se, na propisani način, obavlja sa kancelarijama evropskih nacionalnih vlasti za vazduhoplovnu medicinu u cilju dostavljanja medicinske dokumentacije, kao i priznavanja evropskih ljebarskih uvjerenja na osnovu pristigle medicinske dokumentacije (*SOLI Transfer*).

ACV je, kao predstavnik Crne Gore, član Sporazuma o saradnji u vezi sa prevencijom i upravljanjem događajima u vazdušnom saobraćaju vezanim za javno zdravlje (*CAPSCA, The Collaborative Arrangement for the Prevention and Management of Public Health Events in Civil Aviation*), organizacije ICAO-a (*International Civil Aviation Organization*), od 2017. godine. Kao focal point ove organizacije, Referat za vazduhoplovnu medicinu redovno sarađuje i dobija informacije o događanjima značajnim za planetarno javno zdravlje a koji mogu da utiču na vazduhoplovstvo.

Kao član radne grupe za granične prelaze, po Riješenju ministra zdravlja o formiranju radnih grupa za izradu Nacionalnog akcionog plana za zdravstvenu sigurnost, Referat za vazduhoplovnu medicinu je nastavio multisektorske konsultacije i aktivno učestvovanje u razvijanju kapaciteta države za realizaciju obaveza definisanih Međunarodnim zdravstvenim pravilnikom (*International Health Regulations, IHR*) koji je ključni instrument za upravljanje u vanrednim zdravstvenim situacijama, uključujući epidemije bolesti, prirodne katastrofe i ekološke krize.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je član Evropskog udruženja vazduhoplovne i svemirske medicine (*European Society of Aerospace Medicine, ESAM*) i redovnoj prati aktivnosti i dobija obavještenja o novostima iz oblasti vazduhoplovne medicine. U 2025. godini je učestvovao u izboru predsjednika Evropskog udruženja za vazduhoplovnu medicinu, Election of the President-Elect of the European Society of Aerospace Medicine (2025).

Zahtjev Pravilnika o posadi vazduhoplova je da ljebari specijalisti, medicinski procjenjivači nacionalnih vazduhoplovnih vlasti (*MA, Medical Assessors*) kontinuirano unapređuju znanje iz vazduhoplovne medicine. U 2025. godini Referat za vazduhoplovnu medicinu prisustvovao je na više obuka obnavljanja znanja iz vazduhoplovne medicine (*AME Refresher training*).

Referat za vazduhoplovnu medicinu redovno prisustvuje sastancima medicinskih stručnjaka (*MEG, Medical Expert Group*), koji se održavaju dva puta godišnje u Agenciji Evropske unije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (*EASA*), u Kelnu. U 2025. godini prisustvovao je onlajn 26. sastanku medicinskih stručnjaka i 27. MEG sastanku u Kelnu.

U Podgorici je održana radionica u okviru EU IPA 6 Projekta – *Medical Oversight for Aviation Regulators (MED for NAA Inspectors)* finansirana od strane EU koju sprovodi EASA na kojoj je Referat za vazduhoplovnu medicinu aktivno učestvovao.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je, na poziv i u organizaciji EASA-e u 2025. godini prisustvovao Konferenciji o unapređenju zdravstvenog menadžmenta u vazduhoplovstvu pod nazivom „Uvidi u istraživanje dijabetesa i kardiovaskularnih bolesti“.

Na poziv CAA Sjeverne Makedonije, radi asistencije u oblasti vazduhoplovne medicine, u cilju njihove pripreme za predstojeću EASA inspekciju, organizovan je boravak u Skoplju, kao izraz dobrih odnosa i saradnje nacionalnih vazduhoplovnih vlasti dvije države.

Sektor za bezbjednost, olakšice i traganje i spašavanje

U Sektoru za bezbjednost, olakšice i traganje i spašavanje, u dijelu regulatornih aktivnosti u 2025. godini, Agencija je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, razmotrila i dala saglasnost na programe bezbjednosti subjekata na koje se odnosi Nacionalni program bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. U Tabeli 4 su prikazani subjekti na čije je programe bezbjednosti Agencija dala saglasnost u 2025. godini i datumi davanja tih saglasnosti.

ToMontenegro – Izdanje 3, Revizija 1	24.06.2025. god.
ToMontenegro – Izdanje 3, Revizija 2	18.08.2025. god.
Aerodrom Podgorica – Izdanje 4, Revizija 9	02.09.2025. god.
Aerodrom Tivat – Izdanje 4, Revizija 8	08.09.2025. god.
ToMontenegro – Izdanje 3, Revizija 3	21.11.2025. god.
SMATSA, Program za Crnu Goru, verzija 9	23.12.2025. god.

Tabela 3 – Programi bezbjednosti u 2025. godini

Pored ovih programa, Agencija je dala saglasnost AD Aerodromi CG na Program obuke iz domena bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, Izdanje 3, Revizija 2 dana 11.03.2025. godine kao i Program bezbjednosti regulisanog agenta, Izdanje 3, Revizija 3 dana 02.09.2025. godine.

Takođe, Agencija je dala saglasnost TARA Aerospace AD Mojkovac na Program bezbjednosti, Izdanje 1 Revizija 1 od 23.12.2025. godine.

Tokom 2025. godine, Agencija je izdala rješenja AD Aerodromi Crne Gore – sa odobrenjem za korišćenje bezbjednosne opreme za obavljanje bezbjednosnog pregleda težnosti, aerosola i gelova na aerodromima Podgorica i Tivat, kao i odobrenje za instalaciju softvera na rendgenskim uređajima za kontrolu ručnog prtljaga Smiths Heimann u cilju detekcije eksploziva i eksplozivnih naprava, na oba aerodroma.

Agencija je u septembru 2025. godine, AD Aerodromima Crne Gore – Aerodrom Podgorica dala odobrenje i na imenovanje odgovornog lica za bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Tokom 2025. godine Agencija je učestvovala u pripremi, ili je u potpunosti pripremila, pet materijala za razmatranje, na četiri sjednice Nacionalnog odbora za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva.

Izrađene su i distribuirane obaveze iz oblasti bezbjednosti za avio kompanije koje lete iz ili prema Crnoj Gori (*Regulation on civil aviation security rights, duties and obligations for foreign air carrier operating from/to Montenegro – July 2025*).

Takođe, Agencija je izradila i dostavila Evropskoj komisiji Izvještaj o sprovedenim nadzornim aktivnostima u 2024. godini iz domena bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Agencija je pripremila i izmjene Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (Izdanje 4, Revizija 7), koje je Vlada usvojila dana 26.06.2025. godine.

Izrada internih procedura

Sektor za bezbjednost, olakšice i traganje i spašavanje je tokom 2025. godine izradio a Agencija usvojila sljedeće interne procedure:

- Procedura o načinu sprovođenja nadzora postupka sertifikacije KD kontrolora i osoblja koje obavlja poslove kontrole pristupa, vršenja nadzora i patroliranja – SEC.PRO-001,
- Procedura o načinu sprovođenja i nadzora postupka sertifikacije instruktora – SEC.PRO-002.
- Procedura o načinu sprovođenja i nadzora sertifikacije inspektora i nadzornika bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, SEC.PRO-003.
- Procedura o načinu sprovođenja sertifikacije internih kontrolora iz bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, SEC.PRO-004.
- Procedura o vođenju evidencije subjekata u civilnom vazduhoplovstvu, SEC.PRO-005.
- Procedura za upravljanje zajedničkim folderima na File serveru
- Procedura opremanja IT opremom
- Procedura filtriranja internet saobraćaja
- Procedura upravljanja programskim zakrpama.

Tokom 2025. godine, Sektor je izradio i Proceduru o vođenju evidencije i distribuciji NPBCV i PKKBCV.

Nadzorne aktivnosti

U dijelu nadzornih aktivnosti iz nadležnosti Sektora za bezbjednost, olakšice i traganje i spašavanje, Agencija je u 2025. godini izvršila 3 audita, 44 inspekcije i 19 testova iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, dok je u 2024. godini sprovedeno 2 audita, 44 inspekcije i 17 testova iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Predmet kontrole su bili operator aerodroma (aerodromi Podgorica i Tivat), ToMontenegro, pružalac usluga u vazdušnoj plovodbi (SMATSA), poznati pošiljalac TARA i strani vazdušni prevozioci (Pegasus, Jet 2, FlyOne Armenia, Lot Polish, Air Serbia, Turkish Airlines, Austrian Airlines, WizzAir, RyanAir i Easy Jet).

Ukupno su u nadzornim aktivnostima inspektori Agencije proveli 220, a nadzornici na obuci 48 dana, dok je taj broj u 2024. godini ukupno iznosio 232 dana (u što se ne računa vrijeme pripreme, kao ni vrijeme pisanja izvještaja), tako da je uvećanje dana provedenih u nadzoru, u odnosu na godinu dana ranije, iznosilo 15,5%.

U skladu sa preporukama Evropske komisije, od 2014. godine, vodi se evidencija o ukupnom broju dana provedenih u nadzorima. U periodu od 2014. do 2022. godine (računajući i 2014 i 2022. godinu, dakle za period od devet godina) inspektori Agencije iz ove organizacione jedinice su u posjeku proveli 137,8 dana u nadzorima godišnje.

Broj nadzora, kao i broj dana provedenih u nadzorima, je prvi put poslije korona krize značajno povećan u 2022. godini, kada je bilo 176 dana provedenih u nadzoru, potom je u 2023. godini zabilježen trend rasta (198 dana), u 2024. godini 232 dana, pa je u 2025. godini takođe nastavljen trend rasta u odnosu na 2024. godinu (268 dana).

Od 2014. godine zaključno sa 2024. godinom (11 godina) prosječno su inspektori i nadzornici Agencije imali 151,8 dana provedenih u nadzorima iz oblasti bezbjednosti, tako da je prosjek od 268 dana iz 2025. godine čak za 76,5% veći od prosjeka za period od 2014-2024. godine.

Nadzorne aktivnosti vršila su 3 inspektora, dok su od sredine maja mjeseca tokom nadzornih aktivnosti bila prisutna i 2 nadzornika na obuci (jedan iz domena IT bezbjednosti i 1 iz domena bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva).

U 2025. godini su suspendovana 4 sertifikata KD kontrolorima za KD kontrolu ručnog prtljaga, 1 sertifikat KD kontroloru za kontrolu odvojenog prtljaga i 1 sertifikat za obavljanje poslova kontrole pristupa, a za 7 lica anagažovanih kod operatora aerodroma naloženo je upućivanje na ponovnu obuku, dok je u 2024. suspendovan 1 sertifikat za obavljanje poslova kontrole pristupa i za jednog člana kabinskog osoblja izvršeno je upućivanje na ponovnu obuku.

Agencija je tokom 2025.godine, u odnosu na prethode godine, sprovela najveći broj nadzornih aktivnosti u oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Operator aerodroma

Aerodrom Podgorica

Nad radom operatora aerodroma, tokom 2025. godine, izvršeno je četrnaest (14) inspekcija na Aerodromu Podgorica

Dodatno, pored inspekcija, početkom septembra 2025. godine izvršen je i audit ovog aerodroma, što podrazumijeva nadzor nad primjenom svih mjera bezbjednosti koje se primjenjuju na aerodromu.

Od sprovedenih četrnaest inspekcija pet su bile redovne- osam su bile ponovne inspekcije čiji cilj je praćenje korektivnih aktivnosti kako bi se verifikovalo otklanjanje utvrđenih nedostataka, dok je jedna inspekcija bila vanredna (po prijavi), i ona je realizovana u martu mjesecu.

Tokom dvije inspekcije su otklonjena dva od ukupno četiri nedostatka koja nisu otklonjena tokom 2024. godine, za jedan je rok za otklanjanje produžen (rekonstrukcija dijela zaštitne ograde), dok za drugi nije bilo primjenjivo provjeravanje statusa (formalni postupak verifikacije otklanjanja nedostataka utvrđenih internim kontrolama).

Osim audita i inspekcija izvršeno je i sedam tajnih testova na Aerodromu Podgorica u oblasti vršenja kontrole pristupa (1), KD kontrole osoblja i ručnog prtljaga (1), KD kontrole odvojenog prtljaga (1), zaštita putnika-kontaminacija (1), KD kontrole putnika i ručnog prtljaga (2), KD kontrole tereta i pošte (1).

Aerodrom Tivat

U toku 2025. godine izvršeno je deset (10) inspekcija nad radom operatora aerodroma na Aerodromu Tivat.

Pored inspekcija, izvršen je i audit ovog aerodroma, što podrazumijeva nadzor nad primjenom svih mjera bezbjednosti koje se primjenjuju na aerodromu.

Od sprovedenih deset inspekcija, dvije inspekcije bile redovne), dok je sedam inspekcija sprovedeno s ciljem praćenja realizacije korektivnih mjera, odnosno verifikacije da li su utvrđeni nedostaci otklonjeni, Jedna inspekcija je bila vanredna (po prijavi).

Osim audita i inspekcija izvršeno je i šest (6) tajnih testova na Aerodromu Tivat u oblasti vršenja kontrole pristupa (1), zaštita putnika - kontaminacija (1), KD kontrole putnika (3) i KD kontrole osoblja (1).

Vazdušni prevozioci

ToMontenegro

Rad ToMontenegra u oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva u 2025. godini kontrolisan je kroz tri inspekcije, jedne redovne, kao i dvije ponovne.

Takođe, rad ToMontenegra provjeravan je i tokom audita sprovedenog u početkom aprila 2025. godine.

Izvršena su i tri tajna testa, dva koja su se odnosila na zaštitu vazduhoplova sprovedena na Aerodromu Podgorica i Aerodromu Tivat, kao i jedan za bezbjednosni pregled vazduhoplova koji je u operativnoj upotrebi, na Aerodromu Podgorica.

Ostali vazdušni prevozioci

Tokom 2025. godine izvršeno je trinaest (13) inspekcija i dva tajna testa kod stranih vazdušnih prevozlaca (tokom 2024. godine 16 inspekcija), u dijelu vršenja bezbjednosnog pregleda vazduhoplova prije leta i kontrole pristupa. Kontrolisane su posade sljedećih avio-kompanija: Pegasus, Air Serbia , Turkish Airlines , Austrian Airlines , Wizz Air , Ryan Air , EasyJet i Lot Polish . U sklopu audita na Aerodromu Tivat kontrolisane su i Jet2 i FlyOne Armenia, a u sklopu audita na Aerodromu Podgorica Pegasus.

Pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi

U 2025. godini sprovedene su dvije inspekcije i jedan tajni test nad radom SMATSA-e, u dijelu bezbjednosti. Ovim kontrolama utvrđena su tri nedostatka.

Od ove dvije inspekcije jedna je vršena tokom audita na Aerodromu Podgorica kao redovna inspekcija, dok je druga vršena kao ponovna inspekcija. U odnosu na utvrđene nedostatke inspektori agencije su izdali naloge za njihovo otklanjanje u određenom roku, a njihovo otklanjanje je verifikovano naknadnom tj. pomenutom ponovnom inspekcijom.

Ketering kompanije i snabdjevači vazduhoplova

Tokom 2025. godine nijesu vršene posebne inspekcije prema ketering kompanijama. Na Aerodromu Podgorica postoji jedna kompanija koja vrši usluge keteringa i iste pruža korisnicima generalne

avijacije, ali je za isporuku kateringa zadužen operator aerodroma. Tokom audita Aerodroma Podgorica, vršena je kontrola dostavljanja ovih zaliha na vazduhoplove i nijesu utvrđeni nedostaci.

Na Aerodromu Tivat nema isporuka katering kompanija, osim kateringa ToMontenegra i kateringa za letove generalne avijacije koji se 100% kontroliše na rendgenskom uređaju.

Kompanija ToMontenegro vrši isporuke kateringa na svoje vazduhoplove, shodno odobrenom programu bezbjednosti, ali se sve ove zalihe kontrolišu od strane operatora aerodroma, što je provjeravano tokom vršenja audita Aerodroma Tivat i audita Aerodroma Podgorica.

Bezbjednost tereta i pošte

Tara Aerospace AD je u 2024. godini, nakon ispunjenosti svih uslova propisanih NPBCV i izvršene validacije na terenu, opet stekla status poznatog pošiljaoca. Tokom oktobra mjeseca 2025. godine sprovedena jedna inspekcija nad ovim subjektom.

Osim ove kompanije jedino Aerodromi CG imaju status regulisanog agenta, koji se odnosi na bezbjednost tereta i pošte.

Bezbjednosne mjere koje se primjenjuju radi zaštite tereta i pošte na aerodromima Tivat i Podgorica kontrolisani su tokom audita, kao i jednim testom na Aerodromu Podgorica.

Sertifikacija KD kontrolora i osoblja koje vrši nadzor i patroliranje

U Sektoru za bezbjednosti, olakšice i traganje i spašavanje je tokom 2025. godine nastavilo sa vršenjem sertifikacije KD kontrolora i osoblja koje vrši poslove kontrole pristupa, nadzora i patroliranja, na način utvrđen Nacionalnim programom bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva i internim odlukama Agencije.

Ukupno je organizovano tridesetsedam ciklusa polaganja kandidata.

Svi kandidati za KD kontrolore polagali su teorijski i praktični dio ispita, a jedan dio KD kontrolora i test interpretacije rendgenske slike. Ukupno je izdato 128 sertifikata, od čega 37 sertifikata za obavljanje poslova kontrole pristupa, nadzora i patroliranja i 91 sertifikat za KD kontrolore.

Sertifikati izdati KD kontrolorima odnose se na:

- ručni pregled putnika, osoblja i lica, ručni pregled ručnog prtljaga i stvari i pregleda ručnog prtljaga i stvari na rendgenskom uređaju (HS1, HS2, CONV1) - ukupno 28 sertifikata;
- ručni pregled putnika, osoblja i lica (HS1) – ukupno 11 sertifikata;
- ručni pregled ručnog prtljaga i stvari i pregleda ručnog prtljaga i stvari na rendgenskom uređaju (HS2, CONV1) – ukupno 3 sertifikata;
- ručni pregled predatog prtljaga (HS3), pregled predatog prtljaga na rendgenskom uređaju (CONV2) i EDS – ukupno 18 sertifikata;
- ručni pregled tereta, robe i drugih zaliha (HS4) i pregled terete, robe i drugih zaliha na rendgenskom uređaju (CONV3) – ukupno 10 sertifikata;
- KD kontrolu vozila (VEH) – ukupno 16 sertifikata,
- rukovođenje i nadzor tima KD kontrolora (SUP) – ukupno 5 sertifikata i
- kontrolu pristupa, vršenje nadzora i patroliranje (Modul 2) – ukupno 37 sertifikata.

Sertifikacija instruktora i internih kontrolora vazduhoplovne bezbjednosti

Tokom 2025. godine, Agencija je organizovala ponovnu obuku za Instruktora vazduhoplovne bezbjednosti. Obuka je, u skladu sa NPBCV, organizovana s ciljem produženja odobrenja već sertifikovanog instruktora za izvođenje Programa obuke iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Obuka je sprovedena u septembru a sertifikacija u oktobru 2025. godine, za 1 instruktora.

Procjene rizika za aerodrome Podgorica i Tivat

U skladu sa međunarodnom i nacionalnom regulativom, nastavljeno je vršenje procjene rizika za oba međunarodna aerodroma u Crnoj Gori. Procjene rizika vrši posebna komisija, na čijem čelu se nalazi predstavnik Agencije. Ove procjene se vrše u skladu sa metodologijom ICAO-a i ECAC-a i rade se na godišnjoj osnovi. Procjene je usvojio Nacionalni odbor za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva.

Prekršajni nalozi i druge kazne

Inspektori Agencije izrekli su 25 prekršajnih naloga, od čega 23 za fizička lica, u iznosu od po 300 eura koji se odnose na pokušaje unošenja zabranjenih predmeta u bezbjednosno-zaštićenu zonu, odnosno vazduhoplov, a u 2 slučaja za fizička lica (u istom iznosu) zbog pokušaja ulaska u bezbjednosno-zaštićenu zonu, bez sprovedene KD kontrole.

U svim navedenim slučajevima razlog kažnjavanja putnika je bila municija ili biber sprejevi pronađeni na punktu za KD kontrolu putnika i ručnog prtljaga ili punktu za KD kontrolu odvojenog prtljaga na aerodromima Podgorica i Tivat. Svi zabranjeni predmeti su oduzeti i predati Graničnoj policiji.

Broj izdatih prekršajnih naloga je značajno povećan u odnosu na prethodni period, a jedan od razloga za ovakvo povećanje je i činjenica da je i u 2025. godini nastavljeno sa pripravnosću inspektora Agencije van redovnog radnog vremena, do 23 časa u ljetnjoj sezoni, odnosno do 22 časa u zimskoj sezoni.

Međunarodne aktivnosti

Na osnovu inicijative Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore za jačanje institucionalnih i stručnih kapaciteta u oblasti informacione i sajber bezbjednosti, u periodu od 03. do 30. novembra 2025. godine realizovan je secondment u organizaciji EUROCONTROL-a u Briselu. Secondment je organizovan u okviru međunarodne stručne saradnje, sa ciljem prenošenja znanja, razmjene iskustava i praktične podrške u oblasti implementacije evropskog regulatornog okvira za informacionu bezbjednost u civilnom vazduhoplovstvu.

Primarni fokus secondmenta bio je na implementaciji Regulative (EU) 2023/203, kojom se kroz Part-IS regulišu obaveze nadležnih organa i organizacija u oblasti upravljanja informacionom i sajber bezbjednošću, kao i povezanosti ovih zahtjeva sa bezbjednošću vazdušnog saobraćaja. Imajući u vidu da se radi o relativno novoj i kompleksnoj regulativi, prepoznata je potreba za direktnim uključivanjem predstavnika Agencije u radnu sredinu u kojoj se Part-IS već aktivno tumači i primjenjuje.

U 2025. godini započelo se sa aktivnostima na implementaciji ISMS sistema, odnosno sa implementacijom zahtjeva iz Regulative (EU) 2023/203 – Part-IS, koja je planirana u punoj sinergiji sa

međunarodnim standardom ISO/IEC 27001, koji predstavlja najpriznatiji okvir za uspostavljanje, održavanje i stalno unapređenje Sistema upravljanja informacionom bezbjednošću (ISMS).

Paralelna implementacija Part-IS i ISO/IEC 27001 donosi višestruke strateške koristi:

- izbjegavanje dupliranja aktivnosti i dokumentacije;
- jedinstven i konzistentan okvir upravljanja informacionom bezbjednošću;
- viši nivo zrelosti sistema u odnosu na minimalne regulatorne zahtjeve;
- olakšana komunikacija sa međunarodnim partnerima i nadzornim tijelima;

Zahtjevi Part-IS su u velikoj mjeri usklađeni sa osnovnim poglavljima ISO/IEC 27001 standarda, posebno u oblastima:

- kontekst organizacije;
- liderstvo i odgovornost rukovodstva;
- planiranje zasnovano na procjeni rizika;
- podrška (resursi, kompetencije, svijest, dokumentacija);
- operativno upravljanje bezbjednošću;
- evaluacija performansi (auditi, pregledi);
- stalna poboljšanja.

Ovakvo strukturno preklapanje omogućava da se dokumenti, procedure i kontrole razvijene radi ispunjenja zahtjeva Part-IS istovremeno koriste i kao osnova za sertifikaciju prema ISO/IEC 27001.

U Odsjeku za informacione tehnologije i informacionu bezbjednost implementirani su sljedeći softveri:

- SWG Proxy SG Symantec software za kontrolu internet sadržaja (Procedura filtriranja internet saobraćaja – IT PRO 004)

Implementacija ovog softverskog rješenja je realizovana u aprilu 2025. godine.

Korišćenje web proxy rešenja donosi niz prednosti za organizacije koje žele da optimizuju i kontrolišu pristup internetu za svoje zaposlene, a ključne prednosti su

- Kontrola pristupa i filtriranje sadržaja
- Povećana sigurnost
- Praćenje i nadzor aktivnosti
- Usaglašenost sa propisima
- Jednostavna integracija sa drugim sigurnosnim rešenjima
- DLP (Data Loss Prevention) (Procedura za zaštitu podataka od gubitka (Data Loss Prevention) i upotrebu USB uređaja – IT PRO 006).

Ovo softversko rješenje je implementirano početkom 2025. godine.

DLP sistem ima ključnu ulogu u zaštiti povjerljivih podataka od neovlašćenog pristupa, curenja ili krađe.

Prednosti implementacije DLP sistema uključuju:

- Zaštita osjetljivih podataka
- Poštovanje regulative i standarda
- Smanjenje rizika od insajderskih prijetnji
- Praćenje i kontrola podataka u realnom vremenu
- Sprečavanje nenamjernih grešaka
- Unapređenje vidljivosti i kontrole nad podacima
- Smanjenje finansijskih gubitaka
- Zamjena postojećeg mrežnog *firewall* uređaja Sophos XG210 novim modelom Sophos XGS 2100 iz najnovije generacije firewall rješenja.

Ključni razlozi za zamjenu istog su sljedeći:

1. End of Life status XG210 uređaja

- Najavljeni prekid podrške za XG210 model
 - Znatno poboljšane performanse (XGS 2100)
- XGS 2100 koristi dvoprosorsku arhitekturu (CPU + Xstream Flow Processor) za obradu prometa, što omogućuje:
 - o Bržu SSL dekripciju
 - o Učinkovitiji DPI (deep packet inspection)
 - o Višu propusnost i manju latenciju
- Napredna sigurnosna arhitektura
- Produžena podrška i buduća sigurnost
- Veća fleksibilnost i skalabilnost.

Referat traganja i spašavanja (*Search and rescue – SAR*)

Tokom 2025. godine, aktivnosti SAR referata su bile usmjerene na unapređenje sistema traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu kroz sprovođenje nadzornih aktivnosti, unapređenje regulatornih okvira, jačanje operativnih kapaciteta, kao i kroz aktivno učešće u međunarodnoj saradnji, a u cilju jačanja saradnje i razmjene iskustava.

Nadzorne i regulatorne aktivnosti

Agencija sprovodi nadzor u pogledu izrade i sprovođenja procedura i osposobljenosti lica iz Operativno komunikacionog centra 112 (OKC 112) Ministarstva unutrašnjih poslova i Koordinacionog centra traganja i spašavanja na moru (MRCC) Uprave pomorske sigurnosti koja učestvuju u traganju i spašavanju vazduhoplova na kopnu i moru, u skladu sa međunarodnim propisima, standardima i preporučenom praksom u ovoj oblasti. U skladu sa usvojenim Planom inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu, planirane su četiri SAR provjere, koje su i realizovane. Tokom sprovođenja provjera subjektima nadzora

ukazano je na uočene nedostatke i nepravilnosti i preduzete su mjere kojima se nalaže njihovo otklanjanje.

Takođe je ažuriran Sigurnosni nalog o uslovima za uspostavljanje, održavanje i rad službi za traganje i spašavanje na teritoriji Crne Gore i iznad otvorenog mora, kao i na koordinaciju takvih službi između država, broj 2019/001 (rev 00), u skladu sa izmjenama sadržanim u Amandmanu 19 ICAO Aneksa 12 – *Search and Rescue*.

Predstavnici Agencije su imenovani za članove radne grupa za izradu Nacionalnog SAR plana, kao i podzakonskog akta kojim se uređuje funkcionisanje aeronautičkog SAR sistema, u cilju usklađivanja sa ICAO Aneksom 12 i IAMSAR priručnikom.

Vježbe

Predstavnik Agencije je učestvovao u pripremi i realizaciji nacionalne terenske vježbe „Lovćen 2025“, organizovane u saradnji sa nadležnim institucijama uključenim u sistem zaštite i spašavanja. U okviru navedene vježbe realizovan je scenario pada vazduhoplova. Iako je glavni fokus vježbe bio reagovanje na šumske požare, scenario nesreće vazduhoplova omogućio je testiranje međuinstitucionalne koordinacije, procedure uzbunjivanja, SMC i integracije vazduhoplovnih SAR operacija u složenom, višestruko opasnom okruženju vanrednih situacija. Predstavnik Agencije je učestvovao na planskoj konferenciji, kao i u pružanju stručne podrške u pripremi scenarija i razradi operativnih SAR aktivnosti u okviru vježbe.

RASARAC (Regionalni savjetodavni odbor za traganje i spašavanje)

Regionalni savjetodavni odbor za traganje i spašavanje (RASARAC – Regional Aeronautical Search and Rescue Advisory Committee) u civilnom vazduhoplovstvu uspostavljen je u novembru 2016. godine potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju između Bosne i Hercegovina, Makedonije, Srbije, Slovačke, Slovenije, Hrvatske i Mađarske. Formiranje RASARAC-a podržano je od strane ICAO-a i EUROCONTROL-a.

Crna Gora je punopravni član RASARAC-a, zajedno sa Albanijom, Bugarskom, Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom, Sjevernom Makedonijom, Srbijom, Slovačkom i Slovenijom, dok Mađarska, Rumunija i Češka, imaju status članica posmatrača u radu RASARAC-a. Proces pridruživanja Grčke, kao punopravne članice RASARAC-a, je u toku. Ciljevi ovog tijela su, između ostalog, međusobna podrška zemalja članica, izgradnja i razvoj kapaciteta u oblasti traganja i spašavanja vazduhoplova, unapređivanje prekogranične saradnje između zemalja članica, kao i podrška pri realizaciji ICAO standarda u ovoj oblasti.

Tokom 2025. godine Republika Hrvatska je bila zemlja predsjedavajuća radom RASARAC-a. Predstavnici Agencije učestvovali su na 22. i 23. sastanku RASARAC-a, održanim u maju 2025. godine, kao i na 24. i 25. sastanku RASARAC-a, održanim u decembru 2025. godine. U okviru navedenih sastanaka održani su sastanci Radnih grupa, Ekspertskog tima i Upravnog odbora RASARAC-a, na kojima su razmatrana pitanja daljeg razvoja regionalne saradnje i unapređenja koordinacije SAR aktivnosti kako na nacionalnom tako i na međudržavnom nivou. Takođe, u okviru navedenih sastanaka, u Malom Lošinj je organizovana nacionalna SAR vježba, u kojoj su u svojstvu posmatrača učestvovali predstavnici Agencije zajedno sa predstavnicima nadležnih institucija država članica RASARAC-a. Pored toga, prisustvovali su i SAR radionici koja je održana u Zagrebu. Agencija će i dalje nastaviti sa naporima u pogledu učešća u RASARAC, posebno imajući u vidu brojne benefite za

sistem našeg civilnog vazduhoplovstva, koji se već ostvaruju ili će biti ostvareni u narednom periodu. U tom kontekstu, do sada su realizovane brojne obuke za osoblje koje učestvuje u poslovima traganja i spašavanja, uglavnom u saradnji sa JRCC Larnaka na Kipru. Sa ovim spasilačkim centrom je postignut sporazum o nastavku saradnje po pitanju podizanja kompetencija i osposobljavanja predstavnika iz RASARAC država do 2027. godine. Imajući u vidu da Crna Gora, kao ni većina država koje učestvuju u radu RASARAC, nema međusobno donijete sporazume o koordinaciji, kojima bi se omogućilo sprovođenje akcija traganja i spašavanja na znatno efikasniji, racionalniji i sadržajniji način, potpisivanjem multilateralnog SAR sporazuma predstavlja odličan preduslov za svestraniji i racionalniji pristup regionalnoj saradnji na operativnom nivou, čime bi se ispunili standardi ICAO utvrđeni Aneksom 12 Čikaške konvencije, a koje je Crna Gora u obavezi da implementira. U skladu sa tim, Agencija za civilno vazduhoplovstvo je uspostavila koordinaciju sa MSP, MVP i MUP, u cilju razmatranja daljih koraka i upućivanja predloga SAR sporazuma na saglasnost Vladi. Vlada Crne Gore je, na 49. sjednici održanoj 1. decembra 2021. godine, donijela zaključak kojim je prihvatila navedeni predlog SAR sporazuma i ovlastila direktora Agencije za civilno vazduhoplovstvo da u ime Crne Gore potpiše SAR sporazum. Nakon 15. RASARAC sastanka, četiri države (Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Slovenija i Srbija) izrazile su spremnost da u prvoj fazi potpišu predmetni SAR sporazum, a ostale RASARAC članice mogu pristupiti naknadno u skladu sa članom 11. i 13. SAR sporazuma. Zvanično potpisivanje Sporazuma između Savjeta ministara BiH, Vlade Republike Bugarske, Vlade Republike Hrvatske, Vlade Mađarske, Vlade Republike Sjeverne Makedonije, Vlade Crne Gore, Vlade Republike Srbije, Vlade Slovačke Republike i Vlade Republike Slovenije u vezi sa saradnjom i koordinacijom u oblasti traganja i spašavanja u vazduhoplovstvu je bilo u februaru 2023. godine u Sjevernoj Makedoniji, kada se ujedno i predala nadležnost za predsjedavanje RASARAC-om za 2023. godinu. U međuvremenu su sprovedene brojne aktivnosti koordinacije sa gore navedenim nadležnim institucijama u cilju ratifikacije sporazuma, koja je i formalno okončana kada je Skupština Crne Gore 12. februara 2025. godine donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Savjeta Ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Bugarske, Vlade Republike Hrvatske, Vlade Mađarske, Vlade Republike Sjeverne Makedonije, Vlade Crne Gore, Vlade Republike Srbije, Vlade Slovačke Republike i Vlade Republike Slovenije u vezi sa saradnjom i koordinacijom u oblasti traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu, a isti je objavljen u „Službenom listu CG“, međunarodni ugovori broj 1/25 od 19.02.2025. godine. U međuvremenu Sporazumu se pridružila i Republika Albanija.

Sistem upravljanja sigurnošću (*Safety Management System*)

Uvođenje funkcije Menadžera Sistema upravljanja sigurnošću (*Safety Manager*), zajedno sa tijelima Odbor za analizu sigurnosti (*Safety Review Board – SRB*) i Grupa za analizu sigurnosnih rizika (*Safety Risk Group – SRG*), značajno je obilježilo aktivnosti Agencije u pogledu osiguranja i unapređenja standarda sigurnosti.

Primjena načela dobrog upravljanja sigurnošću ključna je za kontinuirano poboljšanje sigurnosti civilnog vazduhoplovstva, proaktivno upravljanje sigurnosnim rizicima i optimalnu upotrebu raspoloživih tehničkih resursa.

Nacionalni okvir za planiranje i sprovođenje mjera za unaprjeđenje sigurnosti definisan je Nacionalnim programom sigurnosti vazdušnog saobraćaja, Zakonom o vazdušnom saobraćaju i podzakonskim aktima. Nacionalni zahtjevi usklađeni su sa zahtjevima koji proističu iz regulative Evropske unije, kao i sa standardima i preporučenim praksama ICAO Aneksa 19 Konvencije o

međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu (Čikaške konvencije). Na nivou Evropske Unije uspostavljen je zajednički okvir za planiranje i sprovođenje mjera za unaprijeđenje sigurnosti i formalno je regulisan status Evropskog programa i Plana sigurnosti vazdušnog saobraćaja (EASP & EPAS), odredbama Osnovne Uredbe (EU) 2018/1139. Zahtjevi regulative Evropske Unije usaglašeni su sa zahtjevima koji proističu iz standarda i preporučenih praksi ICAO Aneksa 19 Čikaške konvencije.

Pored Nacionalnog programa sigurnosti, izrađuje se i nacionalni plan sigurnosti koji sadrži mjere koje država planira da preduzme u cilju umanjenja prepoznatih sigurnosnih rizika. Nacionalni program sigurnosti vazdušnog saobraćaja predstavlja okvir kojim se utvrđuju regulatorni zahtjevi i aktivnosti koje vazduhoplovni subjekti preduzimaju u cilju održavanja i unapređenja sigurnosti u vazdušnom saobraćaju, a razvijen je u skladu sa ICAO standardima i programima Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva (EASA).

U skladu sa usvojenom politikom sigurnosti i svojim nadležnostima, Agencija kontinuirano sprovodi aktivnosti definisane Nacionalnim programom sigurnosti i Nacionalnim planom sigurnosti, te ostaje posvećena razvoju, implementaciji, održavanju i stalnom unapređenju procesa kojima se doprinosi održavanju najvišeg mogućeg nivoa sigurnosti civilnog vazduhoplovstva na teritoriji i u vazdušnom prostoru Crne Gore.

Agencija je tokom 2025. godine kontinuirano obavljala stručne poslove koji se odnose na sistem prijavljivanja događaja od značaja za sigurnost u vazdušnom saobraćaju.

ICAO definiše Sistem upravljanja sigurnošću (SMS) kao „sistemski pristup upravljanja sigurnošću, koji uključuje potrebnu organizacijsku strukturu, odgovornosti, politike i postupke“. Proces upravljanja sigurnosnim rizicima je bitan element tog sistema. U Agenciji se prikupljaju i obrađuju sve prijave o događajima koji su od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja.

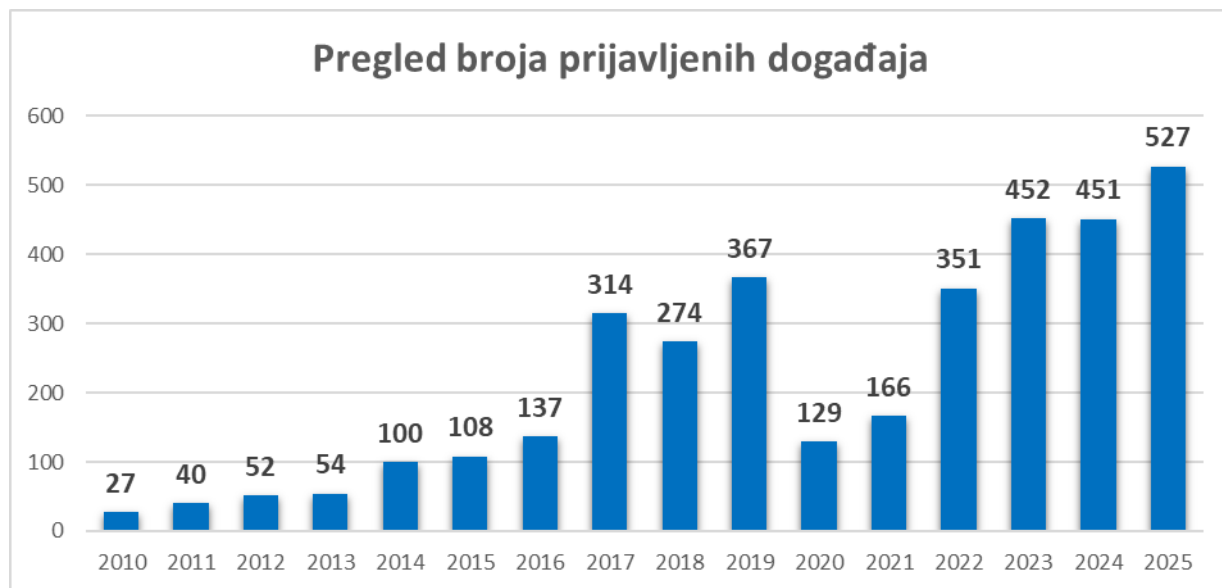
Prijave se analiziraju u cilju identifikacije opasnosti, procjene rizika i definisanja mjera za umanjenje rizika, ukoliko je primjenljivo, a prikupljeni podaci se prate radi definisanja indikatora sigurnosti (*safety indicators*) i ciljeva sigurnosti (*safety targets*), kao važnih elemenata Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja.

U 2025. godini, Agenciji je prijavljeno ukupno 527 događaja od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja (događaji koji su se desili na teritoriji Crne Gore i događaji u inostranstvu u kojima su učestvovali vazduhoplovi registrovani u Crnoj Gori), što predstavlja povećanje u odnosu na 451 prijavu u 2024. godini i 367 prijava u 2019. godini, koja se koristi kao referentna godina prije poremećaja izazvanih pandemijom COVID-19 i geopolitičkim okolnostima (Slika 2). Istovremeno, obim aerodromskih operacija u 2025. godini bio je veći za približno 4,2% u odnosu na 2024. godinu, odnosno za 4,45% u odnosu na 2019. godinu.

Potrebno je imati u vidu da je na ukupan broj prijavljenih događaja u 2025. godini uticalo i 40 prijava koje se odnose na probleme u radu radio stanice u inostranstvu, što nije bio slučaj u prethodnim godinama. Bez ovih događaja, ukupan broj prijava iznosio bi 487, što i dalje ukazuje na kontinuitet razvijene kulture prijavljivanja događaja i visok nivo uključenosti vazduhoplovnih subjekata u sistem prijavljivanja događaja od značaja za sigurnost.

Imajući u vidu da se najveći broj događaja od značaja za sigurnost dominantno dešava tokom faza polijetanja i slijetanja, kao i činjenicu da je obim saobraćaja dostigao i premašio nivo iz referentnog

perioda, može se zaključiti da sistem prijavljivanja događaja pokazuje stabilan nivo zrelosti i kontinuirano unapređenje kvaliteta sigurnosnih podataka.



Slika 2 – Broj prijavljenih događaja po godinama

Događaji od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja se obrađuju i analiziraju, a u zavisnosti od njegove ozbiljnosti preduzimaju se i dodatne aktivnosti u cilju utvrđivanja uzroka i definisanja odgovarajućih mjera za umanjeње sigurnosnih rizika.

Prema klasifikaciji događaja, tokom analiziranog perioda dogodila se jedna nesreća i dvije ozbiljne nezgode. Kada je riječ o nesreći, radi se o padu neregistrovane jedrilice u blizini aerodroma Kapino Polje u Nikšiću.

Pregled događaja prema kategorijama prikazan je na Slici 3, pri čemu su najzastupljenije kategorije prijavljenih događaja u 2025. godini bile:

1. OTHR (*Other*) – sa ukupno 166 prijavljenih događaja, predstavlja najzastupljeniju kategoriju. U okviru ove kategorije posebno se izdvajaju događaji povezani sa neuspjelim prilazima i nestabilizovanim prilazima, kao i događaji koji se odnose na derutiranje vazduhoplova.
2. BIRD – događaji koji se odnose na koliziju ili moguću koliziju ptice i vazduhoplova, sa ukupno 113 prijava, i dalje predstavljaju jednu od dominantnih kategorija događaja od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja.
3. WSTRW (*Wind Shear or Thunderstorm*) – sa ukupno 37 prijavljenih događaja, ova kategorija obuhvata događaje povezane sa pojavom smicanja vjetra, grmljavinskih nepogoda i drugih značajnih meteoroloških fenomena koji mogu uticati na sigurnost izvođenja letачkih operacija.

Napomena: ATM (*Air Traffic Management*) – sa ukupno 50 prijavljenih događaja, ova kategorija bilježi značajan udio u ukupnom broju prijava. Međutim, potrebno je uzeti u obzir da se 40 prijava odnosi na probleme u radu radio stanica izvan Crne Gore. Ovakva vrsta događaja nije bila

karakteristična za prethodne izvještajne periode, ali kada se uzme u obzir lokacija događaja, ova kategoriju ne treba staviti u top 3 kategorije.



Slika 3 – Pregled događaja po pojedinačnim kategorijama

U skladu sa preporukama iz *Priručnika sistema upravljanja sigurnošću u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo (SMS-MAN-001)* i operativnim potrebama procijenjenim na osnovu prepoznatih rizika, u 2025. godini SRB se sastao dva puta. Na sjednicama SRB razmatrana su i analizirana aktuelna pitanja iz oblasti sigurnosti, sa posebnim fokusom na identifikovane sigurnosne rizike, trendove i mjere za njihovo umanjeње.

U skladu sa zahtjevima koji uređuju sistem upravljanja nadležnih tijela (ARx zahtjevi), Agencija je uspostavila proces identifikacije i kontrole internih rizika koji bi mogli uticati na sposobnosti Agencije u sprovođenju aktivnosti nadzora. Sve identifikovane opasnosti se sistemski i proaktivno analiziraju kroz Bazu opasnosti i rizika Agencije (tzv. *Hazard Log*) uzimajući u obzir ljudske faktore i organizacionu strukturu Agencije, ključne procese, interne i eksterne procese, saradnju, promjene itd.

Predstavnici Agencije su tokom 2025. godine aktivno učestvovali u radu regionalnih i evropskih tijela iz oblasti sigurnosti vazdušnog saobraćaja, uključujući tijela u okviru ICAO Regional Aviation Safety Group for Europe (RASG), kao i relevantna stručna tijela Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva (EASA), uključujući Safety Management Technical Body (SM TeB). Tokom godine nastavljena je praksa kontinuirane razmjene sigurnosnih informacija sa EASA-om i ostalim državama članicama, u cilju omogućavanja kvalitetnije analize sigurnosnih podataka na evropskom nivou. Za iste potrebe ostvarivana je kontinuirana komunikacija i sa predstavnicima ICAO EUR/NAT kancelarije.

Promocija sigurnosti je jedna od četiri osnovne komponente sistema upravljanja sigurnošću (SMS). Kroz promociju pozitivnih primjera iz prakse i razmjenu sigurnosnih informacija doprinosi podizanju ukupnog nivoa svijesti i sigurnosti. Na ovaj način se stvara pozitivna sigurnosna kultura.

Tokom 2025. godine, Agencija je organizovala i podržala više stručnih radionica iz oblasti sigurnosti vazdušnog saobraćaja, sa ciljem unapređenja znanja i razmjene iskustava među relevantnim učesnicima u sistemu civilnog vazduhoplovstva.

U aprilu 2025. godine održana je radionica iz oblasti Sistema upravljanja sigurnošću (SMS), sa posebnim fokusom na implementaciju i unapređenje SMS procesa kod operatora, uključujući predstavnike kompanije ToMontenegro, Aerodroma Crne Gore i SMATSA-e.

U maju 2025. godine organizovana je stručna radionica posvećena sigurnosti u padobranstvu i paraglajdingu, sa ciljem unapređenja nivoa sigurnosti u ovim oblastima, razmjene iskustava i dodatnog upoznavanja učesnika sa regulatornim zahtjevima i dobrim praksama. Više informacija dostupno je na internet stranici Agencije: stručna radionica o sigurnosti u padobranstvu i paraglajdingu

Tokom oktobra 2025. godine održane su dvije stručne radionice iz oblasti ljudskih faktora (*Human Factors – HF*) i sistema upravljanja sigurnošću (SMS), usmjerene na unapređenje kompetencija i razmjenu iskustava među stručnjacima iz oblasti civilnog vazduhoplovstva. Dodatne informacije dostupne su na internet stranici Agencije: radionice iz oblasti sigurnosti u civilnom vazduhoplovstvu

U novembru 2025. godine, Agencija je bila domaćin regionalnih radionica koje je organizovala EASA iz oblasti operacija vazduhoplova (OPS) i vazduhoplovne medicine (MED), čime je dodatno potvrđena aktivna uloga Agencije u regionalnoj saradnji i unapređenju sigurnosti civilnog vazduhoplovstva.

Agencija za civilno vazduhoplovstvo, kao nadležno tijelo za nadzor nad upotrebom bespilotnih vazduhoplova (dronova), nastavila je i tokom 2025. godine sa aktivnostima usmjerenim na edukaciju operatora dronova i šire javnosti.

Cilj svih navedenih aktivnosti jeste podizanje nivoa svijesti, promocija odgovornog ponašanja i smanjenje rizika od incidenata, uz naglašavanje obaveze poštovanja važećih propisa i drugih učesnika u vazдушnom prostoru.

Sistem prijavljivanja događaja je glavni izvor podataka za analize u dijelu SSP, indikatora i sigurnosti uopšte. Broj prijava u 2025. godini, od strane svih učesnika u civilnom vazduhoplovstvu, po mjesecima i sa klasifikacijom ozbiljnošću događaja, dat je u Tabeli 4.

Broj prijavljenih događaja po mjesecima												KLASIFIKACIJA					
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ACC	SI	INC	Bez utic.	UNK
2025	26	11	31	38	49	42	80	91	47	66	24	21	1	2	216	308	0

Sistem za praćenje usklađenosti (*Compliance Monitoring System*)

Aktivnosti Sistema za praćenje usklađenosti, u sklopu sistema upravljanja se sastoje od unapređenja sistema za praćenje usklađenosti u skladu sa regulatornim zahtjevima za menadžment sisteme, propisanim u evropskim regulativama, koje su prenijete u pravni okvir Crne Gore. Tokom procjene efikasnosti i efektivnosti sistema za praćenje usklađenosti, sistem rada čine smjernice za unapređenje kroz ažuriranje, izradu i usaglašavanje internih priručnika i procedura Agencije koji su dio sistema upravljanja Agencije, usaglašavanje svih internih priručnika u odnosu na regulatorne zahtjeve, prihvaćene standarde i preporučenu praksu; procjenu kvaliteta rada i procesa rada u Agenciji, usaglašenost poslova iz nadležnosti Agencije u odnosu na regulatorne zahtjeve,

međunarodne standarde, interne akte i procedure; upravljanje i unapređenje internog sistema praćenja usklađenosti sa propisanim zahtjevima kroz sistem internih nadzora, u skladu sa Planom internih nadzora, u cilju identifikacije eventualnih neusklađenosti, analizu njihovih uzroka, analizu, prihvatanje ili odbijanje korektivnih mjera za otklanjanje neusklađenosti predloženih od subjekta nadzora, usaglašavanje sadržaja korektivnih mjera Sistema za praćenje usklađenosti i rokova za njihovu realizaciju sa nosiocima aktivnosti, kao i verifikaciju efikasnosti i blagovremenost realizacije prihvaćenih korektivnih mjera, obezbjeđivanje potrebnih kvalifikacija i obuka obaveznih za provjerivače koji sprovode interne provjere, izbor provjerivača za sprovođenje internih provjera za praćenje usklađenosti.

Redovne aktivnosti Sistema za praćenje usklađenosti tokom 2025. godine obuhvatale su praćenje stanja ažurnosti internih priručnika i procedura Agencije koji su dio Sistema upravljanja Agencije, kao i usaglašavanje svih internih priručnika u odnosu na prihvaćene standarde, praćenje usklađenosti za zakonskim okvirom eksternih i internih akata koje izdaje/donosi Agencija, a koji podliježu internim procedurama saglasnosti Agencije, kao i procjenu usklađenosti radnih procesa Agencije kroz interne nadzore za praćenje usklađenosti u odnosu na regulatorne zahtjeve, međunarodne standarde i interne akte i procedure.

Plan za praćenje usklađenosti polazi od činjenice da sve oblasti pokrivene Osnovnom uredbom br. 2018/1139 i pravilima implementacije koja iz nje proizilaze, a koja su na snazi u Crnoj Gori, moraju biti predmet sistematske i organizovane provjere od strane Sistema za praćenje usklađenosti.

Agencija je do početka 2026. godine završila sve planirane interne provjere u svim oblastima u skladu sa navedenim pravilima, čime je umjesto za planirane tri godine, u mnogo kraćem roku zaokružen ciklus sprovođenja internih provjera, što je posebno važno istaći, imajući u vidu da se nisu u punom kapacitetu sprovodile u prethodnom periodu, prije donošenja Priručnika za praćenje usklađenosti 2024. godine. Nastaviće se rad na otklanjanju nalaza s prethodnih internih provjera, u cilju unapređenja Sistema upravljanja Agencije. Zatvaranje neusaglašenosti je kompleksan proces, koji podrazumijeva veliki broj aktivnosti i unapređenja procesa i procedura, imajući u vidu da se veliki broj internih procedura nijesu mijenjale od 2018. godine. U saradnji sa priznatim međunarodnim ekspertima iz usko definisanih oblasti civilnog vazduhoplovstva, uspješno su realizovane interne provjere u domenima sigurnosti vazdušne plovidbe, odjeljenja za sigurnost aerodroma, referata za vazduhoplovnu medicinu i odjeljenja nadležnog za plovidbenost vazduhoplova.

Analizom izvještaja s internih nadzora iz prethodnog perioda, prepoznate su određene oblasti za unapređenje u internim procedurama i komunicirane potrebe za izmjenama i usaglašavanjima, utvrđeno je i kako postoji potreba za dodatnim poboljšanjima u procesu analize i izrade dokumentacije, kao i dodatnih aktivnosti vezanih za implementaciju novih regulatornih zahtjeva. Potrebno je uvesti poboljšanja u području procjene ljudskih resursa, osposobljavanja nadzornika/inspektora i internih provjerivača, realizacije OJT osposobljavanja, procjeni i razvoju kompetencija, unaprjeđenju internih procesa i procedura, pa će se u narednom periodu navedenom posvetiti posebna pažnja. U skladu sa regulatornom obavezom uspostavljanja funkcije praćenja usklađenosti sistema upravljanja s relevantnim zahtjevima, Agencija će nastaviti kontinuirano da sprovodi interne nadzore nad svojim procesima, analizira svoja postupanja, te kontinuirano prati promjene propisa i osigurava njihovu adekvatnu implementaciju. U skladu s Programom i planom

internih nadzora Agencije, koji će od sljedeće godine imati definisan ciklus nadzora od 24 mjeseca, menadžer Sistema za praćenje usklađenosti je izradio programski ciklus za interne provjere u svim oblastima, u skladu sa zahtjevima Sistema upravljanja, procjenu rizika u skladu sa prethodnim izvještajima i efikasnosti i blagovremenosti sprovođenja korektivnih mjera.

Internim provjerama će se u narednom periodu provjeravati funkcionisanje sistema planiranja i upravljanja, vođenja dokumentacije, efikasnosti resursa i sistema osposobljavanja, realizacija procesa sertifikacije i nadzora, osiguranje primjene vazduhoplovnih propisa itd.

Dodatne aktivnosti sistema za praćenje usklađenosti su donošenje, praćenje i realizacije Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, koji pokriva sve oblasti u kojima Agencija vrši nadzore eksternih subjekata u skladu sa zakonskim obavezama. Planiranje nadzora obuhvata vrstu aktivnosti, subjekat nadzora, regulatorne zahtjeve čija se ispunjenost provjerava, broj aktivnosti u sklopu kojih se sprovodi nadzor ili inspekcija, planirano prosječno trajanje aktivnosti po inspektoru, koje uključuje pripremu aktivnosti, sprovođenje aktivnosti, administrativne poslove prije i poslije sprovođenja aktivnosti, koje se tiču analiza neusaglašenosti i pripreme izvještaja.

Kao što je ranije navedeno, svi predlozi korektivnih mjera za nalaze iz EASA standardizacije provjere su prihvaćeni i sada se kontinuirano sprovode aktivnosti u cilju zatvaranja nalaza prema odobrenim rokovima. U prvom kvartalu su zatvorene sve neusaglašenosti iz EASA provjere, u kojima se podrazumijevalo učešće CMM, sve u usaglašenom roku, bez odlaganja i kašnjenja, za šta je EASA Team Leader pohvalio tim Agencije.

Agencija za civilno vazduhoplovstvo je, u skladu sa članom 75 Zakona o sprečavanju korupcije („Službeni list CG“, broj 54/24), dužna da, na osnovu procjene podložnosti određenih radnih mjesta i radnih procesa za nastanak i razvoj korupcije i drugih oblika pristrasnog postupanja javnih funkcionera i zaposlenih u organu vlasti, donese plan integriteta koji sadrži mjere kojima se sprječavaju i otklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj korupcije i obezbjeđuje povjerenje građana u njihov rad. Plan integriteta se može mijenjati u zavisnosti od potreba, razvoja i interesa organa vlasti i da organ vlasti svake druge godine procjenjuje efikasnost i efektivnost plana integriteta u skladu sa Pravilima za izradu i sprovođenje Plana integriteta. U skladu sa zakonskim obavezama Agencija je pristupila revidiranju prethodno donešenih planova, procjeni efikasnosti i efektivnosti dotadašnjih mjera, razvoju i izradi internih akata, procjeni adekvatnosti prepoznatih rizika, mehanizmima umanjenja i kontrole rizika, kao i mjerama za umanjenje rizika. Menadžer sistema za praćenje usklađenosti je Menadžer integriteta, čije su obaveze: rukovođenje radnom grupom za izradu plana integriteta, koordinacija i učešće u pripremi programa izrade plana integriteta, koordinacija i učešće u sakupljanju i analizi potrebne dokumentacije koja se odnosi na funkcionisanje organa vlasti, a koja predstavlja osnov za procjenu rizika i izradu plana integriteta, nadziranje sprovođenja mjera za poboljšanje integriteta, sačinjavanje izvještaja o sprovođenju plana integriteta, u saradnji sa svim organizacionim jedinicama.

Agencija za civilno vazduhoplovstvo, u skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije („Službeni list CG“, broj 054/24), je u obavezi da Agenciji za sprečavanje korupcije u aprilu dostavi izvještaj o sprovođenju Plana integriteta za 2025, što je u propisanom roku urađeno.

Pravilnikom o detaljnim pravilima za implementaciju mrežnih funkcija u upravljanju vazdušnim saobraćajem se utvrđuju detaljna pravila za implementaciju mrežnih funkcija u upravljanju vazdušnim saobraćajem i pravila za upravljanje krizama na evropskoj mreži za upravljanje vazdušnim saobraćajem u cilju omogućavanja održivog razvoja sistema vazdušnog saobraćaja ostvarivanjem potrebne efikasnosti, interoperabilnosti, kompatibilnosti i koordinacije aktivnosti, uključujući one kojima se osigurava optimalna upotreba ograničenih resursa, utvrđena je i obaveza imenovanja Nacionalnog menadžera za frekvencije, funkcije na koju je imenovan Menadžer Sistema za praćenje usklađenosti. Ciljevi ove funkcije su da poveća upotrebu evropskog vazduhoplovnog radio spektra poboljšanjem procedura za upravljanje frekvencijama i kriterijuma za planiranje kako bi se spriječio nedostatak frekvencija koji bi smanjio kapacitet mreže, poboljša transparentnost praksi upravljanja frekvencijama što omogućava tačnu procjenu efikasne upotrebe frekvencija i utvrđivanje rješenja da bi se zadovoljila buduća potražnja za frekvencijama, poveća djelotvornost procesa upravljanja frekvencijama podsticanjem najboljih praksi i razvojem odgovarajućih alati.

Menadžer mreže i nacionalni menadžeri za frekvencije dogovaraju se o sveukupnim prioritetima ove funkcije u svrhu poboljšanja projektovanja i rada evropske vazduhoplovne mreže. Ti prioriteti se dokumentuju u dijelu o frekvencijama u strateškom planu mreže i mrežnom operativnom planu, o čemu se vrše intenzivne konsultacije. Određivanje prioriteta može se odnositi na posebne opsege, područja i usluge.

U toku jednog mjeseca Nacionalni menadžer za frekvencije dobije i analizira do 200 zahtjeva za koordinaciju frekvencija, gdje se mora voditi računa o izbjegavanju konflikata i interferencija, koje bi mogle predstavljati smetnju za sigurno odvijanje vazdušnog saobraćaja.

Menadžeru sistema za praćenje usklađenosti je dodijeljena uloga lica odgovornog za koordinaciju sprovođenja unutrašnje kontrole i izrađen je Godišnji izvještaj o aktivnostima na sprovođenju i unapređenju upravljanja i unutrašnje kontrole.

Na osnovu Zakona o unutrašnjim kontrolama i upravljanju u javnom sektoru („Službeni list CG“ br. 75/18) pripremljen je Godišnji izvještaj o aktivnostima na sprovođenju i unapređenju upravljanja i unutrašnje kontrole, i dostavljen je u zakonskim rokovima nadležnom državnom organu, na osnovu Pravilnika o načinu uspostavljanja i unapređenja upravljanja i unutrašnje kontrole u javnom sektoru („Službeni list CG“ br. 71/19).

U cilju efikasne primjene Zakona o restriktivnim mjerama, Vlada Crne Gore je obrazovala Stalno koordinaciono tijelo za restriktivne mjere. Poslovi Koordinacionog tijela su: koordinacija rada nadležnih organa i drugih subjekata, savjetovanje nadležnih organa i drugih subjekata, davanje preporuka i preduzimanje drugih aktivnosti u cilju postizanja ujednačene primjene restriktivnih mjera od strane nadležnih organa i drugih subjekata, iniciranje obuka koje se odnose na restriktivne mjere za zaposlene u nadležnim organima i drugim subjektima i obavljanje drugih poslova u cilju efikasne primjene restriktivnih mjera. Agencija je aktivno učestvovala u radu ovog tijela, i u narednom periodu će redovno ispunjavati obaveze člana.

Menadžer sistema za praćenje usklađenosti je određen za EASA Nacionalnog koordinatora za standardizaciju i prisustvuje sastancima nacionalnih koordinatora, koje organizuje EASA. Na sastancima se predstavljaju novi modeli standardizacionih inspekcije, novi upitnici koji će se bazirati na nivou zrelosti vazduhoplovne vlasti u odnosu na prioritete oblasti, pokazaće se napredak koji

utiče na razvoj, stabilnost i kompetentnosti vazduhoplovnih vlasti, na osnovu podataka iz SIS kampanje, postupanja sa neusaglašenostima sa EASA standardizacionih inspekcija, samoprocjenama država. Agencija ima priliku da učestvuje u evaluaciji upitnika.

Predstavnice Agencije su članovi EASA MAB grupe u ulozi *MAB observer nominee*. MAB je savjetodavno tijelo (*Member States' Advisory Body*) čine predstavnici država članica EASA-e, odabranih trećih zemalja sa radnim aranžmanima (kao što je Crna Gora) ili posebnim sporazumima sa EASA-om, odgovorna za usvajanje i primjenu Osnovne uredbe i pravila implementacije, kao i posebnih organizacija, kao što je *European Defence Agency* (EDA) i Evropska komisija. MAB okuplja predstavnike nacionalnih vazduhoplovnih vlasti, Evropske komisije i EASE, kako bi se vršile konsultacije o zajedničkim projektima sa EASA-om, kao i da bi se savetovali o različitim pitanjima u ranoj fazi programskog ciklusa. Glavna svrha je da omogući državama članicama da učestvuju u: definisanju evropskih prioriteta u vazduhoplovnoj sigurnost, razmatranju strateških, regulatornih i operativnih pitanja u vazduhoplovstvu, pripremi i razvoju regulatornih materijala (pravila i propisa), davanju povratnih informacija o primjeni propisa i standardizaciji, određivanju sadržaja i prioriteta Evropskog plana za vazduhoplovnu sigurnost (EPAS).

VII MEĐUNARODNA SARADNJA

U toku 2025. godine na planu međunarodne saradnje Agencija je intenzivirala svoje redovne aktivnosti, koje se odnose na komunikaciju sa međunarodnim vazduhoplovnim institucijama, i to:

- a) Evropskom unijom, u oblasti vazdušnog saobraćaja,
- b) međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama (ICAO, EASA, ECAC, EUROCONTROL),

kao i na:

- c) bilateralnu i multilateralnu saradnju.

a) Saradnja sa Evropskom unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja

Pravni osnov za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju u oblasti vazdušnog saobraćaja predstavlja ECAA Sporazum (Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja).

Sporazum predviđa potpuno usaglašavanje domaćih propisa sa propisima Evropske unije u oblastima vazduhoplovne sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem, rukovođenja aerodromima, zaštite prava putnika i drugih korisnika usluga u vazdušnom saobraćaju, liberalizacije vazduhoplovnog tržišta, zabrane državne pomoći i zaštite životne sredine.

Tek nakon 11 godina od njegovog potpisivanja, ECAA Sporazum je ratifikovan od strane svih država članica EU i od strane depozitara, tako da je formalno stupio na snagu 01.12.2017. godine.

Da bi Crna Gora uživala u benefitima ovog Sporazuma u obavezi je da ispuni sve zahtjeve iz Protokola VII ovog Sporazuma, kroz dvije tranzicione faze.

U međuvremenu, tačnije – u avgustu 2019. godine, ažurirani Aneks 1 je i zvanično objavljen u Službenom listu Evropske unije, donošenjem Odluke br. 1/2019 ECAA Zajedničkog komiteta od 31.

jula 2019. godine kojom se zamjenjuje Aneks I ECAA Sporazuma o pravilima koja se primjenjuju na civilno vazduhoplovstvo [2019/1343] (*DECISION No 1/2019 of 31 July 2019 replacing Annex I to the ECAA Agreement on the rules applicable to civil aviation – OJL211/4 of 12.08.2019*).

Obaveza Crne Gore je da transponuje ovaj akt u nacionalno zakonodavstvo. Nakon brojnih sastanaka i intenzivnog rada zaposlenih Agencije sa predstavnicima Ministarstva saobraćaja i Ministarstva vanjskih poslova, Skupština Crne Gore je, na sjednici Prvog vanrednog zasijedanja u 2025. godini, dana 12. februara 2025. godine, usvojila Zakon o ratifikaciji Multilateralnog Sporazuma između Evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA Sporazum). Zakon je objavljen u "Službenom listu CG - Međunarodni ugovori", br. 1/2025 od 19.2.2025. godine.

Posljednja neposredna kontrola eksperata Evropske komisije (EK) u cilju identifikacije stepena transponovanja i implementacije ECAA propisa, sprovedena je u Crnoj Gori još u periodu 7-9. oktobar 2015. godine, kojom prilikom su bili upoznati sa svim do tada preduzetim aktivnostima Crne Gore u cilju konačnog ispunjenja zahtjeva iz I tranzicionog perioda ECAA Sporazuma. Izvještaj Evropske komisije je u septembru 2016. godine dostavljen je uz konstataciju da se njime potvrđuje značajan napredak koji je Crna Gora ostvarila u implementaciji zahtjeva ECAA Sporazuma, ne samo u odnosu na prvi tranzicioni period, već i na drugi. U ovom smislu, naglašeno je da je postignuta potpuna usaglašenost sa zahtjevima koji se odnose na prvi tranzicioni period u svim oblastima vazduhoplovstva, uz izuzetak od nekoliko preostalih otvorenih pitanja iz oblasti ekonomskih propisa. Ovi nedostaci odnosili su se na odredbe koje se tiču preciznog definisanja slobode određivanja cijena karata i, samim tim, zaštite prava potrošača u avio prevozu i nekih od osnovnih prava za zaštitu radnika, koja spadaju u domen obuhvata Zakona o radu i Zakona o zaštiti na radu.

U međuvremenu je, donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vazdušnom saobraćaju, koji je stupio na snagu 14. avgusta 2020. godine („Službeni list CG“, broj 82/20) u potpunosti otklonjen dio gore navedenih neusaglašenosti koji spada u domen odgovornosti vazdušnog saobraćaja.

S obzirom da je ranijim usvajanjem Zakona o radu („Službeni list CG“, broj 74/19) otklonjen ključni dio preostalih neusaglašenosti, već nekoliko godina unazad smo u iščekivanju da će Crna Gora biti prva država van Evropske unije koja će ispuniti uslove za pristupanje drugoj fazi ECAA Sporazuma.

Ovo dostignuće je nesumnjivo rezultat posvećenog rada prije svega Agencije, ali i drugih aktera iz oblasti vazdušnog saobraćaja, u ispunjavanju obaveza koje podrazumijeva ECAA sporazum.

Predstavnici Agencije su uzeli učešće na 4. sastanku ECAA Zajedničkog komiteta (*4th ECAA Joint Committee*) koji je održan 15-16. oktobra 2025. godine, u Skoplju. Države zapadnog Balkana su pojedinačno imale prezentacije svojih aktivnosti od prethodnog sastanka, što je bila prilika da, predstavimo novitete kod nas. Drugi dan boravka u Skoplju je bio posvećen bilateralnim sastancima predstavnika Evropske komisije, odnosno DG MOVE, sa predstavnicima država potpisnica, koji su otpočeli sa Crnom Gorom. Kako su državna pomoć i konkurencija i dalje tema od interesa za EK,

Agencija je ostvarila dodatnu komunikaciju sa Agencijom za u cilju razjašnjenja aktuelnih i potencijalnih pitanja, odnosno pružanja svih neophodnih informacija DG COMP-u u vezi sa tim.

U izvještajnom periodu intenzivno se radilo i na drugim poljima koja se odnose na evropske integracije: usaglašavanje sa *EU acquis*-jem iz oblasti vazdušnog saobraćaja, rad na informacijama i izvještajima prema EK. U premetnom periodu pripremljena je platforma i odgovori i učešće na dodatna pitanja Evropske komisije za potrebe sastanka Zajedničkog podkomiteta EU i Crne Gore za transport, energiju, životnu sredinu, klimatske promjene i regionalnu politiku (*EU-Montenegro joint sub-committee on transport, energy, environment, climate change and regional policy*), Podgorica, 02.04.2025. godine. Tokom cijele godine intenzivno se radilo u okviru radne grupe pregovaračkog poglavlja 14 – Saobraćaj, čiji je član rukovoditeljka odsjeka za pravne i opšte poslove i međunarodnu saradnju. U predmetnom periodu održavana je komunikacija i sa predstavnicima Evropske komisije. Tokom sastanaka razmatrane su obaveze ACV iz PPCG, kao i dokument “Indicative guidelines to support progress on Chapters 14 and 21”. Imajući u vidu završna mjerila (closing benchmarks) koja su navedena u predmetnom dokumentu, isticani su zahtjevi za prelazno razdoblje za regulativu 2019/317 tj. za izuzeće određenih članova regulative 2024/2803.

Osim navedenih aktivnosti na polju integracija, korišćeni su i određeni EU instrumenti, pa je tako u saradnji sa TAIX project u okviru Evropske Komisije organizovana TAIX Eksperska misija pod nazivom „Capacity building in the field of Safe Transport of Dangerous Goods by Air“ koju su održali eksperti Evropske unije, a kojoj su prisustvovali predstavnici Ministarstva saobraćaja, Ministarstva odbrane, Ministarstva vanjskih poslova, organizacija koje se bave prevozom opasnih materija, kao i zaposleni Agencije.

b) Saradnja sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama

Značajan dio međunarodnih aktivnosti Agencije zasnovan je na članstvu u međunarodnim organizacijama, iz razloga što je najveći dio sistema civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori uređen u skladu sa međunarodnim konvencijama, rezolucijama, standardima i preporukama sljedećih međunarodnih organizacija:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (*International Civil Aviation Organization – ICAO*),
- Agencija Evropske unije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (*European Union Aviation Safety Agency – EASA*),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (*European Civil Aviation Conference – ECAC*),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (*European Organization for the Safety of Air Navigation – EUROCONTROL*).

Direktor Agencije i zaposleni u Agenciji učestvuju na redovnim sastancima i to: ECAC (*Directors General Meeting – DG Meeting, Security Forum, ECAC Meeting*), EUROCONTROL (*Provisional Council – PC, Enlarged Committee – EC*); EASA (*EASA Management Board – EASA MB, EASA Advisory bodies meetings, ECAA (ECAA Joint Committee)*).

Uz prisustvo preko 3.000 predstavnika koji zastupaju 193 državu članicu ICAO u periodu od 23. septembra do 3. oktobra 2025. godine u Montrealu, Kanadi održala se 42. Skupština Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO). Sve međunarodne organizacije i udruženja vazduhoplovne industrije, pridružile su se otvaranju 42. zasjedanja Skupštine ICAO, koja se sastaje svake treće godine. Crnogorsku delegaciju je predvodila ministarska saobraćaja i direktor Agencije.

Rad Skupštine je podijeljen na: Plenarno zasijedanje, Izvršni odbor, Tehničku komisiju, Ekonomsku komisiju, Pravnu komisiju i Administrativnu. Skoro 40 tema je razmatrano na Skupštini i to iz sljedećih oblasti: vazduhoplovna bezbjednost, vazduhoplovna sigurnost i upravljanje vazdušnim saobraćajem, programi za olakšice, zaštita okoline, inovacije u vazduhoplovstvu, globalni planovi i inicijative, ekonomski razvoj vazdušnog saobraćaja, godišnji izvještaji za 2022, 2023 i 2024. godinu, ICAO budžet za 2026, 2027 i 2028. godinu. Pored navedenih, najvažnija tema je bila izbor za članove Savjeta, gdje je Crna Gora glasala u skladu sa instrukcijama prethodno dobijenih od Ministarstva vanjskih poslova.

U toku zasjedanja Skupštine delegacija Crne Gore je bila u prilici da se sretne sa velikom brojem kolega iz zemalja članica ICAO-a i međunarodnih organizacija i institucija sa kojima smo razmijenili iskustva u cilju unaprjeđenja nivoa sigurnosti, bezbjednosti i efikasnosti odvijanja vazdušnog saobraćaja, prije svih sa generalnim sekretarom ICAO Huan Karlosom Salazarom.

Direktor Agencije je u Bernu je 28. avgusta 2025. godine po ovlaštenju Vlade, potpisao Konvenciju o Birou Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC).

Ovom Konvencijom države članice, uključujući Crnu Goru, potvrđuju obavezu učestvovanja u jedinstvenom sistemu evropskog civilnog vazduhoplovstva. Konvencija ima za cilj, između ostalog, da naglasi međunarodni pravni subjektivitet Biroa, obezbijedi stabilnost i otvorenost u radu, kao i efikasniju primjenu standarda među državama članicama.

Potpisivanje ovog akta među prvim državama, još jednom je potvrđen status Agencije i Crne Gore kao prepoznatljivih partnera evropskih i međunarodnih organizacija u vazduhoplovstvu

Agencija aktivno učestvuje u EASA-IPA 6 projektu. Projekat je započeo 01. aprila 2024. i trajaće 24 meseca. Jasno je da je izgrađen kao nastavak povezanih prethodnih IPA projekata sa ciljem dalje podrške razvoju održivog sistema nadzora civilnog vazduhoplovstva.

IPA je glavni instrument EU koji pruža finansijsku i tehničku podršku zemljama koje su, ili će biti, dio proširenja.

Sveobuhvatan cilj ovog projekta je povećavanje usklađenosti IPA korisnika sa pravnim tekovinama EU iz oblasti vazduhoplovstva i posebno povećavanje njihove sposobnosti za transponovanje. Projekat je otvoren da bi se pružila podrška u svim oblastima sigurnosti vazdušnog saobraćaja gdje se sposobnost za transponovanje i implementaciju može unaprijediti. Cilj projekta je tretiranje potreba određene države ili regiona, a postići će se kroz organizovanje radionica, obuka, podrške.

Zaposleni Agencije su učestvovali u svim aktivnostima ovog projekta, a bili smo i domaćini dvije regionalne radionice koje su održane u Podgorici u novembru 2025. godine i to *OPS Oversight for Aviation Regulators (OPS for NAA Inspectors)* i *Medical Oversight for Aviation Regulators (MED for NAA Inspectors)*.

Agencija je sa EUROCONTROL-om potpisala Sporazuma o pružanju podrške od strane EUROCONTROL-a, za unapređenje sposobnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

Svi radni paketi za Project Management Plan za 2025. godinu su realizovani po planu: WP 01 – *Civil-Military/SERA*; WP 02 – *U space and UAS integration*; WP 03 – *Conformity assessment of ATM/ANS equipment*; WP 04 – *ATCO licencing*; WP 05 – *Cybersecurity*. U sklopu ovog projekta ostvareno je i upućivanje zaposlenih na *secondment* u EUROCONTROL, što je od izuzetnog značaja za unapređenje njihovih kompetencija i za rad na implementaciji međunarodnih standarda.

c) Bilateralna i multilateralna saradnja

Agencija posebnu pažnju posvećuje saradnji sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu, odnosno međunarodnoj i regionalnoj saradnji sa vazduhoplovnim vlastima država u regionu.

Agencija je sa svim nacionalnim nadzornim organima država regiona ostvarivala respektabilnu saradnju po pitanju obavljanja redovnih aktivnosti iz svoje nadležnosti. U cilju doprinosa jačanju regionalne saradnje, razmjene dokumentacije, iskustava i kadrovskih potencijala, Agencija je prethodnih godina potpisala Memorandume o razumjevanju (MoU) sa vazduhoplovnim vlastima Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije, Turske, Hrvatske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Albanije, Mađarske, Kosova, Slovenije, Bugarske, Austrije i Irske, kao i Program tehničke saradnje sa vazduhoplovnim vlastima Francuske.

U I kvartalu 2025. godine održan je bilateralni sastanak sa predstavnicima DCV-a na kome su razmatrane zajedničke aktivnosti koje, pored redovnog zajedničkog nadzora, podrazumijevaju i pregled promjena u funkcionalnom sistemu, kao i zajednički rad na transponovanju EU regulative i zajednički nastup i saradnju ka međunarodnim institucijama.

U julu 2025. godine sa Slovenijom je potpisan novi Memorandum o razumijevanju između naše dvije Agencije. Ovaj inovirani Memorandum predstavlja nastavak višegodišnje uspješne saradnje, započete još 2015. godine potpisivanjem prvog Memoranduma o razumijevanju, kojim su dogovoreni zajednički ciljevi i oblasti bilateralne saradnje. Potpisani memorandumi potvrđuju kontinuitet intenzivnih aktivnosti Agencije u uspostavljanju bliskih i partnerskih odnosa između vazduhoplovnih vlasti, prvenstveno u regionu ali i šire.

U IV kvartalu održan je sastanak direktora Agencije Ivana Šćekića i ambasadorke Francuske u Crnoj Gori, NJ.E. An Mari Maske, sa ciljem razmatranja prioriteta u oblasti vazduhoplovstva i saradnji sa Francuskom, upoznavanjem sa radom, ulogom i postignućima Agencije. Istaknuta je važnost organizacione i finansijske nezavisnosti Agencije, jer je kapacitet da privuče i zadrži kompetentne

kadrove sa iskustvom u vazduhoplovstvu krucijalan za pouzdan i efektivan rad Agencije, kako bi se održali standardi EU i garantovala sigurnost i bezbjednost vazdušnog prostora Crne Gore.

Na osnovu Memoranduma o razumijevanju o međusobnoj saradnji, direktor Agencije je u 16. septembra 2025. godine, bio domaćin sastanka predstavnicima vrha vazduhoplovnih vlasti zemalja regiona, kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, na kome su razgovarali o brojnim zajedničkim temama iz oblasti civilnog vazduhoplovstva i produbljivanju regionalnog partnerstva.

Direktori vazduhoplovnih vlasti Crne Gore, Srbije, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine i Albanije su posebnu pažnju posvetili aktuelnim temama (pripremama za ICAO Skupštinu, ECAA JC, razmjeni eksperata) i složili se da udruženo planiranje i koordinacija doprinose efikasnijem usklađivanju i primjeni evropskih i međunarodnih standarda.

Nakon dvije godine od potpisivanja i kontinuiranih aktivnosti koordinacije predstavnika Agencije sa nadležnim ministarstvima, Skupština je 12. februara 2025. godine donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Bugarske, Vlade Republike Hrvatske, Vlade Mađarske, Vlade Republike Sjeverne Makedonije, Vlade Crne Gore, Vlade Republike Srbije, Vlade Slovačke Republike i Vlade Republike Slovenije u vezi sa saradnjom i koordinacijom u oblasti traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu.

Zakon je objavljen u "Službenom listu CG - Međunarodni ugovori", br. 1/2025 od 19.2.2025. godine.

VIII PRAVA PUTNIKA

Tokom 2025. godine Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore postupala je po zahtjevima zaprimljenim putem elektronske adrese passenger rights, koji su se odnosili na ostvarivanje prava putnika u vazdušnom saobraćaju. U izvještajnom periodu zaprimljeno je ukupno 70 upita i prigovora putnika i njihovih punomoćnika.

Od ukupnog broja zaprimljenih predmeta, značajan dio odnosio se na prigovore u vezi sa otkazivanjem, kašnjenjem ili uskraćivanjem letova, dok se manji broj odnosio na pitanja prtljaga, ukrcaja putnika, kupovine karata i druga pitanja iz oblasti vazdušnog saobraćaja. Ukupno 19 prigovora proslijeđeno je vazdušnim prevoznicima radi izjašnjenja. Po tim prigovorima: 7 prigovora riješeno je pozitivno u korist putnika, 12 prigovora riješeno je negativno, o čemu su putnici obaviješteni uz pravnu pouku da svoja prava mogu ostvarivati pred nadležnim sudom. U 15 slučajeva podnosioci su upućeni na dopunu dokumentacije u skladu sa članom 93 Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, pri čemu dokumentacija do zaključenja izvještajnog perioda nije dostavljena. Za ukupno 23 upita Agencija se oglasila nenadležnom, jer su se odnosili na pitanja koja ne spadaju u njenu nadležnost, kao što su: pomoć putnicima tokom leta, pitanja u vezi sa biometrijskim pasošima, naplata i oštećenje prtljaga, kao i nepravilnosti tokom kupovine avio-karata. U tim slučajevima podnosioci su upućeni na nadležne

institucije ili sudove, u skladu sa važećim propisima i međunarodnim konvencijama (Montrealska konvencija). Posebno se ističe da je dio prigovora zaprimljen van zakonom propisanog roka od 90 dana od dana kada je let obavljen ili je trebalo da bude obavljen, te su podnosioci o tome uredno obaviješteni, uz pojašnjenje daljeg postupka i mogućnosti prijave povrede zakona Agenciji u slučaju nepostupanja vazdušnog prevoznika u zakonskom roku od 60 dana. Tokom 2025. godine došlo je do izmjena Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, kojima je izmijenjena uloga Agencije. Umjesto ranije uloge u mirnom rješavanju sporova, Agencija je dobila ulogu nadzornog, odnosno inspeksijskog organa, koja se od avgusta 2025. godine aktivno primjenjuje u praksi. Na kraju izvještajnog perioda, 8 predmeta je u procesu rješavanja, prvenstveno zbog primjene novog zakonskog okvira i postupanja u okviru inspeksijskog nadzora.

IX KOMUNIKACIJE

Aktivnosti u oblasti komunikacija i odnosa s javnošću u 2025. godini realizovane su planski, kontinuirano i strateški, sa ciljem snaženja transparentnosti rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo, jačanja povjerenja javnosti u njenu regulatornu i nadzornu ulogu, te unapređenja odnosa s medijima. Prioriteti djelovanja institucije su jasni - očuvanje i unapređenje nivoa sigurnosti i bezbjednosti, jačanje kontrolnog mehanizma, ulaganje u stručne kapacitete i sprovođenje evropskih propisa i međunarodnih standarda, o čemu je u kontinuitetu javno komunicirano.

Javnost je pravovremeno informisana o aktivnostima Agencije, uz fokus na promociju sigurnosti i bezbjednosti u civilnom vazduhoplovstvu, kao i sigurnu upotrebu bespilotnih vazduhoplova (dronova). Održavana je stalna i profesionalna komunikacija sa predstavnicima medija, uključujući blagovremene odgovore na sve upite i cjelodnevnu dostupnost za provjere informacija o radu Agencije.

Internom koordinacijom i adekvatnim planiranjem, uz konstantno praćenje aktivnosti organizacionih cjelina, postignut je rezultat u vidu potpune prevencije komunikacionih izazova. Uz pravovremenu pripremu sadržaja i pažljivo planiranje objava, aktivnosti su realizovane bez komunikacionih kriza, uz značajno unapređenje reputacije i kredibiliteta Agencije u odnosu na prethodni period

Osmišljene, pripremljene i realizovane su dvije informativno - edukativne kampanje. Objavama na društvenim mrežama se široj publici približavaju nadležnosti i značaj rada Agencije, kao i predstavljaju kompetencije zaposlenih, čime se predstavlja regulatorna i nadzorna svrha institucije.

Javnost se u kontinuitetu informiše, posredstvom medija i digitalnih kanala komunikacije Agencije, o propisima i pravilima za sigurnu upotrebu dronova, koji su jedan od najvećih izazova današnjice. Agencija je otišla korak dalje u suzbijanju nezakonite upotrebe dronova, potpisivanjem sporazuma sa Opštinom Tivat i Opštinom Kotor, te je promovisano da se saradnja, osim na državnom nivou sa Upravom policije, intenzivira i na lokalnom kroz podršku komunalne policije.

Paralelno je za 2026. godinu pripremana i dodatna kampanja o sigurnoj upotrebi dronova, usmjerena na jačanje sigurnosne kulture. U decembru 2025. je snimljen edukativni video sadržaj sa zaposlenima Agencije, koji odgovaraju na najčešća pitanja građana u vezi sa ovom važnom temom.

Kampanja se realizuje u saradnji sa medijskim partnerom – agencijom Mina, bez finansijskog opterećenja za Agenciju.

Komunikacija je obuhvatila saradnju sa povezanim nacionalnim i evropskim institucijama iz oblasti vazduhoplovstva, u cilju strateškog djelovanja. Menadžer za komunikaciju Agencije je i član Mreže stručnjaka za oblast komunikacija u okviru Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (NETCOM).

Posebnu medijsku vidljivost imale su, između ostalog, aktivnosti vezane za međunarodnu saradnju, obuke i nadzorne procese, uključujući kontrolnu posjetu Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva (EASA). Prezentovana je podrška evropskih partnera organizacionoj i finansijskoj nezavisnosti Agencije, koja se ne finansira iz budžeta države Crne Gore, kroz informisanje o sastancima u Crnoj Gori i inostranstvu.

Javnosti su predstavljani, između ostalog, planovi rada i rezultati Agencije kroz intervju i izjave direktora i ostalih članova rukovodećeg tima, uz naglasak na jačanje nadzora, međunarodnu saradnju i doprinos procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Pripremane i komunicirane su aktivnosti u vezi sa stručnim radionicama za vazduhoplovnu industriju u cilju promocije sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, kao i obukama zaposlenih u inostranstvu i sličnim događajima, čime je dodatno afirmisan stručni kapacitet institucije.

Agencija je bila i domaćin predstavnicima vrha vazduhoplovnih vlasti zemalja regiona, kandidata za članstvo u EU, na osnovu Memoranduma o razumijevanju o međusobnoj saradnji, što je prezentovano javnosti.

Uz brojna saopštenja za javnost i objave na internet stranici Agencije, društvene mreže korišćene su kao značajan kanal direktne komunikacije sa javnošću, zbog čega je pripremljeno i njihovo širenje u 2026. Zabilježen je najveći obim objava u 2025. godini od osnivanja Agencije, sa oko 400 objava (80-ak se odnosi na Story sadržaj), uz značajan rast broja pratilaca na LinkedIn i Facebook platformama. Bolja segmentacija sadržaja i veći fokus na vizuelne i video-formate rezultirali su značajno većim angažmanom i dosegom, što potvrđuje održivost i efikasnost komunikacionog pristupa. Očuvana je leaderska pozicija u regionu po broju pratilaca na Facebook nalogu, kao i u odnosu na vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori, dok je prisustvo na LinkedIn platformi kontinuirano jačalo, što potvrđuje efikasnost i kvalitet plasiranog sadržaja.

Rezultati u oblasti komunikacija i odnosa sa javnošću potvrđuju efikasnost uspostavljenog pristupa i predstavljaju dobar temelj za unapređenje i razvoj u narednom periodu.

X ZAKLJUČNE OCJENE

Na osnovu navedenog može se zaključiti sljedeće:

- Agencija za civilno vazduhoplovstvo uspješno funkcioniše kao nezavisni i samostalni pravni subjekt i u potpunosti izvršava poslove u skladu sa svojim nadležnostima propisanim Zakonom o vazdušnom saobraćaju, odnosno obavlja zakonom propisana javna ovlašćenja, koja su joj prenijeta Zakonom o vazdušnom saobraćaju, Zakona o obligacionim odnosima i

osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, Zakonom o prevozu opasnih materija i drugim zakonima kojima su propisane nadležnosti Agencije;

- U Agenciji su, u 2025. godini, nadzorne aktivnosti u svim oblastima njene nadležnosti evidentno intenzivirane u odnosu na prethodni period, zabilježeno je povećanje broja sprovedenih nadzora, što doprinosi obezbjeđivanju višeg nivoa poštovanja propisanih obaveza i standarda;
- Dominantno zahvaljujući aktivnostima Agencije, uz doprinos ostalih subjekata iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, sve međunarodne institucije u kontinuitetu evidentiraju stalni napredak Crne Gore u ovoj oblasti, sa konstatacijom da je u oblasti vazdušnog saobraćaja ostvaren najveći napredak u odnosu na ostale grane saobraćaja, čemu najviše u prilog ide ocjena tima eksperata iz EASA kada je istaknuto da je provjerom u Crnoj Gori u februaru 2025. godine utvrđen visok nivo usaglašenosti sa propisima iz oblasti FCL/MED, pa se može konstatovati da je ova provjera okončana veoma uspješno i da Agencija i dalje drži visok nivo zadovoljenja obaveza u pogledu implementacije evropskih vazduhoplovnih propisa u Crnoj Gori u domenu sigurnosti licenciranja i vazduhoplovne medicine.
- U proteklom periodu uspješno je implementirana reorganizacija poslovanja i nastavljeno je kadrovsko osposobljavanje Agencije. U cilju izvršavanja zakonskih i međunarodnih obaveza Agencije, neophodno je zadržati finansijske i tehničke uslove za očuvanje i dodatnu edukaciju stručnog kadra, kao i za angažovanje novog specijalizovanog osoblja iz oblasti civilnog vazduhoplovstva.
- Agencija će i u narednom periodu, u skladu sa urađenim planskim dokumentima i u koordinaciji i saradnji sa ostalim subjektima civilnog vazduhoplovstva, nastaviti sa preduzimanjem svih mjera predviđenih zakonom i radom na dosljednoj implementaciji međunarodnih standarda, sa osnovnim ciljem podizanja sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori na što veći nivo.



CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

**FINANSIJSKI IZVJEŠTAJ AGENCIJE ZA CIVILNO
VAZDUHOPLOVSTVO SA IZVJEŠTAJEM NEZAVISNOG OVLAŠĆENOG
REVIZORA
za 2025. godinu**

Podgorica, jun 2026. godine

Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, osnovana je Odlukom o osnivanju Agencije za civilno vazduhoplovstvo („Službeni list CG“, br. 45/09, u daljem tekstu: Agencija), koju je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 02.07.2009. godine. Nadležnost Agencije utvrđena je Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/2026 od 17.04.2026. godine)

Članom 197 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/2026 od 17.04.2026. godine) utvrđen je pravni položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlaštenja, funkcionalno je nezavisna od državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i organa lokalne uprave, kao i od pravnih i fizičkih lica koja pružaju usluge vazdušnog saobraćaja. Agenciju osniva Vlada i Agencija za svoj rad odgovara Vladi.

Odredbom člana 210 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 52/2026 od 17.4.2026. godine) propisano je da Agencija priprema godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu i da navedeni izvještaj, sa izvještajem nezavisnog ovlaštenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

* * *

Na rad i poslovanje Agencije, osim zakona o vazdušnom saobraćaju i drugih domaćih propisa, primjenjuju se i ratifikovane međunarodne konvencije, ratifikovani međunarodni ugovori, međunarodni vazduhoplovni propisi, standardi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL, JAA, Evropske Komisije). Agencija je organizovana na način da ispunjava sve zakonske obaveze i obaveze preuzete ratifikovanim međunarodnim ugovorima, kao i obaveze koje proističu iz potpisanih sporazuma sa Evropskom zajednicom i to: Sporazuma o određenim aspektima vazdušnog saobraćaja i Multilateralnog sporazuma o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji Crnu Goru u oblasti civilnog vazduhoplovstva integriše u Evropsku zajednicu. Multilateralni sporazum posebno zahtijeva harmonizaciju unutrašnje regulative u Crnoj Gori u cjelini, kao i neposrednu primjenu evropske regulative. To uključuje osnivanje i rad organa civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog i nadzornog organa koji mora biti samostalan i maksimalno nezavistan u svom radu kako bi omogućio nesmetanu primjenu međunarodnih standarda u ovoj oblasti, posebno u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

Ovakva pozicija i status Agencije potvrđeni su još u konstatacijama i zaključcima projekta koji je finansirala **Evropska Unija - „Tehnička pomoć sektoru saobraćaja u Crnoj Gori“ (Technical assistance to transport sector, Montenegro, Europeaid-127318/C/CER/ME)**.

U rezimeu Finalnog izvještaja projekta, objavljenog u decembru 2011. godine nalazi se i dio koji se odnosi na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo:

„ACV je doživjela značajnu porast u kompetenciji i kvalitetu rada i potrebno je da sačuva svoju poziciju nezavisnosti u svojim aktivnostima i finansiranju, kao i da bude odgovorna za svoj rad isključivo Vladi. To je potrebno kako bi zadržala trenutno kompetentno osoblje, tj da očuva kompetenciju same Agencije. U suprotnom, Agencija bi imala nedostatak profesionalnog kadra koji bi doveo do smanjenja kompetencije i njene pravne misije te se tako ugrozila sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Takođe, mora se uspostaviti transparentna finansijska održivost Agencije koja je u skladu sa preporukama ICAO i EU“.

Da je takav stav međunarodnih institucija i dalje aktuelan, potvrđeno je i dopisom direktora EUROCONTROLA, iz decembra 2024. godine, u kome je naglašeno da Agencija mora biti kompetentan poslodavac, u stanju da privuče, zaposli i zadrži osoblje sa odgovarajućim

kvalifikacijama i iskustvom, a povrh svega, da je od esencijalnog značaja da se zadrži autonomnost, finansijska i funkcionalna nezavisnost Agencije, kako bi bila u stanju da se nosi sa budućim izazovima i osigura najviše standarde sigurnosti u vazduhoplovstvu. U skladu sa međunarodnim standardima i zakonskim rješenjima omogućeno je stabilno i održivo finansiranje Agencije. Imajući u vidu značaj Agencije za implementaciju sistema sigurnosti i bezbjednosti u vazdušnom saobraćaju i potrebe održavanja njene stabilnosti, kao i jedinstvenu specifičnost u načinu finansiranja, država je posebnim zakonom izuzela Agenciju iz sistema ograničavanja zarada.

Izuzetno teška situacija prije svega u vrijeme pandemija COVID-19 negativno se odrazila i na vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori. Poseban akcenat stavljen je na finansijski aspekt jer je najveći problem sa kojim se suočava cjelokupna avio industrija bila likvidnost u poslovanju. Samo zahvaljujući domaćinskom ponašanju u prethodnim godinama i formiranju određenog iznosa sredstava u rezervi, Agencija je uspjela da se bez pomoći države nosi sa finansijskom krizom. Sve u svemu, ogromna kriza u evropskom vazdušnom saobraćaju ozbiljno je uticala i na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. Posljedično, kao i u većini država u Evropi, došlo je i do odliva pojedinih kadrova, što je u prethodnom periodu, a posebno nakon uspješne reorganizacije poslovanja rješavano angažovanjem novih zaposlenih sa dokazanim referencama i kompetencijama u svojim oblastima. Agencija je preduzela sve mjere da održi finansijsku i funkcionalnu stabilnost i izvršava osnovnu misiju – održavanje planiranog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

U skladu sa međunarodnim standardima i zakonskim rješenjima omogućeno je stabilno i održivo finansiranje Agencije. Imajući u vidu značaj Agencije za implementaciju sistema sigurnosti i bezbjednosti u vazdušnom saobraćaju i potrebe održavanja njene stabilnosti, kao i jedinstvenu specifičnost u načinu finansiranja, država je posebnim zakonom izuzela Agenciju iz sistema ograničavanja zarada.

U 2025. godini, podaci iz bilansa uspjeha za 2025. godinu, bilježe prihode poslovanja Agencije u iznosu od 7.118.765 eura i rashode poslovanja iznosu od 5.387.803 eura, čime je ostvaren višak prihoda nad rashodima u iznosu od 1.730.962 eura.

1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije

Način finansiranja Agencije je propisan članom 209 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju ("Službeni list CG", br. 52/2026 od 17.4.2026. godine), kojim je propisano da se sredstva za obavljanje djelatnosti i razvoj Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za utvrđivanje ispunjenosti uslova u cilju izdavanja operativne licence, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola, autorizacija i drugih upravnih akata, kao i naknada za sprovođenje kontinuiranog nadzora odnosno provjere kontinuirane ispunjenosti uslova, u skladu sa ovim zakonom;
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 147 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja

Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2025. godine

U toku 2025. godine, Agencija je ostvarila ukupan prihod u iznosu od 7.118.765 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 5.387.803 eura što znači da je u poslovnoj 2025. godini, Agencija ostvarila višak prihoda nad rashodima u iznosu od 1.730.962 eura.

Tabela 1: Bilans uspjeha - BU 2025. godina

/eur/

Oznaka konta	R. br.	POZICIJE	Red. broj	Napomena	Tekuća godina	Prethodna godina
60 i 61	1	Prihodi od prodaje – neto prihod	201		6.907.681	6.691.283
630 i 631	2	Promjena vrijednosti zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	202			
62	3	Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	203			
	4	Ostali prihodi iz poslovanja (205 do 207)	204		204.131	92.025
64 i 65	a)	Ostali prihodi iz redovnog poslovanja	205		1.204	6.654
67.691 i 692	b)	Ostali prihodi iz poslovanja	206		134.375	85.371
68, sem 683 i 685	c)	Prihodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja imovine	207		68.552	
	5	Troškovi poslovanja (209+210+210a)	208		2.100.446	1.822.290
50 i 51	a)	Nabavna vrijednost prodate robe i troškovi materijala	209		40.553	58.937
53, 54(dio) i 55	b)	Ostali troškovi poslovanja (rezervisanja i ostali poslovni rashodi)	210		1.877.301	1.605.407
540	c)	Amortizacija	210a		182.592	157.946
	6	Troškovi zarada, naknada zarada i ostali licni rashodi (212+213)	211		3.284.025	2.665.677
52(dio)	a)	Neto troškovi zarada, naknada zarada i licni rashodi	212		2.561.895	1.913.514
	b)	Troškovi poreza i doprinosa (214 do 216)	213		722.130	752.163
52(dio)	1/	Troškovi poreza	214		343.978	259.330
52(dio)	2/	Troškovi doprinosa za penzije	215		285.551	409.856
52(dio)	3/	Troškovi doprinosa	216		92.601	82.977

	7	Rashodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja imovine (osim finansijske) (218+219)	217		0	151.395
580, 581, 582, 589(dio)	a)	Rashodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja stalne imovine (osim finansijske)	218			
584, 589(dio)	b)	Rashodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja obrtne imovine (osim finansijske)	219			151.395
57,591 i 592	8	Ostali rashodi iz poslovanja	220		3.319	1.309
	I	Poslovni rezultat (201+202+203+204-208-211-217-220)	221		1.724.022	2.142.637
	9	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu (223 do 225)	222			
660(dio)	a)	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica	223			
661(dio)	b)	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu ostalih povezanih pravnih lica	224			
669(dio)	c)	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu nepovezanih pravnih lica	225			

	10	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova (kamate , kursne razlike i efekti ugovorne zaštite) (227 do 229)	226		6.953	4.914
660(dio)	a)	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od matičnog i zavisnih pravnih lica	227			
661(dio)	b)	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od ostalih povezanih pravnih lica	228			
662(dio), 663(dio), 664(dio), 669(dio)	c)	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od nepovezanih pravnih lica	229		6.953	4.914
	11	Ostali prihodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite (231 do 233)	230			
660(dio)	a)	Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od matičnog i zavisnih pravnih lica	231			
661(dio)	b)	Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od ostalih povezanih pravnih lica	232			
662(dio), 663(dio), 664(dio), 669(dio)	c)	Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od nepovezanih pravnih lica	233			
	12	Vrijednosno uskladjivanje kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine (235-236)	234			
683, 685	a)	Prihodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja kratkoročnih finansijskih	235			

		sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtno imovine				
283, 585	b)	Prihodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtno imovine	236			
	13	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite (238 do 240)	237		13	7
560	a)	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa matičnim i zavisnim pravnim licima	238			
561	b)	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa drugim povezanim licima	239			
562, 563, 564, 569	c)	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa nepovezanim licima	240		13	7
	II	Finansijski rezultat (222+226+230+234-237)	241		6.940	4.907

	III	Rezultat iz redovnog poslovanja prije oporezivanja (221+241)	242		1.730.962	2.147.544
690 - 590	IV	Neto rezultat poslovanja koje je obustavljeno	243			
	V	Rezultat prije oporezivanja (242+243)	244		1.730.962	2.147.544
	14	Poreski rashod perioda (246+247)	245		0	0
721	1	Tekući porez na dobit	246			
722	2	Odloženi poreski rashod ili prihod perioda	247			
	15	Dobitak ili gubitak nakon oporezivanja (244-245)	248		1.730.962	2.147.544
	VI	Bruto rezultat drugih stavki rezultata /povezanih sa kapitalom/ (250 do 257)	249			
330	1	Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme, nematerijalnih ulaganja i bioloških sredstava	250			
331	2	Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu preračuna finansijskih izvjestaja inostranog poslovanja	251			
332	3	Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu ulaganja u vlasničke instrumente kapitala	252			
333	4	Promjene aktuarskih dobitaka i gubitaka po osnovu planova definisanih naknada aktuarskih dobitaka (ili gubitaka) u vezi sa definisanim planovima penzionih naknada	253			

334	5	Promjene učešća u ostalom sveobuhvatnom rezultatu pridruženog društva	254			
335	6	Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu instrumenata zaštite neto ulaganja i inostrano poslovanje	255			
336	7	Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine	256			
337	8	Ostale promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka	257			
	VII	Bruto rezultat drugih stavki rezultata /povezanih sa kapitalom/ (250 do 257)	258			
	VIII	Neto rezultat drugih stavki rezultata /povezanih sa kapitalom/ (249+258)	259			
	IX	Neto sveobuhvatni rezultat (24+259)	260		1.730.962	2.147.544
	X	Zarada po akciji	261			
	1	Osnovna zarada po akciji	262			
	2	Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji	263			
	XI	Neto rezultat koji pripada vlasnicima matičnog pravnog lica	264			
	XII	Neto rezultat koji pripada učesnicima koji ne obezbeđuju kontrolu	265			

Prihodi Agencije za 2025. godinu

Ukupni prihodi Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2025. godini iznosili su 7.118.765 eura.

Na osnovu podataka prikazanih u **tabeli 1** (bilans uspeha) može se zaključiti da su ukupni prihodi u 2025. godini za oko 3 % manji od planiranih, što pokazuje da je planiranje bilo precizno i realno. U strukturi ukupnih prihoda najznačajniju stavku čine prihodi od rutnih naknada 69,03%, zatim slijede prihodi od putničkih naknada 21,25%, prihodi od terminalnih naknada sa 5,70 %, prihodi iz drugih izvora u skladu sa Zakonom (naknade za izdavanje dozvola, licenci, uvjerenja i dr.) sa 1,00 %, prihodi od robnih naknada sa 0,06%, prihodi od kamata sa 0,10%, prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda 1,09 % i ostali prihodi sa 1,78 % ukupnih prihoda.

U **tabeli 1** (bilansa uspeha) prikazani su ostvareni prihodi i rashodi Agencije u 2025. godini i njihovo poređenje sa ostvarenim prihodima i rashodima iz 2024. godine, može se zaključiti da je ostvareni višak prihoda nad rashodima u iznosu od 1.730.962 eura manji za oko 19 % u odnosu na 2024. godinu. Značajno je napomenuti da je navedena razlika nastala zbog toga što je Agencija za civilno vazduhoplovstvo određeni vremenski period na početku 2024. godine bila bez Savjeta, što je otežalo rad i funkcionisanje Agencije, a pogotovo rad zaposlenih u Odsjeku za finansije, računovodstvo i javne nabavke, te uticalo i na značajno slabiju realizaciju Finansijskog plana za 2024. godinu.

Struktura prihoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 2**.

Tabela 2: Ostvareni prihodi u toku 2025. godine

Vrste prihoda	Iznos (€)	%
Prihodi od rutnih naknada ¹	4.913.967	69,03
Prihodi od terminalnih naknada ²	406.064	5,70
Prihodi od naknada za izdavanje dozvola, licen, uvjer. pilot ³	70.965	1,00
Prihodi od putničkih naknada ⁴	1.512.696	21,25
Prihodi od robnih naknada	3.989	0,06
Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda ⁵	77.763	1,09
Ostali prihodi	126.368	1,78
Prihodi od kamata	6.953	0,10
Ukupno	7.118.765	100

¹ **Prihodi od rutnih naknada** – Prihod od rutnih naknada utvrđuju se prema troškovnim bazama u zajedničkoj naplatnoj zoni „Srbija-Crna Gora-KFOR“ (nekada naplatna zona Beograd) pri čemu su civilne vazduhoplovne vlasti, kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u izradi troškovne baze dužni da se striktno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL-Brisel i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Prilikom planiranja finansijskih izvještaja mora se voditi računa o principima EUROCONTROL-a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog saobraćaja

Finansijski izvještaji Agencije dostavljaju se i Centralnom birou za naplatu rutnih naknada EUROCONTROL-a (odnosno Međunarodnim udruženjima avio prevoznika-IATA i Međunarodnoj asocijaciji avio-prevoznika-IACA). Finansijsko planiranje se obavlja, u skladu sa prihvaćenim principima zajedničkog sistema naplate rutnih naknada za period od narednih 5 (pet) godina, pri čemu se na multilateralnim pregovorima u Briselu, sa predstavnicima EUROCONTROLE, IATA i Evropske komisije (održavaju se dva puta godišnje – juna i novembra mjeseca na sjednici Proširenog komiteta EUROCONTROL), razmatraju i prihvataju planirani troškovi koji se odnose na rutne usluge za narednu godinu svake zemlje članice pojedinačno.

Kontrolisani vazdušni prostor naplatne zone Srbije-Crne Gore-KFOR-a okvirmo čini 1% svih naplatnih zona država članica EUROCONTROL-a. Do jedinične cijene za rutne naknade na osnovu koje se naplaćuju usluge, dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplate zone Srbije-Crne Gore -KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (full-cost recovery, prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade). Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarge committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade, konačnu odluku donose Privremeni Savjet i Stalna komisija EUROCONTROL-a. Ove odluke se donose krajem decembra svake godine za narednu godinu, a radi operativnosti sredstava početkom godine potpisuje se Protokol o instrukcijama za raspodjelu rutnih naknada između učesnika u zajedničkoj naplatnoj zoni Srbije-Crne Gore-KFOR. Države članice, odnosno korisnici ovih sredstava dužni su da EUROCONTROL-u plaćaju godišnje kontribucije.

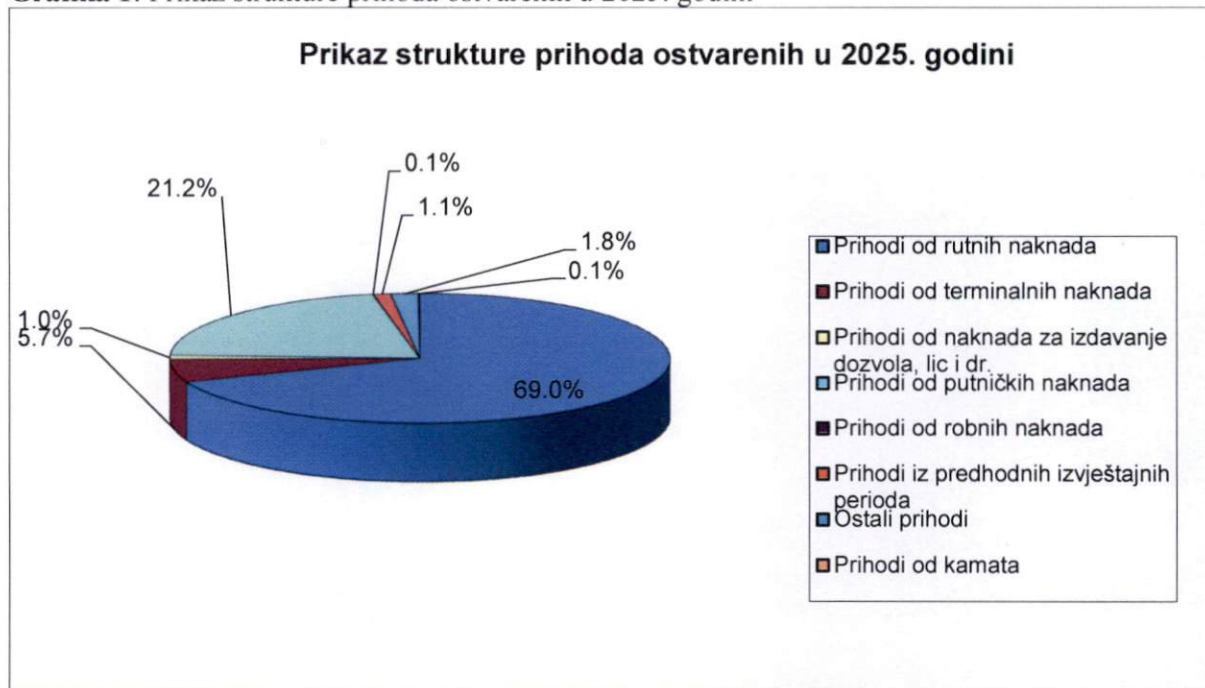
² **Prihod od terminalnih naknada** - Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa članom 9 Odluke o načinu obračuna terminalne naknade za korišćenje usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni list CG“ broj 53/19) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenim odlukom je propisano da visina ove naknade za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada.

³ **Prihodi od naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju** - utvrđuju se na osnovu Pravilnika o visini naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 01/20).

⁴ **Prihod od putničkih i robnih naknada** - utvrđuje se na osnovu Pravilnika o visini i načinu naplate naknade po toni prevezenog tereta i po odlazećem putniku u vazdušnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore“, br. 072/20 od 19.07.2020. godine).

⁵ **Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda** uglavnom se odnose na naplaćene prihode po osnovu rutnih naknada iz prethodnih godina.

Grafika 1: Prikaz strukture prihoda ostvarenih u 2025. godini

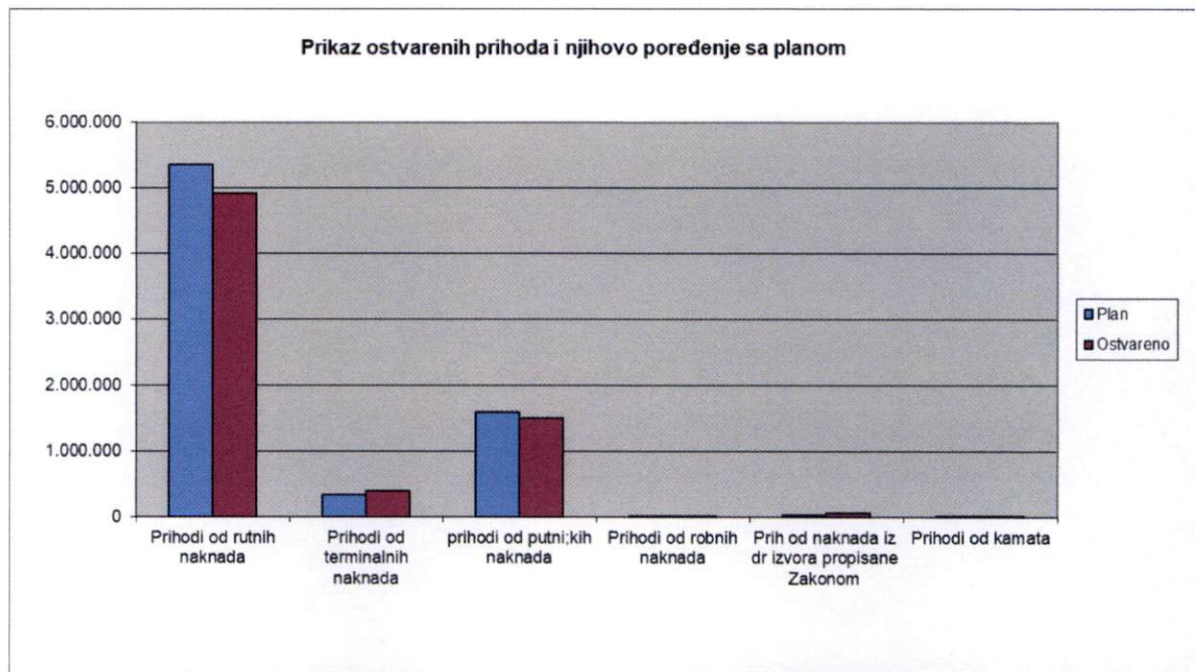


U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja (prihodi) i njihovo poređenje sa planom za 2025. godinu:

Tabela 3: Odnos ostvarenih i planiranih prihoda za 2025. godinu

Vrste prihoda	Plan	Ostvareno	Index
Prihodi od rutnih naknada	5.359.000	4.913.967	92
Prihodi od terminalnih naknada	340.000	406.064	119
Prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe	5.000	3.989	80
Prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku	1.600.000	1.512.696	95
Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, certifikati, odobrenja, dozvole i dr)	30.000	70.965	237
Prihodi od kamata	3.000	6.953	232

Grafika 2: Prikaz ostvarenih i planiranih prihoda u toku 2025. godine



Upoređujući ukupno ostvarene prihode sa planiranim po pojedinim stavkama može se zaključiti da je ostvareni prihod od rutnih naknada za 8% manji od planiranog za 2025. godinu, prihodi od terminalnih naknada za 19% veći od planiranog, prihodi od robnih naknada za 20% manji od planiranih, prihodi od putničkih naknada za 5% manji od planiranih dok su prihodi od naknada iz drugih izvora propisanih Zakonom (pregled vazduhoplova, plovidbenost, izdavanje dozvola) za 137% veći od planiranih, zatim prihodi od kamata koji su za 132% veći od planiranih. Na osnovu prethodno pomenutog proizilazi:

Prihod od rutnih naknada za 2025. godinu doznačen od Eurocontrol-a u iznosu od 4.913.967 eura čine 69,03 % ukupnih prihoda. Ovakav procenat naplate ovih prihoda može se smatrati zadovoljavajućim imajući u vidu činjenicu da su za 8% manji od planiranih za 2025. godinu. Treba imati u vidu da se naplata ovih prihoda u normalnim okolnostima ostvaruje posebnom dinamikom. Njihova naplata je posebno usporena u prvoj polovini godine, naročito u prva tri meseca. Isto tako procenat naplate zavisi i od obima ostvarenog saobraćaja kao i od uspešnosti naplate odnosno solventnosti avio prevoznika.

Prihod od terminalnih naknada u 2025. godini je ostvaren u iznosu od 406.064 eura ili 5,70 % ukupnih prihoda i 19% veći ostvareni u odnosu na planirane. Ostvareni prihod od terminalnih naknada odnosi se na 2025. godinu i naplaćen je na osnovu zaključenog sporazuma i aneksa sporazuma za četiri kvartala između Agencije i SMATSA-e doo za 2025. godinu (uključujući i naplaćene prihode iz ranijih godina). Takođe, evidentno je da će se jedan dio terminalnih naknada koje je SMATSA doo fakturisala u 2025. godini, naplatiti u 2026. godini na osnovu potpisanih odgovarajućih akata između Agencije za civilno vazduhoplovstvo i SMATSA-e doo Beograd.

Prihod od putničkih i robnih naknada u 2025. godini, ostvaren je u ukupnom iznosu od 1.516.685 eura odnosi se na prihode koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku u iznosu od 1.512.696 eura ili 21,25 % i manji su za 5% od planiranih prihoda i prihoda koje plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe u iznosu od 3.989 eura ili 0,06% ukupnih prihoda i manji su za 20% od planiranih.

Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, certifikati, odobrenja, dozvole i dr) u 2025. godini, ostvareni su u iznosu od 70.965 eura ili oko 1% ukupnih prihoda, veći su za 137% od planiranih.

Prihod od kamata za 2025. godinu je ostvaren u iznosu od 6.953 eura ili 0,1% ostvarenih prihoda i veći su od planiranih za 132%, depoziti su oročeni kod Erste banke AD Podgorica.

Dakle, Agencija je pravni subjekat koji se dominantno finansira iz međunarodnih izvora, dugoročno gledano, a imajući u vidu strukturu prihoda ostvarenih u 2025. godini, nameće se potreba za što većim učešćem ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada.

Rashodi Agencije za 2025. godinu

Ukupni rashodi Agencije za 2025. godinu, iznosili su 5.387.803 eura. Na osnovu sumirano prikazanih podataka u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni rashodi u iznosu od 5.387.803 eura za 14 % manji u odnosu na planirane za 2025. godinu.

U strukturi ukupnih rashoda najveće učešće imaju bruto troškovi zaposlenih (bruto zarade i ostala lična primanja zaposlenih sa svim troškovima vezanih za poreze i doprinose na teret poslodavca, ugovori o pružanju usluga, naknade članovima Savjeta, službena putovanja zajedno sa troškom prevoza) u iznosu od 3.284.023 eura ili 61% ukupnih rashoda.

Po strukturi rashoda sledeću najvišu bilansnu stavku čine **ostali troškovi** poslovanja u iznosu od 1.880.288 eura ili 35% ukupnih rashoda u njima najveće učešće ostvaruju troškovi kontribucija Eurocontrolu u iznosu 545.313 eur i troškovi traganja i spašavanja (SAR) u iznosu 835.000 eura.

Trošak amortizacije stalnih sredstava u 2025. godine iznosi 182.592 eura ili 3,39 % ukupnih rashoda.

Struktura poslovnih rashoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 3**.

Tabela 3: Ostvareni rashodi u toku 2025. godine

Vrste rashoda	Ostvareno	%
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja ⁶	2.828.500	52,50
bruto naknade članovima Savjeta ⁷	132.941	2,47
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	43.595	0,81
troškovi službenih putovanja ⁸ (dnevnice, prevoz, smještaj)	278.987	5,18
troškovi za članarine međ.org ⁹	545.313	10,12
troškovi za materijal i usluge i istali poslovni rashodi ¹⁰	506.467	9,40
troškovi traganja i spašavanja (SAR) ¹¹	835.000	15,50
troškovi jednokratnih pomoći i donacija ¹²	34.408	0,64

⁶ **Bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja** (doprinosi iz i na zarade) ostvarene su u iznosu od 2.828.500 eura ili 52,50% rashoda Agencije ili 15% manje od planiranih troškovo zarada i ostalih ličnih primanja za 2025. godinu.

⁷ **Bruto naknade članovima Savjeta** ostvarene su u iznosu od 132.941 eura ili 2,47% rashoda, i manji su od planiranih za 19%.

⁸ **Troškovi službenih putovanja** obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji i inostranstvu (prevoz, dnevnice i smještaj), ostvareni su u iznosu od 278.987 eura ili 5,18% rashoda i manji su za 18% od planiranih za 2025. godinu, rezultat su obavezujućih aktivnosti zaposlenih u međunarodnim vazduhoplovnim stručnim asocijacijama i organizacijama kao i prisustvovanjem stručnim seminarima i specijalističkim obukama.

⁹ **Troškovi za članarine međ.org** obuhvataju troškove članstva Agencije u međunarodnim institucijama, trošak za 2025. godinu se odnosi na trošak kontribucije Eurocontrol-u, Brisel, ostvaren u iznosu od 545.313 eura ili 10,12% rashoda, što je za 3% manje nego što je planirano za 2025. godinu.

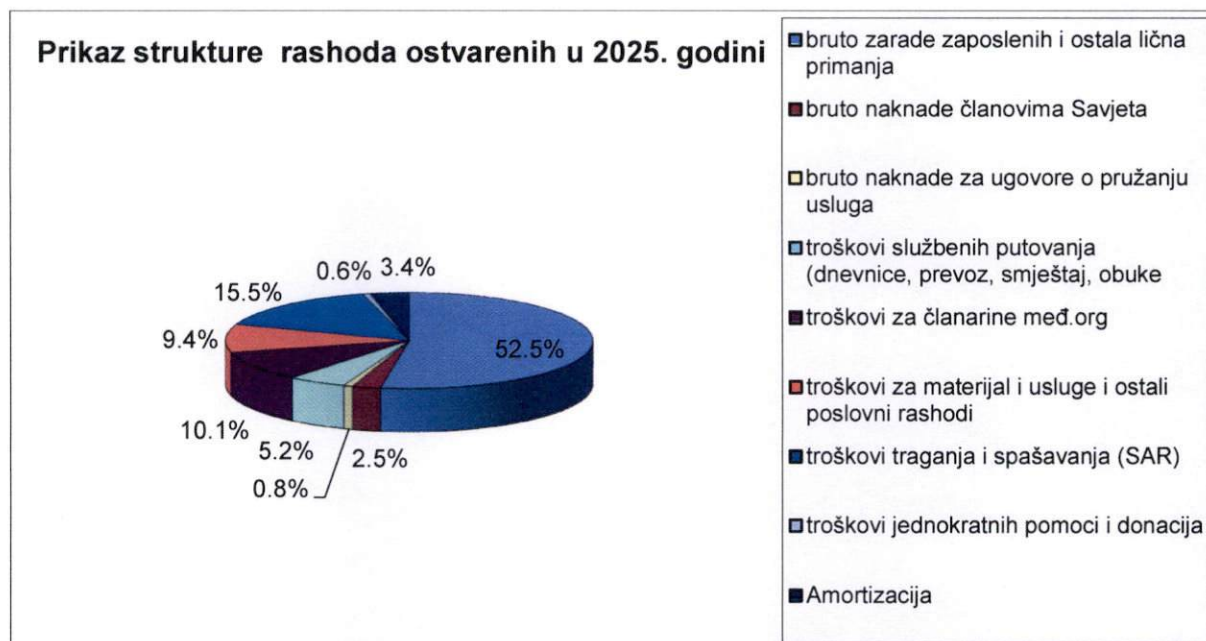
¹⁰ **Troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi** obuhvataju troškove kancelarijskog materijala, reklamnog materijala, sitnog inventara, troškove goriva, električne energije i vode, troškove održavanja osnovnih sredstava, troškove reprezentacije, premije osiguranja zaposlenih, proviziju platnog prometa, troškove telefonskih i poštanskih i drugih transportnih usluga, neproizvodne usluge i ostale troškove, odnosno ostala poslovna terećenja. Za navedene potrebe ostvaren je trošak u iznosu od 506.467 eura ili 9,40% troškova, što je za 31% manje u odnosu na planirane za 2025. godinu.

¹¹ **Troškovi za traganje i spašavanje (SAR)** ostvareni su u iznosu od 835.000 eura ili 15,50 % ukupnih rashoda na nivou su planiranih troškove SAR-a za 2025. godinu.

¹² **Troškovi jednokratnih pomoći i donacija** ostvareni su u iznosu od 34.408 eura ili 0,64% troškova, ili 43% manje od planiranih za 2025. godinu.

Amortizacija	182.592	3,39
Ukupno	5.387.803	100

Grafika 3: Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2025. godini

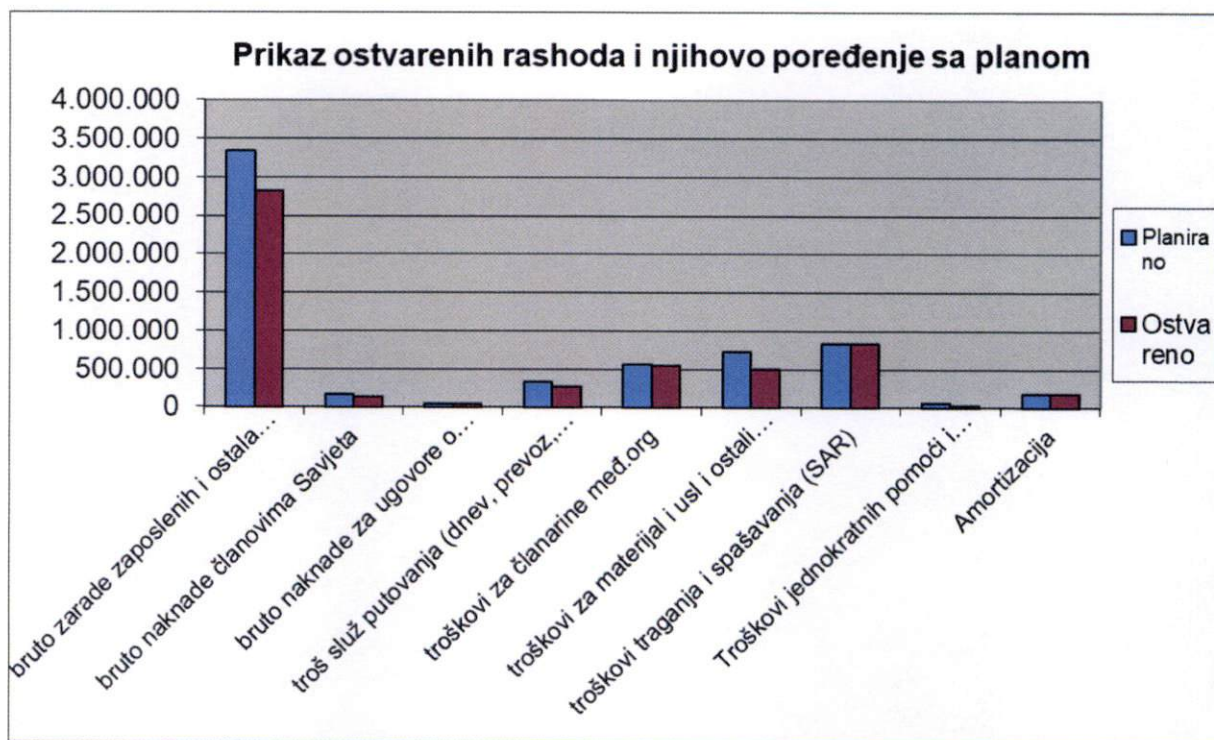


U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja (rashodi) i njihovo poređenje sa planom:

Tabela 4: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2025. godine

Vrste rashoda	Plan	Ostvareno	Index
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja	3.333.819	2.828.500	85
bruto naknade članovima Savjeta	163.674	132.941	81
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	50.000	43.595	87
troškovi služ. putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj, obuke)	341.500	278.987	82
troškovi za članarine međ.org	563.000	545.313	97
troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi	738.384	506.467	69
troškovi traganja i spašavanja (SAR)	835.000	835.000	100
Troškovi jednokratnih pomoći i donacija	60.000	34.408	57
Amortizacija	185.000	182.592	99

Grafika 4: Prikaz ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2025. godine



Analizom ostvarenih rashoda u odnosu na planirane, evidentno je da je gotovo u svim najvažnijim stavkama, došlo do manjeg ostvarenja rashoda, nego što je to planirano.

Realizacija Plana investicija za 2025. godinu

Sastavni dio Finansijskog plana za 2025. godinu činio je i Plan investicija za 2025. godinu.

Po Planu investicija za 2025. godinu realizovane su sljedeće nabavke:

- Personalna računarska oprema i periferna računarska oprema;
- Kancelarijski namještaj;
- Nabavka usluga izrade sajta Agencije za civilno vazduhplovstvo;
- Sistem kontrole pristupa i evidencije radnog vremena;
- Serverska oprema i rezervni djelovi sistema;
- Nabavka softvera za kontrolu pristupa internet sadržaju zaposlenih;
- Nabavka dodatne licence za SkySafe.

Postupak nabavke personalne računarske opreme i periferne računarske opreme je pokrenut u martu 2025. godine. Ugovor je potpisan na iznos od 44.748,80 eur, sa najpovoljnijim ponuđačem Interactive doo Podgorica;

Nabavka kancelarijskog namještaja se vršila direktnim putem sa ponuđačem Energomont iz Podgorice, u iznosu od 4.095,39 sa PDV-om. Takođe, u decembru 2025. godine realizovali smo nabavku namještaja direktnim putem sa ponuđačem EMMETI doo iz Podgorice, u iznosu od 5.436,00 sa PDV-om;

Nabavka usluga izrade sajta Agencije za civilno vazduhplovstvo je kroz jednostavnu nabavku raspisana 10. decembra 2025. godine, dok je ugovor potpisan sa najpovoljnijim ponuđačem Projectland iz Beograda na iznos od 17.489,00 bez PDV-a u februaru tekuće godine;

Nabavka sistema kontrole pristupa i evidencije radnog vremena je kroz jednostavnu nabavku realizovana u aprilu 2025. godine. Ugovor je potpisan za izabranim ponuđačem Digitech doo iz Podgorice, u iznosu 15.779,61 sa PDV-om;

Jednostavna nabavka za serversku oprema i rezervne djelove sistema realizovana je u decembru 2025. godine, dok je ugovor potpisan sa izabranim ponuđačem Čikom doo iz Podgorice u iznosu 24.986,50 sa PDV-om;

Nabavka softvera za kontrolu pristupa internet sadržaju zaposlenih realizovana je kroz jednostavnu nabavku u aprilu 2025. godine, ugovor je potpisan sa izabranim ponuđačem ČIKOM doo iz Podgorice, u iznosu od 24.988,92 sa PDV-om;

Nabavka dodatnih licenci za SkySafe realizovana je direktnim putem sa ponuđačem Transoft Solution doo u novembru 2025. godine, u iznosu od 3.999,00 eur.

Bilans stanja na dan 31.12.2025. godine

U **tabeli 5** (bilansa stanja) prikazana su sredstva i izvori sredstava Agencije u 2025. godini i njihovo poređenje sa ostvarenim sredstvima i izvorima sredstava za 2024. godine, može se zaključiti da je u toku 2025. godine ukupna imovina Agencije uvećana za 2.293.696 eura.

Tabela 5: Bilans stanja – BS 2025

Oznaka konta	R. br.	POZICIJE	Red. broj	Napo mena	/eur/	
					Tekuća godina	Prethodna godina
		AKTIVA				
00	A	NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	001			
	B	STALNA IMOVINA (003+008+016)	002		2.178.300	1.181.856
01	I	NEMATERIJALNA ULAGANJA (004 do 007)	003		83.114	58.410
010	1	Ulaganja u razvoj	004			
011 i 014	2	Koncesije, patenti, licence i slična prava i ostala nematerijalna ulaganja	005		83.114	58.410
012	3	Goodwil	006			
015 i 016	4	Avansi za nematerijalna ulaganja i nematerijalna ulaganja u pripremi	007			
	II	NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA (009+010+011+015)	008		2.095.186	1.123.446
020 i 022	1	Zemljište i objekti	009		1.675.000	833.120
023	2	Postrojenja i oprema	010		420.186	290.326
	3	Ostala ugrađena oprema, alati i oprema (012+013+014)	011			
024	3.1	Investicione nekretnine	012			
021 i 025	3.2	Biološka sredstva	013			
026 i 029	3.3	Ostala nepomenuta materijalna stalna imovina	014			
027 i 028	4	Avansi za nekretnine, postrojenja, opremu i biološka sredstva i	015			

		nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva u pripremi				
	III	DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI I DUGOROČNA POTRAŽIVANJA (017 do 023)	016			
030,039 (dio)	1	Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica	017			
033(dio), 039(dio)	2	Dugoročni krediti matičnom i zavisnim pravnim licima	018			
031(dio), 032(dio), 039(dio)	3	Učešće u kapitalu kod pravnih lica (sem zavisnih pravnih lica)	019			
031(dio), 032(dio), 039(dio)	4	Dugoročni krediti pravnim licima kod kojih postoji učešće u kapitalu (sem zavisnih pravnih lica)	020			
031(dio), 032(dio)	5	Učešće u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	021			
032(dio), 034,035, 036,039(dio)	6	Dugoročna finansijska ulaganja (dati krediti i hartije od vrijednosti)	022			
038,039(dio)	7	Ostali dugoročni finansijski plasmani i potraživanja	023			

288	C	ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	024			
	D	OBRTNA SREDSTVA (026+031+039+043+044)	025		13.783.679	12.509.407
	I	ZALIHE (027 do 030)	026			
10	1	Zalihe materijala (materijal za izradu, rezervni delovi, sitan inventar i auto gume)	027			
11	2	Nedovršena proizvodnja	028			
12 i 13	3	Gotovi proizvodi i roba	029			
15	4	Dati avansi	030			
	II	KRA TKOROČNA POTRAŽIVANJA (032 do 035)	031		1.205.992	1.132.214
202,203, 209(dio)	1	Potraživanja od kupaca	032		1.205.905	1.116.542
200,209(dio)	2	Potraživanja od matičnog i zavisnih pravnih lica	033			
201,209(dio)	3	Potraživanja od ostalih povezanih lica	034			
	4	Ostala potraživanja (036+037+038)	035		87	15.672
223	4.1	Potraživanja za više plaćen porez na dobit	036			
27	4.2	Potraživanja po osnovu poreza na dodatu vrijednost	037			
21,22, osim 223	4.3	Ostala nepomenuta potraživanja	038		87	15.672
	III	KRA TKOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (040 do 042)	039		912.193	905.245
236(dio)	1	Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica namijenjeno trgovanju	040			
237	2	Otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udjeli	041			
23 osim 236(dio) i osim 237	3	Ostali kratkoročni finansijski plasmani	042		912.193	905.245
24	IV	GOTOVINA NA RAČUNIMA I U BLAGAJNI	043		11.665.494	10.471.948

04	V	STALNA SREDSTVA NAMIJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	044			
28 osim 288	E	AKTIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	045		219.777	196.797
	F	UKUPNA AKTIVA (001+002+024+025+045)	046		16.181.756	13.888.060
		PASIVA				
	A	KAPITAL (102+103+104+105+111+116)	101		15.038.713	12.583.136
30	I	OSNOVNI KAPITAL	102		3.349.692	3.349.692
31	II	NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III	EMISIONA PREMIJA	104			
	IV	REZERVE (106+107+108+109-110)	105		1.125.523	214.256
321	1	Zakonske rezerve	106			
322(dio)	2	Statutarne rezerve	107			
322(dio)	3	Druge rezerve	108			
330 i potrazni saldo racuna 331,332,333 i 337	4	Pozitivne revalorizacije rezerve i nerelaizovani dobiti po osnovu finansijskih sredstava i drugih komponeneti ostalog sveobuhvatnog rezultata	109		1.125.523	214.256

Dugovni saldo racuna 331,332,333 / 334,335,336 i 337	5	Negativne revalorizacije rezerve i nerealizovani gubici po osnovu finansijskih sredstava i drugih komponenti ostalog sveobuhvatnog rezultata	110			
	V (VI)	NERASPOREDJENI DOBITAK ILI GUBITAK (112+112-114-115)	111		10.563.498	9.019.188
340	1	Nerasporedjeni dobitak ranijih godina	112		9.649.320	7.688.428
341	2	Nerasporedjeni dobitak tekuće godine	113		1.730.962	2.147.544
35 0	3	Gubitak ranijih godina	114		(816.784)	(816.784)
351	4	Gubitak tekuće godine	115			
	VI (VIII)	UCEŠĆE KOJE NE OBEZBEDJUJE KONTROLU	116			
	B	DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROČNE OBAVEZE (118+122)	117		264.157	303.113
	I	DUGOROČNA REZERVISANJA (119 do 121)	118		264.157	303.113
404(dio)	1	Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih	119		138.888	127.685
400(dio)	2	Rezervisanja za troškove u garantnom roku	120			
40, sem 400 i 404	3	Ostala dugoročna rezervisanja	121		125.269	175.428
	I	DUGOROČNE OBAVEZE (123+124)	122			
414,415	1	Dugoročni krediti	123			
41 bez 414, 415	2	Ostale dugoročne obaveze	124			
498	C	ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	125			
495(dio)	D	DUGOROČNI ODLOŽENI PRIHODI I PRIMLJENE DONACIJE	126			
	E	KRA TKOROČNA REZERVISANJA I KRA TKOROČNE OBAVEZE (128+129)	127		878.886	1.001.811
	I	KRA TKOROČNA REZERVISANJA	128			

	II	KRA TKOROČNE OBA VEZE (130 do 137)	129		878.886	1.000.703
422(dio), 423(dio), 424(dio), 425(dio), 426 i 429(dio)	1	Obaveze po osnovu kredita i zajmova od lica koja nisu kreditne institucije	130			
422(dio), 423(dio), 424(dio), 425(dio) i 429(dio)	2	Obaveze po osnovu kredita od kreditnih institucija	131			
430	3	Primljeni avansi, depoziti i kaucije	132			
433,434, 440-449	4	Obaveze prema dobavljačima	133		868.177	1.000.703
439(dio)	5	Obaveze po mjenicama	134			
420 i 431	6	Obaveze prema matičnom i zavisnim pravnim licima	135			
421 i 432	7	Obaveze prema ostalim povezanim licima	136			
	8	Ostale obaveze iz poslovanja i ostale kratkoročne obaveze (138 do 142)	137		10.709	1.108
439(dio)	8.1	Ostale obaveze iz poslovanja	138		10.709	
45 i 46	8.2	Ostale kratkoročne obaveze	139			303
47,48 osim 481	8.3	Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	140			805
481	8.4	Obaveze po osnovu poreza na dobit	141			
427	8.5	Obaveze po osnovu sredstava namijenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	142			
490,491,494 ,495(dio),49 6,497 i 499	F	PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	143			
	G	UKUPNA PASIVA (101+117+125+126+127+143)	144		16.181.756	13.888.060

Vrijednost **ukupne aktive**, na bazi bilansa stanja na dan 31.12.2025. godine iznosila je 16.181.756 eura, a sastoji se od:

- materijalne i nematerijalne imovine u iznosu od 2.178.300 eura ili 14% ukupne aktive;
- obrtna imovina u vrijednosti od 14.003.456 eura ili 87 % ukupne aktive i dominantno se odnose na novčana sredstva u iznosu od 11.665.494 eura i kratkoročne finansijske plasmane u iznosu od 912.193 euro, čine ih novčana sredstva oročena kod poslovnih banaka.

Takođe, iskazana su potraživanja u iznosu od 1.205.992 odnose se na potraživanja od terminalnih naknada u iznosu od 900.999 eura, rutne naknade u iznosu 793.215 eura, putničke i robnih naknada u iznosu od 678.233 eura, ostala potraživanja u iznosu od 6.850 eura umanjena za ispravke potraživanja u iznosu od 1.173.305 eura.

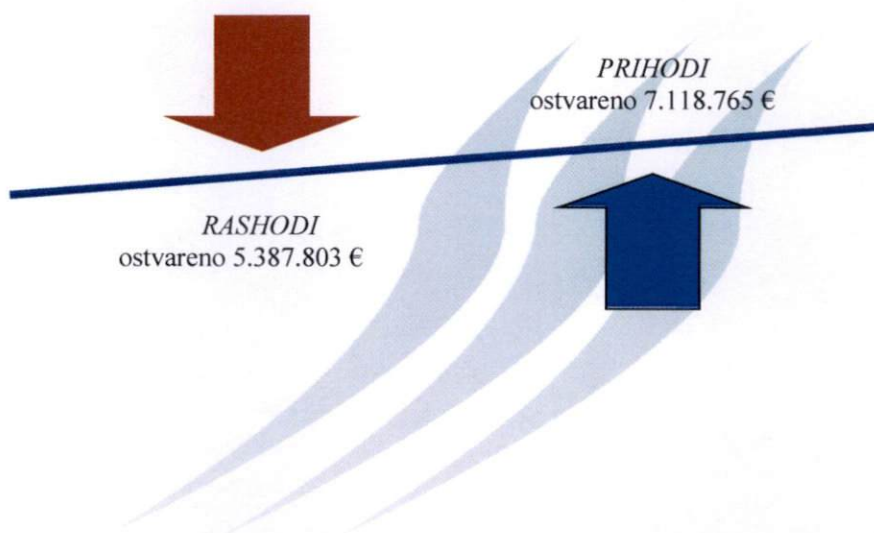
Vrijednost **ukupne pasive na dan 31.12.2025. godine** iznosila je 16.181.756 eura. Kapital Agencije je 15.038.713 eura ili 93% ukupne pasive i obuhvata:

- državni kapital u iznosu od 3.349.692 eura;
- revalorizacione rezerve u iznosu od 1.125.523 eura;
- neraspoređeni dobitak u iznosu od 10.563.498 eura.

Ukupne obaveze Agencije za 2025. godinu iznose 1.143.043 eura to su prevashodno obaveze iz poslovanja prema dobavljačima za račune iz decembra 2025. godine, koji su plaćeni u januaru 2025. godine u iznosu od 43.886 eura, obaveze po osnovu ugovora za traganje i spašavanje (SAR) u iznosu od 835.000 eura i dugoročna rezervisanja u iznosu od 264.157 eura.¹³

* * *

Ukupno posmatrano Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poslovnoj 2025. godini ostvarila je ukupan prihod u iznosu od 7.118.765 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 5.387.803 eura, što znači da je **ostvarena pozitivna razlika u iznosu od 1.730.962 eura.**



¹³Dugoročna rezervisanja u iznosu od 264.157 eura odnose se na rezervisanja za otpremnine prilikom odlaska u penziju i jubilarne nagrade za zaposlene u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo, utvrđene su a osnovu Izvještaja aktuara na 31.12.2025. godine i rezervisanja za ostale vjerovatne troškove – sudske sporove.

Zaključci:

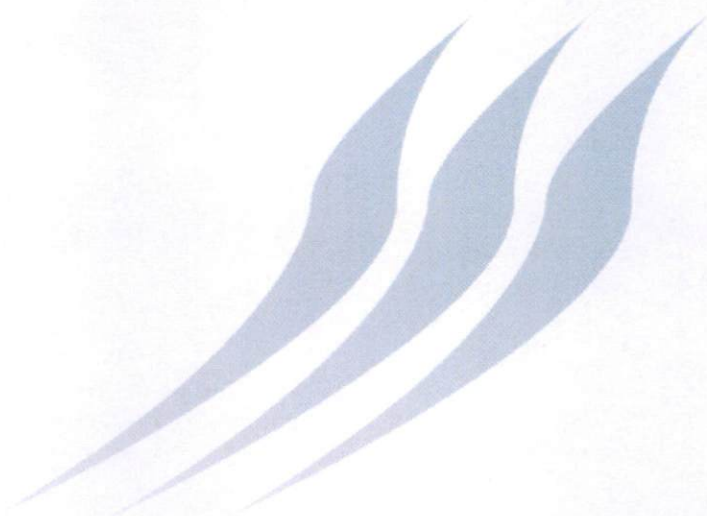
1. Agencija za civilno vazduhoplovstvo je ostvarila pozitivan finansijski rezultat u 2025. godini u iznosu od 1.730.962 eura. U poslovnoj 2025. godini ostvaren je ukupan prihod u iznosu od 7.118.765 eura, dok je ukupn rashod ostvaren u iznosu od 5.387.803 eura;
2. Imajući u vidu specifičnost i jedinstvenost u finansiranju Agencije, nužno je da svi nadležni organi vode računa o održavanju finansijske stabilnosti Agencije, čime će se omogućiti zadržavanje postojećeg i zapošljavanje novog stručnog kadra iz oblasti vazduhoplovstva, što je od bitnog uticaja na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. U tom smislu potpuno su adekvatna, afirmativna i veoma važna postojeća zakonska rješenja o pravnom statusu i finansiranju Agencije, kao i zakonska rješenja kojima se Agencija izuzima iz mjere ograničenja zarada u javnom sektoru, a što predstavlja implementaciju ICAO preporuke koja je sadržana i u Aneksu 19 ICAO Konvencije (Upravljanje sigurnošću, Dodatak 1, tačka 3, Funkcionisanje državnog sistema (kritični elemenat 3), podtačka 3.3. „Preporuke-Država treba da preduzme neophodne mere, kao što su nadoknada i uslovi službe, kako bi obezbjedila da se regrutuje i zadrži kvalifikovano osoblje koje obavlja funkcije nadzora sigurnosti.“) (**Annex 19-Safety Management, Apendix 1, 3. State system and functions (CE-3), 3.3 Recommendation-State should take necessary measures, such as remuneration and conditions of service, to ensure that qualified personnel performing safety oversight functions are recruited and retained;**
3. U cilju jačanja finansijske stabilnosti i finansijske nezavisnosti Agencije neophodno je imajući u vidu prije svega strukturu prihoda ostvarenih u 2025. godini što veće učešće ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada. Cjelokupno poslovanje Agencije vrši se u skladu sa zakonom.
4. Zaustavljanje komercijalnog vazdušnog saobraćaja, ekonomske i finansijske krize avio industrije, nedostatak prihoda i ogromni negativni finansijski efekti koji su izazvani prije svega pandemijom virusa COVID-19, uticale su i na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. U tom smislu pokazuje se opravdanost stvaranja finansijskih rezervi u Agenciji, koje bi dovele do situacije da Agencija može normalno poslovati i izvršavati svoje zakonske nadležnosti.
5. Odredbom člana 210 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da Agencija priprema godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu i da navedeni izvještaj, sa izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

U nastavku dostavljamo potpisane (korigovane) finansijske iskaze Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2025. godinu:

- Iskaz o finansijskoj poziciji (Bilans stanja) na dan 31.12.2025. godine;
- Iskaz o ukupnom rezultatu (Bilans uspjeha) za period od 01.01. - 31.12.2025. godine;
- Iskaz o tokovima gotovine za period od 01.01. - 31.12.2025. godine;
- Iskaz o promjenama na kapitalu za period od 01.01. - 31.12.2025. godine.

Prilog:

Izvještaj o izvršenoj reviziji finansijskih izvještaja za 2025. godinu, "EUROREV" DOO Podgorica.



Matični broj

0 2 6 3 8 6 4 9

s.djelatnosti

x x 8 4 1 1

NAZIV PRIVREDNOG DRUSTVA: AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

SJEDISTE PRIVREDNOG DRUSTVA: PODGORICA

Iskaz o finansijskoj poziciji / Bilans stanjana dan 31.12.2025. godine

/eur/

Oznaka konta	R. br.	POZICIJE	Red. broj	Napo mena	Tekuća godina	Prethodna godina
		A K T I V A				
00	A	NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	001			
	B	STALNA IMOVINA (003+008+016)	002		2.178.300	1.181.856
01	I	NEMATERIJALNA ULAGANJA (004 do 007)	003		83.114	58.410
010	1	Ulaganja u razvoj	004			
011 i 014	2	Koncesije, patenti, licence i slična prava i ostala nematerijalna ulaganja	005		83.114	58.410
012	3	Goodwil	006			
015 i 016	4	Avansi za nematerijalna ulaganja i nematerijalna ulaganja u pripremi	007			
	II	NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA (009+010+011+015)	008		2.095.186	1.123.446
020 i 022	1	Zemljište i objekti	009		1.675.000	833.120
023	2	Postrojenja i oprema	010		420.186	290.326
	3	Ostala ugrađena oprema, alati i oprema (012+013+014)	011			
024	3.1	Investicione nekretnine	012			
021 i 025	3.2	Biološka sredstva	013			
026 i 029	3.3	Ostala nepomenuta materijalna stalna imovina	014			
027 i 028	4	Avansi za nekretnine, postrojenja, opremu i biološka sredstva i nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva u pripremi	015			
	III	DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI I DUGOROČNA POTRAŽIVANJA (017 do 023)	016			
030,039 (dio)	1	Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica	017			
033(dio), 039(dio)	2	Dugoročni krediti matičnom i zavisnim pravnim licima	018			
031(dio), 032(dio), 039(dio)	3	Učešće u kapitalu kod pravnih lica (sem zavisnih pravnih lica)	019			
031(dio), 032(dio), 039(dio)	4	Dugoročni krediti pravnim licima kod kojih postoji učešće u kapitalu (sem zavisnih pravnih lica)	020			
031(dio), 032(dio)	5	Učešće u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	021			
032(dio), 034,035, 036,039(dio)	6	Dugoročna finansijska ulaganja (dati kredit i hartije od vrijednosti)	022			
038,039(dio)	7	Ostali dugoročni finansijski plasmani i potraživanja	023			

288	C	ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	024			
	D	OBRTNA SREDSTVA (026+031+039+043+044)	025		13.783.679	12.509.407
	I	ZALIHE (027 do 030)	026			
10	1	Zalihe materijala (materijal za izradu, rezervni delovi, sitan inventar i auto gume)	027			
11	2	Nedovršena proizvodnja	028			
12 i 13	3	Gotovi proizvodi i roba	029			
15	4	Dati avansi	030			
	II	KRA TKOROČNA POTRAŽIVANJA (032 do 035)	031		1.205.992	1.132.214
202,203, 209(dio)	1	Potraživanja od kupaca	032		1.205.905	1.116.542
200,209(dio)	2	Potraživanja od matičnog i zavisnih pravnih lica	033			
201,209(dio)	3	Potraživanja od ostalih povezanih lica	034			
	4	Ostala potraživanja (036+037+038)	035		87	15.672
223	4.1	Potraživanja za više plaćen porez na dobit	036			
27	4.2	Potraživanja po osnovu poreza na dodatu vrijednost	037			
21,22, osim 223	4.3	Ostala nepomenuta potraživanja	038		87	15.672
	III	KRA TKOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (040 do 042)	039		912.193	905.245
236(dio)	1	Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica namijenjeno trgovanju	040			
237	2	Otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udjeli	041			
23 osim 236(dio) i osim 237	3	Ostali kratkoročni finansijski plasmani	042		912.193	905.245
24	IV	GOTOVINA NA RAČUNIMA I U BLAGAJNI	043		11.665.494	10.471.948
04	V	STALNA SREDSTVA NAMIJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	044			
28 osim 288	E	AKTIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	045		219.777	196.797
	F	UKUPNA AKTIVA (001+002+024+025+045)	046		16.181.756	13.888.060
		P A S I V A				
	A	KAPITAL (102+103+104+105+111+116)	101		15.038.713	12.583.136
30	I	OSNOVNI KAPITAL	102		3.349.692	3.349.692
31	II	NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III	EMISIONA PREMIJA	104			
	IV	REZERVE (106+107+108+109-110)	105		1.125.523	214.256
321	1	Zakonske rezerve	106			
322(dio)	2	Statutarne rezerve	107			
322(dio)	3	Druge rezerve	108			
330 i potrazni saldo racuna 331,332,333 i 337	4	Pozitivne revalorizacione rezerve i nerelaizovani dobiti po osnovu finansijskih sredstava i drugih komponeneti ostalog sveobuhvatnog rezultata	109		1.125.523	214.256

Dugovni saldo racuna 331,332,333 , 334,335,336 i 337	5	Negativne revalorizacije rezerve i nerealizovani gubici po osnovu finansijskih sredstava i drugih komponenti ostalog sveobuhvatnog rezultata	110			
	V (VI)	NERASPOREDJENI DOBITAK ILI GUBITAK (112+112-114-115)	111		10.563.498	9.019.188
340	1	Nerasporedjeni dobitak ranijih godina	112		9.649.320	7.688.428
341	2	Nerasporedjeni dobitak tekuće godine	113		1.730.962	2.147.544
35 0	3	Gubitak ranijih godina	114		(816.784)	(816.784)
351	4	Gubitak tekuće godine	115			
	VI (VIII)	UCEŠĆE KOJE NE OBEZBEDJUJE KONTROLU	116			
	B	DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROČNE OBAVEZE (118+122)	117		264.157	303.113
	I	DUGOROČNA REZERVISANJA (119 do 121)	118		264.157	303.113
404(dio)	1	Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih	119		138.888	127.685
400(dio)	2	Rezervisanja za troškove u garantnom roku	120			
40, sem 400 i 404	3	Ostala dugoročna rezervisanja	121		125.269	175.428
	I	DUGOROČNE OBAVEZE (123+124)	122			
414,415	1	Dugoročni krediti	123			
41 bez 414, 415	2	Ostale dugoročne obaveze	124			
498	C	ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	125			
495(dio)	D	DUGOROČNI ODLOŽENI PRIHODI I PRIMLJENE DONACIJE	126			
	E	KRA TKOROČNA REZERVISANJA I KRA TKOROČNE OBAVEZE (128+129)	127		878.886	1.001.811
	I	KRA TKOROČNA REZERVISANJA	128			
	II	KRA TKOROČNE OBAVEZE (130 do 137)	129		878.886	1.000.703
422(dio), 423(dio), 424(dio), 425(dio), 426 i 429(dio)	1	Obaveze po osnovu kredita i zajmova od lica koja nisu kreditne institucije	130			
422(dio), 423(dio), 424(dio), 425(dio) i 429(dio)	2	Obaveze po osnovu kredita od kreditnih institucija	131			
430	3	Primljeni avansi, depoziti i kaucije	132			
433,434, 440-449	4	Obaveze prema dobavljačima	133		868.177	1.000.703
439(dio)	5	Obaveze po mjenicama	134			
420 i 431	6	Obaveze prema matičnom i zavisnim pravnim licima	135			
421 i 432	7	Obaveze prema ostalim povezanim licima	136			
	8	Ostale obaveze iz poslovanja i ostale kratkoročne obaveze (138 do 142)	137		10.709	1.108
439(dio)	8.1	Ostale obaveze iz poslovanja	138		10.709	

45 i 46	8.2	Ostale kratkoročne obaveze	139			303
47,48 osim 481	8.3	Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	140			805
481	8.4	Obaveze po osnovu poreza na dobit	141			
427	8.5	Obaveze po osnovu sredstava namijenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	142			
490,491,494 ,495(dio),49 6,497 i 499	F	PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	143			
	G	UKUPNA PASIVA (101+117+125+126+127+143)	144		16.181.756	13.888.060

Obrazac uskladjen sa članom 4 Zakona o računovodstvu (« Sl.list CG » br 52/16) i Direktivom 2013/34/EU Evropskog parlamenta i vijeća

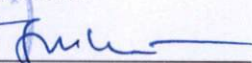
U Podgorici 15.06.2026. godine

Lice odgovorno za
sastavljanje bilansa



Rukovodilac

(MP)





Matični broj

0 2 6 3 8 6 4 9

s.djelatnosti

x x 8 4 1 1

NAZIV PRIVREDNOG DRUSTVA: AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

SJEDISTE PRIVREDNOG DRUSTVA: PODGORICA

Iskaz o ukupnom rezultatu /Bilans uspjeha**za period 01.01.2025. -31.12.2025. godine**

/eur/

Oznaka konta	R. br.	POZICIJE	Red. broj	Napo mena	Tekuća godina	Prethodna godina
60 i 61	1	Prihodi od prodaje – neto prihod	201		6.907.681	6.691.283
630 i 631	2	Promjena vrijednosti zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	202			
62	3	Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	203			
	4	Ostali prihodi iz poslovanja (205 do 207)	204		204.131	92.025
64 i 65	a)	Ostali prihodi iz redovnog poslovanja	205		1.204	6.654
67,691 i 692	b)	Ostali prihodi iz poslovanja	206		134.375	85.371
68,sem 683 i 685	c)	Prihodi po osnovu vrijednosnog uskldjivanja imovine	207		68.552	
	5	Troškovi poslovanja (209+210+210a)	208		2.100.446	1.822.290
50 i 51	a)	Nabavna vrijednost prodate robe i troškovi materijala	209		40.553	58.937
53, 54(dio) i 55	b)	Ostali troškovi poslovanja (rezervisanja i ostali poslovni rashodi)	210		1.877.301	1.605.407
540	c)	Amortizacija	210a		182.592	157.946
	6	Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi (212+213)	211		3.284.025	2.665.677
52(dio)	a)	Neto troškovi zarada, naknada zarada i lični rashodi	212		2.561.895	1.913.514
	b)	Troškovi poreza i doprinosa (214 do 216)	213		722.130	752.163
52(dio)	1/	Troškovi poreza	214		343.978	259.330
52(dio)	2/	Troškovi doprinosa za penzije	215		285.551	409.856
52(dio)	3/	Troškovi doprinosa	216		92.601	82.977
	7	Rashodi po osnovu vrijednosnog uskldjivanja imovine (osim finansijske) (218+219)	217		0	151.395
580, 581, 582, 589(dio)	a)	Rashodi po osnovu vrijednosnog uskldjivanja stalne imovine (osim finansijske)	218			
584, 589(dio)	b)	Rashodi po osnovu vrijednosnog uskldjivanja obrtno imovine (osim finansijske)	219			151.395
57,591 i 592	8	Ostali rashodi iz poslovanja	220		3.319	1.309
	I	Poslovni rezultat (201+202+203+204-208-211-217-220)	221		1.724.022	2.142.637
	9	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu (223 do 225)	222			
660(dio)	a)	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica	223			
661(dio)	b)	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu ostalih povezanih pravnih lica	224			
669(dio)	c)	Prihodi po osnovu učešća u kapitalu nepovezanih pravnih lica	225			

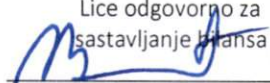
	10	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova (kamate , kursne razlike i efekti ugovorne zaštite) (227 do 229)	226		6.953	4.914
660(dio)	a)	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od matičnog i zavisnih pravnih lica	227			
661(dio)	b)	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od ostalih povezanih pravnih lica	228			
662(dio), 663(dio), 664(dio), 669(dio)	c)	Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od nepovezanih pravnih lica	229		6.953	4.914
	11	Ostali prihodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite (231 do 233)	230			
660(dio)	a)	Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od matičnog i zavisnih pravnih lica	231			
661(dio)	b)	Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od ostalih povezanih pravnih lica	232			
662(dio), 663(dio), 664(dio), 669(dio)	c)	Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od nepovezanih pravnih lica	233			
	12	Vrijednosno uskladjivanje kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtno imovine (235-236)	234			
683, 685	a)	Prihodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtno imovine	235			
283, 585	b)	Prihodi po osnovu vrijednosnog uskladjivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtno imovine	236			
	13	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite (238 do 240)	237		13	7
560	a)	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa matičnim i zavisnim pravnim licima	238			
561	b)	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa drugim povezanim licima	239			
562, 563, 564, 569	c)	Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa nepovezanim licima	240		13	7
	II	Finansijski rezultat (222+226+230+234-237)	241		6.940	4.907

	III	Rezultat iz redovnog poslovanja prije oporezivanja (221+241)	242		1.730.962	2.147.544
690 - 590	IV	Neto rezultat poslovanja koje je obustavljeno	243			
	V	Rezultat prije oporezivanja (242+243)	244		1.730.962	2.147.544
	14	Poreski rashod perioda (246+247)	245		0	0
721	1	Tekući porez na dobit	246			
722	2	Odloženi poreski rashod ili prihod perioda	247			
	15	Dobitak ili gubitak nakon oporezivanja (244-245)	248		1.730.962	2.147.544
	VI	Bruto rezultat drugih stavki rezultata /povezanih sa kapitalom/ (250 do 257)	249			
330	1	Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme, nematerijalnih ulaganja i bioloških sredstava	250			
331	2	Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu preračuna finansijskih izvjestaja inostranog poslovanja	251			
332	3	Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu ulaganja u vlasničke instrumente kapitala	252			
333	4	Promjene aktuarskih dobitaka i gubitaka po osnovu planova definisanih naknada aktuarskih dobitaka (ili gubitaka) u vezi sa definisanim planovima penzionih naknada	253			
334	5	Promjene učešća u ostalom sveobuhvatnom rezultatu pridruženog društva	254			
335	6	Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu instrumenata zaštite neto ulaganja i inostrano poslovanje	255			
336	7	Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine	256			
337	8	Ostale promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka	257			
	VII	Bruto rezultat drugih stavki rezultata /povezanih sa kapitalom/ (250 do 257)	258			
	VIII	Neto rezultat drugih stavki rezultata /povezanih sa kapitalom/ (249+258)	259			
	IX	Neto sveobuhvatni rezultat (24+259)	260		1.730.962	2.147.544
	X	Zarada po akciji	261			
	1	Osnovna zarada po akciji	262			
	2	Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji	263			
	XI	Neto rezultat koji pripada vlasnicima matičnog pravnog lica	264			
	XII	Neto rezultat koji pripada učesnicima koji ne obezbeđuju kontrolu	265			

Obrazac uskladen sa članom 4 Zakona o računovodstvu (» Sl.list CG » br 52/16) i Direktivom 2013/34/EU Evropskog parlamenta i vijeća

U Podgorici 15.06.2026. godine

Lice odgovorno za
sastavljanje bilansa



Rukovodilac

(MP)





Matični broj

0 2 6 3 8 6 4 9

s.djelatnosti

x x 8 4 1 1

NAZIV PRIVREDNOG DRUSTVA: AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

SJEDISTE PRIVREDNOG DRUSTVA: PODGORICA

Iskaz o tokovima gotovine
u periodu od 01.01.2025. - 31.12.2025. godine

/ eur /

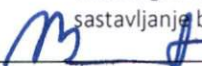
R.br.	POZICIJE	Red. broj	Tekuća godina	Prethodna godina
	A. TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI			
	I. Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 3)	301	6.809.174	6.766.413
	1. Prodaja i primljeni avansi (6.836.716+70.965+2.191.299-4.131-2.378.047=6.716.802)	302	6.716.802	6.691.283
	2. Primljene kamate iz poslovnih aktivnosti	303	6.953	4.913
	3. Ostali prilivi iz redovnog poslovanja (5.800+811+392+654+77.762=85.419)	304	85.419	70.217
	II. Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 5)	305	5.339.482	4.311.222
	1. Isplate dobavljačima i dati avansi	306	2.258.573	1.746.521
	2. Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi (1.960.748+286.671+262.959+13.317+88.987+133.122+58.498+209.747+63.361=3.077.410)	307	3.077.410)	2.564.701
	3. Plaćene kamate	308		
	4. Porez na dobit	309		
	5. Plaćanja po osnovu ostalih javnih prihoda	310	3.499	
	III. Neto tok gotovine iz poslovnih aktivnosti (I-II)	311	1.469.692	2.455.191
	B. TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA			
	I. Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 5)	312		
	1. Prodaja akcija i udjela	313		
	2. Prodaja nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	314		
	3. Ostali finansijski plasmani	315		
	4. Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	316		
	5. Primljene dividende	317		
	II. Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 3)	318	276.133	175.598
	1. Kupovina akcija i udjela	319		
	2. Kupovina nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava (28.489+44.746+9.531+36.499+149.920=269.185)	320	269.185	170.690
	3. Ostali finansijski plasmani	321	6.948	4.908
	III. Neto tok gotovine iz aktivnosti investiranja(I-II)	322	(276.133)	(175.598)

C. TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA			
I. Prilivi gotovine iz aktivnosti finansiranja (1 do 3)	323		
1. Uvećanje osnovnog kapitala	324		
2. Dugoročni i kratkoročni krediti i ostale obaveze (1.600.000+241.500+577.004+2.034.798=4.453.302)	325		
3. Ostale dugoročne i kratkoročne obaveze	326		
II. Odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja (1 do 4)	327		
1. Otkup sopstvenih akcija i udjela	328		
2. Dugoročni i kratkoročni krediti i ostale obaveze (165.441+872.186+3.578.137=4.615.764)	329		
3. Finansijski lizing (75.586)	330		
4. Isplaćene dividende	331		
III. Neto tok gotovine iz aktivnosti finansiranja (I-II)	332		
D. NETO TOK GOTOVINE (311+322+332)	333	1.193.559	2.279.593
E. GOTOVINA NA POČETKU IZVJEŠTAJNOG PERIODA	334	10.471.948	8.192.362
F. POZITIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	335		
G. NEGATIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	336	(13)	(7)
H. GOTOVINA NA KRAJU IZVJEŠTAJNOG PERIODA (333+334+335-336)	337	11.665.494	10.471.948

Obrazac uskladjena sa članom 4 Zakona o računovodstvu (» Sl.list CG » br 52/16) i Direktivom 2013/34/EU Evropskog parlamenta i vijeća

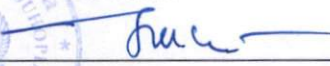
U Podgorici 15.06.2026. godine

Lice odgovorno za
sastavljanje bilansa



Rukovodilac





Matični broj 0 2 6 3 8 6 4 9

s.djelatnosti x x 8 4 1 1

NAZIV PRIVREDNOG DRUSTVA: AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

SJEDISTE PRIVREDNOG DRUSTVA: PODGORICA

Iskaz o promjenama na kapitalu
u periodu od 01.01.2025. – 31.12.2025. godine

/eur/

Pozicija	OPIS	Osnovni kapital (grupa 30 bez 309)	Ostali kapital (rn 309)	Neuplaće ni upisani kapital (grupa 31)	Emisi ona premija (rn 320)	Rezerve (rn 321, 322)	Revaloriza- cione rezerve (grupa 33)	Neraspored jena dobit (grupa 34)	Gubitak (grupa 35)	Otkupljene sopstvene akcije i udjeli (rn 237)	Ukupno (kol. 2+3+4+5+6+ 7+8-9-10)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Stanje na dan 01.01.2024. godine	3.349.692					220.682	7.688.428	816.784		10.442.018
2.	Efekti retroaktivne ispravke materijalno znacajnih grešaka i promjena računovodstvenih politika										
3.	Korigovano početno stanje na dan 01.01. 2024. godine (r.br. 1+2)	3.349.692					220.682	7.688.428	816.784		10.442.018
4.	Neto promjene u 2024. godini						(6.426)	2.147.544			2.141.118
5.	Stanje na dan 31.12. 2024. godine (r.br. 3+4)	3.349.692					214.256	9.835.972	816.784		12.583.136
6.	Efekti retroaktivne ispravke materijalno znacajnih grešaka i promjena računovodstvenih politika							(186.652)			(186.652)
7.	Korigovano početno stanje na dan 01.01.2025. godine (r.br. 5+6)	3.349.692					214.256	9.649.320	816.784		12.396.484
8.	Neto promjene u 2025. godini						911.267	1.730.962			2.642.229
9.	Stanje na dan 31.12. 2025. godine (r.br. 7+8)	3.349.692					1.125.523	11.380.282	816.784		15.038.713

Obrazac uskladjten sa članom 4 Zakona o računovodstvu (» Sl.list CG » br 52/16) i Direktivom 2013/34/EU Evropskog parlamenta i vijeća

U Podgorici 15.06.2026. godine

Lice odgovorno za
sastavljanje bilansa

Rukovodilac

 (MP) 





DRUŠTVO ZA REVIZIJU FINANSIJSKIH ISKAZA D.O.O.

PODGORICA

**AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
PODGORICA**

**IZVJEŠTAJ O IZVRŠENOJ REVIZIJI
FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA ZA 2025. GODINU**



DRUŠTVO ZA REVIZIJU FINANSIJSKIH ISKAZA D.O.O.
PODGORICA

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
PODGORICA

Primljeno: 17-06-2026				
Org. jed.	Jedinstveni klasifik. znak	Redni broj	Prilog	Vrijednost
CG/A	426/26	514/11		

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
PODGORICA

IZVJEŠTAJ O IZVRŠENOJ REVIZIJI
FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA ZA 2025. GODINU

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

**IZVJEŠTAJ O IZVRŠENOJ REVIZIJI
FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA ZA 2025. GODINU**

SADRŽAJ

	Strana
I IZVJEŠTAJ REVIZORA	1 - 4
II FINANSIJSKI IZVJEŠTAJI:	
BILANS USPJEHA ZA 2025. GODINU	5 - 7
BILANS STANJA NA DAN 31. DECEMBRA 2025. GODINE	8 - 11
ISKAZ O PROMJENAMA NA KAPITALU	12
ISKAZ O TOKOVIMA GOTOVINE	13
III NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE	14 - 77



Agencija za reviziju finansijskih iskaza d.o.o.
Ul. Vasa Raičkovića br. 5, Podgorica
Mob. tel. +382 67 802 881
e-mail: eurorrev@t-com.me

IZVJEŠTAJ REVIZORA

Savjetu Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica

Mišljenje

Obavili smo reviziju finansijskih izvještaja Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica (u daljem tekstu: Agencija) koji obuhvataju bilans stanja na dan 31.12.2025. godine, bilans uspjeha, iskaz o promjenama na kapitalu i iskaz o tokovima gotovine za 2025. godinu, te napomene uz finansijske izvještaje.

Prema našem mišljenju, osim za efekat pitanja opisan u odjeljku *Osnova za kvalifikovano mišljenje*, priloženi finansijski izvještaji Agencije u svim značajnim aspektima prikazuju fer i istinito finansijski položaj Agencije na dan 31.12.2025. godine, njenu finansijsku uspješnost te novčane tokove za godinu koja se završava na ovaj datum u skladu sa računovodstvenim propisima važećim u Crnoj Gori i računovodstvenim politikama objavljenim u Napomeni 3 u Napomenama uz finansijske izvještaje.

Osnova za kvalifikovano mišljenje

Usvojena računovodstvena politika Agencije propisuje naknadno odmjeravanje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme po njihovoj revalorizovanoj vrijednosti, koja predstavlja fer vrijednost na datum revalorizacije, umanjenu za ispravku vrijednosti i akumulirane gubitke. Po procjeni rukovodstva Agencije, do 31.12.2025. godine nije bilo značajnih promjena fer vrijednosti opreme. Ovakav računovodstveni tretman odstupa od međunarodnog računovodstvenog standarda ("MRS") 16 - Nekretnine, postrojenja i oprema, po kome se u slučajevima neznatnih kretanja fer vrijednosti, preporučuje učestalost revalorizacija jednom na svakih tri do pet godina, ali i češće u slučaju znatnih kretanja fer vrijednosti. Kako je od procjene opreme prošlo više od 5 godina, nismo bili u mogućnosti da se uvjerimo u potencijalne efekte koje procjena fer vrijednosti može imati na iskazanu vrijednost opreme i revalorizacionih rezervi na dan 31.12.2025. godine, odnosno na neto rezultat za godinu koja se završava na navedeni dan (Napomena 15).

Nije usaglašeno stanje poreza i doprinosa u poslovnim knjigama Agencije sa stanjem u evidenciji Poreske uprave Crne Gore. Agencija nije u poslovnim knjigama evidentirala potraživanje u iznosu od oko 64.000 EUR-a na osnovu pretplate koja je iskazana po evidenciji Poreske uprave Crne Gore. Za navedeni iznos su podcijenjena potraživanja, prihodi i dobit (Napomena 16).

Obavili smo našu reviziju u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Naše odgovornosti prema tim standardima su detaljnije opisane u odjeljku o revizorovim odgovornostima za reviziju finansijskih izvještaja. Nezavisni smo od Agencije u skladu sa etičkim zahtjevima koji su relevantni za našu reviziju finansijskih izvještaja i ispunili smo naše ostale etičke odgovornosti u skladu sa tim zahtjevima. Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo dobili dovoljni i adekvatni da osiguraju osnovu za naše mišljenje.

Ključna revizijska pitanja

Ključna revizijska pitanja su ona pitanja koja su bila, po našem profesionalnom rasuđivanju, od najveće važnosti za reviziju finansijskih izvještaja tekućeg perioda. Tim pitanjima smo se bavili u kontekstu revizije finansijskih izvještaja kao cjeline i pri formiranju mišljenja o njima, i ne dajemo zasebno mišljenje o tim pitanjima.

Ključna revizijska pitanja	Odgovarajuća revizijska procedura
<i>Adekvatno priznavanje, vrednovanje i objelodanjivanje prihoda i potraživanja</i>	
Agencija ostvaruje prihode po osnovu terminalnih naknada i prihoda od EUROCONTROL-a, Brisel za rutne naknade, kao i za putničke i robne naknade. Veći broj kupaca ukazuje na mogući rizik neadekvatnog priznavanja prihoda i njihovog procjenjivanja. Imajući u vidu karakter ovih prihoda, postoji rizik neadekvatnog priznavanja prihoda i njihovog procjenjivanja. Postoji i rizik nepravilnog razgraničenja prihoda u odgovarajućem periodu. Utvdili smo da su prihodi po osnovu terminalnih i rutnih naknada ključno pitanje revizije zbog njihovog značajnog iznosa, te rizika priznavanja i vrednovanja prihoda i potraživanja. Objelodanjene informacije koje se odnose na priznavanje prihoda i potraživanja izvršeno je u napomenama 5.1., 5.2. i 4.3. u Napomenama uz finansijske izvještaje.	Naše revizijske procedure su uključivale: - Razumijevanje politika i procedura koje se primjenjuju na priznavanje prihoda kao i analizu i testiranje efikasnosti funkcionisanja internih kontrola koje se odnose na proces priznavanja prihoda i povezanih bilansnih pozicija; - Obavljanje analitičkih postupaka ključnih komponenti Agencije, analizirajući aktuelne performanse sa istim performansama prethodne godine i - Obavljanje cut-off procedura na uzorku transakcija prihoda na kraju godine kako bi se zaključilo da li je priznavanje obavljeno za odgovarajući vremenski period. - Testiranje na bazi uzorka ispostavljenih faktura i praćenje do njihove naplate, te adekvatnost obuhvatanja plaćanja; - Provjera na bazi uzorka uslova navedenih u fakturi; - Testiranje starosne strukture potraživanja i adekvatnost izvršenog otpisa i - Pregled objelodanjivanja u napomenama. Zaključak: <i>Na osnovu izvršenih aktivnosti, nismo utvrdili materijalne greške za priznavanje i vrednovanje prihoda i potraživanja.</i>

Skretanje pažnje

Protiv Agencije se vodi više sudskih sporova do čijeg okončanja nijesmo u mogućnosti da utvrdimo efekte na finansijske izvještaje Agencije (Napomena 25).

Odgovornosti menadžmenta za finansijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju finansijskih izvještaja u skladu s punim MSFI i za one interne kontrole za koje menadžment odredi da su potrebne za omogućavanje sastavljanja finansijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikaza usled prevare ili grešaka. U sastavljanju finansijskih izvještaja, menadžment je odgovoran za procenjivanje sposobnosti Agencije da nastavi s poslovanjem, objavljivanje, ako je primjenjivo, pitanja povezanih s nastavkom poslovanja i korištenjem računovodstvene osnove zasnovane na stalnosti poslovanja, osim ako Država ili namjerava likvidirati Agenciju ili prekinuti poslovanje ili nema realne alternative nego da to učini. Vlasnik je odgovoran za nadziranje procesa finansijskog izvještavanja kojeg je ustanovila Agencija.

Odgovornost revizora za reviziju finansijskih izvještaja

Naši ciljevi su steći razumno uvjerenje o tome jesu li finansijski izvještaji kao cjelina bez značajnog pogrešnog prikaza usled prevare ili greške i izdati izvještaj revizora koji uključuje naše mišljenje. Razumno uvjerenje je visok nivo uvjerenja, ali nije garancija da će revizija obavljena u skladu s MRS uvijek otkriti značajno pogrešno prikazivanje kada ono postoji. Pogrešni iskazi mogu nastati usled prevare ili greške i smatraju se značajni ako se razumno može očekivati da, pojedinačno ili zbirno, utiču na ekonomske odluke korisnika donijete na osnovi tih finansijskih izvještaja. Kao sastavni dio revizije u skladu s MRS, koristimo profesionalno prosuđivanje i zadržavamo profesionalni skepticizam tokom revizije. Mi takođe:

- identifikujemo i procjenjujemo rizike značajnog pogrešnog prikazivanja u finansijskim izvještajima, zbog prevare ili greške, oblikujemo i obavljamo revizijske postupke kao reakciju na te rizike i pribavljamo revizijske dokaze koji su dovoljni i odgovarajući da osiguraju osnovu za naše mišljenje. Rizik neotkrivanja značajnog pogrešnog iskaza nastalog usled prevare je veći od rizika nastalog usled greške, jer prevara može uključiti tajne sporazume, falsifikovanje, namjerno ispuštanje, pogrešno prikazivanje ili zaobilaženje internih kontrola.
- sagledavamo razumijevanje internih kontrola relevantnih za reviziju kako bismo oblikovali revizijske postupke koji su primjereni u datim okolnostima, ali ne i za svrhu izražavanja mišljenja o efikasnosti internih kontrola Agencije.
- ocjenjujemo adekvatnost korištenih računovodstvenih politika i razumnost računovodstvenih procjena i povezanih objava koje je izvršio menadžment.
- donosimo zaključak o adekvatnosti primjene načela stalnosti poslovanja od strane menadžmenta i, na osnovu pribavljenih revizijskih dokaza, zaključujemo o tome postoji li značajna neizvjesnost u vezi s događajima ili okolnostima koji mogu stvarati značajnu sumnju u sposobnost Agencije da nastavi s poslovanjem po vremenski neograničenom poslovanju.

Ako zaključimo da postoji značajna neizvjesnost, od nas se zahtijeva da skrenemo pažnju u našem revizorskom mišljenju na objelodanjivanje u finansijskim izvještajima ili, ako takve objave nisu odgovarajuće, da modifikujemo naše mišljenje. Naši zaključci se zasnivaju na revizijskim dokazima pribavljenim sve do datuma našeg revizorskog izvještaja. Međutim, budući događaji ili uslovi mogu uzrokovati da Agencija prestane da posluje u skladu sa načelom stalnosti.

- ocjenjujemo cjelokupnu prezentaciju, strukturu i sadržaj finansijskih izvještaja, uključujući i objelodanjivanja, kao i odražavaju li finansijski izvještaji transakcije i događaje na kojima su zasnovani na način kojim se postiže fer prezentacija.

Mi komuniciramo sa onima koji su zaduženi za upravljanje u vezi sa, između ostalih pitanja, planiranim djelokrugom i vremenskim rasporedom revizije i važnim revizijskim nalazima, uključujući i u vezi sa značajnim nedostacima u internim kontrolama koji su otkriveni tokom naše revizije.

Takođe, dajemo izjavu onima koji su zaduženi za upravljanje da smo postupili u skladu sa relevantnim etičkim zahtjevima u vezi s nezavisnošću i da ćemo komunicirati s njima o svim odnosima i drugim pitanjima za koja se može razumno smatrati da utiču na našu nezavisnost, kao i, gdje je primjenjivo, o povezanim mjerama zaštite. Između pitanja o kojima se komunicira s onima koji su zaduženi za upravljanje, mi određujemo ona pitanja koja su od najveće važnosti u reviziji finansijskih izvještaja tekućeg perioda i stoga su ključna revizijska pitanja. Mi opisujemo ta pitanja u našem revizorskom izvještaju, osim ako zakon ili regulativa sprječava javno objavljivanje pitanja ili kada odlučimo, u veoma rijetkim okolnostima, da pitanje ne treba saopštiti u našem izvještaju jer se razumno može očekivati da bi negativne posledice saopštavanja nadmašile dobrobiti javnog interesa od takvog saopštavanja.

Podgorica, 17. jun 2026. godine.

EUROREV DOO, Podgorica




Dejan Savić, Ovlašćeni revizor

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

ISKAZ O REZULTATU /BILANS USPJEHA/

u periodu od 01.01. do 31.12.2025. godine

u EUR

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
60 i 61	1. Prihodi od prodaje - neto prihod	201	7	6.907.681	6.691.283
630 i 631	2. Promjena vrijednosti zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	202			
62	3. Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	203			
	4. Ostali prihodi iz poslovanja (205 do 207)	204	8	204.131	92.025
64 i 65	a) Ostali prihodi iz redovnog poslovanja	205		1.204	6.654
67, 691 i 692	b) Ostali prihodi iz poslovanja	206		134.375	85.371
68, sem 683 i 685	c) Prihodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja imovine	207		68.552	
	5. Troškovi poslovanja (209+210)	208		2.100.446	1.822.290
50 i 51	a) Nabavna vrijednost prodate robe i troškovi materijala	209	9	40.553	58.937
53, 54 i 55	b) Ostali troškovi poslovanja (rezervisanja i ostali poslovni rashodi)	210	10	1.877.301	1.605.407
540	c) Amortizacija	210 a	12	182.592	157.946
	6. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi (212+213)	211	11	3.284.025	2.665.677
52 (dio)	a) Neto troškovi zarada, naknada zarada i lični rashodi	212		2.561.895	1.913.514
	b) Troškovi poreza i doprinosa (214 do 216)	213		722.130	752.163
52 (dio)	1/ Troškovi poreza	214		343.978	259.330
52 (dio)	2/ Troškovi doprinosa za penzije	215		285.551	409.856
52 (dio)	3/ Troškovi doprinosa	216		92.601	82.977
	7. Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja imovine (osim finansijske) (218+219)	217			151.395
580, 581, 582, 589 (dio)	a) Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja stalne imovine (osim finansijske)	218			
584, 589 (dio)	b) Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja obrtne imovine (osim finansijske)	219			151.395
57, 591 i 592	8. Ostali rashodi iz poslovanja	220		3.319	1.309
	I. Poslovni rezultat (201+202+203+204-208-211-217-220)	221		1.724.022	2.142.637
	9. Prihodi po osnovu učešća u kapitalu (223 do 225)	222			
660 (dio)	a) Prihodi po osnovu učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica	223			
661 (dio)	b) Prihodi po osnovu učešća u kapitalu ostalih povezanih pravnih lica	224			
669 (dio)	c) Prihodi po osnovu učešća u kapitalu nepovezanih pravnih lica	225			

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja

Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

	10. Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova (kamate, kursne razlike i efekti ugovorene zaštite) (227 do 229)	226	13	6.953	4.914
660 (dio)	a) Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od matičnog i zavisnih pravnih lica	227			
661 (dio)	b) Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od ostalih povezanih pravnih lica	228			
662 (dio), 663 (dio), 664 (dio), 669 (dio)	c) Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova od nepovezanih pravnih lica	229		6.953	4.914
	11. Ostali prihodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite (231 do 233)	230			
660 (dio)	a) Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od matičnog i zavisnih pravnih lica	231			
661 (dio)	b) Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od ostalih povezanih pravnih lica	232			
662 (dio), 663 (dio), 664 (dio), 669 (dio)	c) Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od nepovezanih pravnih lica	233			
	12. Vrijednosno usklađivanje kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine (235-236)	234			
683, 685	a) Prihodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine	235			
583, 585	b) Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine	236			
	13. Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite (238 do 240)	237		13	7
560	a) Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa matičnim i zavisnim pravnim licima	238			
561	b) Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa drugim povezanim licima	239			
562, 563, 564, 569	c) Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa nepov. licima	240		13	7
	II. Finansijski rezultat (222+226+230+234-237)	241		6.940	4.907
	III. Rezultat iz redovnog poslovanja prije oporezivanja (221+241)	242		1.730.962	2.147.544
690 – 590	IV. Neto rezultat poslovanja koje je obustavljeno	243			
	V. Rezultat prije oporezivanja (242+243)	244		1.730.962	2.147.544
	14. Poreski rashod perioda (246+247)	245			
721	1. Tekući porez na dobit	246			
722	2. Odloženi poreski rashodi ili prihodi perioda	247			
	15. Dobitak ili gubitak nakon oporezivanja (244-245)	248	22	1.730.962	2.147.544

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

	VI. BRUTO REZULTAT DRUGIH STAVKI REZULTATA /POVEZANIH SA KAPITALOM/ (250 do 257)	249			
330	1. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme, nematerijalnih ulaganja i bioloških sredstava	250			
331	2. Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu preračuna finansijskih izvještaja inostranog poslovanja	251			
332	3. Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu ulaganja u vlasničke instrumente kapitala	252			
333	4. Promjene aktuarskih dobitaka i gubitaka po osnovu planova definisanih naknada aktuarskih dobitaka (ili gubitaka) u vezi sa definisanim planovima penzionih naknada	253			
334	5. Promjene učešća u ostalom sveobuhvatnom rezultatu pridruženog društva	254			
335	6. Promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka po osnovu instrumenata zaštite neto ulaganja u inostrano poslovanje	255			
336	7. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine	256			
337	8. Ostale promjene nerealizovanih dobitaka i gubitaka	257			
	VII. ODLOŽENI PORESKI RASHODI ILI PRIHODI PERIODA U VEZI SA DRUGIM STAVKAMA REZULTATA /POVEZANIM SA KAPITALOM/	258			
	VIII. NETO REZULTAT DRUGIH STAVKI REZULTATA /POVEZANIH SA KAPITALOM/ (249-258)	259			
	IX. NETO SVEOBUH VATNI REZULTAT (248+259)	260		1.730.962	2.147.544
	X. ZARADA PO AKCIJI	261			
	1. Osnovna zarada po akciji	262			
	2. Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji	263			
	XI. NETO REZULTAT KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATIČNOG PRAVNOG LICA	264			
	XII. NETO REZULTAT KOJI PRIPADA UČEŠĆIMA KOJI NE OBEZBEĐUJU KONTROLU	265			

Lice odgovorno za sastavljanje finansijskog iskaza

Aleksandar Vuković

Odgovorno lice

Ivan Ščekić

U Podgorici

Dana 15.06.2026. godine

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA
ISKAZ O FINANSIJSKOJ POZICIJI /BILANS STANJA/

na dan 31.12.2025. godine

u EUR

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznosi		
				Tekuća godina	Prethodna godina	
					Kranje stanje 31.12.2024. g.	Početno stanje 01.01.2024. g.
1	2	3	4	5	6	7
	AKTIVA					
00	A. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	001				
	B. STALNA IMOVINA (003+008+016)	002		2.178.300	1.181.856	
01	I NEMATERIJALNA ULAGANJA (004 do 007)	003	14	83.114	58.410	
010	1. Ulaganja u razvoj	004				
011 i 014	2. Koncesije, patenti, licence i slična prava i ostala nematerijalna ulaganja	005		83.114	58.410	
012	3. Goodwill	006				
016 i 015	4. Avansi za nematerijalna ulaganja i nematerijalna ulaganja u pripremi	007				
	II NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA (009+010+011+015)	008	15	2.095.186	1.123.446	
020 i 022	1. Zemljište i objekti	009		1.675.000	833.120	
023, 027(dio)	2. Postrojenja i oprema	010		420.186	290.326	
	3. Ostala ugrađena oprema, alati i oprema (012+013+014)	011				
024	3.1. Investicione nekretnine	012				
021 i 025	3.2. Biološka sredstva	013				
026 i 029	3.3. Ostala nepomenuta materijalna stalna sredstva	014				
028 i 027	4. Avansi za nekretnine, postrojenja, opremu i biološka sredstva i nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva u pripremi	015				
	III DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI I DUGOROČNA POTRAŽIVANJA (017 do 023)	016				
030, 039(dio)	1. Učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica	017				
033 (dio), 039 (dio)	2. Dugoročni krediti matičnom i zavisnim pravnim licima	018				
031 (dio), 032 (dio), 039 (dio)	3. Učešća u kapitalu kod pravnih lica (sem zavisnih pravnih lica)	019				
033 (dio), 039 (dio)	4. Dugoročni krediti pravnim licima kod kojih postoji učešće u kapitalu (sem zavisnih pravnih lica)	020				
031 (dio), 032 (dio)	5. Učešća u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	021				
032 (dio), 034, 035, 036, 039 (dio)	6. Dugoročna finansijska ulaganja (dati krediti i hartije od vrijednosti)	022				
038, 039(dio)	7. Ostali dugoročni finansijski plasmani i potraživanja	023				

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

288	C. ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	024				
	D. OBRTNA SREDSTVA (026+031+039+043+044)	025		13.783.679	12.509.407	
	I. ZALIHE (027 do 030)	026				
10	1. Zalihe materijala (materijal za izradu, rezervni dijelovi, sitan inventar i auto gume)	027				
11	2. Nedovršena proizvodnja	028				
12 i 13	3. Gotovi proizvodi i roba	029				
15	4. Dati avansi	030				
	II. KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA (032 do 035)	031	16	1.205.992	1.132.214	
202, 203, 209 (dio)	1. Potraživanja od kupaca	032		1.205.905	1.116.542	
200, 209 (dio)	2. Potraživanja od matičnog i zavisnih pravnih lica	033				
201, 209 (dio)	3. Potraživanja od ostalih povezanih lica	034				
	4. Ostala potraživanja (036+037+038)	035		87	15.672	
223	4.1. Potraživanja za više plaćen porez na dobit	036				
27	4.2. Potraživanja po osnovu poreza na dodatu vrijednost	037				
21, 22, osim 223	4.3. Ostala nepomenuta potraživanja	038		87	15.672	
	III. KRATKOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (040 do 042)	039	17	912.193	905.245	
236 (dio)	1. Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica namijenjeno trgovanju	040				
237	2. Otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udeli	041				
23 osim 236 (dio) i osim 237	3. Ostali kratkoročni finansijski plasmani	042		912.193	905.245	
24	IV. GOTOVINA NA RAČUNIMA I U BLAGAJNI	043	18	11.665.494	10.471.948	
04	V. STALNA SREDSTVA NAMJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	044				
28 osim 288	E. AKTIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	045	19	219.777	196.797	
	F. UKUPNA AKTIVA (001+002+024+025+045)	046		16.181.756	13.888.060	
	PASIVA					
	A. KAPITAL (102+103+104+105+111+116)	101		15.038.713	12.583.136	
30	I. OSNOVNI KAPITAL	102	20	3.349.692	3.349.692	
31	II. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	103				
320	III. EMISIONA PREMIJA	104				

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

	IV. REZERVE (106+107+108+109-110)	105	21	1.125.523	214.256	
321	1. Zakonske rezerve	106				
322 (dio)	2. Statutarne rezerve	107				
322 (dio)	3. Druge rezerve	108				
330 i potr. saldo računa 331, 332, 333, 334, 335 i 336	4. Pozitivne revalorizacije rezerve i nerealizovani dobiti po osnovu finansijskih sredstava i drugih komponenti ostalog sveobuhvatnog rezultata	109		1.125.523	214.256	
dugov. saldo računa 331, 332, 333, 334, 335 i 336	5. Negativne revalorizacije rezerve i nerealizovani gubici po osnovu finansijskih sredstava i drugih komponenti ostalog sveobuhvatnog rezultata	110				
	VI. NERASPOREĐENI DOBITAK ILI GUBITAK (112+113-114-115)	111	22	10.563.498	9.019.188	
340	1. Neraspoređeni dobitak ranijih godina	112		9.649.320	7.688.428	
341	2. Neraspoređeni dobitak tekuće godine	113		1.730.962	2.147.544	
350	3. Gubitak ranijih godina	114		816.784	816.784	
351	4. Gubitak tekuće godine	115				
	VIII. UČEŠĆE KOJE NE OBEZBJEĐUJE KONTROLU	116				
	B. DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROČNE OBAVEZE (118+122)	117		264.157	303.113	
	I. DUGOROČNA REZERVISANJA (119 do 121)	118	23	264.157	303.113	
404 (dio)	1. Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih	119		138.888	127.685	
400 (dio)	2. Rezervisanja za troškove u garantnom roku	120				
40, sem 400 i 404	3. Ostala dugoročna rezervisanja	121		125.269	175.428	
41	II. DUGOROČNE OBAVEZE (123+124)	122				
414, 415	1. Dugoročni krediti	123				
41 bez 414, 415	2. Ostale dugoročne obaveze	124				
498	C. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	125				
495 (dio)	D. DUGOROČNI ODLOŽENI PRIHODI I PRIMLJENE DONACIJE	126				
	E. KRATKOROČNA REZERVISANJA I KRATKOROČNE OBAVEZE (128+129)	127		878.886	1.001.811	
467	I KRATKOROČNA REZERVISANJA	128				

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

	II KRATKOROČNE OBAVEZE 130 do 137)	129	24	878.886	1.001.811	
422 (dio), 423 (dio), 424 (dio), 425 (dio), 426 i 429 (dio)	1. Obaveze po osnovu kredita i zajmova od lica koja nisu kreditne institucije	130				
422 dio), 423 (dio), 424 (dio), 425 (dio) i 429 (dio)	2. Obaveze po osnovu kredita od kreditnih institucija	131				
430	3. Primljeni avansi, depoziti i kaucije	132				
433 i 434	4. Obaveze prema dobavljačima	133		868.177	1.000.703	
439 (dio)	5. Obaveze po mjenicama	134				
420 i 431	6. Obaveze prema matičnom i zavisnim pravnim licima	135				
421 i 432	7. Obaveze prema ostalim povezanim licima	136				
	8. Ostale obaveze iz poslovanja i ostale kratkoročne obaveze (138 do 142)	137		10.709	1.108	
439 (dio)	8.1. Ostale obaveze iz poslovanja	138		10.709		
45 i 46	8.2. Ostale kratkoročne obaveze	139			303	
47,48 osim 481	8.3. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	140			805	
481	8.4. Obaveze po osnovu poreza na dobit	141				
427	8.5. Obaveze po osnovu sredstava namjenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	142				
490, 491, 494, 495 (dio), 496, 497 i 499	F. PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	143				
	G. UKUPNA PASIVA (101+117+125+126+127+143)	144		16.181.756	13.888.060	

Lice odgovorno za sastavljanje finansijskog iskaza

Odgovorno lice

Aleksandar Vuković

Ivan Šćekić

U Podgorici

Dana 15.06.2026. godine

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA
ISKAZ O PROMJENAMA NA KAPITALU
u periodu od 01.01.2025. do 31.12.2025. godine

u EUR

Pozicija	OPIS	Osnovni kapital (grupa 30 bez 309)	Ostali kapital (rn 309)	Neuplaćeni upisani kapital (grupa 31)	Emisiona premija (rn 320)	Rezerve (rn 321, 322)	Revalorizacije rezerve (grupa 33)	Neraspoređena dobit (grupa 34)	Gubitak (grupa 35)	Otkupljene sopstvene akcije i udjeli (rn 237)	Ukupno (kol. 2+3+4+5+6+7+8-9-10)
1.	Stanje na dan 01.01.2024. godine	3.349.692					220.682	7.688.428	816.784		10.442.018
2.	Efekti retroaktivne ispravke materijalno značajnih grešaka i promjena računovodstvenih politika										
3.	Korigovano početno stanje na dan 01.01.2024. godine (r.br. 1+2)	3.349.692					220.682	7.688.428	816.784		10.442.018
4.	Neto promjene u 2024. godini						(6.426)	2.147.544			2.141.118
5.	Stanje na dan 31.12. 2024. godine (r.br. 3+4)	3.349.692					214.256	9.835.972	816.784		12.583.136
6.	Efekti retroaktivne ispravke materijalno značajnih grešaka i promjena računovodstvenih politika							(186.652)			(186.652)
7.	Korigovano početno stanje na dan 01.01.2025. godine (r.br. 5+6)	3.349.692					214.256	9.649.320	816.784		12.396.484
8.	Neto promjene u 2025. godini						911.267	1.730.962			2.642.229
9.	Stanje na dan 31.12.2025. godine (r.br. 7+8)	3.349.692					1.125.523	11.380.282	816.784		15.038.713

Lice odgovorno za sastavljanje finansijskog iskaza
Aleksandar Vuković

Odgovorno lice
Ivan Šćekić

U Podgorici
Dana 15.06.2026. godine

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA
ISKAZ O TOKOVIMA GOTOVINE
u periodu od 01.01. do 31.12.2025. godine

u EUR

POZICIJA	Redni broj	Iznos	
		Tekuća godina	Prethodna godina
A. TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI			
I. Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 3)	301	6.809.174	6.766.413
1. Prodaja i primljeni avansi	302	6.716.802	6.691.283
2. Primljene kamate iz poslovnih aktivnosti	303	6.953	4.913
3. Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	304	85.419	70.217
II. Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 5)	305	5.339.482	4.311.222
1. Isplate dobavljačima i dati avansi	306	2.258.573	1.746.521
2. Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	307	3.077.410	2.564.701
3. Plaćene kamate	308		
4. Porez na dobitak	309		
5. Plaćanja po osnovu ostalih javnih prihoda	310	3.499	
III. Neto tok gotovine iz poslovnih aktivnosti (I-II)	311	1.469.692	2.455.191
B. TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA			
I. Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 5)	312		
1. Prodaja akcija i udjela	313		
2. Prodaja nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sred.	314		
3. Ostali finansijski plasmani	315		
4. Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	316		
5. Primljene dividende	317		
II. Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 3)	318	276.133	175.598
1. Kupovina akcija i udjela	319		
2. Kupovina nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sred	320	269.185	170.690
3. Ostali finansijski plasmani	321	6.948	4.908
III. Neto tok gotovine iz aktivnosti investiranja (I-II)	322	(276.133)	(175.598)
C. TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA			
I. Prilivi gotovine iz aktivnosti finansiranja (1 do 3)	323		
1. Uvećanje osnovnog kapitala	324		
2. Dugoročni i kratkoročni krediti	325		
3. Ostale dugoročne i kratkoročne obaveze	326		
II. Odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja (1 do 4)	327		
1. Otkup sopstvenih akcija i udjela	328		
2. Dugoročni i kratkoročni krediti i ostale obaveze	329		
3. Finansijski lizing	330		
4. Isplaćene dividende	331		
III. Neto tok gotovine iz aktivnosti finansiranja (I-II)	332		
D. NETO TOK GOTOVINE (311+322+332)	333	1.193.559	2.279.593
E. GOTOVINA NA POČETKU IZVJEŠTAJNOG PERIODA	334	10.471.948	8.192.362
F. POZITIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	335		
G. NEGATIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOV.	336	(13)	(7)
H. GOTOVINA NA KRAJU IZVJEŠTAJNOG PERIODA (333+334+335-336)	337	11.665.494	10.471.948

Napomene na stranama 14 - 77 čine sastavni dio ovih finansijskih izvještaja
Izvještaj revizora - strane 1 - 4.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje****Djelatnost i organizacija**

1. Uprava za civilno vazduhoplovstvo osnovana je decembra 2006. godine kao posebno pravno lice u oblasti civilnog vazdušnog saobraćaja, a na osnovu propisa kojima je regulisan vazdušni saobraćaj, kao i naloga Ministarstva saobraćaja.

Crna Gora 13.03.2007. godine postaje punopravni član Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), specijalizovane organizacije Ujedinjenih Nacija zadužene za stalni nadzor sprovođenja ciljeva Čikaške konvencije. ICAO utvrđuje da svaka država članica ima potpuni suverenitet i nadležnost nad vazdušnim prostorom iznad svoje teritorije i obezbjeđuje međunarodni vazdušni saobraćaj iznad ili na svojoj teritoriji. Postavši član ICAO-a, Crna Gora 25.06.2008. godine postaje punopravni član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC). Država Crna Gora je 01.07.2007. godine primljena u članstvo EUROCONTROL-a, organizacije koja je zadužena za bezbjednost vazdušne plovidbe.

Zakonom o vazdušnom saobraćaju (Sl. list CG br. 30/2012) od 08.06.2012. godine uređuje se vazdušni saobraćaj u vazdušnom prostoru Crne Gore. Zakonom je predviđeno da Vlada Crne Gore osniva Agenciju za civilno vazduhoplovstvo koja za svoj rad odgovara Ministarstvu saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija i Vladi, kojoj podnosi izvještaj o radu. Odlukom Vlade Crne Gore (Sl. list CG br. 45/2009) osniva se Agencija za civilno vazduhoplovstvo, transformisanjem Uprave za civilno vazduhoplovstvo.

Broj zaposlenih radnika na kraju 2025. godine je 63 (2024. godine 56).

Sjedište Agencije je u Podgorici, ul. Josipa Broza Tita bb.

Osnovna djelatnost Agencije je:

- Certifikovanje i stručni nadzor u smislu kontinuiranog ispunjavanja uslova za obavljanje vazdušnog saobraćaja i drugih djelatnosti u vazdušnom saobraćaju,
- Izdavanje operativnih licenci i uvjerenja o sposobnosti vazdušnog saobraćaja (ispunjenost propisanih uslova za sigurno korišćenje vazduhoplova) i odobravanja operativnih priručnika vazdušnom prevozniku,
- Određivanje organizacije za proizvodnju vazduhoplova, djelova i uređaja vazduhoplova u Crnoj Gori,
- Određivanje pravnih ili fizičkih lica koja obavljaju ljebarske preglede vazduhoplovnog osoblja,
- Određivanje školskih centara i programa za osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja, vazduhoplova i aerodroma,
- Određivanje vazdušnih puteva i ruta na predlog provajdera vazduhoplovnih usluga,
- Vođenje propisanih registara i evidencija,

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

- Predstavljanje Crne Gore u organizaciji međunarodnog civilnog vazduhoplovstva (ICAO) i drugim međunarodnim organizacijama i institucijama iz oblasti vazdušnog saobraćaja,
- Učestvovanje u radu stručnih tijela i radnih grupa pri međunarodnim organizacijama iz oblasti vazdušnog saobraćaja,
- Saradnja sa inostranim tijelima nadležnim za civilni vazdušni saobraćaj,
- Kao i drugi poslovi u skladu sa Zakonom, drugim propisima i Statutom.

Organi Agencije su Savjet Agencije i Direktor.

Savjet Agencije ima Predsjednika i četiri člana, koje bira Vlada na period od 5 godina. Za prvi izbor, predsjednik i dva člana se biraju na 5 godina, a dva člana na period od 3 godine.

Direktora Agencije bira Savjet Agencije na period od četiri godine i za svoj rad odgovara Savjetu.

Sredstva za rad Agencija ostvaruje po osnovu:

- prihoda od djelatnosti Agencije,
- dijela naknada provajdera vazduhoplovnih usluga na rutne, terminalne i druge naknade koje plaćaju korisnici usluga,
- dijela naknade koju plaćaju operateri vazduhoplova po toni prevezene robe u civilnom vazdušnom saobraćaju,
- dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i
- drugih izvora u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju.

Ako se godišnjim obračunom prihoda i rashoda Agencije utvrdi da su ukupno ostvareni prihodi Agencije veći od ukupno ostvarenih rashoda, višak prihoda se izdvaja na poseban račun i može se koristiti isključivo za ispunjenje obaveza nastalih radi unaprjeđenja sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja i ostvarivanja funkcije Agencije u narednoj kalendarskoj godini.

2. Osnova za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izvještaja**Izjava o usaglašenosti**

2.1. Priloženi finansijski izvještaji predstavljaju godišnje finansijske izvještaje Društva i sastavljeni su u skladu sa računovodstvenim propisima važećim u Crnoj Gori.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak****Uticaj i primjena novih i revidiranih MSFI i MRS**

2.2. Prema Zakonu o računovodstvu Crne Gore pravna lica sastavljaju finansijske iskaze po Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS), odnosno po Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI), koje je proglasio IASB i usvojio i objavio nadležni organ koji je od odgovarajućeg organa Međunarodne federacije računovođa (IFAC) dobio pravo na prevod i objavljivanje.

U skladu sa odlukom Instituta sertifikovanih računovođa Crne Gore od 01.01.2009. godine, u Crnoj Gori su prevedeni i u primjeni sledeći Međunarodni računovodstveni standardi (MRS):

MRS - 1, 2, 7, 8, 10, 12, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40 i 41.

Od 01.01.2009. godine, u Crnoj Gori su prevedeni i u primjeni sledeći Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja (MSFI):

MSFI - 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 8.

Od 01.01.2013. godine, u Crnoj Gori su prevedeni i u primjeni sledeći Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja (MSFI):

MSFI - 10, 11, 12 i 13.

Od 01.01.2021. godine, u Crnoj Gori su prevedeni i u primjeni sledeći Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja (MSFI):

MSFI - 14 i 16.

Od 01.01.2021. godine, u Crnoj Gori je preveden i u primjeni sledeći IFRIC:
IFRIC - 22.

Od 01.01.2024. godine, u Crnoj Gori su prevedeni i u primjeni sledeći Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja (MSFI):

MSFI - 9 i 15.

Novi standardi i nove izmjene postojećih Standarda koji su u primjeni za izvještajni period, nisu zvanično prevedeni i objavljeni u Crnoj Gori.

Korišćenje procjenjivanja

2.3. Prezentacija finansijskih izvještaja zahtijeva korišćenje najboljih mogućih procjena i pretpostavki koje imaju efekta na prezentirane vrijednosti sredstava i obaveza i objelodanjivanje potencijalnih potraživanja i obaveza na dan sastavljanja finansijskih izvještaja, kao i prihoda i rashoda u toku izvještajnog perioda.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Ove procjene i pretpostavke su zasnovane na informacijama raspoloživim na dan sastavljanja finansijskih izvještaja, a budući stvarni rezultati mogu se razlikovati od procijenjenih iznosa. Ove procjene se najvećim dijelom odnose na procjene obezvrjeđenja potraživanja iz poslovnih odnosa, procjene korisnog vijeka upotrebe opreme i ostalih rezervisanja.

Koncept nastavka poslovanja

2.4. Finansijski izvještaji sastavljeni su na osnovu načela stalnosti poslovanja, što podrazumijeva da stanje u privredi i buduće mjere monetarne i ekonomske politike neće imati značajan negativan uticaj na budući finansijski položaj i rezultate poslovanja Agencije.

Računovodstvene politike – opšte napomene

3. Okvirom finansijskog izvještavanja, utvrđeno je da entiteti imaju mogućnost izbora alternativnih rješenja u utvrđivanju određenih politika, u procjeni i priznavanju pojedinih poslovnih transakcija, odnosno bilansnih pozicija u finansijskim iskazima. Prethodne smjernice opšteg karaktera znače da svi entiteti nemaju obavezu na jednoobrazne računovodstvene politike.

Saglasno prethodnim napomenama, entiteti imaju obavezu da odaberu računovodstvene politike koje će omogućiti realan prikaz finansijskog položaja kao i rezultata u poslovanju za izvještajni period.

MRS 1 - Prezentacija finansijskih iskaza ima za cilj da utvrdi jednoobraznost finansijskih iskaza, koji će obezbijediti uporedivost finansijskih iskaza istog entiteta u različitim vremenskim periodima izvještavanja, odnosno uporedivost finansijskih iskaza sa ostalim entitetima iz okruženja.

Ovim MRS utvrđena je struktura finansijskih iskaza, a to su: Iskaz o finansijskim pozicijama/Bilans stanja/, Iskaz o ukupnom rezultatu/Bilans uspjeha, Iskaz o tokovima gotovine, Iskaz o promjenama na kapitalu i Napomene uz finansijske iskaze. Entiteti pored ovog seta finansijskih iskaza mogu sastavljati i druge izvještaje i informacije u vezi sa finansijskom pozicijom i rezultatom poslovanja. Ti izvještaji nemaju karakter finansijskih iskaza u skladu sa ovim MRS, bez obzira što mogu biti propisani i kao obavezni na osnovu domaćeg zakonodavstva.

Validna primjena MRS u sastavljanju finansijskih iskaza podrazumijeva da računovodstveni izvještaji pošteno (fer) prezentuju finansijsku poziciju, rezultat poslovanja i tokove gotovine entiteta koji sastavlja finansijske iskaze.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

MRS 1 - Presentacija finansijskih iskaza dopušta da entiteti mogu odstupiti od potpune primjene MRS/MSFI pri sastavljanju finansijskih iskaza u situacijama kada se procijeni da bi dosledna primjena efektuirala rezultatom koji je suprotan osnovnom cilju ovog standarda – fer presentacija finansijske pozicije i rezultata poslovanja. Ako se u postupku sastavljanja finansijskih iskaza odstupi od dosledne primjene MRS/MSFI tu okolnost treba objaviti u napomenama uz finansijske iskaze sa navedeni razlozima.

Fer presentacija finansijskih iskaza podrazumijeva izbor prikladnih računovodstvenih politika, na osnovu kojih će se vršiti procjena bilansnih pozicija u finansijskim iskazima, a sve sa ciljem njihove validne procjene i uporedivosti. Uz saopštavanje dodatnih informacija ostvaruje se bolje razumijevanje finansijske pozicije, rezultata poslovanja i tokova gotovine za izvještajni period, odnosno na dan bilansiranja.

Usvojeni i objavljeni finansijski iskazi trebaju biti jasno identifikovani, na način što će se na prvoj stranici finansijskih iskaza objaviti: naziv pravnog lica na koje se odnose finansijski iskazi, naziv finansijskog iskaza, datum ili period bilansiranja, valuta za presentaciju i stepen preciznosti (način prezentiranja numeričkih podataka u monetarnim izvještajnim jedinicama – EUR).

Bilansne šeme na kojima se sastavljaju finansijski iskazi, od izvještajne 2020. godine, su utvrđene Zakonom i Pravilnikom kao obavezujuće.

Klasifikacija troškova (po funkciji ili po prirodi) treba biti objavljena ili na prvoj strani bilansa uspjeha ili u napomenama uz finansijske iskaze.

Finansijski iskazi entiteta koji su sastavljeni na obračunskoj osnovi znače da se prihodi i rashodi priznaju u periodu u kojem su nastali, nezavisno od naplate potraživanja i isplate obaveza. Finansijski iskazi treba da budu pripremljeni i objavljeni na način da će biti razumljivi korisnicima. Računovodstvene politike predstavljaju specifične principe, pravila i praksu u pripremanju i presentaciji finansijskih iskaza.

Računovodstvene politike se primjenjuju u pripremanju i objavljivanju finansijskih iskaza kompanije konzistentno, tako da omogućavaju uporedivost informacija koje pružaju finansijski iskazi iz različitih uporednih perioda izvještavanja. Primijenjene računovodstvene politike treba da obezbijede i uporedivost poslovnih pokazatelja entiteta sa ostalim entitetima koje imaju slične nadležnosti i aktivnosti.

Prilikom implementacije principa stalnosti usvojene računovodstvene politike će biti promijenjene jedino ako dođe do značajnijih promjena u normativnoj regulativi koja uređuje poslovnu oblast entiteta, odnosno ako već implementirane računovodstvene politike ne bi odražavale stvarnu finansijsku poziciju i poslovni rezultat entiteta.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Usvojene računovodstvene politike će biti korigovane i u slučajevima kada to bude zahtijevano na opštem nivou odnosno kada eventualno dođe do promjena u smjernicama MRS/MSFI.

4. Vrednovanje i prezentacija bilansnih pozicija**4.1. Iskaz o finansijskoj poziciji / bilans stanja****Nematerijalna ulaganja**

4.1.1. Nematerijalnu imovinu ACV čine naknade po osnovu korišćenja intelektualne svojine, odnosno softvera koje ACV koristi u obavljanju poslovnih aktivnosti, čiji efekti se očekuju u periodu dužem od jedne godine – licence i avansi za nematerijalna ulaganja MRS 38 – Nematerijalna imovina.

Na ovoj bilansnoj poziciji u bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa "01" u Analitičkom kontnom planu za privredna društva i druga pravna lica, koji je usvojio Institut sertifikovanih računovođa Crne Gore (u daljem tekstu Kontni okvir).

Ekonomska korist ne podrazumijeva finansijsku korist, ali je i ne isključuje, odnosno ACV od resursa koje koristi u poslovnim aktivnostima može obezbijediti informacije, uštede, ostvariti prihode, novčane primitke i slično.

Eksploatacija informacionog sistema ne donosi direktnu finansijsku korist, ali omogućava sačinjavanje različitih tabelarnih, ili kombinovanih tabelarnih i narativnih pregleda, smanjuje troškove i vrijeme za izradu određenih informacija i obezbjeđuje tabelarne i slične preglede.

Nematerijalna imovina se inicijalno procjenjuje u poslovnim evidencijama ACV po nabavnoj vrijednosti, koju čini nabavna cijena uvećana za sve pripisive troškove kao i rashode u vezi sa nabavkom: porezi, doprinosi, troškovi instaliranja i slični izdaci neophodni da se ovi resursi dovedu do stanja operativne upotrebe.

Ukoliko se nabavka resursa (koji se klasifikuju kao nematerijalna sredstva) vrši iz kredita, u nabavnu cijenu se ne uključuju troškovi korišćenja kredita, jer to nije saglasno sa smjernicama MRS 23 – Troškovi pozajmljivanja. Obračunate kamate na kredite ove namjene se klasifikuju kao troškovi perioda u kojem su nastali. Ukoliko se nematerijalna sredstva nabavljaju uz državnu pomoć ili donacije, sredstva se mogu priznati u iznosu nastalih troškova, ili po fer vrijednosti i u tom slučaju se na javne donacije primjenjuju smjernice MRS 20 - Računovodstvo državnih davanja i objelodanjivanje državnih pomoći.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Nakon inicijalnog mjerenja resursa klasifikovanih kao nematerijalna imovina, ACV ova sredstva procjenjuje po alternativnom postupku (procjena nematerijalne imovine po tržišnoj (fer) vrijednosti umanjenoj za naknadno akumuliranu amortizaciju i naknadno akumulirane gubitke od umanjenja vrijednosti), a shodno implementaciji smjernica MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine.

Shodno smjernicama ovog MRS, ako se utvrdi da je došlo do umanjenja vrijednosti nematerijalnih sredstava, vrši se procjena (fer) vrijednosti nematerijalnih sredstava i upoređuje se sa knjigovodstvenom vrijednošću (nabavna vrijednost umanjena za akumuliranu amortizaciju). Ako se utvrdi razlika, vrijednost nematerijalnih sredstava se umanjuje do iznosa nadoknadive vrijednosti.

Utvrđeno umanjenje (gubici po osnovu utvrđenog umanjenja vrijednosti) se priznaje na teret revalorizacionih rezervi do iznosa revalorizacionih rezervi za to nematerijalno sredstvo, a iznos preko raspoloživog iznosa revalorizacionih rezervi, odnosno u slučaju da revalorizacione rezerve za to sredstvo ne postoje, u Bilansu uspjeha u periodu u kojem su gubici utvrđeni.

Priznavanje nematerijalnih sredstava u slučajevima kada se utvrde indikatori umanjenja vrijednosti vrši se u iznosu nadoknadive vrijednosti, koju predstavlja veća vrijednost od upotrebne vrijednosti, ili tržišne vrijednosti umanjene za troškove prodaje.

Procjena nematerijalnih sredstava se vrši u periodu najdalje od pet godina od dana nabavke, odnosno u odnosu na poslednju procjenu.

Evidentiranje procjene nematerijalnih sredstava se vrši po modelu procijenjene vrijednosti – nabavna vrijednost se evidentira u iznosu procijenjene vrijednosti a akumulirana amortizacija se izknjižava (svodi se na nulu).

Amortizacija nematerijalnih sredstava ACV vrši se na vremenskoj osnovi, koju čini period važenja licence, odnosno prava korišćenja svakog pojedinačnog nematerijalnog sredstva.

Razlikom u iznosu amortizacija nematerijalnih sredstava (obračunatih na osnovicu koju čini nabavna vrijednost odnosno ranija procijenjena vrijednost) i novo procijenjena vrijednost, se ne vrši korekcija revalorizacionih vrijednosti – ne vrši se prenos iz revalorizacionih vrijednosti u korist kumulativnog poslovnog rezultata u Bilansu stanja.

Amortizacionu osnovu čini nabavna vrijednost, odnosno procijenjena vrijednost sredstva utvrđena u alternativnom postupku procjene nematerijalnih sredstava.

Stopa amortizacije nematerijalnih sredstava se utvrđuje matematički, kao odnos, gdje brojilac čini broj sto a imenilac predstavlja proizvod broja godina procijenjenog korisnog vijeka nematerijalnog sredstva i broja sto.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Za svako nematerijalno sredstvo u vlasništvu ACV izvršiće se procjena korisnog vijeka upotrebe tog nematerijalnog sredstva i te procjene čine sastavni dio ovih računovodstvenih politika.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: analitički ukupnu vrijednost nematerijalne imovine na početku perioda, promet u izvještajnom periodu, konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja, iznos otpisane vrijednosti, primijenjene metode amortizacije, kao i revalorizaciju sredstava koja strukturiraju ovu bilansnu poziciju.

Iznos na ovoj poziciji se procjenjuje i prezentira u Bilansu stanja po revalorizovanoj vrijednosti, koja je umanjena za akumuliranu amortizaciju. Povećanja na ovoj poziciji se evidentiraju po osnovu nabavke nove nematerijalne imovine, a smanjenja znače povlačenje iz upotrebe ili otpis imovine koja se procjenjuje na ovoj poziciji.

Zemljište, građevinski objekti, oprema, sredstva sa pravom korišćenja, sredstva u pripremi i ostala materijalna stalna sredstva

4.1.2. Nekretninama, postrojenjima i opremom smatraju se sredstva koja su u vlasništvu entiteta ili sa pravom korišćenja. Nalaze se na bilansnim pozicijama:

- Zemljišta i objekti – stanja sa računa grupe 020 - Zemljišta i 022 - Građevinski objekti,
- Postrojenja i oprema – stanja sa računa grupe 023 – Oprema,
- Ostala nepomenuta materijalna stalna imovina – stanja sa računa grupe 026 - Ostale nekretnine, postrojenja i oprema, 029 - Ulaganja na tuđim nekretninama, postrojenjima, opremi i biološkoj imovini,
- Avansi za nekretnine, postrojenja, opremu i biološka sredstva kao i nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva u pripremi - stanja sa računa grupe 027 - Nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva u pripremi i 028 - Avansi za nekretnine, postrojenja, opremu i biološka sredstva.

Priznavanje i prezentacija bilansnih pozicija u računovodstvenim evidencijama ACV, vrši se saglasno smjernicama: MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, MSFI 16 – Lizing i MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine.

Shodno smjernicama MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, na ovim pozicijama u Bilansu stanja priznaju se nekretnine i oprema u vlasništvu, odnosno u korišćenju (zakup), ukoliko je vjerovatno da će entitet imati ekonomske koristi od konkretnog resursa i ako se troškovi nabavke mogu utvrditi.

Zemljišta, objekti, oprema i ostala stalna materijalna sredstva se u analitičkim materijalnim evidencijama registruju sa svim potrebnim identifikacionim podacima: naziv, jedinica mjere, količine u jedinicama mjere, lokacija gdje se sredstvo nalazi, nabavna vrijednost, akumulirana amortizacija, tekuća amortizacija, knjigovodstvena (neotpisana) vrijednost.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Nepokretnosti i oprema se početno u računovodstvenim evidencijama priznaju po istorijskom trošku, gdje je fakturna vrijednost uvećana za nabavne troškove (troškovi transporta, montaže, nepovrativi porezi, troškovi osiguranja, troškovi pripreme radnog terena i prostora, naknade ekspertima, arhitekte, inženjerske usluge u vezi sa nadzorom, izrada projektne dokumentacije, troškovi ispitivanja ispravnosti i slično).

Ukoliko se nabavka resursa koji se klasifikuju kao nekretnine, postrojenja i oprema vrši iz odobrenih kredita u nabavnu cijenu se ne uračunavaju kamate obračunate na iskorišćene kredite. Kada se sredstvo dovede u stanje funkcionalne ispravnosti u tom momentu nabavna vrijednost tih resursa je utvrđena i ista predstavlja amortizacionu osnovu. Od tog momenta postoji obaveza obračunavanja amortizacije.

Ukoliko se resursi koji se klasifikuju kao nekretnine, postrojenja i oprema pribavljaju putem razmjene za nemonetarna sredstva onda se vrijednost nabavljenog sredstva utvrđuje u visini tržišne (fer) vrijednosti nabavljenog sredstva.

U slučajevima kada se fer vrijednost nabavljenog sredstva ne može pouzdano utvrditi onda se nabavljeno sredstvo priznaje u iznosu fer vrijednosti sredstva datog u razmjenju, a ako ne postoji ni mogućnost utvrđivanja tržišne vrijednosti sredstva datog u razmjenju tada se vrijednost nabavljenog sredstva priznaje u iznosu knjigovodstvene vrijednosti sredstva datog u razmjenju.

Nakon inicijalnog priznavanja, sredstava koja se klasifikuju kao nekretnine, postrojenja i oprema se priznaju po alternativnom modelu (model revalorizacije: monetarni iznos za koji se neko sredstvo može razmijentiti između nezavisnih, za transakcije voljnih strana). Fer vrijednost se utvrđuje procjenom na datum Bilansa stanja, a ako su odstupanja neznčajna onda se procjena vrši u periodu do pet godina od posljednje procjene, što zavisi od odnosa tržišne i knjigovodstvene vrijednosti. Odluku o utvrđivanju tržišne vrijednosti sredstava nekretnine, postrojenja i oprema donosi uprava ACV. Takođe, imenuje se i ovlašćeni ekspert za procjenu sredstava klasifikovanih u poslovnim evidencijama kompanije kao nekretnine, postrojenja i oprema. Utvrđivanje fer vrijednosti je obavezno za sva sredstva koja pripadaju konkretnoj klasi nekretnine, postrojenja i oprema. Nije moguća revalorizacija samo jednog sredstva.

Registracija izvršene revalorizacije sredstava u računovodstvenim evidencijama ACV se realizuje svođenjem akumulirane amortizacije na nulu, a tržišna vrijednost se tretira kao nabavna vrijednost.

Efekti revalorizacije u slučaju kada je utvrđena tržišna vrijednost veća od knjigovodstvene vrijednosti se registruju u računovodstvenim evidencijama zaduženjem odgovarajućeg računa iz grupe 02 a odobravaju odgovarajući računi iz grupe 33 - Revalorizacione rezerve. Za sredstva iz grupe računa 02 se u knjigovodstvenim evidencijama trebaju organizovati analitičke evidencije.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Ako se u postupku revalorizacije utvrdi da je tržišna vrijednost niža od knjigovodstvene vrijednosti, a za to sredstvo nema registrovanih rezervi, efekat umanjenja po osnovu revalorizacije se priznaje kao trošak u Bilansu uspjeha – u grupi računa 58. Knjigovodstvena vrijednost se svodi na tržišnu vrijednost, a zadužuju se troškovi perioda. Ako se u sledećem postupku revalorizacije utvrdi veća tržišna vrijednost u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost tada se do iznosa ranije registrovanih troškova efekat povećanja priznaje kao prihod u Bilansu uspjeha, a eventualni iznos efekta povećanja preko iznosa ranijih registrovanih troškova se priznaje u korist revalorizacionih rezervi, na način koji je prethodno opisan.

Ako se u postupku revalorizacije utvrdi manja tržišna vrijednost u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost, a za to sredstvo postoje revalorizacione vrijednosti, tada se efekat umanjenja po osnovu revalorizacije najprije registruje na teret revalorizacionih rezervi tog sredstva, a eventualni iznos iznad raspoloživih revalorizacionih rezervi se registruje kao trošak perioda.

Kada se sredstvo klasifikovano kao nekretnine, postrojenja i oprema isknižava iz poslovnih evidencija raspoložive revalorizacione rezerve tog sredstva se svode na nulu, a za taj iznos se koriguje kumulativni poslovni rezultat u Bilansu stanja.

Godišnja razlika obračunate amortizacije (kada se za amortizacionu osnovu koristi revalorizovana vrijednost i amortizacije koja bi bila obračunata da je amortizacija obračunata na amortizacionoj osnovi koju čini nabavna vrijednost, odnosno ranija procijenjena vrijednost) se ne prenosi sa računa revalorizacionih rezervi u korist kumulativnog poslovnog rezultata u Bilansu stanja.

Troškovi ulaganja u nekretnine, postrojenja i opremu (nakon početnog priznavanja) u Bilansu stanja se priznaju i kao inicijalno priznavanje sredstava sa ove pozicije, odnosno povećavaju vrijednost sredstava, a istovremeno se isknižava knjigovodstveni iznos dijela sredstva koji se zamjenjuje. Sitniji izdaci održavanja sredstava nekretnina se ne priznaju na ovoj bilansnoj poziciji, već u Bilansu uspjeha kao troškovi.

Sredstva koja čine ovu bilansnu poziciju otpisuju se periodično u korisnom vijeku trajanja sredstava. Obračun amortizacije vrši se za sva sredstva koja podliježu obavezi obračuna godišnje amortizacije, bez obzira da li su u funkciji ili van funkcije.

Amortizacija za zemljišta, kao prirodnih bogatstava se ne vrši. Za građevinske objekte i opremu se primjenjuje pravolinijska metoda amortizacije. Osnovica za amortizaciju sredstava sa ove bilansne pozicije, koja podliježu obavezi amortizacije, je nabavna odnosno procijenjena vrijednost sredstava, a za novonabavljena cijena koštanja, umanjene (u oba slučaja) za rezidualnu vrijednost sredstava. Rezidualna vrijednost je procijenjeni iznos nekog sredstva koji bi entitet primio danas ako bi otuđio to sredstvo, poslije umanjenja za troškove prodaje, uz pretpostavku da se to sredstvo nalazi na kraju vijeka i u stanju u kojem se očekuje da će se naći na kraju vijeka trajanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Amortizacija sredstava nekretnine, postrojenja i oprema koja podliježu toj obavezi vrši se od momenta kada je sredstvo dovedno u stanje funkcionalne upotrebe, bez obzira da li je počela njegova upotreba, i vrši se sve dok knjigovodstvena vrijednost tog sredstva ne bude nula odnosno dok knjigovodstvena vrijednost tog sredstva ne bude jednaka rezidualnoj vrijednosti tog sredstva.

Amortizacione stope za sredstva koja podliježu obavezi periodičnih godišnjih otpisivanja, se utvrđuju u zavisnosti od procijenjenog preostalog vijeka eksploatacije, a za novonabavljena sredstva u zavisnosti od ukupnog vijeka eksploatacije sa ciljem da se u oba slučaja zadovolji princip da se u periodu eksploatacije amortizaciona osnovica prenese na učinke potpunosti. Amortizacija se vrši za svako sredstvo pojedinačno, a vijek trajanja sredstava se utvrđuje od strane profesionalnih ovlašćenih procjenjivača i takav pregled čini dio ovog akta.

Stope amortizacije sredstava klasifikovanih kao nekretnine, postrojenja i oprema se utvrđuje matematički kao odnos, gdje brojilac čini broj sto, a imenilac predstavlja proizvod broja godina procijenjenog korisnog vijeka sredstva nekretnine, postrojenja i opreme.

Povećanja na ovim bilansnim pozicijama registruju se po osnovu novih nabavki nekretnina, postrojenja i opreme i po osnovu reklasifikacije sredstava, odnosno računovodstvenog povraćaja sredstava, koja se prethodno shodno smjernicama MSFI 5 (stalna imovina koja se drži za prodaju i prestanak poslovanja) nisu mogla prodati u roku koji je utvrđen tim MSFI.

Smanjenja na ovim bilansnim pozicijama registruju se po osnovu otpisa, rashodovanja ili prodaje sredstava, umanjeње po osnovu smjernica MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine i po osnovu reklasifikacije saglasno smjernicama MSFI 5 - Stalna imovina koja se drži za prodaju i prestanak poslovanja, odnosno računovodstvenog prenosa na računovodstvene pozicije na kojima se registruju podaci o sredstvima namijenjenih prodaji na osnovu kojih se strukturira pozicija u Bilansu stanja – Stalna sredstva namijenjena prodaji i poslovanje koje je obustavljeno.

ACV prati odnos knjigovodstvenih vrijednosti sredstava nekretnine i njihove tržišne vrijednosti, te ukoliko se u tom postupku utvrde indikatori da je došlo do umanjeња vrijednosti nekog sredstva, tada se utvrđuje nadoknadiivi iznos vrijednosti tog sredstva saglasno smjernicama MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine i dolazi do angažovanja ovlašćenog eksperta koji će procijeniti vrijednost nekretnina u vlasništvu. Procjena sredstava sa pravom korišćenja priznata po MSFI 16 – Lizing se ne procjenjuje.

Ako se nabavka sredstava nekretnine, postrojenja i oprema vrše putem finansijskog lizinga sredstvo se priznaje u poslovnim evidencijama ACV po neto sadašnjoj vrijednosti budućih plaćanja, ili u iznosu fer vrijednosti čiji iznos ne obuhvata iznos kamata koje će se plaćati u toku amortizacionog plana otplate duga.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Na sredstva nabavljena u finansijskom lizingu korisnik lizinga plaća kamatu i eventualno osiguranje od rizika. Navedena plaćanja imaju karakter rashoda i priznaju se u bilansu uspjeha perioda u kojem su obračunate, odnosno plaćene.

Sredstva nekretnine, postrojenja i oprema nabavljena u finansijskom lizingu ostaju u formalnom vlasništvu davaoca lizinga, ali ih ACV priznaje kao vlastitu imovinu i obračunava amortizaciju sredstava lizinga. Za amortizacioni period se uzima kraći od dva perioda – vijek upotrebe sredstva ili period otplate duga.

Ako se sredstvo nabavljeno u finansijskom lizingu procjenjuje po modelu neto sadašnje vrijednosti novčani tok čine minimalna plaćanja zakupnine (rate lizinga) uz diskontovanje tih plaćanja, a za diskontni faktor se uzima kamatna stopa po kojoj se vrši obračun kamate po tom ugovornom odnosu. Minimalna plaćanja zakupnine kod finansijskog lizinga predstavljaju iznose koje ACV plaća na ime otplate osnovnog duga (ne obuhvata kamatu, osiguranje i slične ugovorene obaveze).

Entiteti iz javnog sektora na koje se odnosi Zakon o državnoj imovini ("Sl. list CG" br. 21/2009 i br. 40/2011), dužni su da do kraja februara tekuće godine za prethodnu godinu, podatke o pokretnim i nepokretnim stvarima dostave organu uprave nadležnom za poslove imovine u elektronskoj formi, radi vođenja Registra nepokretnosti, odnosno računovodstvene evidencije pokretnih stvari.

Saglasno odredbama ovog Zakona Vlada Crne Gore je donijela Uredbu o načinu vođenja evidencije pokretnih i nepokretnih stvari i o popisu stvari u državnoj svojini ("Sl. list CG" br. 13/2010), kojom je pored ostalog utvrđena obaveza sastavljanja izvještaja o izvršenom inventarisanju pokretne i nepokretne imovine.

Shodno odredbama ove Uredbe, entiteti na koje se ista odnosi, obavezni su da do kraja februara tekuće godine za prethodnu godinu, podatke o pokretnim i nepokretnim stvarima dostavljaju Upravi za imovinu, odnosno nadležnom organu opštine na obrascima:

- Obrazac "PS – 1" - za pokretne stvari (član 4, stav 1 Uredbe)
- Obrazac "PS – 2" - za pokretne stvari (član 5, stav 2 Uredbe)
- Obrazac "NS – 1" - za nepokretne stvari (član 4, stav 2 Uredbe)
- Obrazac "NS – 2" - za nepokretne stvari (član 5, stav 1 Uredbe).

Na osnovu ove Uredbe Ministarstvo finansija je donijelo Uputstvo o bližem načinu vršenja popisa pokretnih i nepokretnih stvari u državnoj svojini ("Sl. list CG" br. 47/2011), kojim se detaljnije operativno uređuje vršenje popisa pokretnih i nepokretnih stvari u državnoj svojini.

Prema tom Uputstvu popis nepokretnih stvari obuhvata:

- zemljište (poljoprivredno i građevinsko),
- građevinske objekte (službene zgrade i prostorije, rezidencije, reprezentativne objekte, službene stanove, garaže, skloništa i slično) i
- investicije u toku (sredstva u pripremi i izgradnji).

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Popis pokretnih stvari, saglasno tom Uputstvu obuhvata:

- prevozna sredstva;
- opremu i kancelarijski namjestaj;
- sitan inventar i
- predmete istorijsko - dokumentarne, umjetničke i kulturne vrijednosti.

Popis pokretnih i nepokretnih stvari, odnosno nepokretnosti, opreme i drugih sredstava prema odredbama ovog Uputstva potrebno je uraditi na "Obrascu PL" - Popisna lista osnovnih sredstava, materijala i sitnog inventara, koje koriste organi za ostvarivanje funkcije sa stanjem na dan 20... godine.

Sredstva koja ACV koristi u zakupnom odnosu sa zakupodavcima, u računovodstvenim evidencijama ACV se priznaju saglasno smjernicama Međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja (MSFI) 16 – Lizing, kojim se uspostavljaju principi za priznavanje, vrednovanje, prezentovanje i objelodanjivanje lizinga. Lizing je ugovor ili dio ugovora kojim se prenosi pravo korišćenja u dogovorenom razdoblju u zamjenu za naknadu.

ACV će primjenjivati MSFI 16 – Lizing, na sve ugovore o zakupu, uključujući zakup poslovnog prostora, opreme i drugih sredstava, izuzev:

- Ugovora o zakupu sa rokom kraćim od 12 mjeseci (kratkoročni zakupi – troškovi zakupa),
- Ugovora za sredstva male vrijednosti (pojedinačna godišnja vrijednost zakupa do 5.000 EUR-a – troškovi zakupa).

Imovina sa pravom korišćenja se inicijalno priznaje u računovodstvenim evidencijama ACV po nabavnoj vrijednosti, koja obuhvata:

- Sadašnju vrijednost budućih obaveza po osnovu zakupa – neto sadašnja vrijednost budućih plaćanja zakupnina u periodu korišćenja sredstva koja se utvrđuje diskontovanjem nominalnih iznosa zakupnine na dan početka lizinga.
- Plaćanja zakupnina izvršena na dan početka lizinga ili prije početka lizinga umanjena za sve primljene podsticaje – ova ulaganja se priznaju u nominalnom iznosu (nema diskontovanja),
- Početne direktne troškove povezane sa ugovorom – ova ulaganja se priznaju u nominalnom iznosu nastalih ulaganja (ne diskontuju se),
- Troškove obaveze za vraćanje sredstva u prvobitno stanje. Ako ih ugovor predviđa i ako se mogu procijentati priznaju se u diskontovanom iznosu procijenjenih, ugovorom utvrđenih troškova.

Ulaganja u sredstva sa pravom korišćenja nakon početnog priznavanja se priznaju u Bilansu uspjeha ACV – troškovi održavanja sredstava sa pravom korišćenja (uzetih u zakup).

Sredstva sa pravom korišćenja se amortizuju tokom trajanja zakupa, a period zakupa je amortizacioni period.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Zakupnine koje ACV kao korisnik (zakupljenih) sredstava sa pravom korišćenja plaća zakupodavcu priznaje kao amortizaciju i troškove kamata na teret računa koji se priznaju u Bilansu uspjeha ACV – ne kao troškovi zakupa.

ACV vrši testiranje obezvrijeđenja sredstava sa pravom korišćenje, saglasno smjernicama MRS 36 – Umanjenje vrijednosti i imparitetni gubici, a ukoliko se utvrde indikatori umanjenja vrijednosti, sredstva se vrednuju po nadoknadivoj vrijednosti. Prethodno, ovim politikama su opisane procedure i registracije umanjenja vrijednosti, eventualna korekcija umanjenja vrijednosti saglasno smjernicama MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine.

Obaveze iz zakupa inicijalno se priznaju u iznosu:

- Sadašnje vrijednosti budućih plaćanja zakupa (glavnica u iznosu neto sadašnje (diskontovane) vrijednosti) i obaveze za kamate u iznosu razlike do nominalnog iznosa zakupnina,
- Korekcija obaveza plaćanja za iznos fiksnih ili promjenljivih plaćanja zakupa koja zavise od indeksa ili stope,
- Korekcija iznosa koji se očekuje da će biti plaćeni na osnovu garantovane rezidualne vrijednosti,
- Korekcija za cijenu opcije za kupovinu, ako postoji namjera da se ona iskoristi,
- Korekcija za penale ukoliko dođe do raskida ugovora o zakupu, ako je takva klauzula sadržana u ugovoru i ako se očekuje da može doći do prijevremenog raskida ugovora o zakupu sa zakupodavcem.

Diskontovanje nominalnih iznosa zakupnina (svođenje na neto sadašnju vrijednost) sredstava sa pravom korišćenja se vrši po:

- Kamatnoj stopi koja je određena ugovorom,
- Ili po inkrementalnoj kamatnoj stopi koju ACV plaća na kredite koje koristi kod finansijskih institucija. U slučaju da ACV nema kreditnih zaduženja, primjenjuje se kamatna stopa koju banke obračunavaju korisnicima kredita a koje odgovaraju ugovorenom periodu zakupa i iznosu zakupnine za ugovoreni period zakupa.

Za knjiženje obaveza za zakup i kamata po osnovu ugovora o zakupu potrebno je uraditi amortizacioni plan otplate duga, kojim će se detaljno utvrditi iznosi glavnice i pripadajućih kamata.

Iznos obaveza za zakupnine se u računovodstvenim evidencijama priznaje na računima grupe 41-Dugoročne obaveze (po osnovu zakupa). Obaveze koje dospijevaju u roku do 12 mjeseci u odnosu na Bilans stanja prenose se sa grupe računa 41 - Dugoročne obaveze, na račune grupe 42 -Kratkoročne obaveze (za zakup sredstava).

Obaveze za kamate (prema amortizacionom planu otplate duga) priznaju se u korist grupe računa 46 - Ostale obaveze (za kamate), na teret računa Bilansa uspjeha – troškovi kamata.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Faktura koju zakupodavac dostavlja ACV registruje se na teret računa grupe 42 - Tekuće obaveze (za zakup) i na teret računa grupe računa 46 - Troškovi kamata, u korist grupe računa 43 - Dobavljači (za zakup sredstava).

Izmirenje obaveza po osnovu obračuna zakupnina se u računovodstvenim evidencijama ACV registruju na teret računa 43 - Dobavljači (za zakup sredstava) uz odobravanje grupe računa 24 - Novčana sredstva na računima kod nosilaca platnog prometa.

Promjene u ugovoru o zakupu kao što su – produženje, ili skraćenje trajanja zakupa, izmjene u plaćanjima, promjene u procjeni ostvarenja opcije za kupovinu... ACV tretira kao modifikaciju ugovora, i to implicira revalorizaciju i izmjene imovine sa pravom korišćenja i obaveze zakupa.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi sredstva klasifikovana kao nekretnine i sredstva sa pravom korišćenja na početku izvještajnog perioda, promjene u izvještajnom periodu i stanje na kraju izvještajnog perioda.

ACV u napomenama treba da objavi i način nabavke sredstava: kupovinom, nabavkom iz kredita, nabavkom u finansijskom lizingu sa uslovima korišćenja kredita odnosno finansijskog lizinga.

ACV u napomenama uz finansijske iskaze treba da objavi i podatke o utvrđenim imparitetnim gubicima priznatim u Bilansu uspjeha, razloge zbog kojih je izvršen obračun imparitetnih gubitaka kao i da li je pri utvrđivanju upotrebne vrijednosti sačinjena projekcija budućih primitaka iz korisnog vijeka sredstva i sve ostale bitne informacije koje se odnose na ovu bilansnu poziciju u Bilansu stanja.

Dugoročni finansijski plasmani i dugoročna potraživanja

4.1.3. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa: 038 - Ostali dugoročni finansijski plasmani, 039 - Ispravka vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana, i to:

- Dugoročni finansijski plasmani - krediti i zajmovi sa rokom dospijeća preko godinu dana od dana činidbe odnosno od dana Bilansa stanja i ostali dugoročni plasmani. Na računima ove grupe iskazuju se i pripisane kamate po dugoročnim finansijskim plasmanima (interkalarne kamate, odnosno kamate u toku grejs perioda). Dugoročni finansijski plasmani u Finansijskim iskazima ACV priznaju se i vrednuju u skladu sa MRS 27 – Pojedinačni finansijski iskazi, MSFI 9 – Finansijski instrumenti kao i drugim relevantnim MSFI.

- Dugoročni krediti u zemlji - dugoročni krediti i zajmovi dati pravnim licima u zemlji, osim matičnom, i zavisnim i ostalim povezanim pravnim licima.

- Dugoročni krediti u inostranstvu - dugoročni krediti i zajmovi dati pravnim licima u inostranstvu, osim matičnim, i zavisnim i povezanim pravnim licima.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

– Ostali dugoročni finansijski plasmani - ostala dugoročna ulaganja koja nijesu iskazana na ostalim računima u okviru grupe 03. U okviru ovog računa kod davaoca lizinga evidentiraju se plasmani u visini prodajne vrijednosti sredstava datih u finansijski lizing.

– Ispravka vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana - obezvrjeđenje dugoročnih finansijskih plasmana procijenjeno u skladu sa MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine i MSFI 9 – Finansijski instrumenti.

Nadoknadiva vrijednost finansijskih sredstava se utvrđuje diskontovanjem očekivanih novčanih primitaka odnosno novčanih tokova, a umanjeње se vrši kada je nenadoknadiva vrijednost manja od knjigovodstvene vrijednosti finansijskih sredstava.

Povećanja na ovoj bilansnoj poziciji registruju se po osnovu novih finansijskih plasmana, sa rokom naplate dužim od jedne godine, a smanjenja znače naplatu ili otpis ovih potraživanja.

Ova bilansna pozicija se procjenjuje i prezentira u Bilansu stanja po fer vrijednosti plasmana, a finansijski plasmani čija je naplata neizvjesna se otpisuju na teret rashoda perioda.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: strukturu i iznose datih kredita i drugih finansijskih plasmana na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

Zalihe

4.1.4. Shodno važećom bilansnim šemama, zalihe se u Bilansu stanja ACV obuhvataju na bilansnim pozicijama - Zalihe materijala, Roba i Dati avansi za zalihe. Priznaju se stanja sa računa grupe 10 - Zalihe materijala, 13 - Roba i 15 - Dati avansi (za zalihe):

– Zalihe materijala - zalihe materijala, rezervnih djelova, alata i inventara koji se u cjelini otpisuje u izvještajnom periodu. Priznavanje i vrednovanje zaliha vrši se u skladu sa MRS 2 - Zalihe i drugim relevantnim MSFI,

– Ispravka vrijednosti zaliha materijala - razlika između niže neto prodajne vrijednosti i knjigovodstvene vrijednosti zaliha materijala, u skladu sa MRS 2 – Zalihe,

– Roba - zalihe robe u magacinu, u skladu sa MRS 2 - Zalihe,

– Ispravka vrijednosti robe - razlika između niže neto prodajne vrijednosti robe i knjigovodstvene vrijednosti,

– Dati avansi - avansi dati za nabavku zaliha materijala, robe i usluga,

– Ispravka vrijednosti datih avansa za zalihe i usluge - razlika između knjigovodstvene vrijednosti i procijenjene vrijednosti koja se može realizovati.

Klasifikacija sredstava kao zalihe obrtnih sredstava uređena je MRS 2 – Zalihe. Saglasno smjernicama ovog MRS, zalihe su sredstva koja se drže za prodaju, a u obliku su materijala, sirovina, poluproizvoda ili gotovih proizvoda. Entitet ima kontrolu nad tim sredstvima i očekuju se buduće ekonomske koristi od upotrebe tih sredstava.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Računovodstveno obuhvatanje zaliha mora biti usklađeno sa smjernicama MRS 2 – Zalihe, kojim se uređuju pitanja u vezi sa zaliham, kao što su: troškovi koji se mogu priznati kao sredstvo, utvrđivanje nabavne vrijednosti i cijene koštanja, utvrđivanje troškova nabavke i cijene koštanja prodatih zaliha, utvrđivanje neto prodajne vrijednosti, utvrđivanje umanjene vrijednosti zaliha.

Shodno prethodno navedenim kriterijumima, obrtnim zaliham ACV se smatraju: zalihe materijala, rezervnih djelova, alata i inventara (sa jednokratnim otpisom)...

Zalihe se u poslovnim evidencijama ACV pri nabavci priznaju po nabavnoj cijeni, odnosno vrijednosti.

Nabavnu cijenu zaliha čini fakturna cijena umanjena za: sve rabate i popuste, transportne troškove, manipulativne troškove dovođenja zaliha na odredišnu lokaciju, carine i druge uvozne dažbine, nepovratne poreze i takse i druge direktno pripisive troškove (špedicija, osiguranje u prevozu...).

Zalihe koje se u poslovnim evidencijama i finansijskim iskazima priznaju shodno smjernicama MRS 2 – Zalihe, procjenjuju se po nabavnoj cijeni.

Ako se utvrde razlozi (indikatori) da je došlo do umanjenja vrijednosti materijalnih zaliha (tako da je efekat umanjenja vrijednosti efektuirao rezultatom da je tržišna vrijednost zaliha manja od nabavne) u tom slučaju zalihe treba procijeniti po metodi neto ostvarive vrijednosti. Ona podrazumijeva tržišno ostvarivu cijenu umanjenu za troškove prodaje i eventualno ostale troškove (skladištenje i slično). Ovo umanjenje se ne treba izvršiti generalno već po principu pozicija po pozicija. Neto ostvariva vrijednost može da bude veća od nabavne cijene, odnosno cijene koštanja, ali se u tim slučajevima zalihe priznaju u iznosu nabavnih cijena. Kada se neto ostvariva cijena poveća, vrijednost zaliha treba povećati, ali ne preko iznosa nabavne. Procjena povećanja vrijednosti zaliha se takođe vrši po principu pozicija po pozicija.

Shodno prethodno navedenom, materijalne zalihe treba vrednovati po nižoj od dvije vrijednosti – nabavna vrijednost ili neto ostvariva vrijednost.

Trošenje zaliha se u poslovnim evidencijama vrši u iznosu priznatih zaliha – metodom prva ulazna = prva izlazna cijena zaliha.

Povećanja na ovoj poziciji znače nabavke, ili višak zaliha, a smanjenja registruju trošenje, otpis ili manjak zaliha.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: strukturu i ostale relevantne informacije o zaliham na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Kratkoročna potraživanja

4.1.5. Kratkoročna potraživanja ACV na osnovu bilansnih šema obuhvataju se u Bilansu stanja na bilansnim pozicijama :

- Potraživanja od kupaca – stanja sa računa grupe 20: 202 - Kupci u zemlji, 203 - Kupci u inostranstvu, 209 - Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca,
- Ostala nepomenuta potraživanja – stanja sa računa grupe 21 - Ostala (specifična) potraživanja i 22 - Druga potraživanja.

Potraživanja iz specifičnih odnosa se odnose na:

- Potraživanja od zaposlenih - potraživanja od zaposlenih po osnovu akontacija za službena putovanja, po osnovu naknada šteta koje su zaposleni prčinili pravnom licu, po osnovu manjkova koji se nadoknađuju od zaposlenih i sl,
- Potraživanja po osnovu preplaćenih ostalih poreza i doprinosa - potraživanja za više plaćene poreze, doprinose i druge dažbine utvrđene na dan Bilansa stanja,
- Ostala potraživanja - ostala kratkoročna potraživanja,
- Ispravka vrijednosti drugih potraživanja - procijenjeno umanjenje vrijednosti drugih potraživanja za koja postoji vjerovatnoća nenaplativost potraživanja.

Na računima koji se priznaju na ovim bilansnim pozicijama priznaju se potraživanja: od dužnika za prodate proizvode i izvršene usluge, potraživanja za prodatu robu i materijal, potraživanja od zaposlenih, potraživanja od državnih organa i organizacija po specifičnim odnosima, potraživanja za kamate, sumnjiva potraživanja kao i ostala potraživanja.

Kratkoročna potraživanja od kupaca u zemlji odnose se na potraživanja koja ACV obračunava po osnovu izvršenih usluga iz svojih poslovnih aktivnosti.

Na pozicijama kratkoročnih potraživanja mogu se obuhvatiti i potraživanja za kamate na odobrene kredite, potraživanja za kamate za neblagovremeno izmirene obaveze od strane dužnika i slično.

Potraživanja od dužnika iz inostranstva se odnose na potraživanja koja ACV obračunava po osnovu izvršenih usluga korišćenja vazdušnog prostora, naplatne zone kojoj pripada vazdušni prostor Crne Gore, po osnovu korišćenja aerodroma u Podgorici i Tivtu i slično....

Potraživanja koja se priznaju na ovim bilansnim pozicijama po osnovu transakcija a na osnovu kojih se vrši obračun potraživanja, se trebaju uskladiti sa smjernicama MSFI 15-Prihodi od ugovora sa kupcima.

Povećanja na ovoj poziciji registruju nove prodaje odnosno izvršene usluge, što se efektuira kao povećanje potraživanja po prethodnim osnovama. Smanjenja na ovoj poziciji znače naplatu, ili otpis potraživanja od dužnika.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Potraživanja od kupaca se u Bilansu stanja procjenjuju u nominalnom iznosu umanjena za rezervisanja rizika po osnovu nenaplativosti potraživanja, odnosno potraživanja se ispravljaju otpisivanjem za iznose neizvjesnosti naplate potraživanja od kupaca, odnosno umanjena po osnovu povraćaja robe i proizvoda zbog reklamacije kada isporuke odstupaju ugovorenim odnosno standardizovanim kvalitetnim osobenostima predmeta isporuka.

Ako su potraživanja iskazana u stranoj valuti u tom slučaju vrši se preračun potraživanja sa iznosa iskazanih u stranoj valuti na iznose iskazane u EUR, primjenom obračunske valute i izvještajne (funkcionalne) valute na dan transakcije, čiji odnos objavljuje Centralna Banka Crne Gore.

Preračun transakcija obračunatih u stranoj valuti na iznose u EUR vrši se saglasno smjernicama MRS 21 – Efekti promjena deviznih kurseva.

Na dan bilansiranja ACV vrši procjenu naplate potraživanja i ukoliko se procijeni da potraživanja nije moguće naplatiti u iznosima iz računovodstvene evidencije vrši se obračun obezvređenja potraživanja za svako pojedinačno potraživanje i za grupu specifičnih potraživanja.

Svođenje registrovanih potraživanja na iznos naplativih potraživanja vrši se direktnim, ili indirektnim umanjenjem registrovanih potraživanja.

Direktnim umanjenjem potraživanja vrši se umanjenje potraživanja za iznos spornih, odnosno sumnjivih potraživanja na teret rashoda perioda, a indirektno preko ispravke vrijednosti potraživanja.

Potraživanja čija naplata nije izvjesna usled insolventnosti dužnika, ili drugih limitirajućih okolnosti koje potraživanja karakterišu spornim i sumnjivim, kao i potraživanja za čiju naplatu ne postoji mogućnost prinudne naplate - potraživanja za koja je nastupio rok zastarelosti, se otpisuju na teret rashoda perioda.

U slučajevima kada se jednom otpisana potraživanja naplate u narednom periodu, te naplate potraživanja se priznaju u Bilansu uspjeha kao prihodi.

Prethodno su opisani slučajevi kada se vrši ispravka, odnosno otpis potraživanja i na koji način se dobije iznos potraživanja koja se procjenjuju kao naplativa.

Potraživanja od kupaca predstavljaju finansijska sredstva sa odredivim novčanim tokovima, koja se klasifikuju kao sredstva po amortizovanom trošku, saglasno sa smjernicama - Međunarodnim standardom finansijskog izvještavanja 9 – Finansijski instrumenti.

Početno priznavanje potraživanja vrši se po nominalnoj vrijednosti, a naknadno se iskazuju po amortizovanom trošku umanjenom za procijenjene očekivane kreditne gubitke.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

U svrhu procjene umanjena vrijednosti potraživanja, nakon otpisa prethodno opisanih, ACV primjenjuje pojednostavljeni pristup, koji podrazumijeva priznavanje rezervisanja za očekivane kreditne gubitke za cijeli vijek trajanja potraživanja, od momenta njihovog priznavanja.

Procjena očekivanih gubitaka zasniva se na matrici rezervisanja koja koristi starosnu strukturu potraživanja i istorijske stope nenaplativosti, uz razmatranje aktuelnih i očekivanih ekonomskih okolnosti. Potraživanja se klasifikuju u starosne grupe (npr. 0–30 dana, 31–60 dana, 61–90 dana, preko 90 dana), za koje se utvrđuju odgovarajuće stope korekcije, a koje se revidiraju najmanje jednom godišnje.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: strukturu bilansnih pozicija o potraživanjima sa ostalim relevantnim informacijama o potraživanjima na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

Ostali kratkoročni finansijski plasmani

4.1.6. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja ACV priznaju se stanja na dan bilansiranja sa računa grupe 23: 231 - Kratkoročni krediti i plasmani u zemlji, 233 - Kratkoročni krediti u inostranstvu, 234 - Dio dugoročnih finansijskih plasmana koji dospijeva do jedne godine, 238 - Ostali kratkoročni finansijski plasmani, 239 - Ispravka vrijednosti kratkoročnih finansijskih plasmana.

Kratkoročni finansijski plasmani - krediti i zajmovi i ostali kratkoročni plasmani priznaju se i vrednuju u skladu sa MSFI 9 – Finansijski instrumenti i drugim relevantnim MSFI.

Ovu bilansnu poziciju čine računi na kojima se registruju potraživanja ACV po osnovu finansijskih transakcija a čiji je rok dospeljeća do dvanaest mjeseci u odnosu na dan nastanka potraživanja. Takođe i dio dugoročnih potraživanja koja za naplatu dospijevaju u roku od dvanaest mjeseci u odnosu na Bilans stanja.

Povećanja na ovoj bilansnoj poziciji registruju se po osnovu novih finansijskih plasmana sa rokom povraćaja kraćim od jedne godine, a smanjenja znače naplatu, ili otpis ovih potraživanja.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba strukturalno da objavi informacije: o kratkoročnim finansijskim plasmanima na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

Za potraživanja koja su izražena u stranoj valuti (EUR se tretira kao domaća, odnosno izvještajna valuta), preračunavaju se iznosi u EUR, po srednjem bankarskom kursu valute u kojoj su ugovoreni plasmani. Ovo se radi najmanje jednom godišnje na dan 31.12. izvještajne godine.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak****Gotovina na računima i u blagajni**

4.1.7. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa:

- Novčana sredstva na računima za platni promet u zemlji i sa inostranstvom, kao i iskorišćeni okvirni krediti,
- Izdvojena novčana sredstva i akreditivi - sredstva izdvojena na posebnim računima kod poslovne banke za otvorene akreditive u zemlji, za isplatu čekova, za investicije i za druge namjene,
- Novčana sredstva u blagajni,
- Novčana sredstva na deviznom računu,
- Devizni akreditivi - devizni akreditivi kod banke za plaćanja u inostranstvu,
- Ostala novčana sredstva,
- Novčana sredstva čije je korišćenje ograničeno ili vrijednost umanjena.

Gotovina predstavlja finansijska sredstva u smislu smjernica MRS 39 – Finansijski instrumenti: priznavanje i odmjeravanje, odnosno to su novčana sredstva u gotovini i neoročeni depoziti i sredstva raspoloživa po zahtjevu (dokumentacioni akreditivi).

Sredstva u gotovini drže se u blagajni, koriste se za plaćanje računa manjih pojedinačnih iznosa, putnih troškova, eventualno ličnih primanja i slično.

Iznos gotovine u blagajni se utvrđuje internim aktom o blagajničkom maksimumu, saglasno zakonskoj regulativi koja uređuje pitanja plaćanja gotovim novcem i iznos blagajničkog maksimuma.

Gotovinske ekvivalente visokolikvidna kratkoročna potraživanja (ulaganja i depoziti) kod kojih je period unovčivosti kraći od devedeset dana, a rizik od gubitka mali – oročeni depoziti kod komercijalnih banaka do tri mjeseca, ulaganja u kratkoročne hartije od vrijednosti i slično.

Povećanja na ovoj poziciji registruju se po osnovu prijema gotovine, a smanjenja znače trošenje, odnosno manjak gotovine.

Novčana sredstva se procijenjuju u Bilansu stanja po nominalnoj vrijednosti, odnosno stanja na žiro računu i stanja u blagajni, uvećana za sredstva na računima poslovnih banaka uz primjenu preračuna valuta koje nisu izražene u izvještajnoj valuti, primjenom međuvalutnog odnosa predmetne valute i izvještajne valute.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: sadržaj i ostale bitne informacije o gotovini na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Stalna sredstva namijenjena prodaji i sredstva poslovanja koje je obustavljeno

4.1.8. Na ovoj bilansnoj poziciji u bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa – 04 - Stalna sredstva namijenjena prodaji.

Stalna sredstva namijenjena prodaji, priznaju se i vrednuju saglasno smjernicama MSFI 5

- Stalna imovina koja se drži za prodaju i prestanak poslovanja - nematerijalna ulaganja, zemljišta, građevinski objekti i druge nekretnine i postrojenja, oprema namijenjena prodaji, odnosno koja su prenijeta sa računa korišćenih sredstava na osnovu odluke o prodaji.

- Nematerijalna ulaganja namijenjena prodaji - korišćena nematerijalna ulaganja za koje je donijeta odluka o prodaji,

- Zemljišta namijenjena prodaji - korišćeno zemljište za koje je donijeta odluka o prodaji,

- Građevinski objekti namijenjeni prodaji - korišćeni građevinski objekti za koje je donijeta odluka o prodaji.

- Postrojenja i oprema namijenjena prodaji iskazuje se korišćena postrojenja i oprema za koju je donijeta odluka o prodaji.

- Ostala stalna sredstva namijenjena prodaji - korišćena ostala stalna sredstva namijenjena prodaji za koja je donijeta odluka o prodaji.

Shodno smjernicama MSFI 5 – Stalna imovina koja se drži za prodaju, obuhvataju se sredstva stavljena van upotrebe, za koja je odlučeno da se prodaju na tržištu.

Sredstva namijenjena prodaji su: ona koja se procjenjuju shodno smjernicama MSFI 5 Stalna imovina koja se drži za prodaju, sredstva koja su u poslovnim evidencijama prvobitno bila procijenjena shodno smjernicama MRS 38 – Nematerijalna imovina i MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema , ili kada entitet nabavlja stalna sredstva (MRS 38 i MRS 16) radi prodaje.

Na ovoj bilansnoj poziciji vrši se procjena i prezentacija sredstava namijenjenih prodaji, odnosno ovdje se obuhvataju stalna sredstva čiju vrijednost entitet ne namjerava povratiti kroz korišćenje već kroz prodaju. Na ovoj poziciji se ne obuhvata prezentacija sredstava koja se procjenjuju po MRS 39 - Finansijski instrumenti, MRS 40 - ulaganje u nekretnine.

Resursima namijenjenim prodaji mogu se smatrati: stalna sredstva koja su dostupna (fizički postoje) u momentu donošenja odluke za prodaju kao sredstva koje se ne koriste u poslovnim aktivnostima entiteta u periodu dok je u statusu – za prodaju.

Sredstva sa ove bilansne pozicije se priznaju u bilansu stanja po nižoj od dvije ponuđene vrijednosti:

- knjigovodstvenoj vrijednosti, odnosno nabavnoj vrijednosti umanjenoj za akumuliranu amortizaciju, odnosno za imparitetne gubitke, ili po

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

- fer vrijednosti umanjenoj za troškove prodaje.

Povećanja na ovoj poziciji registruju se po osnovu opredjeljenja uprave entiteta da prodaju određena stalna sredstva (uz ispunjenje potrebnih uslova za klasifikaciju stalnih sredstava za prodaju) ili nabavka stalnih sredstava sa ciljem dalje prodaje tih sredstava.

Smanjenja na ovoj poziciji u bilansu stanja znače prodaju sredstava namijenjenih prodaji, ili povraćaj na bilansnu poziciju na kojoj su ta sredstva bila procijenjena prije klasifikacije, i to kao sredstva namijenjena prodaji – nematerijalna imovima, ili sredstva NPO, ili sredstva koja se nisu mogla prodati u određenom roku (12 mjeseci).

Ako se sredstva klasifikovana kao stalna sredstva namijenjena prodaji ne prodaju u roku od 12 mjeseci ista se trebaju ponovo reklasifikovati na bilansnu poziciju na kojoj su bila priznata, prije reklasifikacije u sredstva za prodaju shodno smjernicama MSFI 5 – Stalna imovina namijenjena prodaji. Predviđeni rok za prodaju sredstava od 12 mjeseci se može produžiti ako se mogu dokazati opravdani razlozi zbog kojih je ovaj rok neophodno produžiti, ili ako se pouzdano može utvrditi da će se sredstvo u produženom roku stvarno prodati.

Klasifikacija sredstva na ovoj poziciji Bilansa stanja se treba odnositi na sredstva koja se stvarno namjeravaju prodati. Priznavanje sredstava na ovoj bilansnoj poziciji sa ciljem da bi se prikazali manji troškovi perioda (zbog neobračunate amortizacije) nije dozvoljeno.

Sredstva reklasifikovana kao stalna sredstva namijenjena prodaji ne podliježu obavezi obračuna godišnje računovodstvene amortizacije. Ovo se ne odnosi na sredstva koja su stavljena van upotrebe, ali nisu klasifikovana kao sredstva za prodaju.

Na sredstva koja su van funkcije vrši se obračun računovodstvene amortizacije, bez obzira što se ne koriste, ako nisu reklasifikovana kao stalna sredstva koja se drže radi prodaje.

Ako je prodajna cijena umanjena za troškove prodaje veća od knjigovodstvene vrijednosti tog sredstva ta razlika predstavlja dobitak od prodaje i obratno ako je prodajna cijena umanjena za troškove prodaje manja od knjigovodstvene vrijednosti tog sredstva ta razlika predstavlja gubitak od prodaje stalnih sredstava. Dobitak od prodaje i gubitak od prodaje stalnih sredstava priznaju se u Bilansu uspjeha perioda u kojem je izvršena prodaja stalnih sredstava.

Vrijednost sredstava namijenjenih prodaji testira se u postupku procjene, odnosno utvrđivanja fer vrijednosti sredstava namijenjenih prodaji, efekat tih revalorizacija se priznaje kao prihod u Bilansu uspjeha.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Za sredstva klasifikovana kao Stalna imovina koja se drži za prodaju, u periodu dok se nalaze u tom statusu mogu nastupiti okolnosti koje mogu indikovati umanjeње vrijednosti imovine, odnosno može doći do prepoznavanja situacija da je tržišna vrijednost tih sredstava manja od njihove knjigovodstvene vrijednosti. U ovim slučajevima na sredstva u statusu stalnih sredstava namijenjenih prodaji primjenjuju se smjernice MRS 36 – Umanjenje vrijednosti. Utvrđena umanjeња vrijednosti sredstava namijenjenih prodaji prizanje se kao rashod perioda u bilansu uspjeha.

Ako se sredstvo, odnosno grupa sredstava namijenjena prodaji ne proda u utvrđenom roku od 12 mjeseci, sredstva se sa bilansne pozicije reklasifikuju na bilansne pozicije na kojima su bila priznata prije reklasifikacije kao sredstva namijenjena prodaji. U ovoj situaciji obavezno je izvršiti obračun neobračunate amortizacije.

Sredstva koja prestaju da budu priznata kao sredstva namijenjena prodaji treba priznati po nižoj od sledeće dvije vrijednosti:

- knjigovodstvene vrijednosti prije nego je sredstvo bilo reklasifikovano kao sredstvo namijenjeno prodaji, korigovane za iznos amortizacije i sve revalorizacije koje bi se izvršile da nije bila izvršena reklasifikacija kao sredstva namijenjena prodaji, ili
- nadoknadive vrijednosti u skladu sa smjernicama MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine, koja se utvrđuje kao veća od fer vrijednosti umanjena za procijenjene troškove prodaje i upotrebne vrijednosti (sadašnja vrijednost budućih primitaka).

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: strukturu sredstava koja su namijenjena prodaji sa podacima o vrijednosti, otpisu i ostalim relevantnim karakteristikama sredstava, vrijednost stalnih sredstava namijenjenih prodaji na početku izvještajne godine, povećanje u toku godine, povećanja fer vrijednosti, imparitetni gubici, prodaja u toku godine, dobici od prodaje, gubici od prodaje, reklasifikaciju u stalna sredstva usled nerealizovane prodaje u izvještajnom periodu nakon isteka od dvanaest mjeseci od kada ta sredstva dobiju status sredstava koja su namijenjena prodaji.

Aktivna vremenska razgraničenja

4.1.9. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja ACV priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa:

- Aktivna vremenska razgraničenja iskazuju se razgraničeni troškovi i prihodi,
- Unaprijed plaćeni troškovi - troškovi koji su unaprijed plaćeni,
- Potraživanja za nefakturisani prihod - prihodi tekućeg izvještajnog perioda koji nijesu mogli biti fakturisani, a za koje su nastali troškovi u tekućem izvještajnom periodu,
- Razgraničeni troškovi po osnovu obaveza - plaćeni transakcioni troškovi po osnovu primljenih kredita,
- Ostala aktivna vremenska razgraničenja.

Povećanja na ovoj poziciji evidentiraju plaćanja troškova koji se odnose na buduće periode, obračunate a nenaplaćene prihode i slično.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Smanjenja registrovana na ovoj poziciji evidentiraju se po osnovu korišćenja prava na umanjenje obaveza iz vremenskih razgraničenja, naplata obračunatih nenaplaćenih prihoda i slično.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: sadržaj i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja bilansa stanja.

Ova bilansna pozicija se procjenjuje i priznaje u Bilansu stanja po nominalnoj vrijednosti.

Osnovni (državni) kapital

4.1.10. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa – Državni kapital i Ostali osnovni kapital.

Ova bilansna pozicija obuhvata račune na kojima se registruju podaci o osnovnom kapitalu, odnosno na ovoj poziciji su priznata sredstva koja je osnivač uložio u sredstva ACV za obavljanje djelatnosti.

Podaci o kapitalu iz računovodstvenih evidencija ACV, trebaju se podudarati sa podacima o kapitalu iz Statuta ACV, kao i ostalih evidencija nadležnih organa i institucija.

Registracija povećanja na računima koji se priznaju na ovoj bilansnoj poziciji vrši se na osnovu odluka uprave ACV i odluka osnivača o dodatnom obezbjeđenju sredstava za rad ACV - dokapitalizacija, nakon što ova dodatna ulaganja odobre nadležni državni organi.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: ukupan iznos osnovnog kapitala na početku perioda, promjene u izvještajnom periodu i konačno stanje kapitala na kraju izvještajnog perioda.

Upisani kapital se procjenjuje i priznaje u Bilansu stanja po nominalnoj vrijednosti.

Rezerve

4.1.11. Rezerve registrovane u računovodstvenim evidencijama ACV, priznaju se u Bilansu stanja, na bilansnim pozicijama:

- Statutarne rezerve – stanja sa računa 322 - Statutarne i druge rezerve (dio),
- Druge rezerve – stanja sa računa 322- Statutarne i druge rezerve (dio),
- Pozitivne revalorizacije rezerve – stanja sa računa 330 - Revalorizacije rezerve.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Način na koji se formiraju Statutarne i Druge rezerve definiše se internim aktima ACV. One se formiraju iz sredstava viška prihoda nad rashodima, ili po nekom drugom osnovu.

Revalorizacije rezerve koje se obuhvataju na ovoj bilansnoj poziciji predstavljaju pozitivne efekte usaglašavanja sredstava, odnosno pozitivnu razliku u procjeni nematerijalne imovine, nekretnina postrojenja i opreme i eventualno bioloških sredstava, u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost tih sredstava.

Revalorizacije rezerve imaju karakter nedistributivnog kapitala. Fer vrijednost tih sredstava utvrđuje se u proceduri koja je predviđena smjernicama MRS/MSFI i odredbama zakona kojima se uređuju oblasti finansijskog izvještavanja, u dijelu koji se odnosi na vrednovanje nematerijalne i materijalne imovine.

Povećanja na ovoj bilansnoj poziciji znači povećanje procijenjene vrijednosti nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja i opreme, u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost tih sredstava, u postupku procjene od strane ovlašćenih procjenjivača.

Smanjenja na ovoj bilansnoj poziciji znače smanjenje procijenjene vrijednosti nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja i opreme koje se utvrdi, u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost tih sredstava, u postupku nove procjene tih sredstava od strane ovlašćenih procjenjivača.

Na ovoj bilansnoj poziciji se registruju smanjenja i po osnovu prodaje sredstava na koje se ove rezerve i odnose.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: sadržaj i ostale bitne informacije o revalorizacionim rezervama na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

Višak prihoda nad rashodima

4.1.12. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa – Višak prihoda nad rashodima iz ranijih godina i Višak prihoda nad rashodima iz izvještajne godine.

Na ovoj bilansnoj poziciji obuhvataju se računi na kojima se evidentiraju podaci o kumulativnom poslovnom rezultatu, odnosno o kumulativnom višku prihoda nad rashodima na dan bilansiranja. Ovaj iznos se sastoji od kumulativnog iznosa poslovnog rezultata iz ranijih perioda i poslovnog rezultata iz izvještajne godine.

Kumulativni višak prihoda nad rashodima predstavlja matematički višak pozitivnih poslovnih rezultata nad negativnim poslovnim rezultatima ACV sa istorijskog aspekta – ukupan period prije datuma Bilansa stanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Poslovni rezultat iz Bilansa stanja prezentovan na ovoj bilansnoj poziciji predstavlja segment ukupnog kapitala ACV i ima pozitivan karakter na ukupan kapital – povećava kapital ACV (osnovni kapital, zakonske rezerve, statutarne rezerve, ostale rezerve i revalorizacije rezerve).

Povećanja na ovim pozicijama znače višak prihoda nad rashodima iz izvještajnog perioda, a smanjenja na ovoj poziciji (kumulativnog poslovnog rezultata) znače pokriće viška rashoda nad prihodima iz izvještajnog perioda, po kom osnovu se smanjuje kumulativni poslovni rezultat. Smanjenje kumulativnog poslovnog rezultata na ovoj poziciji u Bilansu stanja je moguće sve dok stanje na ovoj bilansnoj poziciji ne bude nula, a nakon toga dalje smanjenje nije moguće na ovoj bilansnoj poziciji već se taj podatak iskazuje na bilansnoj poziciji Višak rashoda nad prihodima.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: sve bitne bitne informacije o kumulativnom višku prihoda nad rashodima na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

Višak prihoda nad rashodima na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja se procjenjuje i priznaje po nominalnoj vrijednosti.

Višak rashoda nad prihodima

4.1.13. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa – Višak rashoda nad prihodima iz ranijih godina i Višak rashoda na prihodima iz izvještajne godine.

Na ovoj bilansnoj poziciji obuhvataju se računi na kojima se evidentiraju podaci o kumulativnom poslovnom rezultatu, odnosno o kumulativnom višku rashoda nad prihodima na dan bilansiranja. Ovaj iznos se sastoji od kumulativnog iznosa poslovnog rezultata iz ranijih perioda i poslovnog rezultata iz izvještajne godine.

Kumulativni nepokriveni višak rashoda nad prihodima predstavlja matematički višak negativnih poslovnih rezultata nad pozitivnim poslovnim rezultatima ACV sa istorijskog aspekta – ukupan period prije datuma Bilansa stanja.

Poslovni rezultat iz Bilansa stanja prezentovan na ovoj bilansnoj poziciji predstavlja segment ukupnog kapitala ACV i ima negativan karakter na ukupan kapital – smanjuje ukupan kapital ACV (osnovni kapital, zakonske rezerve, statutarne rezerve, ostale rezerve i revalorizacije rezerve).

Povećanja na ovim pozicijama znače višak rashoda nad prihodima iz izvještajnog perioda, a smanjenja na ovoj poziciji kumulativnog poslovnog rezultata znače pokriće viška rashoda nad prihodima iz ranijih perioda viškom prihoda nad rashodima iz izvještajnog perioda, po kom osnovu se smanjuje negativni kumulativni poslovni rezultat.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Smanjenje negativnog kumulativnog poslovnog rezultata na ovoj poziciji u Bilansu stanja je moguće sve dok stanje na ovoj bilansnoj poziciji ne bude nula, a nakon toga podatak o poslovnom kumulativnom poslovnom rezultatu se iskazuje na bilansnoj poziciji Višak rashoda nad prihodima.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: sve bitne informacije o kumulativnom višku rashoda nad prihodima na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja. Višak rashoda nad prihodima na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja se procjenjuje i priznaje po nominalnoj vrijednosti.

Dugoročna rezervisanja

4.1.14. Dugoročna rezervisanja u računovodstvenim evidencijama ACV, odnosno u Bilansu stanja priznaju se na bilansnim pozicijama:

- Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih – stanja sa računa 404 - Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih,
- Ostala dugoročna rezervisanja – stanja sa računa 409 - Ostala rezervisanja.

Kada nastane obaveza za koju je prethodno izvršeno rezervisanje, stvarni troškovi se ne iskazuju ponovo kao rashod, već se knjiženje sprovodi zaduženjem računa rezervisanja, a u korist odgovarajućeg računa obaveza (prema vrstama), ili odgovarajućeg računa sredstava (zalihe, novčana sredstva) a sve u zavisnosti od: karaktera rezervisanja, vrste nastale obaveze i načina na koji je ona izmirena. Neiskorišćeni iznos rezervisanja ukida se u korist računa 678 - Prihodi od ukidanja rezervisanja.

Pravna lica u okviru računa grupe 40 otvaraju posebne račune za evidentiranje dugoročnih i kratkoročnih rezervisanja, sto je u skladu i sa MRS 1.

Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih - rezervisanja po osnovu beneficija (kao što su otpremnine prilikom odlaska u penziju, jubilarne nagrade i druge obaveze prema zaposlenima) koje se isplaćuju u skladu sa stečenim pravima u toku trajanja i nakon prestanka zaposlenja u skladu sa MRS 19 – Primanja zaposlenih.

Ostala rezervisanja vrše se u skladu sa MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina.

Rezervisanja predstavljaju obaveze sa neizvjesnim rokom dospijeca, odnosno rezervisanja predstavljaju moguće obaveze, odnosno troškove koji mogu da nastanu u narednom periodu poslovne aktivnosti entiteta.

Dugoročna rezervisanja predstavljaju rezervisanja za buduće, izvjesne troškove koji imaju mogućnost odnosno izvjesnost nastanka u roku dužem od dvanaest mjeseci od dana Bilansa stanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Rezervisanja se utvrđuju na osnovu sadašnjih događaja, ako su obaveze, odnosno troškovi nužni, ili izvjesno mogući da nastanu kao rezultat obaveza iz prošlih događaja.

Ovo je pozicija u Bilansu stanja sa najnepouzdanijom procjenom. Od objektivnosti odnosno stručno valjane procjene rezervisanja zavisi validnost procjene troškova, odnosno poslovnog rezultata u narednom periodu poslovanja. Ako se rezervisanjima precijene troškovi (za naredni period), poslovni rezultat je podcijenjen i obratno, ako su rezervisanjem potcijenjeni troškovi koji se priznaju u izvještajnom periodu, a odnose se na buduće periode, poslovni rezultat izvještajnog perioda će biti precijenjen.

Potreba rezervisanja utvrđena je kroz veći broj MRS, a MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina, najkonkretnije utvrđuje kada postoji potreba da se izvrši rezervisanje.

Rezervisanja obaveza za buduće periode, odnosno troškova u izvještajnom periodu se trebaju priznati ako su: takve obaveze utvrđene zakonom ili poslovnom politikom entiteta, ako postoji praksa odnosno iskustvo da su ti troškovi nastajali u ranijem periodu i ako iznos obaveze u momentu utvrđivanja rezervisanja nije poznat (treba se procijeniti).

Povećanja na ovoj bilansnoj poziciji znače povećanje mogućih obaveza, odnosno mogućih gubitaka, odnosno rashoda u budućem periodu na osnovu prošlih događaja. Smanjenje znači, ili prestanak razloga za dalje rezervisanje po osnovu kojeg je rezervisanje izvršeno, odnosno prenos na prihode, ili izvršenje, odnosno nastanak troška (odliva resursa) po osnovu izvršenih rezervisanja.

U slučajevima kada: ne postoji zakonska obaveza utvrđivanja rezervisanja, kada ne postoji ni obaveza po osnovu internih poslovnih politika, kada ne postoji ni poslovna praksa entiteta da vrši takve isplate u narednom periodu, kada je vjerovatnije da te obaveze neće nastupiti nego da će nastupiti, ili ako su tako utvrđene obaveze beznačajne tada se rezervisanja ne utvrđuju. Ove okolnosti se obelodanjuju u napomenama uz finansijske iskaze kao moguće, odnosno potencijalne obaveze, ili potencijalna sredstva.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i iznos izvršenih rezervisanja, povećanja i smanjenja po tom osnovu u toku izvještajnog perioda odnosno konačno stanje izvršenih rezervisanja na dan Bilansa stanja i sve ostale informacije koje su bitne za pravilno razumijevanje ove bilansne pozicije.

Dugoročne obaveze

4.1.15. Dugoročne obaveze ACV se priznaju na bilansim pozicijama Bilansa stanja :

- Dugoročni krediti – stanja sa računa 414 - Dugoročni krediti u zemlji i 415 - Dugoročni krediti u inostranstvu,
- Ostale dugoročne obaveze – stanja sa računa 419 - Ostale dugoročne obaveze.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Obaveze za dugoročne kredite imaju karakter finansijskih obaveza koje nastaju na bazi obligacionih odnosa između korisnika kredita i kreditora (davaoca kredita). Na ovoj bilansnoj poziciji priznaju se obaveze po osnovu iskorišćenih kredita ACV čiji je rok dospijeca za prve otplate glavnice duži od dvanaest mjeseci u odnosu na momenat odobravanja kredita, odnosno u odnosu na dan Bilansa stanja.

Inicijalno se obaveze na ovoj bilansnoj poziciji priznaju u iznosu nominalno iskorišćenog kredita uz korekcije za dio kredita koji za otplatu dospijeva u roku od dvanaest mjeseci u odnosu na dan bilansiranja – tekući dio dugoročnih kredita.

Ako je kredit iskorišćen u stranoj valuti (ne u EUR), preračun kredita iskorišćenog u drugoj valuti vrši se u iznosu iskazanom u EUR, uz preračun strane valute. Kurs objavljuje Centralna Banka Crne Gore.

Povećanja na ovoj bilansnoj poziciji znače povećanje obaveza, odnosno novih zaduženja po osnovu novih iskorišćenih kredita čiji je rok duži od dvanaest mjeseci u odnosu na dan odobravanja kredita.

Smanjenja na ovoj bilansnoj poziciji se registruju po osnovu otplate osnovnog duga, odnosno iskorišćenog kredita sa periodom otplate dužim od dvanaest mjeseci.

Smanjenje na ovoj bilansnoj poziciji, odnosno na računovodstvenim pozicijama koje strukturiraju ovu bilansnu poziciju, se može odnositi i u slučajevima kada kreditor vrši otpis ili djelimičan otpis osnovnog duga i u slučajevima kada entitet kao korisnik dugoročnih kredita ne vrši otplatu glavnice dugoročnog duga, za iznos dospjelih otplate glavnice, a koje više nemaju dugoročni već tekući karakter. U ovim slučajevima iskorišćeni dugoročni krediti se umanjuju, a povećavaju kratkoročne finansijske obaveze po osnovu dospjelih, a neotplaćenih kredita, odnosno dugoročnih obaveza u iznosu koji dospijeva u roku do dvanaest mjeseci u odnosu na bilans stanja.

Postojeće bilansne šeme na kojima se u Crnoj Gori sastavljaju Finansijski iskazi, apriori Bilans stanja, ne sadrže posebne bilansne pozicije na kojima bi se priznavala i sredstva sa pravom korišćenja, a ni dugoročne niti kratkoročne obaveze po osnovu zakupnina za sredstva uzeta u zakup od zakupodavaca, kao ni obaveze po osnovu kamata.

U gore navedenim okolnostima entiteti su prinuđeni da obaveze po osnovu dugoročnih zakupa evidentiraju na postojećim bilansnim pozicijama, što može umanjiti kvalitativnu strukturu i dugoročnih i kratkoročnih obaveza, odnosno Bilansa stanja.

Obaveze po osnovu zakupa su vjerovatne obaveze, ali u slučaju otkaza ugovornog odnosa između zakupca i zakupodavca, po zakupca (a ni po zakupodavca) ne nestaju gotovo nikakve materijalne posljedice. Ovo nije slučaj ako se raskine ugovorni odnos po osnovu finansijskog lizinga, predmet lizinga se vraća davaocu lizinga.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Ako se raskine ugovor o otplati kredita, korisnik kredita će platiti preostali nedospjeli dug, odnosno dug koji u tom slučaju automatski dospijeva, ili će davalac kredita svoja potraživanja naplatiti iz sredstava obezbjeđenja, odnosno iz deponovanog kolaterala.

Zbog ovih okolnosti, dugoročne obaveze obračunate saglasno smjernicama MSFI 16 – Lizing, se u Bilansu stanja obuhvataju sa ostalim dugoročnim obavezama, a tekuće obaveze, odnosno obaveze koje dospijevaju u roku od 12 mjeseci u odnosu na datum Bilansa stanja se obuhvataju na pozicijama kratkoročnih obaveza.

Iznos obaveza za zakupnine, čiji je rok dospijeća duži od 12 mjeseci u odnosu na datum Bilansa stanja, se u računovodstvenim evidencijama ACV priznaje na računima grupe 41 - Dugoročne obaveze (po osnovu zakupa).

Obaveze za zakupnine, koje dospijevaju u roku od 12 mjeseci u odnosu na Bilans stanja, priznaju se na računima grupe 42 - Kratkoročne obaveze (za zakup sredstava).

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi strukturu i iznos dugoročnih kredita, uslove pod kojima su iskorišćeni dugoročni krediti (period otplate, kamatna stopa, obezbeđenje povraćaja iskorišćenih kredita) kao i sve ostale informacije koje su bitne za pravilno razumijevanje ove bilansne pozicije.

ACV u napomenama uz finansijske iskaze treba da objavi: informacije o sredstvima uzetim u zakup od zakupodavaca (lokacije, površine, cijene, period zakupa, preostali period zakupa, plaćanje obaveza), kao i sve ostale neophodne informacije u vezi korišćenja tuđih sredstava koje ACV koristi u zakupnom odnosu, na osnovu ugovora o zakupu, od zakupodavca.

Dugoročni odloženi prihodi i primljene donacije

4.1.16. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja priznaju se stanja na dan bilansiranja sa grupe računa: Odloženi prihodi i primljene donacije - primljene donacije i državna davanja, a u skladu sa MRS 20 – Računovodstveno obuhvatanje državnih davanja i objelodanjivanje državne pomoći i u skladu sa ostalim relevantnim MSFI.

Državna davanja se priznaju u finansijskim izvještajima tek kada se ispune uslovi:

- Da će se entitet koji prima državno davanje pridržavati zadatih uslova pod kojima je odobreno državno davanje,
- Da će državno davanje biti primljeno.

Kada je državno davanje priznato svaka potencijalna povezana obaveza, ili potencijalno sredstvo se tretira u skladu sa MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina.

Državna davanja predstavljaju pomoć države konkretnom entitetu, ali pod državnim davanjem se ne može obuhvatiti državna pomoć koja ima opšti karakter (obezbeđivanje pomoći i povoljnijih uslova poslovanja jednom regionu, sektoru i slično).

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Državna davanja mogu biti povezana sa sredstvima (državna tijela pomažu nabavku ili izgradnju nekog konkretnog sredstva) kao i povezana sa prihodima (državna tijela pomažu određeni entitet, a ta davanja nisu uslovljena nabavkom ili izgradnjom nekog konkretnog sredstva).

Državna davanja se procijenjuju po fer vrijednosti, ali svako državno davanje ne treba priznati u poslovnim evidencijama. Priznaju se samo ona za koje postoji izvjesnost da će biti ispunjeni zahtijevani uslovi, a državna primanja se trebaju knjižiti u korist prihoda u jednom, ili više izvještajnih perioda.

Državna davanja u vezi sa nabavkom sredstava mogu se u poslovnim evidencijama registrovati kao umanjenje nabavne vrijednosti sredstva. Takođe, mogu se i prvo priznati odloženi prihodi, a onda u periodu amortizacije se vrši srazmjeran prenos sa odloženih prihoda na prihode u vremenu amortizacije osnovnog sredstva.

Prihodi od državnih davanja priznaju se na sistematskoj osnovi, odnosno prihodi se priznaju u obračunskom periodu u kojem su nastali i troškovi u vezi sa državnim davanjima. Ako se državna davanja odnose (uslovljena su), prijemom radnika na obuku u narednoj godini, u godini u kojoj su primljena državna davanja se registruju kao odloženi prihodi, a u narednoj godini kada se izvrši zapošljavanje radnika odloženi prihodi se prenose na prihode. Ako je period na koji su radnici primljeni uslovljen na više godina onda se vrši prenos sa odloženih prihoda na pojedine godine na srazmjernoj osnovi. Ako se državno davanje daje u izvještajnoj godini kao nadoknada štete (viša sila), državna primanja se priznaju u godini u kojoj su primljena, jer su u tom momentu ispunjena oba uslova, primljeno je davanje i nastali su troškovi (ranije).

Po prihodovnom modelu priznavanja državnih davanja, primanja ovog karaktera se priznaju kao posebna prihodna pozicija (dotacije, subvencije, donacije – uslovljene, regresi...), ili kao umanjenje uslovljenih, odnosno sa državnim davanjima povezanih troškova (troškovi u vezi novih zapošljavanja umanjuju se iz državnih davanja).

Državna davanja su uglavnom uslovljena ispunjenjem određenih uslova i iz tih razloga ova davanja se u poslovnim evidencijama i trebaju registrovati, ako je izvjesno da se postavljani uslovi mogu i ispuniti.

U slučajevima kada se procijeni da će se zadati uslovi ispuniti, a ipak se u daljem postupku utvrdi da se prihvaćeni uslovi ne mogu ispuniti, u tom slučaju državna tijela mogu tražiti povraćaja datih davanja.

Ukoliko primalac državnih davanja ne ispuni uslove za trajno iskorišćenje državnih davanja, odnosno ukoliko je primalac državnih davanja obavezan ista vratiti davaocu državnih davanja, tada se ona u poslovnim evidencijama registruju u zavisnosti od načina njihove registracije po prijemu:

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

– Ako je državno davanje u vezi sa nabavkom sredstva bilo registrovano kao umanjeno nabavne vrijednosti nabavljenog sredstva, onda se iznos povraćaja državnih davanja registruje povećanjem nabavne vrijednosti konkretnog sredstva na koje se davanje i odnosilo, a neobračunata amortizacija da nije bilo državnog davanja se priznaje kao rashod perioda u kojem je državno davanje povraćeno,

– Ako je državno davanje u vezi sa nabavkom sredstva bilo evidentirano preko odloženih prihoda onda se za izvršeni povraćaj državnih davanja najprije smanje odloženi prihodi, a za razliku iznad odloženih prihoda izvrši se priznavanje rashoda perioda u kojem je davanje i vraćeno (ovo je ispravka računovodstvene procjene i nema retroaktivne primjene kao kod promjene računovodstvenih politika),

– Ako je državno davanje bilo registrovano po prihodnom modelu, za iznos povraćaja primljenih davanja umanjuju se odloženi prihodi, a iznos iznad toga priznaje se kao rashod perioda. Ako je davanje bilo priznato kao prihod, izvršeni povraćaj se priznaje kao rashod perioda,

– Ako je državno davanje po prihodnom modelu bilo registrovano kao umanjeno troškova, za izvršeni povraćaj primljenih davanja se povećaju rashodi perioda u kojem je izvršen povraćaj primljenih davanja.

Povećanja na ovoj poziciji registruju se na osnovu novih obaveza po osnovama koje se obuhvataju na grupama računa 49, a smanjenja znače isplatu, ili otpis primljenih državnih davanja, odnosno primljenih donacija.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi sve relevantne informacije o ovoj bilansnoj poziciji na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja bilansa stanja.

Kratkoročna rezervisanja

4.1.17. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja ACV priznaju se stanja na dan bilansiranja sa računa grupe – Ostala rezervisanja do 12 mjeseci.

Kratkoročna rezervisanja predstavljaju obaveze sa rokom dospjeća do 12 mjeseci, ili bolje rečeno rezervisanja predstavljaju vjerovatne obaveze sa rokom dospjeća do godinu dana, odnosno troškove koji je moguće da nastanu u periodu od dvanaest mjeseci u poslovanju entiteta.

Rezervisanja se utvrđuju na osnovu sadašnjih događaja, ako su troškovi nužni ili je izvjesno da nastanu kao rezultat obaveza iz prošlih događaja.

Potreba rezervisanja utvrđena je kroz veći broj MRS, ali rezervisanja su uglavnom obuhvaćena preko MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina.

Povećanja na ovoj bilansnoj poziciji znače povećanje mogućih, tekućih obaveza, a smanjenje znači izmirenje rezervisanih obaveza ili prestanak razloga za dalje rezervisanje po osnovu kojeg je rezervisanje izvršeno, odnosno prenos na prihode.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: strukturu i iznos izvršenih rezervisanja, povećanja i smanjenja po tom osnovu u toku izvještajnog perioda odnosno konačno stanje izvršenih tekućih rezervisanja na dan bilansa stanja i sve ostale informacije koje su bitne za pravilno razumijevanje ove bilansne pozicije.

Kratkoročne obaveze

4.1.18. Kratkoročne obaveze ACV priznaju se na bilansnim pozicijama Bilansa stanja, a na osnovu stanja iz računovodstvenih evidencija grupe računa:

- Obaveze po osnovu kredita i zajmova od lica koja nisu kreditne institucije – stanja sa računa - 422 - Kratkoročni krediti u zemlji (dio), 423 - Kratkoročni krediti u inostranstvu (dio), 424 - Dio dugoročnih kredita koji dospijeva do jedne godine (dio), 425 - Dio ostalih dugoročnih obaveza koje dospijevaju do jedne godine (dio) i 429 - Ostale kratkoročne finansijske,
- Primljeni avansi depoziti i kaucije – stanja sa računa 430 - Primljeni avansi, depoziti i kaucije,
- Obaveze prema dobavljačima – stanja sa računa 433 - Dobavljači u zemlji, 434 - Dobavljači u inostranstvu i 449 - Ostale obaveze iz specifičnih poslova,
- Ostale kratkoročne obaveze – stanja sa računa grupe 45 - Obaveze po osnovu zarada i naknada zarada i 46 - Druge obaveze
- Ostale obaveze iz poslovanja – stanja sa računa 439 - Ostale obaveze iz poslovanja,
- Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda – stanja sa računa grupe 47 - Obaveze za porez na dodatu vrijednost, sa računa 482 - Obaveze za poreze, carine i druge dažbine iz nabavke ili na teret troškova, 483 - Obaveze za doprinose koji terete troškove, 489 - Ostale obaveze za poreze, doprinose i druge dažbine,
- Obaveze po osnovu sredstava namijenjenih prodaji i sredstva poslovanja koje je obustavljeno – stanja sa računa 427 - Obaveze po osnovu stalnih sredstava i sredstava obustavljenog poslovanja namijenjenih prodaji.

Procjena na ovim bilansnim pozicijama se vrši po nominalnoj vrijednosti, odnosno na ugovoreni način – preračun osnovnog duga izraženog u stranoj valuti na iznos u izvještajnoj, odnosno obračunskoj valuti, čiji obračun se uglavnom vrši po srednjem kursu koji objavljuje Centralna banka Crne Gore.

Na ovim bilansnim pozicijama prezentiraju se računi na kojima se registruje evidencija o obavezama ACV iz poslovnih odnosa sa rokom dospijeca do 12 mjeseci u odnosu na datum Bilansa stanja. Ove obaveze strukturiraju obaveze prema dobavljačima: po osnovu primljenih roba i usluga, po osnovu primljenih avansa i ostale obaveze iz poslovanja čiji rok dospijeca za plaćanje je do 12 mjeseci.

Povećanja na ovim bilansnim pozicijama registruju se na osnovu novih obaveza po prethodnim osnovama, sa rokom dospelosti do jedne godine. Smanjenja znače isplatu, ili otpis ovih obaveza.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Kratkoročne obaveze iz poslovanja se procijenjuju i priznaju u Bilansu stanja u nominalnom iznosu. Otpis obaveza u korist vanrednih prihoda se vrši nakon isteka roka zastarijelosti po strukturi obaveza, ukoliko se sa sigurnošću utvrdi da je rok zastarelosti nastupio.

Na računima koji strukturiraju ovim bilansnim pozicijama, u toku godine registruju se transakcije, a na kraju izvještajnog perioda utvrđuje se stanje neizmirenih obaveza po osnovu zarada, naknada zarada, poreza i doprinosa na zarade i druga lična primanja, obaveze prema zaposlenima (otpremnine, jubilarne nagrade, obaveze za nadnice za službena putovanja, obaveze za naknadu troškova prevoza, obaveze za naknadu troškova ishrane i slično).

Ovim bilansnim pozicijama se obuhvataju i: obaveze po osnovu ugovorenih kamata na iskorišćene kredite i druge finansijske obaveze, obaveze prema članovima upravnih i nadzornih tijela, kao i obaveze po osnovu autorskih honorara za angažovanja fizičkih lica.

Na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu stanja obuhvataju se i: obaveze ACV po osnovu unaprijed obračunatih troškova (zakupnine, kamata...), obaveze po osnovu unaprijed naplaćenih zakupnina, pretplate koje se odnose na buduće periode, razgraničeni zavisni troškovi nabavke...

Na ovim bilansnim pozicijama obuhvataju se i: računi na kojima se evidentiraju obaveze entiteta po osnovu poreza na dodatu vrijednost (na primljene ino usluge, na uvoz robe...), obaveze za akcize, obaveze za carine i druge uvozne dažbine, obaveze za doprinose na lična primanja na teret ACV, obaveze za porez na promet nepokretnosti, razne takse, kao i sve ostale obaveze ACV koje imaju fiskalni karakter.

Stope poreza na dodatu vrijednost iznose 21 % i 7 % za oporezivi promet. ACV nije registrovani PDV obveznik, pa iz tih razloga nije obveznik obračunavanja poreza na dodatu vrijednost na izvršene usluge. Međutim, shodno zakonodavnom okviru obavezna da plati porez na dodatu vrijednost na primljene usluge od ino lica koja nemaju status registrovanog obveznika za porez na dodatu vrijednost u Crnoj Gori i na uvoz proizvoda za potrebe obavljanja djelatnosti. Porez plaćen pri uvozu roba ili prijemu usluga, ACV ne može koristiti za plaćanje ostalih javnih prihoda, niti može tražiti povraćaj po tom osnovu. Za ACV plaćeni porez na dodatu vrijednost po osnovu uvoza proizvoda i prijema ino usluga ima karakter nepovratnih poreza.

Povećanja na ovim bilansnim pozicijama registruju se po osnovu novih obaveza po osnovu poreskih dažbina, a smanjenja znače isplatu, ili otpis tih obaveza. Na ovim bilansnim pozicijama priznaju se i stanja sa računa 427 - Obaveze po osnovu stalnih sredstava i sredstava obustavljenog poslovanja namijenjenih prodaji, na kojima se iskazuju obaveze po osnovu stalnih sredstava namijenjenih prodaji, u skladu sa MSFI 5 – Stalna imovina koja se drži za prodaju i prestanak poslovanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu stanja se priznaju i tekuće obaveze, odnosno obaveze koje na plaćanje dopijevaju u roku od 12 mjeseci u odnosu na datum Bilansa stanja, a po osnovu korišćenja tuđih sredstava na osnovu ugovora o zakupu.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: strukturu i ostale relevantne informacije o kratkoročnim obavezama koje se prezentiraju na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu stanja na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

Pasivna vremenska razgraničenja

4.1.19. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu stanja ACV priznaju se stanja na dan bilansiranja sa računa:

- 490 - Unaprijed obračunati troškovi - troškovi koji se odnose na izvještajni period, za koje nije primljen obračun,
- 491 - Obračunati prihodi budućeg perioda - naplaćeni, ili obračunati prihodi u tekućem izvještajnom periodu koji se odnose na naredni izvještajni period,
- 494 - Razgraničeni zavisni troškovi nabavke - zavisni troškovi nabavke osnovnih sredstava, robe, materijala, rezervnih djelova i slično, koji nijesu fakturisani u momentu knjiženja nabavke,
- 495 (dio) - Odloženi prihodi i primljene donacije - primljene donacije i državna davanja u skladu sa MRS 20 – Računovodstveno obuhvatanje državnih davanja i objelodanjivanje državne pomoći i ostalim relevantnim MSFI,
- 496 - Razgraničeni prihodi po osnovu potraživanja - prihodi od naplate transakcionih troškova po osnovu datih kredita, kupljenih hartija od vrijednosti i drugih plasmana koji se, u skladu sa MSFI 9 – Finansijski instrumenti, vode po amortizovanoj vrijednosti primjenom metode efektivne kamatne stope,
- Računi 499 - Ostala pasivna vremenska razgraničenja.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da objavi: sadržaj i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji na početku perioda, promet u izvještajnom periodu i konačno stanje na dan sastavljanja Bilansa stanja.

4.2. Iskaz o ukupnom rezultatu / bilans uspjeha

Prihodi od prodaje – neto prihod

4.2.1. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha ACV priznaju se - prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 602 - Prihodi od prodaje robe na domaćem tržištu,
- 603 - Prihodi od prodaje robe na inostranom tržištu,
- 612 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu,

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

- 613 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na inostranom tržištu.

Odbor za međunarodne računovodstvene standarde je u maju 2014. godine, objavio MSFI 15 – Prihod od ugovora sa kupcima, kojim su zamijenjeni MRS 18 – Prihod i MRS 11 – Ugovor o izgradnji. Entiteti u Crnoj Gori su MSFI 15 – Prihod od ugovora sa kupcima, bili u mogućnosti da primjenjuju u sastavljanju finansijskih iskaza od 2019. godine.

Saglasno Okviru za finansijsko izvještavanje, entiteti ovaj MSFI primjenjuju ako su ispunjeni sledeći uslovi:

- Ugovorne strane su zaključile ugovor (u pisanoj, ili usmenoj formi) i obavezale se da će izvršiti ugovorene obaveze,
- Identifikacija prava ugovornih strana (strana iz obligacionog odnosa), je moguća,
- Identifikacija ugovorenih uslova plaćanja za robu i usluge je moguća,
- Ugovor ima komercijalni karakter, odnosno realizacija ugovora utiče na buduće tokove gotovine,
- Postoji značajna vjerovatnoća da će entitet primiti naknadu za prodane robe i usluge koje će entitet (prodavac) isporučiti, odnosno izvršiti kupcu.

MSFI 15 – Prihod od ugovora sa kupcima se ne primjenjuje na ugovorne (obligacione) odnose na koje se primjenjuju MSFI 16 – Lizing, MSFI 4 – Ugovor o osiguranju, MSFI 9 – Finansijski instrumenti, MSFI 10 – Konsolidovani finansijski izvještaji, MSFI – Zajednički aranžmani, MRS 27 – Pojedinačni finansijski izvještaji i MRS 28 – Investicije u pridružene entitete.

Prihodi od prodaje robe, proizvoda i usluga se priznaju u poslovnim evidencijama prodavca ukoliko je prodavac na kupca prenio sve značajne koristi i rizike u vezi sa vlasništvom nad robom i proizvodima.

Da bi se prodaja robe, proizvoda i usluga tretirala prihodom potrebno je: da transakcija bude mjerljiva (moguće je utvrditi vrijednost transakcije), da je vjerovatno da će entitet od te prodaje imati ekonomske koristi (primiće prodajnu cijenu ili drugo nemonetarno sredstvo u zamjenu), da su troškovi nabavke robe mjerljivi (može se utvrditi nabavna cijena prodane robe).

Ako se roba i proizvodi odnosno usluge, prodaju u razmjenu za nemonetarna sredstva onda se prihod od prodaje utvrđuje u iznosu fer vrijednosti nemonetarnih sredstava primljenih u razmjenu. Ako nije moguće utvrditi fer vrijednost primljenih sredstava, onda se vrijednost prodatih roba i proizvoda utvrđuje u iznosu njihove fer vrijednosti.

Prihodi od prodaje proizvoda, roba i usluga se priznaju u momentu preuzimanja od strane kupca – kada je ugovorena isporuka u mjestu kupca. Prihod se priznaje tek kada kupac potvrdi prijem robe i proizvoda.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Prihodi od izvršenih usluga se priznaju saglasno stepenu izvršenosti ugovorene usluge. Ako je usluga u potpunosti izvršena priznaje se ukupan iznos prihoda od izvršenih usluga, ako je stepen završenosti usluge manji od punog iznosa, prihod od tih usluga se priznaje adekvatno stepenu izvršenosti ugovorenih usluga (ako je moguće utvrditi stepen dovršenosti ugovorenih usluga).

Prihodi od ugovora o građenju se mogu utvrditi na dva načina (u zavisnosti od karaktera ugovora o izgradnji), i to: ugovor o izgradnji sa fiksnom cijenom i ugovor o izgradnji sa naknadnim uvećanjem troškova koji se u praksi i u teoriji često kvalifikuje i kao "ugovor troškovi plus".

Kod ugovora sa fiksnom cijenom rezultat ugovora može da bude pouzdano procijenjen ako su ispunjeni sledeći uslovi:

- Ukupno ugovoreni prihod može da bude pouzdano utvrđen,
- Vjerovatno je da će se ekonomske koristi od ugovora priliti u entitet,
- Troškovi za izvršenje ugovora i stepen izvršenja ugovora na datum bilansa stanja mogu biti pouzdano utvrđeni.

Za izvršene usluge, za prodate proizvode i robu ACV sastavlja odgovarajuće računovodstvene isprave koje registruje u poslovnim evidencijama. Na osnovu tih računovodstvenih isprava formira potraživanje od naručioca, odnosno kupca.

Ako se obračunata potraživanja ne mogu naplatiti iz bilo kojih razloga, ukupan iznos potraživanja se priznaje kao rashod perioda u kojem je utvrđena nemogućnost naplate potraživanja u ukupnom iznosu a ne samo u iznosu ranije priznatih prihoda. Ako se po osnovu otpisanih potraživanja mogu umanjiti poreske obaveze na te transakcije, rashodi se po osnovu tih otpisa procenjuju u iznosu priznatih prihoda, odnosno u iznosu odgovarajućeg dijela priznatih prihoda. Entiteti su obavezni da priznaju prihode od potraživanja za koje postoji pouzdana procjena da će biti naplaćena u momentu obračuna potraživanja.

Prihodi od prodaje se mjere po fer vrijednosti (tržišna vrijednost prodate robe), a nepovrativi porezi i eventualno druge fiskalne dažbine nemaju karakter prihoda (ne predstavljaju ekonomske koristi entiteta već države).

Prihodi na ovoj bilansnoj poziciji se evidentiraju na obračunskoj osnovi - po načelu fakturisanje realizacije, kada nema značajnijih neizvjesnosti u naplati potraživanja i kada ne postoji rizik od povraćaja robe i proizvoda od kupaca (po osnovu reklamacije zbog neodgovarajućih kvalitativnih osobina predmetnih isporuka).

U slučajevima kada se prodaja robe, proizvoda i usluga vrši po modelu odloženog plaćanja, fer vrijednost se utvrđuje kao sadašnja vrijednost primitaka u postupku diskontovanja primitka, a za diskontni faktor se mogu uzeti različiti kritirijumi. Obično je to kamatna stopa koja je adekvatna kamatnoj stopi koju komercijalne banke naplaćuju na odgovarajući period kreditiranja (naplate potraživanja).

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Diskontni faktor se utvrđuje po obrascu $1/(1+k)^n$, gde "k" predstavlja kamatnu stopu, a eksponent "n" predstavlja broj perioda obračuna za koji se vrši diskontovanje.

Kada postoji rizik od nenaplativosti potraživanja zbog insolventnosti i eventualnog stečajnog postupka, odnosno zbog reklamacije predmetnih isporuka zbog neodgovarajućih kvalitativnih osobina, otpis takvih potraživanja se vrši kao ispravka potraživanja za sumnjiva i sporna potraživanja u okviru ostalih rashoda.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o ostvarenim prihodima u izvještajnom periodu.

Ostali prihodi iz poslovanja

4.2.2. Ostali prihodi iz poslovanja ACV, priznaju se na bilansnim pozicijama Bilansa uspjeha:

a) Ostali prihodi iz redovnog poslovanja - prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 640 - Prihodi od premija, subvencija, dotacija, regresa, kompenzacija i povraćaja poreskih dažbina,
- 641 - Prihod po osnovu uslovljenih donacija iskazuju se ukidanja odloženih prihoda sa računa,
- 495 - Odloženi prihodi i primljene donacije, u skladu sa MRS 20 i ostalim relevantnim MSFI,
- 650 - Prihodi od zakupnina,
- 652 - Prihodi od tantijema i licencnih naknada,
- 659 - Ostali poslovni prihodi.

b) Ostali prihodi iz poslovanja - prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 670 - Dobici od prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme iskazuje se prihod od prodaje ovih oblika imovine u iznosu većem od knjigovodstvene vrijednosti,
- 673 - Dobici od prodaje materijala,
- 674 - Viškovi utvrđeni popisom,
- 675 - Naplaćena otpisana potraživanja,
- 677 - Prihodi od smanjenja obaveza,
- 678 - Prihodi od ukidanja rezervisanja,
- 679 - Ostali nepomenuti prihodi,
- 690 - Dobitak poslovanja koje je obustavljeno,
- 691 - Prihodi (efekti) promjene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz prethodnih izvještajnih perioda,
- 692 - Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda.

c) Prihodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja imovine - prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 681 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti nematerijalnih ulaganja,

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

- 682 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme,
- 683 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana,
- 684 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti zaliha materijala i robe,
- 685 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana,
- 689 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti ostale imovine.

Ove pozicije Bilansa uspjeha ACV, čine računi o ostalim prihodima koji nemaju karakter redovne djelatnosti entiteta: subvencije, premije, dotacije, donacije, regresi, povraćaj plaćenih poreskih dažbina, zakupnine, eventualno članarine, licencne, naknade i ostali prihodi, odnosno dobici koji nemaju karakter redovne djelatnosti, dobici od prodaje nekretnina, postrojenja i opreme, dobici od prodaje sirovina i materijala, viškovi utvrđeni inventarisanjem sredstava, naplaćena otpisana potraživanja, naknada štete po osnovu osiguranja i sličnih zaštita rizika gubitka sredstava, dobici po osnovu smanjenja obaveza i ukidanja dugoročnih rezervisanja, pozitivni efekti promjena računovodstvenih politika, ispravke grešaka u računovodstvenom obuhvatanju transakcija iz ranijih izvještajnih perioda i naknadno utvrđeni prihodi iz ranijih perioda izvještavanja.

Za procjenu ostalih prihoda sa ovih bilansnih pozicija primjenjive su smjernice MSFI 15 – Prihodi od ugovora sa kupcima, MRS 20 – Računovodstveno obuhvatanje državnih davanja i objelodanjivanje državne pomoći, MRS 8 – Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške, MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 37 - Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina, MRS 38 – Nematerijalna imovina.

Ove bilansne pozicije su u direktnoj korelaciji sa bilansnim pozicijama Bilansa stanja: Nekretnine, postrojenja i oprema, Dugoročna rezervisanja, Dugoročne obaveze, Kratkoročne finansijske obaveze, Kratkoročna rezervisanja, Potraživanja i Ostale kratkoročne obaveze i Pasivna vremenska razgranicenja u Bilansu stanja, a u pojedinim slučajevima i sa bilansnim pozicijama Dugoročna rezervisanja i Kratkoročna rezervisanja.

Poreske dažbine koje entiteti obračunavaju na registrovane transakcije ostalih prihoda, i za entitet predstavljaju obavezu koju plaćaju državi, nemaju karakter ostalih prihoda - ne predstavljaju ekonomske koristi entiteta.

Ostali prihodi sa ovih bilansnih pozicija se evidentiraju na obračunskoj osnovi - po načelu fakturisane realizacije kada nema značajnijih neizvjesnosti u naplati potraživanja.

Ostali prihodi se u Bilansu uspjeha priznaju u nominalnom iznosu utvrđenih prihoda po prethodnim osnovama, odnosno u bruto iznosu ostalih prihoda, ne kao prebijeni saldo ostalih prihoda i ostalih rashoda.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o ostvarenim ostalim poslovnim prihodima, odnosno dobicima iz izvještajnog perioda.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Troškovi poslovanja

4.2.3. Troškovi poslovanja ACV se priznaju u Bilansu uspjeha na bilansnim pozicijama:

- a) Nabavna vrijednost prodate robe i troškovi materijala - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:
- 501 - Nabavna vrijednost prodate robe,
 - 502 - Nabavna vrijednost prodatih nekretnina pribavljenih radi prodaje,
 - 512 - Troškovi ostalog (režijskog) materijala,
 - 513 - Troškovi goriva i energije.
- b) Ostali troškovi poslovanja (rezervisanja i ostali poslovni rashodi) - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:
- 531 - Troškovi transportnih usluga,
 - 532 - Troškovi usluga održavanja,
 - 533 - Troškovi zakupnina,
 - 535 - Troškovi reklame i propagande,
 - 539 - Troškovi ostalih usluga,
 - 54 (dio) – Troškovi rezervisanja za isplatu naknada i drugih beneficija zaposlenima i ostala rezervisanja,
 - 550 - Troškovi neproizvodnih usluga iskazuju se neproizvodne usluge, kao što su zdravstvene, advokatske usluge, usluge čišćenja i druge neproizvodne usluge,
 - 551 - Troškovi reprezentacije,
 - 552 - Troškovi premija osiguranja,
 - 553 - Troškovi platnog prometa iskazuju se usluge platnog prometa i druge bankarske usluge,
 - 554 - Troškovi članarina iskazuju se članarine poslovnim i drugim udruženjima, komorama i savezima,
 - 555 - Troškovi poreza iskazuju se troškovi poreza koji se naknađuju na teret troškova,
 - 556 - Troškovi doprinosa iskazuju se doprinosi koji terete troškove,
 - 559 - Ostali nematerijalni troškovi.
- c) Amortizacija - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:
- 540 - Troškovi amortizacije.

Na ovim bilansnim pozicijama prezentuju se računi na kojima se registruje evidencija o nabavnoj vrijednosti prodate robe u maloprodaji, veleprodaji, na domaćem tržištu i inostranom tržištu...

Na ovoj bilansnoj poziciji obuhvata se i nabavna vrijednost prodatih zemljišta, građevinskih objekata i ostalih nepokretnosti nabavljenih sa namjerom da se prodaju na tržištu. Nepokretnosti koje entiteti pribavljaju radi prodaje imaju karakter robe (zbog njihovih pojedinačnih vrijednosti, nepokretnosti nabavljene radi prodaje imaju karakter specifične robe).

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Troškovi obuhvaćeni na ovim bilansnim pozicijama Bilansa uspjeha utvrđuju se na bazi "fifo" metode, pri čemu je prva izlazna cijena utvrđena na bazi prve ulazne (nabavne) cijene utrošenog materijala i energije.

Ovim bilansnim pozicijama obuhvataju se: podaci o nabavnoj cijeni prodate robe, eventualni manjkovi robe, otpis robe usljed isteka roka upotrebe, nabavna cijena kupljenih i prodatih nepokretnosti, troškovi goriva i energije (električna energije, ugalj, nafta i naftini derivati, vodena para i topla voda, drva i drugo pogonsko gorivo i energija), troškovi sirovina i materijala za izradu učinaka, troškovi režijskog materijala, troškovi pomoćnog materijala, troškovi ambalaže, troškovi za održavanje higijene, troškovi kancelarijskog materijala, troškovi rezervnih dijelova, troškovi alata i inventara, troškovi ostalih materijala i sirovina, troškovi transportnih usluga, troškovi telekomunikacionih i poštanskih usluga, troškovi usluga održavanja osnovnih sredstava, troškovi zakupnina, troškovi učešća na sajmovima i sličnim manifestacijama, troškovi reklame i propagande, troškovi istraživanja i troškovi razvoja koji ne ispunjavaju uslove za kapitalizaciju, troškovi zaštite na radu, troškovi intelektualnih, zdravstvenih, advokatskih, računovodstvenih, revizorskih i sličnih usluga, troškovi reprezentacije, troškovi premija osiguranja imovine i lica, troškovi platnog prometa, troškovi članarina udruženjima, troškovi poreza, carina, troškovi naknada, troškovi doprinosa privrednim komorama i sličnim asocijacijama, sudski troškovi. Na ovim bilansnim pozicijama obuhvata se i obračunata amortizacija sredstava koja podliježu obaveznom godišnjem otpisu.

Amortizacija za zemljišta kao prirodna bogatstva se ne vrši. Pravolinijska metoda amortizacije se primjenjuje za građevinske resurse, sredstva sa pravom korišćenja i opremu. Metoda je odabrana na osnovu vitalnosti pojedinih resursa u korisnom vijeku eksploatacije. Osnovica za amortizaciju resursa u upotrebi je nabavna, odnosno procijenjena vrijednost sredstava. Osnovica za novonabavljene resurse je cijena koštanja, umanjena (u oba slučaja) za rezidualnu vrijednost sredstava. Rezidualna vrijednost se ne utvrđuje za građevinske objekte.

Amortizacione stope za sredstva u eksploataciji se utvrđuju u zavisnosti od procijenjenog vijeka korišćenja, odnosno preostalog vijeka eksploatacije. Amortizaciona stopa za novonabavljena sredstva se utvrđuje u zavisnosti od ukupnog vijeka eksploatacije sa ciljem da se u oba slučaja zadovolji princip da se u periodu eksploatacije amortizaciona osnovica prenese na učinke u cjelosti.

Amortizacija se vrši za svako sredstvo pojedinačno, a vijek trajanja sredstava se utvrđuje od strane profesionalnih ovlašćenih procjenjivača i takav pregled čini dio računovodstvenih politika.

Trošak amortizacije se u Bilansu uspjeha procjenjuje u obračunatom iznosu, koji je baziran na osnovici za obračun amortizacije i vijeku trajanja sredstava koja se amortizuju, odnosno stopama za amortizaciju sredstava koja podliježu obavezi obračuna amortizacije. Ukoliko je ACV u izvještajnom periodu sprovodila postupak ponovne procjene sredstava a koja podliježu obavezi godišnjeg amortizovanja, te informacije moraju biti objavljene.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

ACV ne treba da objavi obračune amortizacije utvrđene na osnovici za amortizaciju kao istorijskom trošku i u alternativnom postupku.

Na stalna sredstva koja ACV namerava otuđiti prodajom, a koja ispunjavaju uslove evidentiranja po MSFI 5 – Stalna imovina koja se drži za prodaju, ne vrši se obračun amortizacije.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o poslovnim rashodima koji se procjenjuju i objavljuju na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu uspjeha za izvještajni period.

Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi

4.2.4. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi ACV se priznaju u Bilansu uspjeha na bilansnim pozicijama:

- a) Neto troškovi zarada, naknada zarada i lični rashodi - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:
 - 520 - Troškovi zarada i naknada zarada,
 - 521 - Troškovi poreza i doprinosa na zarade i naknade zarada na teret poslodavca,
 - 522 - Troškovi naknada po ugovoru o djelu,
 - 523 - Troškovi naknade po autorskim ugovorima,
 - 524 - Troškovi naknade po ugovoru o privremenim i povremenim poslovima,
 - 525 - Troškovi naknade fizičkim licima po osnovu ostalih ugovora,
 - 526 - Troškovi naknade članovima upravnog i nadzornog odbora,
 - 529 - Ostali lični rashodi i naknade.
- b) Troškovi poreza - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa grupe:
 - 52 (dio) - Troškovi poreza na teret zaposlenog.
- c) Troškovi doprinosa za penzije - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa grupe:
 - 52 (dio) - Troškovi doprinosa za PIO na teret zaposlenog,
 - 52 (dio) - Troškovi doprinosa za PIO na teret poslodavca.
- d) Troškovi doprinosa za penzije - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa grupe:
 - 52 (dio) - Troškovi ostalih doprinosa na teret poslodavca.

Ovim bilansnim pozicijama u Bilansu uspjeha obuhvataju se računi iz računovodstvene evidencije ACV na kojima se registruju podaci: o troškovima po osnovu zarada za redovan rad, troškovi naknada zarada, troškovi po osnovu doprinosa na zarade, troškovi terenskog dodatka, troškovi otpremnina, troškovi za odvojeni život od porodice, naknade zarada sa svim pripisivim troškovima (plaćanjima) koji se baziraju na pravu na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad zaposlenih...

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu uspjeha obuhvataju se i: naknade po ugovorima o autorskim honorarima, ugovorima o privremenim i povremenim poslovima, naknade članovima upravnih i nadzornih tijela, isplate otpremnina, jubilarne nagrade, naknade troškova na službenom putu (smještaj, ishrana i prevoz), troškovi dolaska na posao, ishrane u toku rada i ostale naknade koje entiteti plaćaju zaposlenima.

Na procjenu ovih bilansnih pozicija u Bilansu uspjeha odnosno transakcija koje se registruju na računima koji strukturiraju ove bilansne pozicije, primjenjuju se smjernice MRS 19 – Primanja zaposlenih. Ona se strukturiraju kao: kratkoročna primanja zaposlenih, primanja po prestanku zaposlenja, ostale dugoročne pogodnosti zaposlenih i otpremnine. Kratkoročnim primanjima zaposlenim shodno smjernicama ovog MRS smatraju se zarade, doprinosi za socijalno osiguranje, plaćeni godišnji odmor, plaćeno bolovanje...

Ostala dugoročna primanja zaposlenih obuhvataju odsustvo na osnovu dugogodišnjeg rada, jubilarne nagrade, primanja na osnovu umanjenja radne sposobnosti i slične obaveze, odnosno troškovi.

Otpremnina predstavlja naknadu zaposlenom i ona se isplaćuje u slučajevima kada entitet odluči da raskine radni odnos sa zaposlenim prije isteka roka za raskid radnog odnosa penzionisanjem. Ova kategorija plaćanja zaposlenima se bazira na dobrovoljnosti zaposlenog da prihvati isplatu otpremnine u zamjenu za ustupanje radnog mjesta u entitetu. Otpremnina po osnovu prestanka radnog odnosa usljed ispunjenosti uslova za odlazak u starosnu penziju, je naknada koja se zaposlenom isplaćuje pri prestanku radnog odnosa, odnosno pri penzionisanju. Visina otpremnine je regulisana Zakonom o radu, Opštim kolektivnim ugovorom, Granskim kolektivnim ugovorom, Kolektivnim ugovorom kod poslodavca, a eventualno i ugovorom o radu.

Zapošljavanje radnika, prava iz radnog odnosa, prestanak zaposlenja i ostala pitanja iz rada i u vezi sa radnim odnosom su uređena većim brojem pojedinačnih zakonskih i podzakonskih akata i ta regulativa ima prednost u primjeni u odnosu na smjernice MRS 19 – Primanja zaposlenih. To je razlog zbog koga se računovodstvene politike i praksa u ovoj oblasti usaglašavaju sa radnim zakonodavstvom.

Troškovi zaposlenih se u Bilansu uspjeha procjenjuju i prezentuju po nominalnoj vrijednosti obračunatih obaveza po osnovu zaposlenja, odnosno obaveza upodobljenih sa zaposlenjem bez obzira na isplatu, odnosno neizvršenje isplata po tim osnovama.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o troškovima koji se odnose na zaposlene radnike u izvještajnom periodu.

Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja imovine (osim finansijske)

4.2.5. Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja imovine (osim finansijske) se priznaju u Bilansu uspjeha na bilansnim pozicijama:

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

- a) Rashodi po osnovu vrednosnog usklađivanja stale imovine (osim finansijske) - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:
- 581 - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti nematerijalnih ulaganja,
 - 582 - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme,
 - 589 (dio) - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti stalne imovine.
- b) Rashodi po osnovu vrednosnog usklađivanja obrtne imovine (osim finansijske) - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:
- 584 - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti zaliha materijala i robe,
 - 589 (dio) - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti ostale imovine.

Na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu uspjeha priznaju se prometi odnosno, dugovni saldo stanja na dan bilansiranja sa računa grupe, na kojima se iskazuju rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti imovine, odnosno negativni efekti vrednosnih usklađivanja nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava, dugoročnih i kratkoročnih finansijskih plasmana, zaliha, hartija od vrijednosti i potraživanja, u skladu sa MRS 36 – Umanjenje vrijednosti imovine. Na računima ove grupe iskazuje se i negativan efekat promjene fer vrijednosti sredstava, u skladu sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 38 – Nematerijalna imovina, MSFI 9 – Finansijski instrumenti i ostalim relevantnim MSFI.

Saglasno prethodno prezetovanoj strukturi, ove bilansne pozicije u Bilansu uspjeha čine rashodi odnosno umanjeње vrijednosti u cilju usklađivanja fer vrijednosti i knjigovodstvene vrijednosti stalnih i obrtnih sredstava.

U slučajevima kada je vrijednost raspoloživih sredstava veća od njihove knjigovodstvene vrijednosti, iznosi tih razlika za nekretnine i opremu, zalihe, potraživanja i ostalu imovinu se priznaju na ovim bilansnim pozicijama u Bilansu uspjeha izvještajnog perioda.

Rashodi po osnovu vrijednosnog usklađivanja imovine se u Bilansu uspjeha priznaju u nominalnom iznosu utvrđenih rashoda po prethodnim osnovama, odnosno u bruto iznosu rashoda, ne kao prebijeni saldo prihoda i rashoda, po osnovu usklađivanja vrijednosti imovine ACV na dan Bilansa stanja.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha za izvještajni period.

Ostali rashodi iz poslovanja

4.2.6. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha ACV, na dan bilansiranja priznaju se prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 570 - Gubici po osnovu rashodovanja i prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme,
- 573 - Gubici od prodaje materijala,

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

- 574 - Manjkovi iskazuju se manjkovi sredstava koji se utvrde na osnovu redovnog ili vanrednog popisa,
- 576 - Rashodi po osnovu direktnih otpisa potraživanja,
- 577 - Rashodi po osnovu rashodovanja zaliha materijala i robe,
- 579 - Ostali nepomenuti rashodi,
- 591 - Rashodi (efekti) promjene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz prethodnih izvještajnih perioda
- 592 - Rashodi iz prethodnih izvještajnih perioda iskazuju se naknadno utvrđeni rashodi iz prethodnih izvještajnih perioda

Saglasno prethodno prezentovanoj strukturi ovu bilansnu poziciju u Bilansu uspjeha čine: rashodi i gubici iz izvještajnog perioda - gubici od prodaje nekretnina, postrojenja, gubici od prodaje sirovina i materijala, manjkovi utvrđeni inventarisanjem sredstava, otpisana potraživanja...

Na ovoj poziciji u Bilansu uspjeha se obuhvataju i podaci o negativnim efektima promjene računovodstvenih politika, ispravke grešaka u računovodstvenom obuhvatanju transakcija iz ranijih izvještajnih perioda i naknadno utvrđeni rashodi iz ranijih perioda izvještavanja.

Registracija na računima koji strukturiraju ovu bilansnu poziciju je u direktnom odnosu sa računima koji strukturiraju bilansne pozicije u Bilansu stanja – Nekretnine, postrojenja, oprema, Dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze, Kratkoročne obaveze i Kratkoročna rezervisanja.

U skladu sa prethodnim napomenama na procjenu transakcija sa ove bilansne pozicije primjenjuju se smjernice više MRS kao što su: MRS 8 – Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške, MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 37 - Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina, MRS 38 – Nematerijalna imovina.

Ostali rashodi iz poslovanja se u Bilansu uspjeha priznaju u nominalnom iznosu utvrđenih rashoda po prethodnim osnovama odnosno u bruto iznosu ostalih rashoda, a ne kao prebijeni saldo ostalih prihoda i ostalih rashoda.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji u bilansu uspjeha za izvještajni period.

Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od nepovezanih lica

4.2.7. Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha ACV na dan bilansiranja, priznaju se prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 662 (dio) - Prihodi od kamata,
- 663 (dio) - Pozitivne kursne razlike,

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

- 664 (dio) - Prihodi po osnovu efekata valutne klauzule,
- 669 (dio) - Ostali finansijski prihodi.

Ova bilansna pozicija obuhvata račune na kojima se registruju podaci: o kamata na date kredite i slične plasmane entiteta, kamate na neblagovremeno naplaćena potraživanja odnosno kamate iz dužničko-povjerilačkih odnosa sa poslovnim partnerima, pozitivne kursne razlike i drugi finansijski prihodi entiteta iz izvještajnog perioda. Na procjenu transakcija prihoda koji se obuhvataju na ovoj poziciji u Bilansu uspjeha primjenjuju se smjernice više MRS kao sto su MRS 21 – Efekti promjena deviznih kurseva, MSFI 15 – Prihodi od ugovora sa kupcima.

Finansijski prihodi se u Bilansu uspjeha priznaju po fer – tržišnoj vrijednosti transakcija, u iznosu naplaćenih potraživanja a po osnovu plasmana i investicija u druge entitete, odnosno po osnovu dužničko-povjerilačkih odnosa sa poslovnim partnerima. U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba: da objavi strukturu i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha za izvještajni period.

Vrednosno usklađivanje kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine

4.2.8. Vrijednosno usklađivanje kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine u Bilansu uspjeha ACV se priznaju na bilansnim pozicijama:

a) Prihodi po osnovu vrednosnog usklađivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koji su dio obrtne imovine - prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 683 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana,

- 685 - Prihodi po osnovu usklađivanja vrijednosti potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana.

b) Rashodi po osnovu vrednosnog usklađivanja kratkoročnih finansijskih sredstava i finansijskih ulaganja koja su dio obrtne imovine - prometi, odnosno dugovni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 583 - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana,

- 585 - Rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana.

Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha priznaju se prihodi i rashodi po osnovu usklađivanja vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana, potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana, a u skladu sa MSFI 9 – Finansijski instrumenti kao i u skladu sa ostalim relevantnim MSFI. Ovu bilansnu poziciju u Bilansu uspjeha ACV čine prihodi i rashodi, odnosno povećanje i umanjenje vrijednosti u cilju usklađivanja fer vrijednosti i knjigovodstvene vrijednosti obrtne imovine - finansijski plasmani i potraživanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Vrijednovanje ove bilansne pozicije je u direktnoj zavisnosti od odnosa povećanja i smanjenja knjigovodstvene vrijednosti: finansijskih plasmana, dugoročnih hartija od vrijednosti i potraživanja.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji u bilansu uspjeha za izvještajni period.

Rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika i drugih efekata ugovorene zaštite po osnovu odnosa sa nepovezanim licima

4.2.9. Računi koji se priznaju na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha ACV imaju suprotan karakter u odnosu na račune koji se priznaju na bilansnoj poziciji Finansijski prihodi po osnovu tekućih potraživanja od nepovezanih lica.

Na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha ACV na dan bilansiranja, priznaju se prometi, odnosno potražni saldo na kraju izvještajnog perioda sa računa:

- 562 - Rashodi kamata,
- 563 - Negativne kursne razlike,
- 564 - Rashodi po osnovu efekata valutne klauzule,
- 569 - Ostali finansijski rashodi.

Rashodi koji se priznaju na ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha ACV su rashodi koji se vrjednuju saglasno smjernicama MRS 21 – Efekti promjena deviznih kurseva, MRS 23 – Troškovi pozajmljivanja i drugim relevantnim MSFI.

Ova bilansna pozicija obuhvata račune na kojima se registruju: podaci o kamatama na primljene kredite, kamate na neblagovremeno izmirene obaveze odnosno kamate iz dužničko-povjerilačkih odnosa sa poslovnim partnerima, negativne kursne razlike i drugi finansijski rashodi entiteta iz izvještajnog perioda.

Shodno smjernicama MRS 23 – Troškovi pozajmljivanja (kamate) direktno pripisivi sticanju, izgradnji ili proizvodnji sredstva koje se kvalifikuje (stiče), čine sastavni dio nabavne cijene, odnosno cijene koštanja sredstva koje se kvalifikuje. Ovakav način priznavanja troškova kamata se priznaje od početka sticanja i sve dok se sredstvo ne dovede do funkcionalne upotrebe ili stanja za prodaju, od tada više nije moguće na ovaj način priznavati troškove pozajmljivanja.

Troškovi pozajmljivanja za sredstva čiji je rok kratak (ispod godinu dana) i za sredstva koja se stiču (nabavkom, kupovinom ili izgradnjom), nakon njihovog privođenja namjenskoj funkciji se dalje priznaju kao finansijski rashod perioda na koji se odnose – na ovoj poziciji u Bilansu uspjeha.

Sve ostale napomene koje su prezentovane u napomenama uz bilansnu poziciju Finansijski prihodi važe i za ovu bilansnu poziciju, sa aspekta entiteta za kojeg te transakcije imaju karakter troška odnosno finansijskog rashoda.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Finansijski rashodi se u Bilansu uspjeha priznaju po fer – tržišnoj vrijednosti transakcija, u iznosu obračunatih odnosno plaćenih obaveza po osnovu iskorišćenih kredita, odnosno po osnovu dužničko-povjerilačkih odnosa sa poslovnim partnerima.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi strukturu i ostale bitne informacije o ovoj bilansnoj poziciji u Bilansu uspjeha za izvještajni period.

Neto sveobuhvatni rezultat

4.2.10. Na ovoj poziciji Bilansa uspjeha prezentuje se konačan iznos finansijskog rezultata za određeni period, koji se utvrđuje najmanje jednom godišnje za period poslovne godine.

Iznos na ovoj bilansnoj poziciji može imati karakter dobitka ili gubitka, što zavisi od odnosa ostalih bilansnih pozicija Bilansa uspjeha.

Neto poslovni rezultat izvještajanog perioda se utvrđuje matematičkim sabiranjem (podrazumijeva i oduzimanje) poslovnog rezultata i finansijskog rezultata.

ACV nije obveznik poreza na dobit pravnih lica, te je iz tih razloga rezultat poslovanja prije oporezivanja identičan rezultatu poslovanja nakon obračuna poreza, odnosno neto sveobuhvatnom rezultatu u Bilansu uspjeha ACV.

Poslovni rezultat se utvrđuje kao odnos poslovnih prihoda i poslovnih rashoda perioda i može imati karakter dobitka ili gubitka.

Finansijski rezultat predstavlja odnos finansijskih prihoda i finansijskih rashoda i može imati pozitivan ili negativan predznak što zavisi od odnosa pozicija koje ga strukturiraju.

ACV nije obveznik poreza na dobit pravnih lica, pa je iz tih razloga rezultat poslovanja prije oporezivanja identičan rezultatu poslovanja nakon obračuna poreza, odnosno neto sveobuhvatnom rezultatu u Bilansu uspjeha ACV.

U napomenama uz finansijske iskaze ACV treba da: objavi sve relevantne informacije o ovoj bilansnoj poziciji za izvještajni period, odnosno na dan sastavljanja Bilansa stanja.

4.3. Iskaz o tokovima gotovine

Izvještaj o tokovima gotovine ACV za izvještajni period sadrži informacije o primanjima i plaćanjima gotovine i gotovinskih ekvivalenata tokom perioda izvještavanja. Te informacije korisnicima ovog finansijskog iskaza služe za procjenu sposobnosti ovog entiteta da stvara gotovinu i ekvivalente gotovine u izvještajnom periodu.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Ovaj finansijski iskaz je ureden MRS 7 – Izvještaj o tokovima gotovine, a saglasno smjernicama ovog MRS ovaj finansijski iskaz je moguće sastaviti na dva načina – direktna i indirektna metoda. Bez obzira na model sastavljanja ovog finansijskog iskaza, Izvještaj o tokovima gotovine je strukturiran iz tokova gotovine iz poslovnih aktivnosti, tokova gotovine iz investicionih aktivnosti i tokova gotovine iz aktivnosti finansiranja. Razlika između ova dva modela se sastoji u strukturi tokova gotovine iz poslovnih aktivnosti.

Po direktnom modelu tokovi gotovine iz operativnih aktivnosti utvrđuju se na osnovu: bruto priliva i odliva gotovine po osnovu naplate potraživanja od kupaca (podrazumijeva i dnevne pazare), primljenih avansa, primljenih kamata i ostalih primanja iz poslovnih aktivnosti, plaćanja obaveza dobavljačima i datih avansa, isplaćenih ličnih primanja, plaćenih kamata i plaćenih obaveza za javne prihode.

Po indirektnom modelu sastavljanja ovog finansijskog iskaza tokovi gotovine iz operativnih aktivnosti utvrđuju se korekcijom poslovnog rezultata iz Bilansa uspjeha za iznos amortizacije, promjene na zalihama, promjene obaveza prema dobavljačima, plaćenim kamatama i plaćenim javnim obavezama.

Tokovi gotovine iz aktivnosti finansiranja i investicionih aktivnosti su identični u oba modela sastavljanja.

Entiteti ravnopravno biraju model sastavljanja ovog finansijskog iskaza, ali model direktnog sastavljanja tokova gotovine u odnosu na indirektni model, pruža mogućnost procjene tokova gotovine u narednom periodu. Ovo je veoma značajno za korisnike ovog finansijskog iskaza sa aspekta procjene likvidnosti entiteta na koga se ovaj finansijski iskaz odnosi.

Tokove gotovine, sa aspekta finansijskog izvještavanja, predstavljaju naplate i isplate u gotovini i ekvivalentima gotovine preko poslovnih računa, deviznih računa i blagajne, a promet preko poslovnih računa obuhvata i promete po osnovu cesija i kompenzacija (realizovanih preko računa).

Promet među računima istog pravnog lica (prenos sa računa jedne banke na račun druge banke) nema karakter novčanog toka u smislu smjernica ovog MRS i ti prometi se ne obuhvataju u finansijskom iskazu o tokovima gotovine.

Sastavljanje ovog finansijskog iskaza je relativno jednostavno – na bilansnim pozicijama unose se podaci o prometu gotovine i ekvivalenta gotovine saglasno nazivu bilansne pozicije.

Svaka grupa tokova gotovine ima interni saldo, a ukupno svi tokovi gotovine iz ovog finansijskog iskaza efektiraju ukupan neto novčani tok izvještajnog perioda koji može imati pozitivan ili negativan karakter.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Početno stanje gotovine i gotovinskih ekvivalenata korigovano za neto novčani tok izvještajanog perioda treba da se podudara sa konačnim stanjem gotovine i ekvivalenata gotovine na kraju izvještajnog perioda. Taj podatak je prezentiran na bilansnoj poziciji Gotovina na računima i u blagajni u Bilansu stanja. Ovo je ujedno i obrazac testa ispravnosti obrade ovog finansijskog iskaza za izvještajni period.

Shodno odredbama Zakona o računovodstvu, obavezu sastavljanja ovog finansijskog iskaza imaju entiteti koji shodno kriterijima iz Zakona imaju status srednjih i velikih pravnih lica, a ostali entiteti mogu ovaj finansijski iskaz sastavljati na dobrovoljnoj osnovi. ACV sastavlja ovaj finansijski iskaz, isti sastavlja zajedno sa sastavljanjem Bilansa stanja i Bilansa uspjeha, a odabrani model za sastavljanje Iskaza o tokovima gotovine je - direktna metoda.

4.4. Iskaz o promjenama na kapitalu

Izvještaj o kapitalu pruža korisnicima mogućnost procjene entiteta, odnosno nivo sredstava do kojeg entitet može dati garancije novim povjeriocima i kreditorima da njihova potraživanja kumulativno mogu biti namirena iz sredstava entiteta.

Svaki entitet za obavljanje poslovnih aktivnosti nužno raspolaže određenim iznosom sredstava (stalna i tekuća) koja se prikazuju u aktivni Bilansa stanja. Važno je napomenuti to je bruto iznos sredstava kojim određeni entitet raspolaže na dan bilansiranja, po poštenoj (fer) procjeni bilansnih pozicija. Sredstva u bruto iznosu jesu vlasništvo entiteta, ali realno sredstva iz aktive u finansijskoj procjeni ne pripadaju u tom iznosu entitetu, jer svaki entitet ima na dan bilansiranja i poslovne obaveze koje može izmiriti, u redovnoj poslovnoj aktivnosti, jedino iz raspoloživih (bruto) sredstava koja su priznata u aktivni.

Obaveze entiteta se prikazuju u pasivi Bilansa stanja i one se klasifikuju kao: dugoročne, tekuće i kapital. Shodno ovoj strukturi i kapital ima karakter (specifičnih) obaveza entiteta, ali prema (specifičnim) povjeriocima, a to su akcionari odnosno vlasnici uloga. Sve dok entiteti obavljaju svoju redovnu poslovnu aktivnost kapital nema karakter obaveze, ali na kraju poslovnog vijeka entiteta kapital može dobiti karakter obaveza u uslovima da su ostale obaveze manje od bruto iznosa sredstava entiteta (aktiva). U slučaju da su obaveze iz pasive veće od bruto sredstava iz aktive entiteta kapital neće imati karakter obaveza, jer u tom slučaju kapital ima negativan predznak, odnosno iz bruto sredstava entiteta (po fer procjeni) nije moguće pokriti sve poslovne obaveze entiteta. U tom slučaju povjerioci i kreditori u potpunosti ne mogu namiriti svoja potraživanja, a oni imaju prioritet naplate u odnosu na vlasnike kapitala. Akcionari, odnosno vlasnici udjela su u posljednjem redu prioriteta izmirenja obaveza kada entiteti prestaju sa poslovanjem (stečaj – klasični ili dobrovoljna likvidacija). Oni postaju povjerioci entiteta samo u slučaju da za vlasnika kapitala, ostane iznos sredstava za raspodjelu, nakon namirenja potraživanja svih ostalih klasa povjerilaca entiteta.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Ovaj finansijski izvještaj pruža informacije zainteresovanim stranama o mogućim novim zaduženjima entiteta, te se usljed tih okolnosti za kapital koristi izraz (sinonim) neto sredstva.

Ovaj finansijski izvještaj pruža informacije o mogućim novim zaduženjima entiteta, Bilans stanja u pasivi pruža informacije o strukturi obaveza entiteta, Bilans uspjeha omogućava informacije o rezultatima poslovanja entiteta, a Bilans novčanih tokova pruža informacije o sposobnosti entiteta da stvara gotovinu u narednom (godišnjem) periodu. Poslovne odluke i uprava entiteta i potencijalni povjerioci i kreditori trebaju da donesu tek nakon analize svih ovih finansijskih izvještaja.

Kapital entiteta se sastoji iz: osnovnog kapitala, ostalog kapitala, neuplaćenog upisanog kapitala, emisije premije, revalorizacionih rezervi, ostalih (staturanih, zakonskih i drugih) rezervi, otkupljenih sopstvenih akcija i udjela i kumulativnog poslovnog rezultata.

ACV u svojim poslovnim aktivnostima može imati transakcije koje se registruju na pozicijama osnovnog kapitala, ostalog kapitala, revalorizacionih i ostalih rezervi i neraspoređenog dobitka koji kod ACV ima specifičan karakter - kumulativni višak prihoda nad rashodima. ACV u svojim poslovnim aktivnostima ne može registrovati transakcije u vezi sa emisijom kapitala (ne može biti emitent), a samim tim ne može ni realizovati sa tim aktivnostima povezane transakcije u vezi sa emisijom premijom i otkupom sopstvenih akcija i udjela.

Sastavljanje Izvještaja o promjenama na kapitalu je jednostavno - podaci na određenim pozicijama se preuzimaju sa klase računa 3 (kapital) koji se priznaju u Bilansu stanja na odgovarajućim pozicijama.

Događaji nakon datuma bilansa stanja

5. Ovim računovodstvenim politikama prezentovana su pravila procjene i registracije poslovnih transakcija ACV na odgovarajućim računima glavne knjige kao i prenos stanja, odnosno prometa sa računa iz glavne knjige u finansijske iskaze, na odgovarajućim pozicijama saglasno usvojenim šemama prezentovanja finansijskih iskaza.

U poslovnim evidencijama registruju se transakcije na osnovu dokumentacije koja je formirana u izvještajnom periodu, koja se uglavnom odnosi na izvještajni period, ali se usljed opravdanih okolnosti može desiti da se u poslovnim evidencijama ACV registruje i dokumentacija koja se odnosi na transakcije iz ranijih izvještajnih perioda.

Transakcije koje se registruju u izvještajnom periodu a odnose se na ranije izvještajne periode i koje ne predstavljaju materijalne stavke, se obuhvataju kao i transakcije iz izvještajnog perioda. Međutim vrši se razdvajanje tih transakcija na odgovarajućim računima (prihodi iz ranijih godina, rashodi iz ranijih godina i slično).

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Transakcije koje imaju materijalni značaj se ne mogu obuhvatiti na ovaj način, već shodno smjernicama MRS 8 – Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške.

Bilans stanja svih entiteta se sastavlja na osnovu stanja sa računa na kojima se prezentuju stanja sredstava, obaveza i kapitala na dan bilansiranja, a to stanje je utvrđeno korekcijom početnog stanja za sve transakcije iz izvještajnog perioda.

Shodno zakonskoj regulativi obavezno sastavljanje Bilansa stanja svih entiteta je na dan 31.12. svake poslovne godine, a finansijski izvještaji se dostavljaju nadležnim državnim institucijama u periodu nakon Bilansa stanja, obično je to 31.03. tekuće godine za prethodnu godinu.

U periodu od 31.12. izvještajne godine do 31.03. tekuće godine moguće je da se u poslovanju svakog entiteta realizuju, odnosno ostvare određeni materijalno značajni događaji koji značajno utiču na stanje sredstava i obaveza utvrđenih na dan 31.12. izvještajne godine. Nakon tih događaja Bilans stanja entiteta više nema realan prikaz stanja sredstava i obaveza, ako se ne bi uzeli u obzir efekti ovih naknadnih događaja.

Za računovodstveno i finansijsko obuhvatanje ovih materijalno značajnih događaja u poslovanju svakog entiteta poslije utvrđivanja pozicija u Bilansu stanja primjenjuju se smjernice, odnosno zahtjevi MRS 10 – Događaji nakon bilansa stanja. Ovaj MRS daje smjernice na koji način i kako u finansijskim iskazima obuhvatiti efekte događaja nastalih u poslovanju entiteta nakon Bilansa stanja i termina odobravanja finansijskih iskaza.

Ovaj MRS, shodno prethodnim napomenama, obuhvata događaje koji su nastali poslije 31.12. izvještajne godine do dana odobravanja (usvajanja) finansijskih iskaza, što teorijski može biti najkasnije do 31.03. godine nakon izvještajne godine.

Shodno smjernicama ovog MRS događaji nakon Bilansa stanja se klasifikuju kao korektivni događaji i kao nekorektivni događaji nakon Bilansa stanja.

Korektivni događaji nakon Bilansa stanja su događaji koji nastaju u periodu od 01.01. izvještajne godine do datuma usvajanja finansijskih iskaza. Ti događaji se dokumentuju okolnostima koje su postojale na datum Bilansa stanja, ako taj događaj ima materijalni značaj za procjenu određene pozicije u Bilansu stanja.

Nekorektivni događaji nakon Bilansa stanja su događaji koji nastaju u periodu od 01.01. izvještajne godine do dana usvajanja finansijskih iskaza, a na osnovu dokumentacije se ne može utvrditi da su te nove okolnosti postojale na dan bilansiranja, odnosno na dan Bilansa stanja procjena bilansnih pozicija Bilansa stanja je bila validna.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak****Promjene računovodstvenih politika, računovodstvene procjene i greške**

6. Entiteti su obavezni da definišu računovodstvene politike sa ciljem da se sa usvojenim računovodstvenim politikama obezbjeđuju relevantne informacije za donošenje poslovnih odluka entiteta i da pošteno prezentuju stanje sredstava, obaveza i kapitala, poslovni uspjeh i tokove gotovine izvještajnog perioda. Na ovaj način omogućava se uporedivost finansijskih informacija entiteta u različitim vremenskim izvještajnim periodima, odnosno na različite termine bilansiranja, kao i uporedivost informacija iz finansijskih iskaza sa entitetima iz okruženja. Prethodne napomene se odnose u potpunosti i na računovodstvene politike, odnosno poslovne evidencije i finansijske iskaze ACV. Ako odabranim računovodstvenim politikama ACV nije moguće ostvariti prethodno prezentovane ciljeve ACV je obavezna da razmotri promjenu računovodstvene politike.

Inicijativu za promjenu računovodstvenih politika daje rukovodilac Odsjeka, a inicijativu može preporučiti i bilo koji drugi rukovodilac u ACV. Promjene računovodstvenih politika treba vršiti u segmentima mogućih izmjena, odnosno postoje segmenti računovodstvenih politika koji se ne mogu mijenjati. Računovodstvene politike i izmjene Računovodstvenih politika ACV usvaja direktor ACV. Odsjek je obavezan da ih primjenjuje u poslovnim evidencijama, odnosno u sastavljanju i prezentovanju finansijskih iskaza ACV.

ACV je obavezna da se pri usvajanju i izmjenama računovodstvenih politika pridržava smjernica i zahtjeva svih primjenjivih MRS/MSFI, a ako postoji opravdanje da se odstupi od zahtjeva i smjernica MRS/MSFI te okolnosti trebaju biti objavljene u napomenama uz finansijske iskaze.

Računovodstvene politike i finansijski iskazi ACV trebaju biti bazirani na načelu stalnosti poslovanja ACV, obzirom da je ova institucija od posebnog značaja za ukupan poslovni i društveni ambijent u Crnoj Gori.

Usvojene računovodstvene politike ACV se primjenjuju konzistentno – u neizmijenjenoj formi a izmjene računovodstvenih politika su moguće kada su te promjene uslovljene promjenama MRS/MSFI, ili izmjenama u zakonskoj regulativi, ili ako će se izmijenjenim računovodstvenim politikama obezbijediti adekvatnija prezentacija bilansnih pozicija u finansijskim iskazima.

Promijenjene računovodstvene politike se primjenjuju retroaktivno na ranije periode – vrši se ispravka (prilagođavanje) bilansnih pozicija kao da su u momentu sastavljanja finansijskih iskaza ranijih perioda primijenjene izmijenjene računovodstvene politike. Ove izmjene se realizuju ispravljanjem početnog stanja bilansnih pozicija na koje efekte imaju izmijenjene računovodstvene politike najranijeg uporednog perioda (01.01. uporedne godine u odnosu na dan bilansiranja 31.12. izvještajne godine).

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Pojedine računovodstvene pozicije u pojedinim izvještajnim periodima nije moguće pouzdano izmjeriti već se njihovo vrednovanje bazira na procjenama – vrjednovanje na bazi posljednjih poznatih informacija. Ispravka potraživanja ili rezervisanja potraživanja je računovodstvena pozicija koju nije moguće pouzdano izmjeriti, već se ona utvrđuje procjenom na bazi ranijih iskustava, odnosno statističkih podataka, trenutnih lokalnih i globalnih okolnosti i slično. Procjena ne mora da odgovara realnom vrjednovanju, ali postoji obaveza ACV da ove procjene učini sto je moguće više realno ostvarivim. Ako se u narednom periodu utvrdi da se procjena nije ostvarila, odnosno da su ostvareni drugačiji rezultati od procijenjenih, ta odstupanja nemaju karakter greške u smislu smjernica i zahtjeva MRS 8 – Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške, i po tom osnovu se ne odnose na prethodne periode, odnosno ne vrši se ispravka bilansnih pozicija iz uporednih perioda.

Za razliku od promjena računovodstvenih procjena, promjena računovodstvenih politika u vrednovanju određenih računovodstvenih, odnosno bilansnih pozicija ima retroaktivnu primjenu i vrši se ispravljanje bilansnih pozicija na koje je ta promjena imala efekte iz uporednih perioda u finansijskim iskazima.

Greške utvrđene kao rezultat izostavljanja registracije određenih transakcija ili pogrešne registracije transakcija, odnosno pogrešno utvrđenih činjenica u izvještajnom periodu, a koje se odnose na ranije izvještajne periode, treba razlikovati od pogrešnih računovodstvenih procjena. Ispravka računovodstvenih grešaka zahtijeva ispravku na bilansnim pozicijama na koje se utvrđene greške odnose u finansijskim iskazima ranijih perioda, odnosno uporednih perioda, a to ne važi za utvrđivanje pogrešnih računovodstvenih procjena - efekti pogrešnih računovodstvenih procjena se odnose na tekući i eventualno na buduće periode.

Računovodstvene greške iz izvještajnog perioda koje se utvrde do dana usvajanja finansijskih iskaza se ispravljaju u poslovnim evidencijama i finansijskim iskazima izvještajnog perioda, kao da se nisu ni desile. Računovodstvene greške izvještajnog perioda koje se utvrde u periodu nakon usvajanja finansijskih iskaza više se ne mogu ispravljati usvojenim finansijskim iskazima izvještajnog perioda, već će se te greške tretirati kao greške tekućeg perioda. To znači da će u narednom izvještajnom periodu te greške biti tretirane kao računovodstvene greške iz ranijih perioda, odnosno po tom osnovu će trebati ispraviti bilansne pozicije finansijskih iskaza iz tekućeg izvještajnog perioda za uporedni period.

Obaveza ispravljanja, odnosno korekcija bilansnih pozicija u finansijskim iskazima odnosi se samo na materijalno značajne greške, dok se greške koje nemaju materijalno značajan karakter u odnosu na konkretnu bilansnu poziciju, odnosno u odnosu na finansijske iskaze u cjelini mogu ispravljati na dobrovoljnoj osnovi.

Bilansna pozicija se smatra pogrešno iskazanom u finansijskim iskazima, ako bi pojedinačno ili kumulativno izostavljene odnosno iskazane stavke mogle uticati na (pogrešne) ekonomske odluke korisnika finansijskih iskaza.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Prag materijalne značajnosti stavke je finansijski iznos do kojeg se smatra stavka značajnom za pojedinačne bilansne pozicije, odnosno finansijske iskaze u cjelini. Prag materijalne značajnosti se ne utvrđuje za gotovinu, a svaki iznos odstupanja utvrđenog od činjenicnog stanja se smatra greškom, odnosno svako odstupanje gotovine od pravog stanja je materijalno značajno. Prag materijalne značajnosti u ACV će se utvrđivati na kraju svake finansijske godine u odnosu na svaku bilansnu poziciju, ako se u postupku sastavljanja finansijskih iskaza utvrde odstupanja po pojedinim bilansnim pozicijama u finansijskim iskazima ACV.

Kada se utvrdi postojanje greške u izvještajnom periodu, a greška se odnosila na bilo koji raniji period izvještavanja, stručne službe ACV će izvršiti korekciju bilansnih pozicija u Bilansu stanja na koje se greška odnosi na najraniji uporedni period kao i korekciju početnog stanja na bilansnim pozicijama kapitala – višak prihoda nad rashodima u Bilansu stanja. Namjerno izostavljanje neke pozicije iz izvještajnog perioda sa ciljem da se ostvari bolja prezentacija finansijske pozicije i rezultata poslovanja ACV nije dozvoljeno. Finansijski iskazi koji sadrže materijalno značajne greške ne mogu se smatrati da su sastavljeni u skladnosti sa smjernicama i zahtjevima MRS/MSFI.

U periodu nakon 2018. godina ovlašćena profesionalna organizacija za oblast finansijskog izvještavanja u Crnoj Gori – Institut sertifikovanih računovođa Crne Gore, je objavio prevod većeg broja Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja (MSFI), koji su obavezni da se implementiraju od strane entiteta u Crnoj Gori. Novim MRS/MSFI uređene su oblasti u finansijskom izvještavanju koje do tada nisu bile obuhvaćene postojećim Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS), odnosno Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).

Implementacija novih MRS/MSFI u računovodstvenim evidencijama, odnosno Finansijskim iskazima Agencije za civilno vazduhoplovstvo, je od značaja u primjeni MSFI 9 – Finansijski instrumenti i MSFI 16 – Lizing. Ostali MSFI koje je Odbor za međunarodne standarde finansijskog izvještavanja usvojio u periodu 2018. godine do 2025. godine, nemaju značaj za finansijsko izvještavanje Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

Implementacija novih Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja ne zahtijeva retroaktivnu primjenu:

- Procjene naplativosti, odnosno obračun ispravke vrijednosti potraživanja, koji su uređeni MSFI 9 – Finansijski instrumenti. ACV je to sprovodila u kontinuitetu duži period, te zbog tih okolnosti ne postoje razlozi za korekciju uporednih podataka za Finansijske iskaze koji se odnose na ranije periode,

- Agencija za civilno vazduhoplovstvo, do 2025. godine nije ni koristila tuđa sredstva u zakup od zakupodavaca, ta oblast je uređena MSFI 16 – Lizing. Zbog tih okolnosti ne postoje ni razlozi ni mogućnosti da se u Finansijskim iskazima Agencije za civilno vazduhoplovstvo izvrše retroaktivne korekcije, odnosno ispravke u uporednim podacima Finansijskih iskaza za periode izvještavanja prije 2025. godine.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Prihodi od prodaje - neto prihod

7. Pregled ostvarenih prihoda je sledeći:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Prihod od EUROCONTROL-a, Brisel	4.913.966	4.858.013
Prihod od terminalnih naknada SMATSA	406.065	392.525
Prihod od putničkih naknada	1.512.696	1.409.050
Prihod od naknada za sertifikat i odobrenja	25.000	-
Prihod od robnih i ostalih naknada, dozvola i dr.	49.954	31.695
	6.907.681	6.691.283

Ostali prihodi iz poslovanja

8. Ostali prihodi iz poslovanja su:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Prihod od povraćaja sredstava	-	4.790
Prihod od rutnih naknada iz ranijih godina	77.763	61.774
Prihod od ukidanja rezervisanja	50.159	12.547
Prihod od usklađivanja vrijednosti potraživanja	68.552	-
Ostalo	7.657	12.914
	204.131	92.025

Nabavna vrijednost prodate robe i troškovi materijala

9. Ove troškove čine:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Troškovi kancelarijskog materijala	(15.702)	(19.105)
Troškovi ostalog materijala (rezervni djelovi i dr.)	(6.026)	(23.337)
Troškovi goriva	(12.654)	(4.258)
Troškovi električne energije	(5.564)	(11.845)
Troškovi vode	(607)	(392)
	(40.553)	(58.937)

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Ostali troškovi poslovanja (rezervisanja i ostali poslovni rashodi)

10. Ostale troškove poslovanja čine:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Troškovi PTT i transporta	(49.102)	(33.414)
Troškovi rezervisanja za jub. nagrade i otpremnine	(11.202)	(1.178)
Troškovi usluga obuke	(76.642)	-
Troškovi zakupa	(54.348)	(46.402)
Troškovi održavanja	(57.181)	(30.147)
Troškovi reprezentacije	(45.774)	(28.241)
Troškovi pomoći	(34.409)	(39.850)
Troškovi traganja i spašavanja	(835.000)	(824.000)
Troškovi osiguranja	(49.778)	(40.372)
Troškovi platnog prometa	(20.560)	(17.792)
Troškovi kontribucije EUROCONTROL-u	(545.314)	(437.375)
Troškovi poreza na imovinu	(3.499)	(6.673)
Troškovi neproizvodnih usluga	(75.255)	(66.726)
Ostali troškovi poslovanja	(19.237)	(33.237)
	(1.877.301)	(1.605.407)

Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi

11 Pregled zarada je sledeći:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Troškovi neto zarada i naknada zarada	(1.960.672)	(1.452.435)
Troškovi poreza na zarade i naknade zarada	(343.978)	(259.330)
Troškovi doprinosa za penzije	(285.551)	(409.856)
Troškovi doprinosa	(92.601)	(82.977)
Troškovi dnevnica za službena putovanja	(34.581)	(21.034)
Troškovi prevoza i smještaja na sl. putovanjima	(225.859)	(115.813)
Troškovi zimnice	(78.221)	(69.530)
Troškovi privremenih i povremenih poslova	(36.284)	(52.305)
Troškovi Nacionalnog odbora Agencije	(46.596)	(61.294)
Troškovi Savjeta Agencije	(97.512)	(85.612)
Troškovi pomoći zaposlenima	(12.800)	(8.450)
Troškovi dopunskog rada	(17.919)	(14.550)
Troškovi ostalih naknada	(51.451)	(32.491)
	(3.284.025)	(2.665.677)

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak****Amortizacija**

12. Ukupni troškovi amortizacije za 2025. godinu u iznosu od 182.592 EUR-a (2024. godine 157.946 EUR-a), sadrže amortizaciju nekretnina, postrojenja i opreme u iznosu od 155.140 EUR-a i nematerijalne imovine u iznosu od 27.452 EUR-a.

Amortizacija je obračunata u skladu sa Napomenom 3.9.

Prihodi od ostalih finansijskih ulaganja i zajmova

13. Ovi prihodi iznose 6.953 EUR-a (2024. godine 4.914 EUR-a) i čine ih prihodi od kamate na depozite u iznosu od 6.948 EUR-a i kamate na depozite po viđenju u iznosu od 5 EUR-a.

Nematerijalna ulaganja

14. Nematerijalna ulaganja na dan 31.12.2025. godine iznose 83.114 EUR-a (2024. godine 58.410 EUR-a) i čine ih licence i softveri.

U toku godine izvršeno je povećanje nematerijalnih ulaganja za iznos od 28.489 EUR-a po osnovu nabavki, a po osnovu procjene vrijednosti za iznos od 23.667 EUR-a.

Amortizacija nematerijalnih ulaganja za 2025. godinu iznosi 27.452 EUR-a.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva

15. Nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva su prikazani kako slijedi:

	Građevinski objekti EUR	Oprema EUR	Ukupno EUR
Nabavna ili revalorizovana vrijednost			
Stanje 01.01.2025. godine	1.016.000	565.033	1.581.033
Nabavke	-	240.696	240.696
Procjena objekta	659.000	-	659.000
Otpis i rashod	-	(14.369)	(14.369)
Stanje 31.12.2025. godine	1.675.000	791.360	2.466.360
Ispravka vrijednosti			
Stanje 01.01.2025. godine	182.880	274.707	457.587
Amortizacija 2025. godine (Napomena 12)	45.720	109.420	155.140
Procjena objekta	(228.600)	-	(228.600)
Prodaja i rashod	-	(12.953)	(12.953)
Stanje 31.12.2025. godine	-	371.174	371.174
Sadašnja vrijednost 31.12.2025. godine	1.675.000	420.186	2.095.186
Sadašnja vrijednost 31.12.2024. godine	833.120	290.326	1.123.446

Na dan 31.12.2025. godine izvršena je procjena vrijednosti građevinskog objekta – poslovne zgrade čija je vrijednost povećana za 887.600 EUR-a.

Usvojena računovodstvena politika Agencije propisuje naknadno odmjeravanje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme po njihovoj revalorizovanoj vrijednosti, koja predstavlja fer vrijednost na datum revalorizacije, umanjenu za ispravku vrijednosti i akumulirane gubitke. Po procjeni rukovodstva Agencije, do 31.12.2025. godine nije bilo značajnih promjena fer vrijednosti opreme. Ovakav računovodstveni tretman odstupa od međunarodnog računovodstvenog standarda ("MRS") 16 - Nekretnine, postrojenja i oprema, po kome se u slučajevima neznatnih kretanja fer vrijednosti, preporučuje se učestalost revalorizacija jednom na svakih tri do pet godina, ali i češće u slučaju znatnih kretanja fer vrijednosti.

Kako je od procjene opreme prošlo više od 5 godina, nismo bili u mogućnosti da se uvjerimo u potencijalne efekte koje procjena fer vrijednosti može imati na iskazanu vrijednost opreme i revalorizacionih rezervi na dan 31.12.2025. godine, odnosno na neto rezultat za godinu koja se završava na navedeni dan.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Kratkoročna potraživanja

16. Kratkoročna potraživanja se odnose na:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Potraživanja za terminalne naknade - SMATSA	900.999	858.547
Ispravka vrijednosti potraživanja za terminalne naknade	(714.850)	(714.850)
Potraživanja za rutne naknade - EUROCONTROL	793.215	762.386
Potraživanja za putničke i robne naknade i dr.	678.233	557.526
Ispravka vrij. potraživanja za putničke i robne naknade	(451.692)	(334.504)
Potraživanja za povraćaj stipendije	5.600	5.600
Ostala potraživanja	1.250	10.072
Ispravka vrijednosti potraživanja od zaposlenih	(6.763)	(12.563)
	1.205.992	1.132.214

Nije usaglašeno stanje poreza i doprinosa u poslovnim knjigama Agencije sa stanjem u evidenciji Poreske uprave Crne Gore. Agencija nije u poslovnim knjigama evidentirala potraživanje u iznosu od oko 64.000 EUR-a na osnovu pretplate koja je iskazana po evidenciji Poreske uprave Crne Gore. Za navedeni iznos su podcijenjena potraživanja, prihodi i dobit.

Kratkoročni finansijski plasmani

17. Kratkoročne finansijske plasmane čine oročeni depoziti kod:

	Kamatna stopa	Datum dopijeca	2025.
	% godišnje		EUR
“Erste banke” ad, Podgorica	0,75	27.07.2026.	304.064
“Erste banke” ad, Podgorica	0,75	27.07.2026.	608.129
			912.193

Agencija nije potpisala sa Bankom aneks ugovora, ali je oročenje depozita automatski produženo u skladu sa članom 7 Ugovora 8500004748 od 27.07.2021. godine i Ugovora 8500004756 od 27.07.2021. godine o oročenim depozitima. Ugovori su produženi pod istim uslovima koji su važili na dan reoročenja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Gotovina na računima i u blagajni

18. Gotovina je prikazana kako slijedi:

	2025. EUR	2024. EUR
Žiro račun	2.319.370	2.314.233
Blagajna	1.134	1.982
Devizni račun	9.344.990	8.155.733
	11.665.494	10.471.948

Agencija za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica poslovanje obavlja preko "Crnogorske komercijalne banke" ad, Podgorica, "Hipotekarne banke" ad, Podgorica, "Prve banke Crne Gore" ad, Podgorica i "Erste banke" ad, Podgorica.

Aktivna vremenska razgraničenja

19. Aktivna vremenska razgraničenja iznose 219.777 EUR-a (2024. godine 196.797 EUR-a) i čine ih razgraničeni troškovi kontribucije EUROCONTROL-a za prvi kvartal 2025. godine u iznosu od 144.245 EUR-a, razgraničeni troškovi licenci u iznosu od 36.921 EUR-o, razgraničeni troškovi osiguranja u iznosu od 26.264 EUR-a i ostala vremenska razgraničenja u iznosu od 12.347 EUR-a.

Osnovni kapital

20. Kapital Agencije, na dan 31.12.2025. godine iznosi 3.349.692 EUR-a (2024. godine 3.349.692 EUR-a) i predstavlja kapital Države Crne Gore.

Pregled promjena na kapitalu prikazan je u Iskazu o promjenama neto imovine (kapitala).

Rezerve

21. Rezerve na dan 31.12.2025. godine iznose 1.125.523 EUR-a (2024. godine 214.256 EUR-a) i nastale su kao rezultat procjena vrijednosti nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja izvršenih od strane ovlaštenih procjenjivača.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA

Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak

Povećanje rezervi u 2025. godini u iznosu od 911.267 EUR-a nastalo je po osnovu procjene vrijednosti nematerijalnih ulaganja i objekta sa stanjem na dan 31.12.2025. godine.

Neraspoređeni dobitak ili gubitak

22. U poslovnoj 2025. godini Agencija je ostvarila dobitak u iznosu od 1.730.962 EUR-a (2024. godine 2.147.544 EUR-a). Usled prve primjene MSFI 9 neraspoređena dobit ranijih godina umanjena je za iznos od 186.652 EUR-a.

Ukupni neraspoređeni dobitak iznosi 11.380.282 EUR-a, a nepokriveni gubitak 816.784 EUR-a.

Dugoročna rezervisanja

23. Dugoročna rezervisanja iznose 264.157 EUR-a (2024. godine 303.113 EUR-a) i čine ih rezervisanja za sudske sporove u iznosu od 125.269 EUR-a, otpremnine za penziju u iznosu od 96.799 EUR-a i jubilarne nagrade u iznosu od 42.089 EUR-a.

Kratkoročne obaveze

24. Ove obaveze čine:

	2025.	2024.
	EUR	EUR
Obaveze prema dobavljačima	43.886	176.703
Obaveze za poslove traganja i spašavanja	835.000	824.000
Obaveze za poreze i doprinose na zarade i naknade zarada	-	1.108
	878.886	1.001.811

Obaveze prema dobavljačima se odnose na obaveze prema: JAA, Brisel u iznosu od 4.104 EUR-a, "DR Trade", Podgorica u iznosu od 4.077 EUR-a, "Savi osiguranju", Podgorica u iznosu od 3.990 EUR-a, "LPLUS", Bremen u iznosu od 3.500 EUR-a i ostalim dobavljačima u iznosu od 28.215 EUR-a.

U okviru obaveza prema dobavljačima prikazane su i obaveze prema DZ "Dimitrije Dika Marenić", Danilovgrad po osnovu sponzorstva u iznosu od 10.709 EUR-a, umjesto na ostalim obavezama iz poslovanja.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO, PODGORICA**Napomene uz finansijske izvještaje – nastavak**

Obaveze za poslove traganja i spašavanja čine obaveze prema: Ministarstvu unutrašnjih poslova - Uprava policije u iznosu od 350.000 EUR-a, Ministarstvu saobraćaja - Uprava pomorske sigurnosti u iznosu od 230.000 EUR-a, Generalnom sekretarijatu Vlade u iznosu od 200.000 EUR-a i Gorskoj službi spašavanja, Nikšić u iznosu od 55.000 EUR-a.

Sudski sporovi

25. Prema Izjavi odgovornih, protiv Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Podgorica se vode sudski sporovi po tužbi više zaposlenih radnika u Agenciji zbog manje isplaćenih zarada, dodataka na zarade, varijabilnog dijela zarade, obračuna minulog rada i dodatnih poslova.

Agencija je izvršila rezervisanje po osnovu presude u sporu sa Miloradom Todorovićem u iznosu od 125.269 EUR-a.

Do konačnog okončanja ostalih sudskih sporova, nijesmo u mogućnosti da utvrdimo efekte na finansijske izvještaje Agencije.